

మ హా భా ర త ము

యక్షగాన ప్రబంధము

ప రి మి సు త్రి ఘ్నా జ్ఞా క వి
పో తు నూ రు

శ్రీ కొండపల్లి ప్లెస్,
రాజమండ్రి.

ప బ్లిషర్స్ :

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ సన్స్.

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిపో,

రాజమండ్రి.

విజ్ఞప్తి.

తే. గీ. వ్యాసవిరచిత సంస్కృత ధారతమ్ము
దెలుగుజేసిరి తిక్కనా , దులు; శివార్ప
ణమ్ముగానది యక్షగా ధ నప్రబంధ
సరణిరచియింతు నాజన్మ ధ సార్థకముగ.

ఉ. తప్పలకుప్ప నాకయిత ధ దానికిదోడుగ గొప్పసాములే
జెప్పగబోనిమేటి కత ధ జెప్పగబూనితి నెక్కసకెక్కుమా,
జప్పనగాదె బాసబిగి ధ చాలనియల్లిక, నాకొలందికిన్
బప్పనగాలు వేయకసె ధ బాసనిపించుట నోటిమాటలే.

చ. పెదవులజాటుచేతడవు ధ పిన్నలుసైత మెటుంగగా రసం .
బాదవ నొకొక్క- పద్దెమున ధ కొక్కొక్కనెత్తురుచుక్క నోడ్చుచుం
బదనుగ పేలవంబు గను ధ పట్టగనీక చరిత్రమంతయుం
బదిలముగా రచించిచెలు ధ వంబిడుదుం గవితాకుమారికిన్.

తే. గీ. భారతముదెనిగించిన ధ వారిలోన
వినుతి పాత్రులుగాన ధ కవిశ్రయమ్ము
సరస తిరుపతి వేంకటే ధ శ్వర సుకవులు
చెలగి యవ్వారి ననుసరిం ధ చితినినేను.

సీ. వరలు హేలాపుర ధ ప్రాంతమందేను కా
పురముందు పోతునూ ధ యురవరమున
పరిమివంశజుడ, నా ధ పస్తంభసూత్రుడ
హరితసగోత్రుడ ధ ధరణిసురుడ
సుబ్బరాయడుతాత ధ సుందరరాముండు
జనకుండు, జనయిత్రి ధ కనకమాంబ

యిందీవరాక్షి న ♦ న్నెలమిపెంచిన తల్లి
 తనరారు సుహృదృష్ట ♦ ధర్మహస్తి
 గురువరేణ్యుడు గుడి ♦ గూట లక్ష్మీవతి
 హనుమడే నమ్మకొ ♦ స్పృహ వేల్పు

తే. గీ. సుతుడొకండును, గలరాత్మ ♦ సుతిలిగువురు
 వయసు ముప్పదిగోసవ ♦ వత్సరంబు
 హరికథలు సెప్పజాలిన ♦ యట్టి సుకవి
 నఖిలజనులు సుబ్రహ్మణ్య ♦ డ్రాడు నన్ను.

సీ. జమునయొడ్డునకోరి ♦ సత్యవతీదేవి
 కన్నెప్రాయంబునం ♦ గన్న కాన్పు
 నాల్గువేదముల ది ♦ న్నగవిభాగించి ప
 ల్లాథలల్లినమేటి ♦ కయినరయ్య
 చవులూరభారత ♦ చరితమెల్లరు పిన
 హాయిగాబాడిన ♦ కోయిలదొర
 తొలుకారుమబ్బులం ♦ దులకించు సొబగైన
 తనుకాంతినొప్పారు ♦ తపసిమిన్న

తే. గీ. వెన్నునవతారమనువాసి ♦ గన్న సామి
 పరమభాగవతాగ్రణి ♦ బ్రహ్మవేత్త
 కాలవేది సార్థక చిర ♦ కాలజీవి
 యగు పరాశరసుతు వ్యాసు ♦ నభినుతింతు.

ఉ. ఎన్నడు నాడిబొంకడు స ♦ మిథగుణుండు ప్రశాంతకుయార్తి, పే.
 రెన్నికగన్న సత్కథకు ♦ డెంతయు గన్నకుమారుపోల్కిన
 న్నన్నివిధమ్ము లంగనుడ ♦ యానిధిగావున సన్నుతింతు వి
 ద్వన్నుతు పెంటపాటికుల ♦ వార్ధిశశాంకుని సుబ్బయాఖ్యుని.

శ్రీ

మ హా భా ర త ము

భీష్మ ప్రతిజ్ఞ

శ్రీవిఘ్నే శమిభాభాస్యం । నేవకాభీష్టదాయకం
ఏకదంతముమాపుత్రం ! నమామి గణనాయకం॥

భారతీ - రూపకము.

ప॥ ఆనందం బానందం - బాలింప మహాభారత ॥మా॥

అ॥ నానావిధ పుణ్యఫలస - మంచిత పంచమ వేదం ॥బా॥

చ ర ణ ము

మోదితధర్మార్థకామ - మోక్షములకు సాధనంబు
వేదవ్యాసోరుధీప - యోధిజనిత దివ్యామృత ॥మా॥

సీ. తొల్లికల్లాష పా ♦ దుండనుజేడు, వి

శ్యామిత్రు పంపున ♦ జని వసిష్ఠ

నందనులంగూల్చు ♦ నందుశక్తి ముసింద్రు

వనితయదృశ్యంతి ♦ యనులతొంగి

నిడుచూలాలు పం ♦ ద్రెండువత్సరములు

మోసిగర్భము, ప ♦ రాశరుగ నె

వేదవేదాంగసం ♦ వేది బుభాగ్ర గ

ణ్యుడు, పరాశరమాని ♦ యొక్కనాడు

తే. గీ. యముఖలోనోడ గడపు తొ ♦ య్యలినొకర్లు

గనిమనంబు చలింప, డ ♦ గ్గరి యభీష్ట

మెరుకపరుపు లజ్జించి, యొ ♦ క్కింత దొలగి

ముత్రియము బ్బొల్కబలెగ్గానా ♦ ముద్దుగుమ్మ.

మోహన - ఆది

ప॥ పల్లెతేనికూతుర సామీ నా - పై నీకింతటి వలవేమి నే ॥పల్లె॥

అ॥ తల్లిదండ్రులున్నార నాకస్వ - తంతురాల వేగిరపడదేలా ॥పల్లె॥

చ ర న ము

తనువుమీల దుర్గంధమయము, రో-తంబుట్టింపచె నాతోకూటమి
అనఘ! కన్యకను కన్యకావ్రతం బంతరింప నలుపురనగు బాటగు॥ప॥

తే. గీ. ఎల్లవేదమ్ము లెఱుగు జి ధ ణేంద్రియుడు, ప

రాశరమహామునీంద్రుడా ధ దాశరాజు

పట్టితో గంగయొడ్డున ధ పట్టపవలు

గలసె ననుసడి నిలచు లో ధ కమున జిరము.

వ. అనిన నమ్మనివరుడు తనతోడి కూటమింగన్యాత్వంబు సెడకుండ
వరంబిడి నీవు వసువను రాజర్షి వీర్యంబునం బుట్టిన దానవుగాని
సూతకుల ప్రసూతవు కావని చెప్పి శరీర సౌగంధ్యంబుయోజన
పరిమితం బగునట్లు ప్రసాదించి, యోజనగంధియనియు గంధవతి
యనియు బిలువం బడెదవుగాక యనుచు దాసేయ నుద్యోగించిన
చీకటి త ప్పొరు లెఱుంగకుండ.

మ ం జ రు లు

తపోమహిమ నమ్మాని బయలెల్ల ధ తమోమయము గావించె

తపోధనుం డా పరాశరుడు స ధ త్యవతిగూడి రమించె

పరమేష్టికల్పుడగు పరాశరు స ధ మాగమమున సత్యవతి

వర సద్యో గర్భంబున వేద ధ వ్యాసుంగనియె స్తుతమతి

తనకోరినవరములిడి మానియుం ధ జనియెనట తనూజుండు

పనిగల్గిన ననుదలపుమా వత్తు ధ ననిచనియెను వ్యాసుండు.

వ. ఇది యిట్లుండ,

చ. భరతకులాగ్రగణ్యుడు, నృ ధ పాలవరేణ్యుడు, పుణ్యమూర్తి, సు

స్థిర విభవాభిరాముడు, ప్ర ధ తీప కుమారుడు శంతనక్షమా

వరుడాకనాడు వేటకని ధ వచ్చి వనాంతర భూములెల్ల గ్రు

మ్మరి, తుది గాంగసైకత స ధ మంచిత చాగుధరాతలమ్మునన్.

సీ. నల్లనా నునుకురుల్ ♦ నాచుదీవలు గాగ
 లలిమేని ముడుత లే ♦ యలలుగాగ
 వెడద వాల్లన్ను లొ ♦ క్కెడ గండు మీల్గాగ
 మురిపెంపు చిటునవ్వు ♦ నురుగుగాగ
 తోరంపు దిటవు కు ♦ త్తుక వలమురిగాగ
 పాలిండ్లు మేటి గు ♦ బ్బలులుగాగ
 నెసగు పిటుందులే ♦ యిసుక తిన్నెలు గాగ
 మేలిసరాల్ ♦ రతనాలుగాగ

తే. గీ. పిక్కలు మొసళ్లు ♦ లోతైన పొక్కిలినుడి
 గాగలావణ్య జలరాశి ♦ గాదనర్పు
 చివురుబోడి నొకర్తుగాం ♦ చి సుమశేరుడు
 సంభ్రమము గొల్పడగ్గతి ♦ శంతను డనె.

శహస - ఆది

ప॥ ఎవరిదాన విందేలవచ్చితీ - వేకతంబ యిట్లున్న హేతువే ॥మెవ॥
 ల॥ చివురుబోడి రాచిల్ల రాతుపై - మివులవగిలి వచ్చినరతివోసీ॥వె॥

చ ర న ము

మోహనాంగి పాంధుడ నే డస్సితీ - మోవిపానకంబిమ్మా
 బాహుమూలముననదిమినాతాప - భారముడిపిపాలింపు మొకతూరి॥ఎవ॥

చ ర న ము

ఏడుదీవులెనలేనివిభవమున - నేలువాడనో కాంతాశంతనుడ
 వేడుకొందు నస్మాడుమా శంక - వీడినేడు మారాడపాడిగా ॥దెవరి॥

చ. అనవిని యత్తలోదరియు ♦ నా జననాయకు సాభిలాషయై
 కనుగొనునంత నొండొరుల ♦ గాటపుజూడులు సాయకాళిగా
 గొని వెడవింటిదంటయును ♦ గొబ్బున వారల ధైర్య వల్లలం
 దునియలుగానొనర్ప సృపు ♦ తో గడకిట్లనె నమ్మగాక్షీయున్.

మ. విను మేనెవ్వత్తెనైననేమి ♦ సకలోర్వీనాథ, నన్నాలిగా
 గన నీకుం దలపున్న సప్రియము వ ♦ ల్గంబోక వారింపరా

కనుమోదింపుము నా యొనర్చుననులి ♦ శైవనన్, భవతా-మితం
బెనయింతున్ బ్రతికూల మెప్పుడగు న ♦ స్నేహోధు నిచ్చాగతిన్.

ల. వె. అనిన శంతనుండు ♦ విని యొడంబడి దాని

బ్రేమమీర దగ బ ♦ రిగ్రహించె
నెలమి గంగ వాని ♦ కిష్టోపభోగముల్
సలుపుచుండు నంత ♦ శాపవశత.

సీ. వరుణాదివసువు లా ♦ వనితకు బుత్తులై
పుట్టుచునుండ న ♦ ప్పొలతి వారి
పుట్టినప్పుడ గొని ♦ పోయి నిర్దయమై జ
లబులవైవ గ ♦ డంగ నృపతి
గని దాని వారింప ♦ గా నోడు బొలువ త
న్నెడబాసి సోపునం ♦ చెద దలంచి
యంత గొన్నాళ్ళ క ♦ క్కాంత కష్టమతన
యుం డుదయార్క శే ♦ జాడు బుట్ట

తే. గీ. బుడుత నెప్పటియట్లు లం ♦ బువులవైవ
బోవగని శంతనుం డతి ♦ పుత్రమోహ
మాన నివారింప దలకొని ♦ మనుషానర్పు
సమయభంగంబుగా నిట్లు ♦ చానకనియె.

సాహే—ఆది.

ప॥ కొడుకుల నేడ్వర మడియించితివీ
ఘోరమేమి సుతఘాతినివైతివి ॥కొడు॥

ల॥ కడుపారగన్న బుడుతల జలముల
బడవైవగ నీచేతులెట్లాడె ॥కొడు॥

— ♦ చ ర ణ ము ♦ —

సమయ భంగమునకోడి నీ చేయు - సాహసము నివారింపగానైతి
భ్రమరవేణి బాలార్క తేజు నీ - బాలునైన బ్రతికింపుమానేడు॥కొ॥

క. సంతతికై గావింతురు

కాంతలు పుణ్యవ్రతాది ♦ కములెంతయు నీ

వంతున గన్నకుమారుల

సంతముగావెంటురే ? జ ధ లాంతరమందున్.

వ. అన విని జాహ్నువీయు

—♦ వంజకులు ♦—

సమయభంగముగ నడ్డుజెప్పితివి - జనెద నిన్నింకవీడి

క్షమారమణ నేగంగను నేడే - సరి కూటమి నీతోడి

అట్ట వసువులు వసిష్ఠ శాపమున - నాత్మభన్నులైరి మనకు

సప్తమవసు వీపుత్రకుండు దీ - ధ్వాముషుండై బ్రదుకు.

తే. గీ. అనుచు జాహ్నువీదేవి ధ ధ రాధిపునకు

స్వస్వరూపంబుజూపి దే ధ వ్రవతుం డి

తండు నాకిడ బెరుగునం ధ తకు వసించు

నని సుతుంగొనిచనె, భూపు ధ డరిగె పురికి.

ఉ. వేద చతుష్టయంబు సది ధ వెం బ్రియమార వసిష్ఠునొద్ద, ధ

ర్మాది సమస్తశాస్త్ర విదు ధ డై గురుశుక్రల పోలికన్ ధను

ర్వేదము నభ్యసించె సర ధ వి భృగు రాముకడన్ సనత్కుమా

రాదులవోలె తత్వవిదు ధ డయ్యె నృపాలతనూజు డెంతయున్.

ద్విపదలు.

అంత గొన్నిదినంబు ధ లరిగినయంత

శంతనుండును తనూ ధ జాతు డున్నెడకు

జని సమస్త కళా వి ధ శారదుండైన

తనయు దోడ్కొని గృహం ధ బున కేగుదెంచి

సకల భూవర సమ ధ క్షమున గాంగేయు

బ్రకటితంబుగ యావ ధ రాజ్యాభిషిక్తు

గావించి యొకనాడు ధ ఘన యమునాన

దీవారిలో నొక్క ధ తెఱవ తా నోడ

గడపుచో జని దాని ధ గని యబ్బరముగ

వెడవింటి దొరబారి ధ బడి మెచ్చె నిట్లు.

క పు. చి. — అ. ౨.

ప॥ అతను సమ్మోహనాస్త్రం బనదగు
సయ్యారేవెయ్యేటి కొయ్యారి ॥యత॥

అ॥ ప॥ మతిమాలినబ్రహ్మ దీని జాలరి
మగువగా జేసెనే తెలివిమాలి ॥అత॥

చ ర న మ.

చెల్లరే సన్నజాజులం గోయ - చేయిగంపు పల్లవమృదుపాణికి
తల్లిదండ్రులిటు లోడనడుస నితలిరాబోడి నియమించి రెంచకే॥యత॥

చ. అతనుడు గుండగీడు, హరి ♦ ణాక్షివివాహితయో, తదన్యయో
సుతుడుగలాడు, మోహమొగి ♦ జూడడు మంచియుచెడ్డయున్, నిరూ
పితముగ వర్ణసంకరపు ♦ బెండిలి యాడహించు లోక, మీ
సతి ననుసమ్మతించునో ప్ర ♦ సన్నతనీడి నిరాకరించునో.

సీ. ఘనతరధనధాన్య ♦ కనకసదస్సువా
హనముఖ్యభోగభా ♦ గ్యములకన్న
సకలలోకైక సం ♦ స్తవనియ వివిధ స
ద్యానిరంకుశచూ ♦ త్వమునకన్న
నిఖిలసామంతరా ♦ ణ్ణికరసముత్పాజ
తథరాధినాయక ♦ త్వమునకన్న
సజరామరణ దీపి ♦ తానంద విభవ వి
స్తార సురాధి ప ♦ త్యభూనకన్న

తే. గీ. వాడివయసున నిండు జ ♦ వ్యవసలతోడ
నెఱపు గొటంపు కూటమి ♦ నిమనమేని
శీఘ్రమొడగుర్పు తనువు దా ♦ ల్చిసఫలంబు
అంగనాసంగ మానంద ♦ మనుపమంబు.

వ. అని తలపోయుచు న జ్ఞసవిభుం డా లతాతన్వి కడకుం జని.

ఉ. సొమ్ములు లేకయో సహజ ♦ సుందరివై సను ముమ్మరంపు మో
హమ్మన ముంపజాలిన ల ♦ తాంగి, భవతుకలమెద్ది? నీ నివా

సమ్మెట ? నామమెయ్యది? యొ ♦ సంగమిదే తనివార రాచసుగ
కమ్ముగ మోవిపానకము ♦ కాయజుశాసన మిద్ది ముద్దియా!

వ. అనిన విని తొయ్యలిపయ్యెద సద్దకొనుచు నొక్కొంత తొలగి.

మోచి — చతుర్థశ్.

ప॥ నేను పల్లెదాన - నీ కేలనాపై మనసివిధాన ॥నే॥

అ॥ నూనశరుని క్రొవ్వాడికోలలకు - స్తుక్కనేల తగునేయిదిమేల ॥నే॥

చ గ జ మ.

దాశరాజు కూతురను నాని - వాసమదియె కనుమాభయాతురను
నేసేయుడు నీపని నాజనకుని - శాసనమున నాపేరుసత్యవతి ॥నే॥

చ. నరవర రాచసుగముగ ♦ నా మనసిచ్చెద కామిసీమనో
హరుడవు, యస్వతంత్రుగ ♦ దా తలిదండ్రులచాటుదాన, నీ
వరుగుము దాశరాజుకడ ♦ కాతడు సమ్మతిజూపు, నాపయిం
బరిణయ మకాదుగాక నవ ♦ వారిజసాయకుసాక్షిగాననున్.

ఆ. వె. అనినవిని నృపాలు ♦ డతిమోదమగిది, తత్

క్షణమ దాశరాజు ♦ కడకుజని మ

నోభిమతము దెలుప ♦ సత్యగత భక్తి బూ

జించియతడు సొత ♦ సింఛె పలికె.

ఉ. పాయక కన్నియం దగిన ♦ వానికొసంగుట లోకవర్తనం
బేయెడ దల్లిదండ్రుల క ♦ దృష్టమెకా నిను బొంట్లకిచ్చుటల్
ఈ యలివేణి నాలిగ గ్ర ♦ హింపదలం పుదయించెనేని భూ
నా యక! నీపరోక్షమున ♦ నా మనుమండె నృపుండుగావలెన్.

తే. గీ. అనిన గాం గేయు యువరాజు ♦ నాత్మ దలచి

వసుమతీపాలు డెద్దియుం ♦ బాలుపోక

చని నిరుత్తుడై నిజ ♦ సదనమునకు

నెంతయుంగుండె నిట్లు దు ♦ రంతచింత.

నాదనామక్రియ—అది.

ప॥ నేనేటికి వేటకై పోయి యము - నానదీ ప్రీరముంజేరితి తుది ॥నేనే॥

అ॥ ప॥ మానుగా సత్యవతినేలగంటి-దానిపై తగని వలపేలగొంటి॥నేనే॥

చ రణ ము.

దాశరాజు తన దాహిత్రుని భూ - మీశుగాజేయుమని గోరనేల
దోసమనక గాంగేయునేరీతి - ద్రోసిరాజుండు గాంతాలోలత॥ నేనే॥

ఉ. బాహుపరాక్రమాంచితుడు ♦ పౌరవవంశవివర్ధనుడు, ఘో
రాహవదోహుండు నిఖి ♦ లాస్త్రవిదగ్రణియైన వీత సం
దేహుని జాహ్నువీతనయు ♦ నేటికి నే నొక పల్లెదానిపై
మోహముచే నధర్మవిధి బోలునె ♦ రాజ్యవిహీను జేయుటల్ ?

చ. నలుపురు కేలిసేయ నిజ ♦ నందనుడుండగ పెండ్లియాడి ని
ర్మలగుణు నాపగాతనయు ♦ రాజ్యవిహీనునొనర్పజాల, న
య్యలికులవేణిపై గలుగు ♦ నగ్గలపుండమి సైపజాల, నూ
యెలవలె నూగులాడు మన ♦ మెద్దియుదోచ ది కేమిసేయుదున్.

గీ. అనుచు వలవంతగుండు శం ♦ తనుడు రాజ్య
పాలనముసేయ డాహార ♦ పానముల గ్ర
హింప డొక్కింత నిదుర వో ♦ డీ విధాన
మరసి గాంగేయు డొక్కనా ♦ డనియెన్నిట్లు.

కన్నడ - రూపకము.

ప॥ ఈవిచారమునకు హేతు - వేమో యెరిగింపుతండ్రి ॥యీ॥

అ॥ ప॥ దేవేంద్ర విభవమున థా - త్రీవలయంబేలు వాడ ॥వీ॥

1. అవిధేయులుగారు పౌరు - లారయ శాత్రవులులేరు
భవదీయంబగు నాజ్ఞకు - ప్రతికూలములేదెన్నడు ॥ఈ॥

2. ప్రాకటముగ నీ కెందును - జేకూరని కోర్కెగలదె
నాకనదీసంభవుండ - నందనుండ నేనుండగ ॥నీ॥

ఉ. వాడిమగండ, వా దివిజ ♦ వర్గముపైతము దేరి చూడగా
నోడు, నిరంకుశుండవు; స ♦ మున్నత చాపకళాధురీణతన్
బోడిమి గన్న వాడను త ♦ నూజుడ, లోగలవాంఛితంబు మో
మోడక దెల్పు మీక్షణము ♦ పోయి మనోభిమతంబు దీర్చెదన్.

వ. అనిపల్కు దేవవ్రతు గొగిలించుకొని,

కేదార - రూపకము

ప॥ నాయనా గంగానందన - నలినవైరికుల భూషణ ॥నా॥

అ॥ ప॥ సాయక విద్యారహస్య - సంవేదివి నీకెదురేది ॥నా॥

చ రణ ము లు

1. ఏకపుత్రు డనపత్యుడు ♦ నెందే నొకరూపటండ్రు

నీకుదోడుగా బుత్రుల ♦ నేబడయ దలంచినాడ ॥ని॥

2. ఎనమండ్ర గుమారులగని ♦ యనిమిషనది నిను నా కిడె

తనలోనే గలిపికొనియె ♦ తక్కిన కొమరులనపుడే ॥ని॥

చ. మగటిమిగల్లువాడ వరి ♦ మర్దన సాహసి కుండ వాడు వె
న్నగ నటుగాన నీయునికి ♦ నమ్మగరాదు, వివాహమయ్యెదన్
దగితెను నామనం బొక ని ♦ తంబినిపై నది దాశపుత్రి, య
మ్ముగుదను నాకొసంగ దల ♦ పోయుచు తాననె నడ్డదిడ్డముల్.

వ. అనవిని గాంగేయుండు,

పూర్వకశ్యామి - త్రిశ్రవతి.

ప॥ నీమనోభీమతము దీర్తు - నిక్కమిదియె నా ప్రతిజ్ఞ ॥నీ॥

అ॥ ప॥ యీమెయి నావల్లెఱేని - నేటులొ సమాధానపరచి ॥నీ॥

చ॥ వ్రతములు తపములు జపములు - పితృసేవకు సాటిగావు

“పితృదేవోభవ”యటంచు - వేదము వాకొనుగాదే ॥నీ॥

క. అనిపల్కి గంగకొడు కొ

య్యన బయనంబయ్యె నంత ♦ యమునకడను శం

తనుని వియోగమునైడమి

వనజాయతనేత్ర సత్య ♦ వతి వనరునిటుల్.

పుష్పగళోడి - మృశశ్రవతి

ప॥ అందఱొనిపండ్ల - కాశింప ఫలమేమి

యల గాలిలోమేడ - లల్లసార్థకమేమి ॥అం॥

అ॥ కందర్పశతకోటి - సుందరు డా టేని

పొందు నాకెటులబ్బు - మందభాగ్యురాలి ॥కం॥

చ రణ ము

నమ్మి నాన బోసుకొంటి - చేర్చి
 నాటి రాచవాని మాటలు నిజమని
 యెమ్మెయిరాడేమిసేతు బేలనైతి
 నీవియోగజలధి - నెట్లు గడచుదాన ||న||

చ. పురుషులనమ్మరాదు, పుపు ♦ బోడుల నిర్మల చిత్తవృత్తులం
 దఱచి, ప్రమోహబీజములె ♦ దక్ష వెదజల్లి యసత్యవాక్పయో
 ధర జలధారలం దడిపి ♦ దర్పకతాప నిదాఘతీవ దు
 ష్కర కిరణప్రసారముల ♦ గాల్తు రభీష్టనవాంకురంబులన్.

తే. గీ. సత్యవతి యీవిధింగుందు ♦ సమయమందు
 సురనదీ సూను డా పల్లె ♦ దొరను జేరి
 జనకు నభిమత మెరిగింప ♦ ననె నతండు
 తొంటియ ట్లంత దేవప్ర ♦ తుండుబలికె.

ఉ. అక్కర లేదునాకు పర ♦ మాత్మునిసాక్షిగ రాజ్య మింతయు
 న్నిక్కముమేదిసీవరుడు ♦ నీమనుమండగుగాత్ర; యేను న
 ల్దిక్కులగెల్చి యాతనికి ♦ దేజముపెంపును గూర్తు గావునన్
 దక్కుము సంశయం బభిమ ♦ తం బొడగూర్పుము నాదుతండ్రికిన్.

వ. అనిన విని దాశరాజును.

తే. గీ. ఆడితప్ప నెరుంగుదు ♦ నది యటుండ
 నీ కొమరులేని ఘనుమలే ♦ నియు వివాద
 మునకు ముందెన్నడే వత్తు ♦ రని తలంతు
 దీనికేమి చెప్పెదు సమా ♦ ధాన మనఘ !

వ. అని పల్కు దాశరాజుంగని దేవప్రతుం డిట్లనియె.

ఉ. ఆరయ బెండ్లియాడిన గ ♦ దా మరి సంతతి గల్గు పేరికే,
 నూరక బ్రహ్మచారినియి ♦ యుందును పెండిలి మానుకొందు నా
 సాసరమిత్ర చంద్రముల ♦ సాక్షిగ నమ్ముము; నీకు శంతన
 ట్కొరమణుండె యల్లుడగు ♦ కన్నను కొంఠాకభాగ్య మున్నదే.

వ. ఇట్లు రాజ్య పరిత్యాగంబును, బ్రహ్మచర్య వ్రత ఫరిగ్రహంబును జేసిన దేవవ్రతుని భీష్ముండని పొగడఁచు సురలు సుమవృష్టిం గురిసిరంతి దాశరాజు సంతసిల్లి యొసంగిన సత్యవతిం దోడ్కొని కరిపురి కరుగ శంతనుండును గాంగేయు నాలింగనం బొనర్చి.

లోడి - ఆది

ప॥ కురుకుల వర్ధన - గంగానదన - కొమరుడవన నీవే - నాకోర్కె దీర్చినావ ॥ కురు॥

అ॥ సరిలేరీ ముజ్జగముల నీకు - సంభావ్య జితేంద్రియత్వముననో॥ కురు॥

చ ర ణ మ్

రామ పూరు నరశతులుదక్క గల - రా! పుత్రులలోనన్ - పితృ భక్తిరతులు ॥ రా॥

నామనోభీష్ట మీడేర్చితివా-నాతండ్రి సేవ్చాజీవివి గమ్మునో ॥ కురు॥

శా. ఆలోచింపగ నాకు మాత్రము వివా ♦ హంబే? నీయట్టి న చ్చీలుం డాత్మజుండ; నింద్రియము లెంతే జంచలంబుల్; గుమా రా! లోక్కుల్ను గాముకుండనుచు దూ ♦ రం జూతు రిప్పట్టునన్ జాలింపందగు నీవొనర్చిన ప్రతి ♦ జ్ఞల్నివ దేవవ్రతా!

వ. అన విని భీష్ముండును.

సీ. పలికి బొంకని మహా ♦ త్కూలకావాలమై

కొమరారు వంశంబు ♦ కురుకులంబు

విష్ణుపాదమున నా ♦ విర్భవించిన లోక

పావనిగంగాభ ♦ వాని తల్లి

ధర్మతత్పరుడవై ♦ ధరణి బాలించు శం

తనుడవు సస్యన్న ♦ తండ్రివీవు

పరశువుం గయిబూను ♦ పరమ మునీంద్రుడా

యగ్ని తేజుడుజామ ♦ దగ్నిగురుడు

తే. గీ. ప్రకట సత్యవ్రతుండ దే ♦ వ్రతుండ

నట్టి నేనెట్లు పట్టిన ♦ పట్టువీడి

యమృతకిరణాన్వయఖ్యాతి ♦ నగ్ని గల్పి
ప్రతినగావించి తిరుగు ది ♦ పుగిది తగ్గడి !

తే. గీ. ఆయురారోగ్యములు హెచ్చు ♦ నాశలడగు
యశము బ్రాపించు, నడుగంటు ♦ స్వార్థపరత
వెడలు హైన్యంబు తనుకాంతి ♦ పెచ్చు పెరుగు
నలరు బ్రహ్మచారులకు నా ♦ త్రైక్య నువల.

ప. ఇట్లు పలుక తనూభవు మనోనిశ్చలత్వాబున కబ్బురపడి శంతనుండు
సంతసింప నంత నమాత్యవదులెల్ల కరిపురం బలంకరింప నొక్క
శుభ ముహూర్తంబుచ.

కళ్యాణి - ఆది.

ప॥ సత్యవతీ శంతనుల వినాహము - జరిగె మహావైభవముగ నయ్యెడ॥స॥
అ॥ ప॥ నిత్యసత్యవ్రతుడుగాంగేయుడు-నిరుపమానందవార్షిధిదేలగ॥స॥

చ రణ ము

ధరణింగల రాజన్య లెల్లరును-పరికింపగ గన్నులపండువుగా
మురిపెంబునసామజపురమునగల-ముగుదలెల్ల బేరంటముసేయగ ॥సత్య॥

తే. గీ. లలితసత్యవతీ శంత ♦ నుల వివాహ
వైభవము గాంచి యానంద ♦ వార్షిదేలి
రెల్లవారు దంపతుల దీ ♦ వించి రంత
చేడలు స్మంగళారతుల్ ♦ బాడిరిట్లు.

—

మ హా భా ర త ము

భీష్మ విజయము

కాంభోజి - ఆది.

ప॥ గురుశిష్యుల సంగ్రామ కథవినుడు
గురుతరానందమగుడు డానాటి ॥గురు॥

అ॥ ప॥ నిరతధర్మతత్పరుడు భీష్ముడా
పరశురాము గయ్యమున జయించిన ॥గురు॥

చ ర ణ ము

చిత్రాంగదుడు విచిత్రవీర్యుడన - పుత్రులనిర్దుర గనియెనాదాశ
పుత్రివారుయావనులుగాకుండ-పోయెదివికిశంతనుమహివరుడు॥గు॥

చ. జనకున కుత్తరక్రియలు ♦ సల్పి పదంపడి దేవవాహిని
తనయుడునిల్పె బేర్ని పెద ♦ తమ్ముని సింగపుగద్దెపై; నతం
డును సురసిద్ధసాధ్య గరు ♦ డోరగ దానవ మానవావళిం
గొనకొని చీరికింగొన డ ♦ కుంతి ఘోర రణాభిలాషియై.

మంజరులు

చిత్రాంగదుడను గంధర్వవిభుడు - చెలగి మహాసమరమున
చిత్రాంగదు నొకనాడు పోరాడి - చెనకె గురుక్షేత్రమున
ఆపగేయుడు విచిత్రవీర్యు రా - జ్యౌభిషిక్తు గావించి
యూపై గాశీరాజుకూతుల స్వ - యంవర మాకర్ణించి

తమ్మునకు వివాహమ్ముసేయగా ♦ దలంచి తా ధనుర్ధరుడై
శ్రీఘ్రమ్మున రథమెక్కియొక్కరుడు వా ♦ రాణసీపురోన్ముఖుడై
చని యందు స్వయంవరమున మూగిన ♦ జననాథులు వెలుగుపడ
కొన కక్కన్యల రథంబెక్కించు ♦ కొనిపల్కె పిడుగులుబడ.

శంకరాభరణము - త్రిశ్రవతి

ప॥ మీసమున్న నన్నడ్డుడు - మీరోశూరమ్మన్యలు ॥మీ॥
అ॥ ప॥ నానాహూదరున కిల్లాం - డ్రంజేనెద నీమువ్వుర ॥మీ॥
చ॥ జగమున గాంధర్వరాక్షస - వివాహములు త్రమములు
జగతీనాథులకుగాన - మగటిమి గప్పర్చి యిపుడె ॥మీ॥

సీ. అనిపల్కి కాళీ వి ♦ భునకు జెప్పి బిరాన

నకుగుచో గాజు లె ♦ ల్లరును దాక

నోడించి పెక్కుర ♦ నుగ్గాడి యేక నీ

రుండయి పోవ సా ♦ ల్వుండు గదిసి

పటుసాయకమ్ములం ♦ బ్రహరింప బ్రళయ రు

ద్రునివోలె భీష్ముండు ♦ క్రుద్ధుడగుచు

విరథు గావించిన ♦ విమనోరథుండు సా

ల్వుండును నిజపురం ♦ బునకు జనియె

తే. గీ. నంత శాంతనవుండు క ♦ న్యకల ముగుర

తమ్మునకు బెండ్లి సేయ య ♦ త్నపడుచుండ

నందు బెద్దదియగు నంబ ♦ యనియె నను వ

రించె సాల్వుండు సాల్వు వ ♦ రించితేను.

క. అనవిని గాంగేయుం డం

బను సాల్వుని కొఱకు విడిచి ♦ వర శుభలగ్నం

బున తన యనుజాతున కొ

య్యన బెండిలి జేసె నంబి ♦ కాంబాలికలన్.

వ. అంత నంబయు సాల్వునికడకేగి తా వచ్చిన విధ మెరింగింప
నతండును “భీష్ముచే నంటబడి రథంబున నుంచబడితివి గాన
నిన్నొల్ల” ననుచు మందరము వెడల నడిచిన నాపెయు భీష్ముని
కడ కేతెంచి తన యవస్థ నివేదించుకొన శాంతనవుండును “నీవ
న్యాయు రక్తచిత్తపు గాన నిన్ను నా తమ్మునకు వివాహంబు

సేయనొల్ల" ననిన నంబయు నుభయభ్రష్టయై కొనకు మున్యాశ్రమం
బుల పొంత తపం బొనర్ప నుద్యోగింప నామె మాతామహుం డగు
హోత్రవాహనుం డను రాజర్షి వచ్చి తద్వృత్తాంతంబు విని యంబను
పరశురాము నాశ్రయింపజేయ నమ్మహాసీయుండు నంబను వెంట
నిడుకొని కురుక్షేత్రస్మృతం గల సరస్వతీతీరంబున విడిసి దేవవ్రతుం
బిలువనంప నతండు నయ్యెడకుం జని జామదగ్ని నర్పించుచు,

శ్రీరాము - ఆది

ప॥ గురువరేణ్య తావకపల్లవమృదు-చరణాబులకివెనానమస్కృతులు॥
అ॥ప॥ శరణాగత వత్సలుడవుకరుణా-శరధివంబుజాసనతుల్యుండవు॥గు॥

చ రణ ము

విత్తమందున నిరాశయుక సమర-విజయంబును సత్యవ్రత దీక్షయు
చిత్తశుద్ధియున్ బ్రహ్మచర్యసం-సిద్ధిగలుగ నాశీర్వదింపుమో॥గు॥

సీ. మిక్కిలికంటిసా ♦ మింగొల్పి కఱకుట

ములవిద్య కడముట్ట ♦ దెలిసినావు

బిరుదురామగల సం ♦ బరము లొక్కెడ మాపి

కేలగాజులు దొడి ♦ గించినావు

తూలించి మన్నుండ ♦ నేలనాల్గుచెఱంగు

లోగి బాపలకు దాన ♦ మొసగినావు

యెకిమొండ రక్తంపు ♦ శేఱులం బాటించి

పితరులం దృప్తిగా ♦ వించినావు

తే. గీ. తపసిమిన్నపు నాల్గు వే ♦ దములెఱుంగు

దిట్ట వాత్సైకి వేద్యుండ ♦ వట్టి నీకు

దిన్ననగుభక్తి భాగీర ♦ ధీసుతుండు

శిష్యపరమాణు విదె సమ ♦ స్మృతియొనర్చు.

ప. అనవిని జామదగ్ని దేవవ్రతుం జేరదీసి బుజము వట్టుచు,

ఉ. నీసుగుణంబు లన్నియును ♦ నేవిని సంతసమందుచుంటి నెం

దే సరిరారు నీకొరులు ♦ నేరిచి రియ్యిషువిద్య నాకడన్

భూసుర భూమిపాస్వయులు ♦ బోలడు నిన్నెవరై నగాని శా
బాసు! భవన్నిమిత్తమున ♦ భవ్యయశః బాసగూడెనాకునున్.

- ఉ. తమ్ముని పెండ్లి కంటను వృ ♦ భాగొని తెచ్చి పరిత్యజించినా
విమ్మెయి తా ననాధయయి యేడ్చుచు నాశ్రయము దెన న్న పా
యమ్మగు నాడుదాని యును ♦ రొటిన, దుర్యశమబ్బు, గావునన్
దమ్మునకిచ్చి పెడిలియొ ♦ నర్పము నా పలు కాలకింపుమా.
వ. అనవిని యాపగేయుండును.

మలయవారతము - చతురశ్రగతి

- ప॥ తెలియనిదేమున్నది సర్వజ్ఞులు కలితధర్మవేత్తలు గురువర్యులు ॥ తె॥
అ॥ ప॥ వలపుగలమసాల్పునిపైతనకిని - పలికినానునపరిత్యజించితిని॥ తె॥

చ ర ణ ము.

చనువుమాలి కోపించినం జెప్ప - జాలగాని కాలాహివిధంబున
నననురాగ దాంపత్యము కుల నా - శన కారణమగుగాడే తలపగ॥ తె॥

- తే. గీ. సమధి కాశ్రితపక్షపా ♦ తమున నిట్లు
లంటిరేకాని వాసు దే ♦ వాంశజులు భృ
గూత్తములునైన మీకు శి ♦ ఘృడను నాకు
తప్పపనిసేత గల్గునే ♦ యెప్పుడైన?

వ. అనవిని జమదగ్ని కుమారుండును కోపియె.

- ఉ. ఈ వనితాలలామయెడ ♦ నించుక లోపము గల్గబట్టియే
యీ విషయంబు మావఱకు ♦ నిట్టుల వచ్చుట, మేము సెప్పటల్,
నీవు తృణీకరించుటయు ♦ నేడు తటస్థములయ్యె; మూర్ఖ మెం
తేవిడు మింతమాత్రమున ♦ కీషేనధోగతిపాలు జేసెదే?

బిలహరి - చతురశ్రగతి.

- ప॥ నాయానతి జవ దాటెదవా - నన్ను నీవెటుగవా శాంతనవా ॥ నా॥
అ॥ ప॥ సాయకాగ్నిపాజ్జేసి నిన్ను నీ
సహజన్ముని సమయింతు నిప్పుడే ॥ నా॥

చ ర ణ ము.

వీరుడవని గర్వించితివా నను - భీరునిగా భావించితివా ||వీరు||
పోరినాపరశుధార డెలియవా-యోరినివిషమాత్రమ్మునపొలియవ||నా||

తే. గీ. ఈపె కీవెద్దియే గతి ♦ జూపవేని
యెవ్వడేని మఱొక డాద ♦ రింపడేని
దురిత మీయమ యూవన ♦ దుర్మదమున
సేయ, తద్దురితంబు ని ♦ న్నెందుజమ్ము.

తే. గీ. సహజవైరంబు క్షత్రియ ♦ జాతియందు
నాకుగలదది మూను కొ ♦ న్నాడ కొంత
కాలముననుండి ఛాత్రులు ♦ గా గొని మిము,
చెనటివైయెడల్ రగుల జే ♦ సితివి మరల.

వ. అని పలుకు జామదగ్నింగని భీష్ముడును

ఉ. అంటివిగాని సేయగల ♦ వా సమరమ్ము గుమారుతోడ, ము
క్కంటికి సాటివచ్చు మొన ♦ గాడపు నీ కెదురేది? పోర న
నెంటిన నీకు గల్గునొకొ కీరితి? ♦ నేను జయింబునంది నే
గొంటినయేని యాపయిని ♦ లోకులు శాకులు కేలిసేయరే?

తే. గీ. అనినవిని జామదగ్ని శా ♦ లానలంబు
వోలె ముడుచు మొనలేర్చి పో ♦ ర రమ్ము
వేగ వాక్చూరతల్. గట్టి ♦ పెట్టు మనగ
కనలి యిట్లనె గురునితో ♦ గంగకొడుకు.

కే నాగ గౌర - ఆది

ప|| నీకఱిసినయానాటిమేటి విలు - నేరుపుజవిజూచెదవో గురువర ||నీ||

అ|| ప|| రాకొమరుడ నాపై మీశిష్యుడ-రణమన్నను వెనుదీయుదు నేభలి||

చ|| భూసురుడవు, గురుడవు, పూజ్యుడవని-నే సందేహించితి నింతదనుక
నీ సమరము తప్పక వచ్చెగాన-నిదెనిల్చితి నీతోననిసేయగ ||నీ||

చ. ఇరువది యొక్క-మాఱు ధర ♦ ణీశుల కెల్చితి నంచు సారెకున్
గురువము లాఘ్యుండు వట? ♦ నా డరి కుంజరవార వీరికే

సరి సురవాహినీసుతుడు ♦ శాంతసప్తం దుదయింప కుంటచే
 బిరుదమునెల్ల; జెల్లవిక ♦ బీరము, లీపును నన్నెఱుంగవే.

తే. గీ. సేనలేటికి మున్ను మీ ♦ సేవజేసి
 నే గడించిన విద్యయే ♦ నేడునాకు
 సమరతలమందు నిలుచు బా ♦ సటగ, విజయ
 కరము తావక పదభక్తి ♦ గురువరేణ్య !

కం. అనిపల్కి- సర్వమయ్యది
 చనుదెంచియు విన్నవించి ♦ సత్యవతికి; నొ
 య్యనవచ్చి రథముడిగి వా
 కొనియెన్ గాంగేయుడిట్లు ♦ గురువర్యుని తోన్.

సీ. భృగుకుల క్షీరవా ♦ ద్విధి పూర్ణచంద్రాయ
 పరశురామాయ తు ♦ భ్యం నమోస్తు
 సజ్జన స్తుతిపాత్ర ♦ జమదగ్ని పుత్రాయ
 పరశురామాయ తు ♦ భ్యం నమోస్తు
 సమరశోషిత సమ ♦ స్తథరాధి నాథాయ
 పరశురామాయ తు ♦ భ్యం నమోస్తు
 అఖిలాస్త్ర శస్త్ర వి ♦ ద్యా రహస్యజ్ఞాయ
 పరశురామాయ తు ♦ భ్యం నమోస్తు

తే. గీ. పుణ్యశీలాయ భూరిత ♦ పోధనాయ
 సచ్చిదానంద రూపాయ ♦ శాశ్వతాయ
 గురువరేణ్యాయ ధారుణీ ♦ సురవరాయ
 వాసుదేవాంశజాయ తు ♦ భ్యం నమోస్తు.

తే. గీ. నేను రథమందు మీరు తో ♦ ణీతలమున
 నిలిచి యుద్ధంబునెయుట ♦ నీతిగాదు
 మీరరద మెక్కుదురొ ? నన్ను ♦ తేరువాయు
 మందురో సెలవిండు మ ♦ హానుభావ.

వ. అనిపల్కు- గాంగేయుంగని సంతసించుచు న త్తపసి తే డిట్లనియె.

బాగు—ఆది.

ప॥ కరమానందించితి నీ భక్తికి - గాంధేయా భవనత్రయగేయ ॥క॥
అ॥ప॥ నెఱినమస్కారమొనరువకు న్నెడ-నినుశపించిచంపుదునీపాటికి॥క॥
చ॥ భల్లిభల్లిరా భారతవీరుండవు - భాగ్యమేమందు నా శిష్యుండవు
బలునోములు తానెమినోచెనో - భాగీరథి నిన్గంట కబ్బాయి ॥కర॥

క. అనిపల్కి జామదగ్నియు

మునుకొని రథమెక్కి- సమర ♦ మున ముంగట భీ

ష్మునిపై శరవర్షము గురి

సిన నయ్యవి రథము చెంత ♦ జేరకయుండన్.

తే. గీ. శంతనుసుతుండు వారించి ♦ సరగనొక్క

భల్లమున భృగురాముని ♦ విల్లు విఱుగ

గొట్ట నొండొక విలుగొని ♦ కుపితుడగుచు

రాము డేసెను తీవ్రమా ♦ ర్థణశతంబు.

క. సాయక నికరమ్మున గాం

గేయుడు గురునంగకములు ♦ గిఱిగొననేయన్

గాయమ్ము సుడివడన్ మూ

ర్చాయత్తుండగుచు సోలె ♦ నరదమ్ముపయిన్.

వ. అంతగాంతడవునకు మూర్ఖుడేరి,

నాట - చతురక్రగతి

ప॥ వీరుడవగుదువు గాంధేయానా-విల్లుదునిమి మూర్ఖిల్ల జేసితివి ॥వీరు॥

అ॥ప॥ లేరునీకన్నముల్లోకమ్ముల-పోరి నన్నీర్చు శూరమ్మన్యులు॥వీరు॥

చ ర ణ ము

బాగుబాగు, గర్వింపులదునీ-పడుచుదనపుబింకమ్ములు మానుము

సాగవింక నీయాటలునాకడ- సరి నేటితోడనే నీయాయువు॥వీరు॥

తే. గీ. అనుచు మరుదస్త్రమేయ గు ♦ హ్యకశరమున

దానివారించె శంతనా ♦ తృజుడు మఱియు

పావకాస్త్ర ప్రయోగంబు ♦ వారుణాస్త్ర

నిహతిభంగించె దానమా ♦ నియును గినిసి.

తే. గీ. సాయకంబొండు భీష్మువ ధీశ్వరమున
నాటనేయగ నొచ్చిశం ధీ తనుసుతుండు
నరదమున సోలిపడియెనం ధీ తంతనున్న
తపసు లంబయు నార్వ వై ధీ తన్యముడిగి.

తే. గీ. కురుకులుడు మూర్ఖదేటిభృ ధీ గుప్రవరుని
మగిడి సాయకధారాని ధీ మగ్గు జేసి
కదిసిపోరాడ నిట్టు లి ధీ ర్వదయురెండు
దివసములు సెల్లె మఱునాటి ధీ ఓవరమందు.

మంజునాథ

గంగకొడుకు మూర్ఖులజేయ భార్గవుంచెలిసి ధృతిమించి
గాంగేయున్ మూర్ఖులజేసె భార్గవుడుసూతున్ వధించి
తెలిసియొక్కింత పోరిభాగీరథీసుతుడు నాటిరేయి
కలలోవసువులు మోహనాస్త్రమిడ గన్ను దెఱచి దళవాయి
మరునాటి కయ్యమున దదస్త్రమున్ గురునిపై నేయగడగ
దరికేగుదెంచి నారదుండు త్రరమునం బల్కె-వడిగ.

భైవి రూపకము

ప॥ ఏయకు మేయకుమో గాం - గేయమోహనాస్త్రంబిటు ॥ లేయ॥

అ॥ ప॥ ఓయన్నాగురుడుదీని - కుపసంహరిమ్ము దెలియ ॥ డేయ॥

1. గురునవమానించుటెపుడు - కూడనిపనినిబోంట్లకు
కురుకుల వర్ధనుడ వస్త్ర - కోవిదుడవు నీలివిదుడ ॥ వే॥

2. పరశురాముకడ నేర్చిన - శరవిద్యయె చూపుదునని
స్మరియించితివన్యదత్త - శరమీవిధి సత్యరతుడ ॥ వే॥

ఉ. మీరిన కౌతుకంబునను ధీ మీగురుశిష్యుల సంగరంబు గ
న్నారగన నిష్మానచరు ధీ లై సురలాకసమందు నిల్వగా
వీరుడవై, ధనుర్నిగమ ధీ వేత్తలకెల్లను మిన్నవై పను
స్మరితమోహనాస్త్రమున ధీ సత్యముదప్పిగురున్ జయించెదే.

వ. అనవిని కురుప్రవరుండును.

తే. గీ. “గురునితో నాపగెయుండు ♦ గ్రుద్దలాడె”
 నన్నమాట రానేవచ్చె ♦ ననఘ ! మోహ
 నాస్త్రమేయక మాన నే ♦ మైన గాని,
 శంతనుసుతుండు రాముచే ♦ జావవలయు
 కానిచో లొంగవలయు భా ♦ ర్గవుడు నాకు.

కం. అనిన విని సారదుడు గ్ర
 న్నన వసువులచేత భీష్ము ♦ నకు జెప్పింపన్
 వినెనాతడు ; జమదగ్నియు
 బనివడి సందనున కిట్లు ♦ వాకొనె సంతన్.

కాంభోజి - ఖండగతి

ప॥ చాలింపుమా సోరు - శాంతనవుతోనేడు
 సామాన్య డితడు గాడు - భువనత్రయవీరుడు ॥చా॥

అ॥ ప॥ పోలదీ దీర్ఘవైరము విప్రజాతికొగి
 యాలింప లేదెనీవు బ్రా - హ్మణస్యక్షణం కోపమన ॥చా॥

చ రణము

విసివి వేసారితివి - వసుమతీనాయకుల
 గసిమసంగిరణంబుల - నిరువదియొక్కమారు ॥విసి॥
 వసుమూర్తి నితని నీ - వశముగాదు వధింప
 స్వచ్ఛందజీవి యతడు నా - తండ్రి నామాటలు విని ॥చాలిం॥

తే. గీ. శాపమును చాపమును ముఖ్య ♦ సాధనములు
 శత్రువధకునై బ్రాహ్మణ ♦ క్షత్రియులకు ;
 బాపలము తాపసులమందు ; ♦ పాపకృత్య
 మేటి కీయని సేత శాం ♦ తింపుమయ్య !

క. జమదగ్ని పరశురాముని
 సమరము మానుమని చెప్పా ♦ సమయంబున న

య్యమరనదీసుతుడుం జని

సమస్కృతి యొనర్ప గురుడు ♦ నలరి యనెనిటుల్.

ఉ. అంచితబాహువిక్రమస ♦ హాయుడవై నవమోహనాస్త్ర మా
ర్జించి సనున్ జయించితి “వా ♦ కించుక బంటుతనమ్మునన్ గురు
స్మించెను శిష్యుడంచు” నిను ♦ మిగుటను మేదిని సన్నుతింప నా
లించుచు గర్జ పేయముగ, ♦ నే మనుదుం జిరకాలజీవినై.

వ. అని పల్కి యంబం గని.

ఉ. వాడిమగండు వీనిగెలు ♦ వందర మేరికి నైనగాము, పో
రాడితి శక్తికిన్నిగిలి, ♦ యంతయు నిష్ఫలమయ్యె, పొమ్ము నీ
వేడకుభామెదో యచటి, ♦ కెంతయుబ్రజ్ఞకు బెస్సలాడితిం
బోడిమితప్పె గార్య మిక ♦ బోదుపరాభవ మెన్నిభంగులన్.

వ. అని పలక నంబయు దపంబు పెంపున జన్మాంతరంబున నైనను
భీష్ముని వధింతుననుచు యథేచ్ఛంజనియె నంత. బర శురాముండును
గాంగేయుని వీడ్కొలిపి మహేంద్రశైలంబునకుం జన భీష్ముండు
నిల్లుసేరి తద్వృత్తాంతంబెల్ల సత్యవతికి నివేదించి సంతసంబుననుండె.

శ్రీ

మ హా భా ర త ము

పా ం డ వ జ న న ము

యమునా కి శ్యాణి—అది

ప॥ పాండవ జననకథవిరుడు శ్రుతి-పర్వముగా వినిపింతు నేడు-కురు॥పా॥
అ॥ప॥ పుండరీకాక్షు బావమరంగులు - భండనసండితు లగ్ని తేజలా॥పా॥

చ ర ణ ము.

కామినీ భోగరసలాలనుడై - కాశీరాజ తనూజలం దగిలి
కాముకేళి మితిమిరి దేలుచుం - గలసె పెద్దల విచిత్రవీర్యుడున్॥

సీ. అంత సత్యవతి శో ♦ కార్జవ మగ్నయై

యనె నొక్కనాడు శాం ♦ తనవుతోడ

నాయనా ! గాంగేయ ♦ నీయెఱుంగనిదెద్ది

నీ సోదరుల్ మర ♦ ణించిరట్లు;

కురువంశమునకు నొ ♦ క్కరుడవే మిగిలి యు

న్నాడవు, ముగియు నీ ♦ తోడనదియు

కువల నూపుడు మొద ♦ లొని నేటివఱకు వ

చ్చిన వంశ మింక వి ♦ చ్చిన్నమగుచు

తే. గీ. తల్లిదండ్రులనుడి జవ ♦ దాటవెప్పుడు

మత్ప్రియంబుగ ధారుణీ ♦ మండలంబు

నీవ చేకొని యేలుమో ♦ యీ కుమార!

తగ వివాహమ్ముగమ్ము సం ♦ తతిని గనుము.

వ. అన విని భీష్ముండును.

నాడి - త్రిపుట

ప॥ ఆడితప్పట దోసమగుగద - అమ్మరో! సీవే మొలుగుదు ॥నాడి॥

౯॥ ప॥ నాడు రాజ్య పరిత్యాగమున్ - బ్రహ్మచర్య వ్రత దీక్షయున్
జగుప బ్రతినయొనర్చి నేడి - జాడ నడచిన బరిహసింపరె ॥౧॥

చ రణ ము

హిమకరుడు శైత్యమరుగడు తే - జము హుతాశను డున్నత్యమును
క్రమత విడిచిన విడుతునే నా - గైకొనిన వ్రతమెన్న డేనియు ॥నాడి॥

క. నాదగు శపథంబూరక

పోదు, పృథివ్యాది పంచ ♦ భూతమ్ములు గం

ధాదిగుణమ్ముల విడువని

మాదిరి మత్కృత ప్రతిజ్ఞ ♦ మానను తల్లి!

ఉ. హైహయ కారణంబున ధ ♦ రాధిపులన్ వధియింప నెల్లరన్
బాహువరాక్రమాంచితుడు ♦ భార్గవరాముడు లోకమంతయున్
బాహుజశూన్యమై వెలయు ♦ పట్టిన సంతతినిల్చి రంచితో
తాహ మెల్లర్ప బ్రాహ్మణులు ♦ తన్మృతరాజకులంగ నాళికిన్.

సీ. కావునను త్తమ ♦ క్షత్రియక్షేత్రము

లందుజనించి బ్రా ♦ హ్మణులవలన

గలర నేకులు వంశ ♦ కరులగు క్షత్రియుల్;

మహితాత్మ్య ననఘు ధ ♦ ర్మస్వరూపు

విప్రోత్తము 'విచిత్ర ♦ వీర్యకక్షేత్రము

లందు సంతతి నిల్పు' ♦ మని నిలుపుద

మనిన నాలించి స ♦ త్యవతి పారాశర్య

జననంబుదెల్పి భీ ♦ ష్మనకు నమ్ము

తే. గీ. సింద్రుడీవంశముం బ్రతి ♦ ప్థించునంచు

వ్యాసభట్టారకుం దలర ♦ పగ నతండు

పింగళజటాభరంబు వె ♦ టంగ, నీల

విగ్రహారాశరుములు దీ ♦ పింపునచ్చె

వ. వచ్చిన మానింగని

ధన్యసి - రూపకము.

ప॥ అక్కఱగల్గి తలంచితీ-నన్నానిష్టపసిమిన్న ॥అ॥

అ॥ ప॥ నిక్కపుమానిసివి గాన - నీవరుదెంచితివి మంచి ॥అ॥

1. ఆవిధి గంధర్వనిహతు - డై చనె చిత్రాంగదుండు
జీవమ్ముల్దొరగెనావి - చిత్రనీర్యడున్ తుయచే ॥ప॥

2. వినుమీవంశము నేటికి - విచ్చిన్నము కానయ్యెను
నినుదలంచితింగావున - నీవీకుల ముద్దరింపు ॥మ॥

ఉ. ఆయతకీర్తి దుండ్రుకి బ్రతి యంబానరింప ప్రతిజ్ఞ జేసి గాం
గేయుడుపెండ్లి మానుకొనె, కేవల మీకుగువంశ మాగి పో
నాయెను, శాస్త్రసమ్మతమె యశాగద! యంబికయందు దేవర
న్యాయముమై నపత్యజన నం బెలయించి కులంబు నిల్పుమా.

వ. అనవిని వేదన్యాసుండును.

ఉ. ఆకలముల్గిసిండుచు వ నాంతర భూముల దుర్మదేంద్రియో
ద్రేకము రూపుమాపి నియ క్తి విషయమ్ములపొంతభాగ దూ
రీకృత పాపుతా మునివ కేణ్యుల కీతగులమ్ము లేల? కాం
తాకనకాభిలాష జడ దాదులకు గడుదూర మమ్మరొ!

ఉ. తాలిమి తన్ను గన్న తలి దండ్రులుజెప్పినయ ట్లానర్చుచో
నాలుగువేదము ల్పదివి నంత ఫల మ్ముచితజ్ఞురాల వా
వేలుపుటవ్వ బోలుదువు వెన్నెలరేసి కులంబునిల్పుదు
న్నీలలితోక్తుల బరిగ నించి మనీషులు మెచ్చునట్లుగన్.

తే. గీ. అనినవిని నాటిరేయి స త్యవతి యంపె
ఋతుమతియు శుచిస్నాతయు మతిమతి యగు
నంబికన్ వ్యాసుకడకు గు లంబునిల్పు
నగు తనూభవు గనుమంచు నవ్వనితయు.

మంజరులు.

మునినాథుని కవలగడ్డమ్ము జడ - లును గన్నులుబరికించి
క్షమంగవ మొగిచి తెఱవకయుండెన్ - మనమ్మున నేవగించి

దానికిం బుత్రదానంబుచేసి - తపసియనె సత్యవతికి
 దీనికంధుడగు కొడుకుబుట్టు మా - తృదోషముననని యులికి
 నులునాడఁ బాలికనంప నాపె - వెఱచి వెల్లనైయున్న
 బడికించి పాండురోగి పుట్టునని ♦ పలికె నత్తపసిమిన్న
 అంబికకున్ ధృతరాష్ట్రుడదయించె - నంధుడై మహాబలుడై
 యంబాలికకుం బాండురా జుదయ - నయ్యె బాండుదేహుండై.

క. సత్యవతి మనమ్మన

వనరి పరాశరతనూజు ♦ బ్రార్థించి సుల

క్షణ యుక్తుడైన పుత్రుని

గనుమని నియమించె నంబి ♦ కను తా మరలన్.

ఉ. రోసిముసీంద్రు నవికృత ♦ రూపమునారసి నెమ్మనమ్మునన్

దాసినలంకరించి జడ ♦ దారికడన్ శయనింప బంచినన్

వ్యాసుని కిష్టభోగము లి ♦ వారిగ గూడిచి దాసి తృప్తునిన్

జేసి తనూజు నొక్కని గి ♦ నెన్ వినురున్ సమవర్తి సన్నిభున్.

వ. అంత ధృతరాష్ట్ర పాండుకుమారులు భీష్మాభిరక్షితులై పెరుగుచు
 నుపనయనానతరంబున నధ్యయనం బొనరించి సర్వ విద్యా పరి
 పూర్ణులై యున్నంత గాంగేయుం జాంబికేయుని రాజ్యాభిషిక్తుం
 గావించి, విల్లును విదూరుబుద్ధియును సహాయంబులుగా రాజ్యంబు
 రక్షించుచున్నంత హస్తీపురంబు రాజధానిగా ధృతరాష్ట్రుండు
 రాజ్యంబుసేయుచు నారూఢయావనండగు నంత శాంతనవుం
 డతనికి గాంధారవతియగు సుబలుకూతు గాంధారియును సుందరీ
 మణిం బరిణయంబు గావించ నా గాంధారియుం బరపురుష సంద
 ర్శనంబు పరిహరించి నేత్రపట్టంబు గట్టుకొనియుండె నంత నాంబి
 కేయుండు శ్యామకుండగు శకునిసహితంబుగ గరినగరంబున కరు
 దెంచి యేకలగ్నంబున నధికసంతానంబును గన సత్యవతిమున్నగు
 మరదండ్రం బదుండ్రు మతియు నూర్గురుకన్నియలను వివాహం
 బయ్యె నింతలో యాదవ విభుండగు శూరుండనువాడు తన పెద్ద
 కూతురగు వసుదేవు చెలియలిం బృథయనుదాని నపుత్రకుండగు

కుంతిభోజనకు గూతుగా నొసంగ నాపెయు దండ్రుడియింటికిరుదొచు
నతిభిజనులకు మృష్టాన్నంబు బెట్టుచు నొక్కనా డతిభియైవచ్చిన
దుర్వాసునకు గోరిన యాహారంబుపెట్టిన నమ్మునియుం దృష్ట్రుడై
యొక్కమంత్రం బుపదేశించి “యీ మంత్రంబున నే వేల్పు
నారాధింతు వా వేల్పు నీకోరినపుత్రకుల పుచ్చునని” యెఱింగించి
యథేచ్ఛం జనియె నంత హాకన్నియ తస్మాత్రతశక్తి యెఱుంగదలచి
యొక్కనా డేకాంతంబున గంగకడకుజని మంత్రపఠనం బొనర్చుచు
నాదిత్యుంబోలు కుమారుంగన దలంచుచు భాస్కరుచక్రస్థమైతి
యిట్లు వినుతింపదొడగె.

జరఘాటి - చతుశ్శతీ

ప॥ దేవదేవ శరణాగతరక్షణ - దీనసోషణ పూషా నమోనమో ॥దే॥

అ॥ప॥ సేవితాశేషదేవనికర రా-జీవబాంధవ ప్రభో నమోనమో ॥దే॥

1. ఆదిదేవ సకలాగమసన్నత - వేదవేద్య పరమూత్మా నమోనమో
మోదితాఖిలచరాచర భూతస-ముదాయ దినేశా నమోనమో॥దే॥

2. సూరచండకర ఛాయామనోహర-సుప్రసన్నపరింజ్యోతినమోనమో
ఘోరపాతకవిదూరభక్తజన-పారిజాతభవదూర నమోనమో ॥దే॥

క. అనిప్రార్థించిన కుంతి

వనజాయత సేత్రకడకు ♦ వచ్చె నినుండున్

గని ఘనలజ్జాభయములు

బెనగొనగెల్లోడ్చిపలికె ♦ పృథ భానునితోకె.

చ. నిలుపు మొకింతదూరముగ ♦ నీకిది ధర్మముగాదు, బాల్య చా
పలమున ముందురానగు న ♦ పాయమెఱుంగక మంత్రపున్ బిగిం
దెలియనినున్ స్మరించితిని ♦ తేకువమాలి, దయామయుండ వీ
యలడిమాన్పు మెంతవనియయ్యె?మహాత్మా!క్షమింపుమాననున్.

ఉ. మాటికి “కుంతిభోజని కొ ♦ మారితి పెండిలిగాకమున్నె తా
జేటును బాపెఱుంగక యి ♦ నీ! చెడుదారి జరించెనంచు గ
న్పాటుగ నమ్మలక్కలు బ ♦ జారున జెప్పకొనంగ జూతు రీ
లాటివి” నూరునోములొక ♦ అంకున బోవుగదా దివాకరా !

ఉ. చాలి నిజనిజముల వి ♦ చారణ సేయగలారు లేదు, క
ల్లోలముబెంచి తప్పనుట ♦ లోకులనైజము; గడ్డిపోచకుం
బోలనివారు సైతమును ♦ యుగంకింతురు కాలుద్రువ్వి క
య్యాలకు, నాడువాండ్ర తగ ♦ నందరు దిద్దగ పెద్దలేజమి.

గీ. ఇంతయేటికి లోకులే ♦ మేమెయ్యాడి
పోసుకొందురటంచు వా ♦ పోవనేల ?
గంగలో దానమాడగా ♦ గదలిపచ్చి
యింటికిం జంక బిడ్డతో ♦ నెట్లుపోను ?

భూపాలు - రూపకము

ప॥ ఏమానవజాతి దాన - నీవోబృందారకుండ ॥వే॥

అ॥ ప॥ యీమాచిరి తగులంబె - దేనిగలదె సర్వజ్ఞుడ ॥వే॥

1. సకలజగంబులకు నీవ - సాక్షీభూతుడవుగావ
ప్రకటకన్య కావ్రతమ్మ - భంగింతువె యీవిధమ్మ ॥యే॥

2. నాయపరాధము సైపుము - నాకీయలజడి బాపుము
నీయంతటివానికెట్టు - నేరుతు నీతి విధింపగ ॥నే॥

తే. గీ. తానయై తలనిడుకొని ♦ కానిమాట
కన్నవారికి దలపంపు ♦ గా జరమ్ము
బ్రతుకుకన్నను నభిమాన ♦ వతియటన్న
పేరువడి యొక్కపూట జీ ♦ వింప మేలు.

వ. అనవిని భానుండును

సీ. పాలతిరమ్మనవచ్చి ♦ పొమ్మనబోవ నీ
యింటిబంటుని యను ♦ కొంటివేమి ?

యూరకేబోవు న ♦ న్నారసిదేవతల్
పరిహసింపరొ ? ముత్ర ♦ పటిమచెడదొ ?

దేవమానవుల కెం ♦ దేనిట్టి సంబంధ
మున్నట్టు దృష్టాంత ♦ ములును గలవు

కను మహాల్యాశచీ ♦ కాంతులకూటము

కన్యకాత్వమ్మభం ♦ గమ్ముగాదు

తే. గీ. దాశకన్యకతోడ బ ♦ రాశరుండు
తగులొనర్పడె? తెలియ ఖం ♦ డంగనొరుల
కీరహస్యమ్ము గాపాడు ♦ భారమెల్ల
నాయదియె, సంశయింపకు ♦ తోయజాక్షి!

కం. అనిపల్కి కన్యకాత్వం
బనపాయస్థితి వహించు ♦ నట్లు వరంబి
చ్చి నవాంభోజహితుండు
స్వనజాయతచారులోచ ♦ నం గరుణించెన్.

కళ్యాణి - అది

ప॥ సద్యోగర్భంబునబుత్తుఁడొకడు - జననమయ్యెగుంతివనితామణికి ॥స॥
అ॥ప॥ ఖద్యోతసమాన తేజముసహజ - కవచకుండలయుగమ్ముదీపింపు ॥స॥

చ ర న ము

చెన్నుమీరు నెమ్మోముసాంపైన - కన్ను దోయిబంగరుమై చాయయు
పున్నమవెన్నెలనేలు నునుపాల - బుగ్గలున్ సన్న నాకానుగల్గి ॥స॥

కం. అంతనొకంతకు గుంతియు
సంతోసమ్మును నిచార ♦ సంభ్రమ భయముల్
వితగ దన్నలముకొనం
గొంతవడికి బాలునెత్తు ♦ కొని తలపోయున్.

సీ. శిశువు నెత్తుకయిల్లు ♦ జేరుదునా? తల్లి
దండ్రులు సన్నన్య ♦ ధాతలంతు
రీతనూజాతునిం ♦ దే డించి పోదునా?
కర మట్లు సేయగా ♦ గాళ్ళురావు
మంత్రప్రభావసం ♦ భవుడీతడందునా?
నామాట లేవ్వరు ♦ న్నమ్మబోరు
మఱియీ రహస్యమె ♦ ల్లరెఱింగిరా? యవి
వాహితనై యుండ ♦ వలసివచ్చు.

తే. గీ. మానినాకేటి కీపాడు ♦ మంత్రమిచ్చె
నిచ్చెబో దీని నేబరీ ♦ ట్లింపనేల?

కనులు దెలువని చిటుతపా ♦ పనిద్యజించి
యకట ! నేగుండెరాయిజే ♦ సుకొనవలసె.

ఉ. కాంతలకేటి కీ తగవు ♦ గాని యనర్థముల్ రజస్వలా
సంతరపున్ వివాహములు ♦ యావసదుర్మద మీరహస్యపున్
సంతతిగూర్చ నద్ది కలు ♦ ప్పదమై మరణప్రదమ్మునై
యంతమసేయు వంగడము ♦ లంగజాధాటి వశంబె సైపగన్ ?

వ. ఇట్లు విచారించుచు గానకావని యెప్పుకొమరుంగని,

ఉ. ఏడువబోకు మూరడిలు ♦ నేడువకేడ్వకుమోయి తృడి ! నే
చూడగలేను. కోపమున ♦ జుట్టుచూలు న్నను కొట్టి పిట్టి రా
పాడగనిమ్మ, పట్టి సరి ♦ వారలు నన్నెలిబెట్టనిమ్మ ని
న్నడ త్యజించిపోవనుజమీ ! నినువంటి కుమారుడన్ను నే.

వ. ఇట్లూరడించుచు నెద్దియుగ బాలుసోక వగచుచుండ సంతలో
నాదిత్య ప్రేరితంబు యొక్కపేటిక నదీప్రవాహ వేగమ్మున
దశయొద్దకు వచ్చిననందు తనపట్టింబెట్టి యిట్లు సంతాపింపదొడంగె.

వాదనామక్రమ - (తీపుట.)

ప॥ క ఆకురక్కసికన్న కుంతియె - కతినరాలుగదా తలంగపగ ॥కఆ॥

ల॥ప॥ చిటుతపాపని గంగకర్పిం - చిలిని నిను నా చేతులారగ ॥కఆ॥

1. మరలనిను బరికించు పున్నెము - దొంకునో దొరకదో గావున
కొఱతేదీటగ బాలుద్రావుము - కొడుక సాయుడు కెట్లుదీటునొ॥కఆ॥

తే. గీ. కమలహిత సుధాకరులు గం ♦ గూఢాని

భూమిదేవియు మఱిపంచ ♦ భూతములును

నాగమమ్ములు దిక్పాటు ♦ రాదరించి

కరుణజూతురు నిన్గసి ♦ గంధస్థిక

తే. గీ. అనుచు దీపించి పేటిక ♦ సంబుకుధ్య

మున విడిన్ సూతుడొక్కంజు ♦ గని, గొనిచని

పత్నియగు రాధకిచ్చె నీ ♦ కగిది గర్జ

డలరు చుండెను సూతగ్గె ♦ హంబునందు

శా. అంతంగొన్ని ధినంబులేగునడ న ♦ య్యాంబాలి కేయుండునుం
గుంతీమాద్రుల బెండ్లియాడి నిఖల ♦ ఖిణీశులం గెల్చి ని
శ్చింతంజేసె శతాశ్వమేధిగ సము ♦ త్సేకంబుతో నగ్రజాన్
అంతర్వాణులు సన్నుతింప నఖలా ♦ శాధీశ సన్మాన్యుడై.

మంజుడు

పాండురాజొక్కనాడు వేటకై - వనికేగి సతీయుతుడై
చండాంబకహతి మృగమిథునంబుం - జంపె దైవోపహతుడై
మృగరూపధరుండగు కిందముడను - ఋషివరేణ్యుడు శపించె
జగతీశ ! ప్రియాసంగమమున బం - చత్వముం బొందుమంచు
మనుజాధిపుడయ్యది కర్మఫలం - బని తలచి బిట్టువగచి
కొనకు విరాగంబంది శతశృంగ - మున దపము సేయదలచి
చని సర్వసంగపరిత్యాగియై - సర్వభూత సముడగుచు
ఘనతపోనియతినుండి యొక్కనా - డనె సతులతో వగచుచు.

శుభపంతువంశి - తిరుగు

- వ॥ అనుభవింపక తీరజేరికి । వనితలార ! చేసినకర్మ ॥మను॥
- అ॥వ॥ కనుగొనన్ సుఖదుఃఖములకున్ -గ ర్తలెవ్వరు? కర్మవశమగు॥న॥
1. శూలపాణి కపాలియగుటయు - సోముడటు క్షయరోగియగుటయు
కాలకర్మవశములుగావే - చాలు నీయైహికస్సుఖంబులు ॥అను॥
- చ. రమణులపొండ్లు పెద్దపులి ♦ భాగున భీతికి హేతువయ్యె, కా
మము నడివేసవిన్ జలము ♦ మూదిరి తగ్గె, విరాగమే శర
ణ్యము మరణించు రోగికక ♦ టా ! మారి సంస్కరణంబువోలె, బం
ధమువడి కాలకర్మవశ ♦ తన్ బ్రతుకిట్లు మారె నేటికి.
- ఉ. ఇంతకు దైవసూత్రమున ♦ కెవ్వరుగ ర్తలుగారు, పాండుభూ
కాంతుని వనం బడవి ♦ గాచినవెన్నెల చందమాయె, నీ
మృత్యున దప్పురానిబల ♦ మంత్రపు సన్యసనంబువచ్చె, నిం
కెంతని సంతపింతువుడు ♦ కెడలకం గొట్టగానివాడనై.

వ. ఇట్లు విచారించుచు గులసతు లూరడిగప నూరడిల్లి కొనకు శత
శ్రోగంబున కుత్తర భాగంబున దపంబు సేయుచు నొక్కనాడు
బ్రహ్మలోకంబున కేగు మహర్షులంగని తాననపత్వం డగుటచే
వారలతో బోనేరమికిఁ గడుంగడు జిగిరించి, దుర్వాస ప్రసాదిత
మంత్ర ప్రభావంబున సంతానంబు వడయనగునని కుంతివలన
నెరింగి ధర్మదేవత నారాధించి త్రేత్రజం బడయుమని కుంతికి
నియోగింప నాపెయు మంత్రంబు విధిమంత్రంబు జేసి ధర్మని
నారాధించి గర్భంబుదాల్చి సంవత్సరంబు పరిపూర్ణుడైన.

తే. గీ. సకల శాత్రవ విజయ తే ♦ జమున నిఖిల
దిశలు వెలుగంగ, భాస్కరా ♦ దిగ్రహమ్ము
లోపుమేలుగ నాభిజి ♦ తోదయమున
గురుకుల విభూషణున్ యుధి ♦ ప్థిరుని గనియె.

సీ. ఆవార్తదెలిసి తా ♦ నసహనమ్మునను గాం
ధారియు నుదరసం ♦ తాడనమున
గర్భ పాతంబును ♦ గావించుకొన వ్యాసు
డెఱిగి చయ్యన నట ♦ కరుగుదెంచి
యొగి మాంసపేళి నే ♦ కోత్తర శతఖండ
ములుగా విభాగించి ♦ పోయె నంత
పాండుభూపతి గంధ ♦ వహునంశమున నొక్క
తనయుని గలిగింపు ♦ మనిన గుంతి

తే. గీ. యనిల దేవు నారాధించి ♦ యతుల వీర్య
విక్రమానూను గనియె నా ♦ భీమసేను
నా దినమ్మున గాంధారి ♦ కక్రనండ్
నుండు కర్తిపురి దుర్యోధ ♦ నుండు పుట్టె.

బాగు - చతురశ్రగతి

ప॥ కలియంశంబునదుర్యోధనుడా-గాంధారికి సుతుడై జన్మించెను ॥కలి॥
అ॥ప॥ జలదమ్ములుపిడుగులజడిగుటియగ-జలజహితుడు తేజోహీనతగన॥

చ రణ ము

కాక ఘూక జంబుకరాసభగణ - క్రవ్యా దారవములు పిక్కటిల్ల
భూకంపముగా నాదిశేషుండు - చీకాకున భీతిలి సామృద్ధి ||గలి||

తే. గీ. అటజనించె వైశ్యాపుత్రు డగు యయుత్సు
ఢొక్కొక ధిష్ణు వారగా ధుద్భవించి
రంధన్యఫతికి దుశ్శాస నాది సుతులు
శతము, నొక్క పుత్రికయు దుస్సల యనంగ.

వ. అంత నొక్కనా డాంచికేయకడకు భీష్మ విదురాది బంధుజనంబు
లరుదెంచి.

కాఫీ - చతురశ్ర

ప||దుర్యోధనుజన్మంబున బెక్కులు - దుర్నిమి తములుతోచెంగావున ||దు||
ఆ||ప|| ఆర్యసమ్మతంబత్సదూషించి - యనపాయస్థితినుండు అల్లరకు||దు||

చ రణ ము

కులమునకు జగమ్మున కపాయమ్ము - నటుపు పూరుషాధముని దూషించి
కులము జగమునెటులేని గాపాడు - కొంటయే ధర్మమగుకురునాథా||దు||

చ. అనవిని పుత్రమోహమున ధాతరాష్ట్రుడు మిన్నకుండ ; కా
ననమున బాండురా జొక ధిష్ణు వాసపుబోలు పుత్రకున్
గనుమన గుంతియున్ దివిజ నాథుడలంచి మునీంద్రదత్తమం
త్రనియతి దత్ప్రసాదమున దాగనె నర్జును బాపవర్జనున్

తే. గీ. ఇంద్రునోడించి ఖాండవ ముందహించు,
రాజసూయిగాజేయు న గ్రజుని, రిపుల
గెలుచు సురలచే దివ్యాస్త్ర ములగ్రహించి
వాసవియటంచు నాకాశ వాణి పలికె.

వ. ఇట్లు పాండునరపతి పుత్రత్రితయంబువడసి త్రిభువనరాజ్యమ్ము వడసి
నంతగ సంతసిల్లి కుమారులతోడి వినోదంబుల దగిలియున్నంత
నొక్కనాడు మాద్రి యేకాంతముగ నిట్లనియె.

సావేరి - త్రిపుట.

ప॥ బ్రతికిసార్థకమేమి యీగతి - ప్రాణనాథ యపుత్రవతిన్ ||బ్ర॥

అ॥ ప॥ క్షీతికిబరువుగ నిహపరములకు-జెడి సతంబు నిరర్థకంబుగ ||బ్ర॥

చ ర న ము.

కనియె మువ్వుర గుంతి, నూర్వుర - గనియె నా గాంధారి పుత్రుల
కనుగొనన్ గొడ్డాలిపుట్టుక - కన్నదురితములేదు సతులకు ||బ్రతి॥

చ. కొడుకుల మువ్వురంగనియె ♦ కుంతి మహత్తర మంత్రశక్తి పెం
పడర యమానిలేంద్రుల కృ ♦ పాపరిలభ్యత ధర్మపద్ధతిన్
గడగి తదీయ మంత్ర మను ♦ కంప వహించి యనుగ్రహించు వో
గొడుకుల గాంచగల్గుదు న ♦ కుంతిత ధర్మపథ ప్రవిష్టనై.

ద్వీ ప డ.

అనవిని పాండురా - జట్లు సేయింప

వనిత వేవేగ మా - శ్వినులదలంప

జననమైరి నకుల - సహదేవులనగ

తనయులు కవలవా - రిసతేజులనగ

విని వసుదేవు డ - విధమెల్ల కడకు

తన పురోహితు గశ్య - పుని బంపె నటకు

చోలోపనయనముల్ - సలిపి యధ్యయన

లోలురంజేసె భా - లుర గశ్యపుండు.

శ్రీ

మ హా భా ర త ము

కు రు పా ం డ వా భ్యు ద య ము

అనంతశైలి - శుండగతి.

ప॥ కురుపాండవాభ్యుదయ - చరిత మాకర్ణించి
నిరుపమానందవిమలవా - ర్నిధిందేలుడు తరింపుడు ॥కురు॥

అ॥ ప॥ పరమాస్త్రశస్త్ర సం - పన్నులా ధృతరాష్ట్ర
పాండురాజకుమారులు - వీరులునగధీరులు ॥కురు॥

చ ర న ము

కాంతారమున పాండు - డొకనాడు మాద్రితో
గలసి హఠాత్వమందె - మునిశాపము దలపక ॥కురు॥
కాంతుతోమాది సహ - గమనముంజేసె తన
సంతానమా కుంతికి - నప్పగించిధృతిమిారి

సీ అచటిహానులు కుంతి ♦ నాపె పుత్రకుల నూ
రాచ్చి గొంపోయి రా ♦ హస్తీపురికి
దవిజసన్నిభుల బాం ♦ డవుల నా ధార్తరా
ష్ట్రశతంబు విహరి భీ ♦ష్మ ప్రభృతులు
గాంచి యెంతయు బ్రమో ♦ దించిరొక్కతపస్వి
జరిగినవృత్తాంత ♦ మెఱుకవలచి
మునులనెల్లరను దో ♦ ష్కొనిచనె; నంత సా
త్యవతేయముఖ్యుల ♦ యనుమతమున

తే. గీ. నెలమి బరలోకవిధుల జే ♦ యించె బాండు
విభున కాధర్మవిడుడగు ♦ విడురుడప్పు
డన్నియుందీటునంత నే ♦ కాంతముగను
వ్యాసభగవానుడనియె స ♦ త్యవతితోడ.

చ. తనువులు బుద్ధుడబుల వి ధాః సదాక్షణభంగురంబు లెం
దును సిరులెండమావులటు - మర్భమగొల్పు దురంత దుఃఖ భా
జనమగు ఘోరసంసారం ధాగర నిస్తరణంబు, మేర మీ
రినయది పాపమెల్లడల, ధ తేవటికన్నను నేడే మేలగున్.

మ. దురితారంభ లభ్యమార్గచరు లీ ధ దుర్యోధనాదుల్ ప్రియం
బటి గ టింతురు పాండవేయుల ననూ ధ యాగ్రస్తులై, యంధ రా
జు రయం బింకిట తత్ఫలబనభవిం ధ యన్ మీరలీదారుణం
బరయ భాక తపోవనంబు సనుడ ధ మ్మా ! నేడే మున్నుంనుగన్.

వ. అనిన విని సత్యవతి యుబికాబాలికలం దోడొకని వనంబునకుం
జని ఘోరతపం బొనర్చి కొండొక కాలంబునకు శరీరమ్ము విడిచి
పుణ్యగతికిం బోయె నిట పాండవులు ధృతరాష్ట్ర నెయ్యంబునం
గురుకుమారులతోపాటు పెరుగుచు నొక్కనాడు క్రీడారతులై
యున్నెడనాగాయతబలుండగు భీముండు కురుకుమారులందఱికొని.

సీ. ఆటలో సరటిపం ధ డని మీదబడి పిండి

పిండిగా నెముకలు ధ విఱుగగొట్టు
నదయుడై పెక్కండ్ర ధ నవనిపై బడద్రోసి
యొక్కపెట్టుగ వీపు ధ లొలియ నీడ్చు
భుజముపై నిడుకొని ధ పోయి కను ల్లేల
వైవ నీట న్నుంచి ధ లేవ నెత్తు
తరువులం బట్టి మొ ధ దల్ల గదల్చు పై
నున్న బాలకులు పం ధ డ్లాడి పడగ

తే. గీ. డాసి కఱువలిపట్టి దు ధ శ్వాసనాది
కురుకుమారుల కీట్టు లె ధ గ్గులు సలుపగ
గని సహింపక కౌరవా ధ గ్రజుడు దుస్స
సేన సౌబలముఖ్యుల ధ తో ననె నిటు.

పూర్వకావ్యాది - మిత్రగతి

ప॥ నేల నాల్గుచెఱుగు లిమ్ముగ - నేలువాడ నపాండవమ్ముగ ॥ నేల॥
అ॥ ప॥ కూ శ నా కౌంతేయమధ్యము - గూల నేసి బిరాసతధ్యము ॥ నేల॥

చ రణ ము

రిపులవలె ధర్మజార్జున మా - ద్రేయులం జెజుసాలలో నిడి
యెపుడు దేవేంద్రవైభవముగ - నిభవురం బిడి రాజధానిగ || నేల||

తే. గీ. అని వితిర్కించి యొక్కనా ♦ డనిలజాతు
నిదితుండ్రాట బంధించి ♦ నీట ద్రోయ
సతడు మేలగాని నీల్లు డ ♦ య్యవియు ద్రెసె
మత్తకరిభంగి సతడేగె ♦ మడుపు వెడలి.

తే. గీ. పన్నగంబుల గఱపించె, ♦ సన్నమందు
విషము బెట్టించె; కోటలు ♦ విటిగె ఫణుల,
కమృతమై జీర్ణమయ్యె న ♦ య్యన్న మిట్లు
నిష్ఫలమాలయ్యె జేతల ♦ న్నియు జివరకు.

వ. మఱియు నా దుర్యోధనుండు వెండియు బాండవుల కపాయంబు
సేయ నుపాయంబు జింతించుచుండె నంత భీష్మ నియోగంబున
గురుపాండవులు కృపద్రోణులకడ విలువిద్య గఱచుచుండిరి.
మఱియుసూతపుత్రుండగు రాధేయుండును ధనుర్విద్యాకౌశలంబున
సర్జునుతోడ మచ్చరించుచు దుర్యోధనాభిమానియై యుండె.
శిష్యులం దెల్లర సర్జునుం డప్రశస్త్రవిద్యాధికుండై భారద్వాజున
కనుగ్రహపాత్రుండయ్యె నయ్యర్జునుతోడి విద్యామత్సరంబున జీకటి
నాతం డేయ నేరకుండునట్లు సేయ ద్రోణపుత్రుం డగు సశ్వత్థామ
రహస్యంబుగ సన్నసాధకుం బిలిచి నరున కెన్నండు సంధకారంబున
గుడువబెట్టకు మని సెప్ప నతండు నట్లు సేయుచుండ నొక్కనాటి
రాత్రియం దింద్రనందనుం డన్నంబు దినునెడ గాలితాకున దీపంబు
వోవ నభ్యాసవశంబునం గుడిచి యిట్లులే విద్యలన్నియు సాధింప
నగునని నిశ్చయించి నాటిరేయి జీకటియం దమ్ములేయ నభ్యసించు
చున్నంత వింటినారినడి విని ద్రోణుం డయ్యెడ కరుదెంచి యర్జునుం
గొగిలించుకొని.

కేదారగౌళ - ఖండ౧౦

స॥ నీకన్న విలుకాండ్రు - లేకుండ జేతు నా

గైకొన్న శపథ మిదె - నాకు దగు శిష్యుడవు ॥నీ॥

అ॥ ప॥ నాకమునగాని భూ - లోకమునగాని లో

కైక వీరాగ్రణీ - దేవమానవులలో ॥నీకన్న॥

చ ర న ము

అరయ నీవిలువిద్య-నభ్యసించితిని నే-నగ్ని వేశుని జామదగ్ని నారాధించి
చరితార్థమయ్యెనా-శరవిద్యనీకిడుట-సరివత్తువారామచంద్రునకు వేయెల

ఉ. కన్నకుమారు నందయిన ♦ గల్లగు నీపయిగల్లు కూర్చి, నా
కన్న ధనుర్ధరుండవను ♦ ఖ్యాతివహింతువు, చల్లనయ్యె నా
కన్నులు, ద సపాత్రుడవు ♦ గావున నిన్నుఖిలాస్త్రశస్త్ర సం
పన్నునిజేసి నాపడిన ♦ బన్నము వాయుదు నింద్రనందనా !

క. అనిపలి- కుంభసంభవు .

డనిమిష రాత్రి నయునకు బ్రీ ♦ యమ్మున నెఱిగి

చెను సంగ్రామమ్ముల తె

న్నును వివిధప్రౌహళేద ♦ నోపాయములున్.

మ ం జ రు లు

కురుపాండవు లొకనాడు వేటకై - యరిగి మహారణ్యమున
దిరుగుచో దారిదప్పి వారికు - రుగ్గరం బాసమీపమున
శరమువేయు నేకలవ్యుడను నొక - యెఱుకుంగనుగొని మొఱుగ
బరికించి దానిమూఁఖమునందేడు - బాణమ్ములక్క-జముగ
నేయ నాసారమేయముంబాట - నీక్షించిరాకొమరులు
రోయిచున్వచ్చి బోయనిగని రా - ద్రోణశిష్యులెల్లరును
గురుడెవ్వం డెవ్వనివాడవనగ - గురుడు నాకు ద్రోణుండు
హిరణ్యధన్వుండనువాడు తండ్రి - కిరాతాధినాథుండు.

క. అనిసపిని కురుకుమారులు

వనమునువిడి మగిడినచ్చి ♦ భారద్వాజున్

గని యయ్యది తెల్పిరి, య
ర్జును డేకాంతముగనిట్లు ♦ ద్రోణున కనియెన్.

శ్రీరాజని - ఖండగతి.

ప॥ నేటితోదీతె కుం - తీపుత్రు డర్జునుడు
మేటి విలుకాడన్న - మాట ముమ్మాటికిని ॥ నే॥
అ॥ ప॥ బూటకముగా దొకవ - నాటు గనుగొంటి ఘో
రాటవిం ద్రిజగడే - కథనువృద్ధగ్రణిని ॥ నే॥

చ రణ ము

నాకన్న మీకన్న - నధికుండు చేత విలు
గైకొన్న వారిలో - గణనీయుడతడే
నా కబ్బురముగొల్పె - నతని శిరలాఘవం
బేకలవృండంట - మీకు శిష్యుండంట ॥ నే॥
తే. గీ. ధనువుచేకొన్న వారిలో ♦ న నను మేటి
జేతునంచు బ్రతిజ్ఞజే ♦ సితివి, వితథ
మయ్యె సత్యప్రతిజ్ఞండ ♦ వలఘుచరిత !
ధరణిదేవాగ్రగణ్య ! స ♦ ధ్గురువారేణ్య !

చ. అనవిని కుంభసంభవుడు ♦ నాతని జాతమటంచు నర్జునుం
గొని చని యేకలవృకడ ♦ కున్ దనకుంబ్రణమిల్లి శిష్యుడం
బనివడనభ్యసించితి భ ♦ వత్కృప నీయిషువిద్యనన్న యా
తనిగని యట్టులేని గురు ♦ దక్షిణయిమ్మన బోయడిట్లనెన్.

మధ్యపూవతి - అది

ప॥ భళిభళీ! సుదినమయ్యె నేడునా-భాగ్య మేమందు మిముజూడగంటి॥
అ॥ప॥ తలపమూర్తిత్రయస్వరూపులెం-తయున్మీరుగురువర్యులుగావున॥

చ రణ ము

ఇదెనాదేహం బిదెనాయర్థం - బిదియే నా పరిజన సమూహంబు
సదయా మీకిందేదికావలయు-సమ్మదమునగైకొనుటాసం గెదన్ ॥ భళి॥

తే. గీ. గురుడు కుడిచేతి పెనువ్రేలు ♦ గోసియిమ్మ

టన్న నయ్యేకలవ్వుండు ♦ నట్లాసంగె

వాని కద్దాన బాణసం ♦ ధానలాఘు

వమ్ముచెడె, పార్థునకు మనో ♦ వ్యాధియడగె.

వ. ఇట్లు కుంభసంభవుండు జంభారి నందను డద్వితీయధనుర్ధరుం డను యశంబు సార్థకపరచి మఱియు మహాస్త్రంబు లెన్నియేని యుప దేశించియొక్క నాడుకృతాస్త్ర శస్త్రులయిన కురుకుమారుల విద్యా కౌశలంబు వ్యాసగాం గేయవిదురశల్యశకునిసోమదత్త ధృతరాష్ట్రాదుల సమక్షంబునం జూప సమకట్టి ప్రేక్షాగారంబున సుందరీ బృందం బధివసించియుండ, గాంధారి ప్రక, న గుంతీదేవి కూరు చుండి యుండ, బ్రాహ్మణ బృందం బొక్కెడ, భీష్మాది కురువృద్ధు లొకవంక, మంత్రిసామంతాదు లొకచక్క, కవి గాయక నైతాళిక ప్రకరం బొక్కయెడం బరివేష్టించియుండ నాచార్యుండు ధర్మజ ప్రముఖశిష్యులు ధనుర్ధరులై వెన్నంటిరా శుక్లాంబర ధరుండై రంగమధ్యంబునం బ్రవేశించి విద్యాప్రదర్శనం బొనర్ప శిష్యుల కాజ్ఞాపించి యొక్కెడ నాసీనుండై యుండ గౌరవపాండవులు వివిధాయుధ విద్యాపరిశ్రమలం జూపుచు, “గజాశ్వరథారూఢ దక్షతంజూప కొంతవడికి భీమదుర్యోధనులు గదాధరులై రంగ మధ్యంబుం బ్రవేశించి.

శా. ఉత్తంగాచలయుగ్మముంబలె మహా ♦ హుంకార శబ్దమ్ములా
య త్తంబా పదఘట్టనధ్వనులు భూ ♦ మ్యాకాశముల్ నిండ, రే
కెత్తన్ స్వీయజయాభిలాష పటుశ ♦ క్రింబోరుచో, సభ్యులున్
చిత్తస్థైర్యము దక్కిమాన్యుడిరి న ♦ ప్రిభూతచైతన్యై.

తే. గీ. ద్రోణతనయుండు భీమడు ♦ ర్యోధనుల నొ

కంత కిర్వర వారించె ♦ నస్త్రగురుడు

కన్నడు నాప్రియశిష్యుడ ♦ ద్దున్దు డితండు

ఘనధనుకౌశలంబు జూ ♦ పుననునంత.

ఉ. సోడిమి నస్త్రవిద్య కడ ♦ ముట్టగ నేర్చిన దిట్ట, కుంతికిన్
 మూడవకాన్పు, ధర్మజుని ♦ ముద్దులతమ్ముడు, శిష్యులందరన్
 వాడిమగండు, నొజ్జకెన ♦ వచ్చుధనుర్ధరు, దండగాడు, నా
 క్రీడిదిదృఢులెల్లరు భ ♦ లీ! యని మెచ్చగనిల్చి యయ్యెడన్.
 సీ. అగ్నిగల్పించెతా ♦ నాగ్నేయ శరమున

నమరించె వారుణా ♦ స్త్రమునజలము
 ననిలబాణమ్మున ♦ నలరించె ననిలంబు
 మేఘాస్త్రమున నిల్చె ♦ మేఘచయము
 శైలరూపము దాల్చె ♦ శైలబాణమున, న
 దృశ్యాస్త్రమేసి య ♦ దృశ్యుడయ్యె
 నాశ్చర్యమొదవింప ♦ హ్రస్వజ్ఞా నంతలో
 నతిదీర్ఘుడగు సూక్ష్మ ♦ డగురయమున

తే. గీ. నర్జునుండిట్టు లస్త్రవి ♦ ద్యావిశేష
 మెల్లరకు జూప జూచి న ♦ హింపజాల
 కనియె కర్ణుడు రంగమ ♦ ధృమున నిలిచి
 డంబుమీర భుజాస్పాల ♦ నంబొనర్చి.

తేగడ - కరుణకవి

ప॥ ఇంతమాత్రమున కెంతయు నేర్పరి-వీవేయనిపొంగి మినుముట్టకు॥మి॥
 అప॥కుంతికొడుకనీసేయుపను లేను. గూడ సేయువాడనల్వరు సెబాసనగ

చ రణ ము

ఉర్విలో నొకరిమించు వారలొక - రుదురు నీ కేలా దురభిమానం ॥బు॥
 గర్వమేరికిం గారాదర్జున - ఘురుడ వనుకొంటివా కర్ణనెఱుంగవ ॥ఇ॥

క. అనిపల్కి యర్జునుడు చూ
 పిన విద్దియలెల్ల జూపి ♦ పిలిచెం గయ్య
 మ్మున కింద్రతనయు గురుభ్రా
 తృనియోగమ్మునను పార్థ ♦ డెదురై నిలిచెన్.

మ. రవిపుత్రుం డమరేంద్రపుత్రుపయి బ ♦ ర్జన్యాస్త్రమేయన్ దద
 స్త్ర పిశేషమ్మున బాండవేయు జలద ♦ వ్రాతంబు గప్పెన్వడిన్

బవనాస్త్రంబున తత్ప్రయోధరములన్ ♦ వారించె వివ్వచ్చు డా
హవరంగంబున నిల్చి యంతట గృపుం ♦ డాకన్లుతో నిట్లనెన్.

క. వియ్యంబును నెయ్యంబును
కయ్యంబు సమానులకు జ ♦ గంబునదగు నీ
యయ్యంబేరొని వంశం
బెయ్యది వివరించి పోదు ♦ మీతనితోడన్.

వ. అనవిని రాధేయుండు సిగ్గుపడి తలవాంచి యూరకున్నంజూచి
దుర్యోధనుండు కృపున కిట్లనియె.

చ. కులముగలాడు శౌర్యము న ♦ కుంతితసేనగలారు మువ్వ రీ
యిలవయి రాజనామము వ ♦ హింపగ నర్హులు; కారయేని మీ
రలు గన నంగరాజ్యమిడి ♦ రాజుగజేసెద నేడె చూడు డి
య్యలఘుపరాక్రమక్రము న ♦ టంచు సుయోధనుడట్లనర్చినన్.

తే. గీ. భూరిమణిమయమకుటకే ♦ యూరముఖ్య
భూషణాలంకృతానంద ♦ మూర్తియగుచు
దీనికేమి ప్రత్యుపకార ♦ మేనొనర్తు
ననిన కర్ణుడు, కోరె న ♦ ఖ్యము కురుపతి.

వ. అంతకొమరుని రాజ్యాభిషేకోత్సవము సూచి యానందవరవశుం డై
సూతుండు రథంబు డిగ్గి కర్ణునొద్దకుం జని కౌగిలించుకొని తదీయ
మూర్ధాఘ్రాణం బొనర్చినం గని భీముండు కర్ణుని సూతకుల
సంభవుండా నెఱింగి యెకసక్కెముగ నిట్లనియె.

సారంగ - మిత్రాది.

ప॥ చాలుజాలింక నీబోటికి - సమరమేటికి పొమ్మిపాటికి ॥చా॥

అ॥ప॥ మేలైనగుత్తాలతో కళ - కోలగాని యరదమ్ము దోలుము ॥చా॥

1. జాతికొలది దలంపకీగతి - డ్మిత్రయులతోడనా జగడము

పాతకి ! తగుదునని సభకిటు - వచ్చితివి సిగ్గుపడి పోవక ॥చా॥

2. అర్హమగునెటు వీక్షంగరా - జ్యముత్తమరాజోపభోగ్యము

అర్హమగునెటు మంత్రపూతం బగు పురోడాశమది కుక్కకు ॥చా॥

తే. గీ. అనిన గర్జుండు వెలవెల్ల † నై వివర్ణ
వదనుడై యుండ గురుపతి † పడముడి కనె
పుట్టునే లేడికడుపున † పులి? పొడమునె
యధమకులమున నిట్టి తే † జోధికుండు ?

సీ. అమరేంద్రుచేతి నూ † అంచులబాకు ని
కముగ దధీచి వె † న్నైమకగాదె ?
తారకాంతకు డాకు † మారుండు జేజేల
దళవాయి శరవణో † ధృపుడుగాడె ?
సర్వజ్ఞ డీ కృపా † చామ్యంకు లోకమా
న్యుడు శరస్తంభ జ † న్నుండుగాడె ?
యరయ భారద్వాజు † డఖిలాస్త్రశస్త్ర మ
ర్మవిదుండు కుంభ సం † భవుడుగాడె ?

తే. గీ. మఱియు మీ జన్మములతీరు † మరచినావె ?
లలిత సర్వాంగలక్షణ † లక్షితుండు
పుట్టు కవచంబు గుండల † మ్ములు గలాడు
సూతజుడుగాడు కర్ణుడో † వాతజాత !

తే. గీ. అని సుయోధను డాదిత్య † డస్తమింప
గర్జు దోడ్కొనిచనియె ; నా † ఘటభవుండు
తెల్లవారిన శిష్యుల † నెల్ల బిలిచి
సంభృతోత్సహుడగుచు నీ † సరణి బలికె.

కమాచి - అది

ప॥ గురుదక్షిణగా ద్రుపదు బంధించి
కొనిరం డియ్యెడకు - ప్రాణమ్ములతో ॥గు॥

అ॥ ప॥ కరము రాజ్యగర్వాధకారమున
కన్నుగాన కతడు ననుపరాధవించెను ॥గు॥

చ ర ణ ము

అతడు నేను బాల్యమున విలువిద్య
సభ్యసించినాము - ఒకగురువునొద్ద ॥స॥

కతిపయదినముల కా ద్రుపదుడు పాం
చాలపతియయ్యెను - జనకుని పరోక్షమున ||గు||

సీ. నేనంత విద్యమా ♦ ని, వివాహమై, తనూ
భవుగాంచి ధేనువుం ♦ బాలకొఱకు
ద్రుపదాని బాల్య మి ♦ త్రునిగోర నాతండు
ప్రబల రాజ్యాంధకా ♦ రమున కన్ను
గానక చాలుపా ♦ మ్మేను మూర్ధాభిషి
క్తుడ నీవు పేదపా ♦ టుడవు మనకు
మైత్రియోరీతి సం ♦ భవమా నటంచు న
న్నవమానపరచెనో ♦ యన్నలార !

తే. గీ. తత్పరాభవ మూడ్చుకో ♦ దలచి మిమ్ము
వివిధశస్త్రాస్త్ర మర్మకో ♦ విదూలజేసి
నాడ గావున గురుదక్షి ♦ ణగ రయంబ
గదలి ద్రుపదక్షిణీంద్రుని ♦ గట్టితెండు.

చ. అనఁని ధార్తరాష్ట్ర శతీ ♦ మాద్రుపదక్షిణినాథు గెల్వగా
జని పెనుబీరముల్బలికి ♦ సంగర రంగమునందు నిల్చి త
జ్జనపతి నొంపలేక రిపు ♦ సంతతి పైబడ గాంధీశీకులై
వనరుచునెల్లరు న్మగిడి ♦ వచ్చిరి, వచ్చినజూచి పార్థుడున్.

సీ. సత్యసంకల్పుడౌ ♦ సమవర్తి తనయునా
సతియె రక్షాబంధ ♦ నమ్ముగాగ
గురు కటాక్షమున గై ♦ కొన్నదివ్యాస్త్రసం
తానమే విజయ సా ♦ ధనముగాగ
నుత్సాహజనక వా ♦ యుకుమార గంధసిం
ధుర విహారంబె చే ♦ దోడుగాగ
మహితపరాక్రముల్ ♦ మాద్రీకుమారులే
సవ్యాపసవ్య భు ♦ జములుగాగ

తే. గీ. గడలిపాంచాల విభుని సు ♦ గ్రామసీమ
నెదిరి సింగమ్మవోలె లం ♦ ఘించి యెడిసి
పట్టి తనరథమున కంట ♦ గట్టి తెచ్చి
ద్రోణు ముంగటబెట్టె నా ♦ ద్రుపదు గ్రీడి.

ప. అంత ద్రోణుం డర్జునపరాక్రమంబునకు వెఱగంది ద్రుపదుంజూచి
నగుచు నిట్లనియె.

కేహ గాథ - ఖండగరి.

ప॥ పేదపాటుండెవడొ - వెద్దరాజెవ్వడొ
యేదీవచింపుమిపు - ద, సరిగా కన్నుచెఱచి ॥పే॥

అ॥ప॥ నీహారాజ్య మదాంధ - కారమ్ముచారెంక
నేనునాశిష్యుచేత - నీకంజనమేయిచితి ॥పే॥

చ ర ౧ ము

ఊరికేసోదు మానము బ్రాణమూడ్చుకే
దారుణాలతుల్య మై, బ్రాహ్మణావమానం ॥బూ॥
కోరినీవే తెచ్చుకొన్నాడ నీ ముప్పు
కొనకు నీచిక్కనై - బుద్ధిగలిగి వర్తింపుము ॥పే

ఉ. సింగపుగద్దెపై నిలిచి ♦ చెల్లనిమాతలుగూసినట్టి నీ
పొంగడగెన్ పృథాతసయు ♦ పోటరిచేతులతీట వోయె, నా
భంగపుబాటుదీతె, గరు ♦ వం బికసెల్లదు చిన్ననాటి నా
సంగడికాడవొట నిను ♦ జాలిదలంచితి పొమ్ము పిటికిన్.

ప. అనిపల్కి యర్జునుం గని

తే. గీ. మానవంతున కిల నొక్క ♦ మాట చాలు
క్షీర వెరంబు తగదు ధా ♦ శ్రీసురునకు
మిగుల జచ్చినపాము నే ♦ మిటికి గొట్ట ?
విడుపు మాతనిబంధము ♦ ల్విప్పి పార్థ !

సీ. నరుడంత ద్రుపదు బం ♦ ధవిముక్తుజేయ నే
 గతి బ్రతీకారంబు ♦ గడగి సేతు
 నని తలంచుచునేగె ♦ నతడు, ద్రోణాచార్యు
 డింద్రనందనుమెచ్చి ♦ యిచ్చె బ్రహ్మ
 శిరమును నొక దివ్య ♦ శరమును సప్రయో
 గ నివర్తనంబు గా ♦ గ, ధృతరాష్ట్ర
 డా ధర్మనందను ♦ యావరాజ్యాభిషి
 క్తునిజేసె గాంగేయు ♦ ననుమతమున

తే. గీ. నలుగడలగెల్చి బలిమి ద ♦ మ్మలు నలుపురు
 బరన్మపాలతనూజద ♦ ర్పం బడంచి
 సకల సద్వస్తువాహన ♦ ప్రకరమొసగ
 వరలెను యుధిష్ఠరుడు సార్వ ♦ భౌముడనగ.

మ హా భా ర త ము

పా ం డ వ ప ర్య ట న ము

బిలహరి - రూపకము

ప॥ ఆలింపుడు పాండవ ప - ర్యటన కథావిశేషమ్ము ॥నా॥

అ॥ ప॥ తూలింపుడు నిఖిలపాప - జాలమ్ముల మోక్షప్రద ॥మా॥

1. కౌంతేయుల వైభవబల - కార్ముకవిద్యాదక్షత
లెంతయుజూచి సహింపక - చింతిలు దుర్యోధనుడెప్పు ॥డా॥

2. కణిక్కుడనువా డొక నా - డినసుత సౌబల దుశ్శా
స్థన దుర్యోధన ముఖ్యుల - కొనరదెన్నె నృపసీతి ॥నా॥

సీ. అపకారియని తోచె ♦ నా గురుండగుగాక

తిన్నగా శాసించి ♦ తీరవలయు

నేరినే నమ్మక ♦ యేప్రొద్దు నాత్మ ర

తూపరుండై పొడ ♦ సూపవలయు

బలహీనులైయున్న ♦ పట్టున రిపుల నే

రూపుననో రూపు ♦ మాపవలయు

దగు సామదాన భే ♦ దముల నమ్మించి వం

చించి శాత్రువులసా ♦ ధించవలయు

తే. గీ. సమయమగునంతదనుక నే ♦ స్తము నటించి

షగర దఱియైన జెఱుపగా ♦ వలె నృపుండు

శత్రుమారణ కార్యమ్ము ♦ త్పత్రియులకు

నాచరణయోగ్యమగుచేత ♦ యండు బుధులు.

వ. అనవిని మర్యోధనుండు పాండుకుమారుల దూరస్థులంజేసి సాధింప
నువ్యోగించి యొక్కనా డంధరాజున కిట్లనియె.

మ ఖారి - ఆది

ప॥ ఊరుచేరు లేకుండ జీవించి-యిండవలసె నీకొమరులమై మే॥మూరు॥
అ॥ప॥ పీరులై పాండవేయుల సకలో-ర్వీవలయంబేలగావీక్షించు॥మూరు॥

1. యావరాజ్య మిడినాడ వాపాండ-వాగ్రజునకుముందు వెన్న-లరయక
కాచునఁబొరులింక మమ్ముజు-లనగాజూతురు వారిగొండాడి॥యూ॥

ఉ. పాయక సీసమక్షమున ♦ బాండునృపాలుడు రాజ్యమేలె, నా
పై యచునందనుండె పరి ♦ పాలనసేయ విధించితివు, ని
ల్లె యవనీపతిత్వమున ♦ కింతట వారును వారివంశజుల్
దాయలుగాగ; తప్పుగల ♦ మము పాండవ దాసులంటకున్ ?

తే. గీ. కుంతికొడుకులు మా కింత ♦ కూ డొసంగ
బ్రతుక నేమంతవచ్చె ? మా ♦ బాగుగోరు
వాడవగుదేని పాండు భూ ♦ పాలతనయు
లందు వీకున్న దయ విడ ♦ నాడుమయ్య

చ. కనుపుము వారణావతము ♦ పాండుకుమారుల గుంతితోడ నా
కనుపుగొన్నియేండ్లవర ♦ కచ్చటనుండరు, దానజేసి భూ
జనులకు ధర్మజాదుల దె ♦ సంగల ప్రేముడివోవు, నాకు ధా
రుణీసకల మృగ్ధీనమగు ♦ తొమ్మున జేయిడి నిద్రవోవుదున్.

క. అనవిని యంధమహీశతి

వనరి తనూజాతునెట్లు ♦ వారించిన దా

వినకున్నగొనకు తమ్ముని

తనయుల రావించి యనియె ♦ దారుణభంగిన్.

తోడి - త్రిశ్రుట

ప॥ కన్నకొమరులకన్న మీయెడ-గలదుప్రేముడి నాకుమిన్నగ ॥గన్న॥

అ॥ప॥ అన్నలార! నాయాజ్ఞమీరలు-నెన్నడునుజవదాటియెఱుగరు॥క॥

1. వారణావత నగరమందున - పరశుపుణ్యస్థానమందున

మీరుగుంటియు గొంతకాలము-మెలిగిరండు సుఖావాలము ॥కన్న॥

చ. తలపగ విశ్వవాధునకు ♦ తన్నగరమ్ము నివాసభూమి, ని
ర్మల దివిషన్నదీతట ♦ విరాజిత మయ్యడిగాన మీర లా
వలసికి బోయిసల్పు డొగి ♦ పాండు హితమ్ముగ సక్రమమ్ముగా
విలసితదానధర్మములు ♦ విశ్రుతభాసుర తర్పణమ్ములున్.

వ. అనిపంచిన వల్లెయని పాండవులు భీష్మద్రోణ విదురకృపాదులకు
మ్రొక్కి- దీవనలంది జననీసహితమ్ముగ వారణావతమ్మునకు గమ
నోన్ముఖులయిన, పాపనిశ్చయుండగు దుర్యోధనుండు పురోచనుం
డనువానిం బిలిపించి రహస్యమ్ముగ వానికిట్లనియె.

సీ. నాతగడ్డి నేడు పాం ♦ డవుల నేవుర వార
ణావతమంపు చు ♦ న్నాడు నాకు
నీవాంతరంగిక ♦ హితుడవు గావున
సాయమొం డీయెడ ♦ సలుపవలసె
మునుముంద నీ వందు ♦ చని వారు నివసింప
నిలయముల్ రచియింపు ♦ నేర్పువీఱ
సరగ లాక్షా సర్జ ♦ కరసమిశ్రిత ఘృత
తైలార్ద్ర మృత్తి కాం ♦ తరవిశాల

తే. గీ. తరచత్పశ్యాల బాండునగ ♦ దనుల నునిచి
యొరులెరుగకుండ వారలే ♦ మఱినతఱిని
తద్గ్రహద్వారమందున ♦ దహనముగచి
వైరి పంచత్వమెఱిగి రా ♦ వలయు నీవు.

క. అనిపంచిన జనియె బురో
చనుడున్ బాండవులు విడిచి ♦ సామజపురమున్
జననీ సహితమ్ముగ బో
వునెడన్ విదురుండు ధర్మ ♦ పుత్రునకనియెన్.

(శీరంజివి - రూపకము)

ప॥ మాయయు మర్మమెరుంగరు-నాయనా! మీరమాయకులు॥ మా॥
అ॥ ప॥ కోయతనంబున నెపుడో - కురుపతి మీకెగ్గునీయు॥ మా॥

1. శకుని కర్ణదుశ్శాసన - సారభ్యమ్మున బాహపు - శకటము దోలగ
నున్నా - డిక నీకొరవాగ్రజుడు॥ మా॥

2 కార్యా కార్యము లెఱుగ ర - నార్యులు గాంధారేయులు
దుర్యోధను డేగుచుడు - త్రోవజను సంధరాజు॥ మా॥

తే. గీ. ఉరువిపాగ్నుల వలన నే † మఱక మెలగు

డప్రమాదులరై; వార † లాచరించు

దారుణమ్ములు తత్ప్రీతి † కారములును

జెప్పిపంపుదు నెప్పటి † కప్పు డేను.

చ. అనవిని సంతసించి నెల † వందియు నాతనియొద్ద ధర్మజుం
డనుజసమేతుడై పయన † మైచని ఫాల్గున శుక్లమును రో
హిణి దగు నష్టమీతిధి న † హీనముదమ్మున నారణావత
మ్మున కరుదెంచి వైభవ స † మున్నతిజేసే గృహప్రవేశమున్.

క. ఆయింటి వైఖరింగని

మాయోపాయ ప్రయోగ † మర్మవిదుడు కౌం

తేయప్రథముం డిట్లనె

వాయుతనూజాతునకు న † భంగురల్లీలన్.

మ. ఇదిలాక్షాగృహ మిదపాండివముసే † యిహందలంపూనిదు
ర్మదులై కాపురముంచిరిట్లు దురిత † ప్రారంభు లాకౌరవుల్
విదురుండాడినమాట నిక్కమగు, నే † వేళం బ్రమాదంబుగూ
ర్చెదరో, కాపునజాగరూకత బ్ర † వర్తింపదగుం దమ్ముడా !

వ. అనిపల్కి ధర్మజుం డనుజజనని సహితమ్ముగ నాయింట నారు నెల
లప్రమాదస్థితి నుండునంత నిట కరిపురంబున విదురుండు దుర్యోధను
దుర్మంత్రం బెఱింగి యొక్క ఖనకు నతికుశలుం బాండవులం పాలికిం
బుత్తెంచిన వాడును రహస్యంబున బాండవులంగని రానున్న కృష్ణ
చతుర్దశి నాటిరాత్రి పురోచయండు లక్కయిల్లు గాల్చుననియెఱిం
గించి యొరులెఱుంగకుండ నొక్క బిలమ్ముగావించె. కృష్ణచతుర్దశి
నాడు కుంతియు దేవపూజ గావించి పుణ్యాంగనలశ్చెల్ల నిష్ఠాన్నం
భులదృప్తిజేయు బురోచయం డుపిన యొక్కనిపాడాంగన యేవురు

కొడుకులుం దానును నాటి తేయి లక్కయింట నిదురించుచుండ
భీముండు మేలగాని తల్లిని నన్నదమ్ములను బిలంబులోని కనిచి.

బాస - (తీక్షణి)

ప॥ అగ్గి పెట్టె లక్కయింటి - కయ్యెడ వాయుతనూజుం ॥డ॥

అ॥ ప॥ భగ్గునమండి నిలువెల్ల - భస్మరాశియై కూలగ ॥న॥

1. కొడుకు లేవురుం దానును - మడియ నా నిషాదాంగన
సడిగాకుండ పురోచన - శయనగృహద్వారమున ॥న॥

వ॥ భీముండు బిలమువెలువడి యేవర వెలువరించి.

సీ. నిదురపాటున కాలు ♦ గడుపలేకున్న కుం

తిని బలితంపుమూ ♦ పుననిడుకొని

తఱచుమైకమునమై ♦ మఱచినిద్రించు ధ

ర్మతనూజు బాహుమూ ♦ లముననుంచి

యెప్పాట గందోయి ♦ విప్పిచూడగలేని

శక్రనందను నొక్క ♦ చంకబెట్టి

యెత్తియుత్సంగమ్ము ♦ లెక్కించిమాద్రీకు.

మారుల భుజములం ♦ జేరవైచి

తే. గీ. నడకవడి దరులెల్ల జా ♦ ల్పడుచు మ్రొగ్గ

చరణసంఘట్టనమున తా ♦ ల్నుఱుముగాగ

బవలు సనినట్లు రేయెల్ల ♦ బరవదొడగె

ననిలసూనుడు ముండ్లుగం ♦ డనకతెరలి.

తే. గీ. ఇట్లు చని చని గంగ దా ♦ టించి మివుల

నాకటదపించువారి సా ♦ యాహ్మమునకు

నొక్కవటభూరుహచ్ఛాయ ♦ నుంచి నిదుర

బోవు తల్లిని నన్నద ♦ మ్ములనుజూచి.

ఉ. చింతిలుచో హిడింబుడన ♦ జెంగటనున్న నిశాటవీరు డ

ల్లంతనజూచి చెల్లెలి ర ♦ యమ్మున వారి వధించి తెమ్మనన్

గాంత హిడింబ రూపజిత ♦ కాముని భీమునిగాంచి మెచ్చుచుం

జెంతకుజేరి వాకొనియె ♦ చేకొని మానవరూప మంతలోన్.

కాశీ - ౪౩

ప॥ వలచివచ్చితి నేలుకోరా - వన్నెకాడ నన్నో యెకిమీడా ॥వలచి॥

అ॥ ప॥ చులకనగా నను - జూడకు మొకపరి

పలుక వేమిసుధ - లొలుక నానామి ॥వలచి॥

చ రణ ము

మూడుజగముల నీ సరి సాగసరి లేడుమమ్మాటికో మగవాడా
నేడు నీతోడగూడకున్న నాయాడుపుట్టువునిరర్థక మే॥ నినువలచి॥

ఉ. దానవి నే హిడింబయను ♦ దాన, హిడింబునకేను స్తోదరిన్
వానిజయింపలే రమర ♦ వర్చులునైతము, నాకు భర్తవై
ప్రాణముగాచుకొ మృతడు ♦ బావయగు నినుముట్టబోల దె
వ్వానికి, మజ్జగములకు ♦ బట్టముగట్టునినున్ మనోహరా!

ఉ. మానవమాంసమే ప్రియత ♦ మంబసురాళికి నాలసి చిన్
దానయివచ్చుమీకడకు ♦ దప్పదతం డిటురాకమున్నె నీ
యాన నిమేషమాత్రమున ♦ నందఱునెత్తుకపోయి డాతు నెం
దైనను నిద్రమేలొకలుపు ♦ మా, తడవైనను కార్యభంగమా.

వ. అనవిని భీమసేనుండు.

కా. తుద్రామర్త్యవిరోధినొక్కని మహా♦గ్రుండంచు గొండాడ కా
రుద్రుండేయగుగాక భీకరి సము ♦ ద్రుండేయగుగాక, ని
ర్ణిద్రోత్సాహుడ నే భయంపడను, రా ♦ నిమ్మా హిడింబాసురున్
నిద్రాభంగముసేయ ఏరల కిదే ♦ నిక్కంబు దైత్యాంగనా!

వ. అని పలుకనంతలో రక్కసుండయ్యెడ కరుదెంచి భీముంగని.

అకాశా - ఖండగతి

ప॥ ఎందుబోయెదవు నీ - వింక మానిసిపోత

అ॥ ప॥ యిందేలవచ్చితివి - మ్రందగానాచేత॥ యెందు॥

1. బంటులగు రక్కసుల - బారుపవిహీను లను

కొంటివా, వంటింటి కుందేటివెతివీ॥ పెందు॥

2. నన్నెటుగవా, నరాం - తగుడను హిడింబుడను
తిన్నగావానోరు - దెటువనొక ముద్దగా వెం||

సీ. అనిపల్కు మానుపా ♦ శను దాకి వాకికూ
రుగసకు భంగమ్ము సే ♦ కూరకుండ
బాహుమూలంబునం ♦ బట్టి నక్తంచర
వీగు భీముడు కొంత ♦ దూర మీడ్చి
మల్లయుద్ధమ్మున ♦ మార్కొని పోరుచో
నలిగి తద్దానవుం ♦ డొడగఱచి
కుంతియున్ సుతులు మే ♦ లొకన నొక్కపెను బొబ్బ
వెట్టగా నర్జున ♦ ప్రేరణమున

ఆ. వె. గలికొడుకు వాని ♦ కడగాలు చేనంది
విడక నూలు మార్గు ♦ వీచివీచి
కొనకు నేలబెట్టి ♦ కోలెమ్ము విఱచి రా
కాసి విగత జీవు ♦ జేసి వచ్చె.

తే. గీ. అంతలో గుంతియును ధర్మ ♦ జాదు లాని
శాచరసతీవిధానమ్ము ♦ సకలమెఱిగి
దానికైకొనుమని భీమ ♦ సేనున కన
సమ్మతింఁగి రక్కసి ♦ చాన యనియె.

మంజులు

కామశరవిధనైతి జుట్ట ప - క్కముల విడనాడుకొంటి
కామరూపిణిన్ గాలజ్వరాల - గాన నన్నెలు మంటి
అనవిని సుతజన్మమగునంత కి - య్యకొనె సతడు సత్వరము
జననసహితమ్ముగ బాండవులున్ - శాలిహోత్రుని శ్రమము
చని యొక్క సరోవరమునన్ గృత - స్నానములై విశ్రమించి
వనస్పతిన్ సుఖమున్న వ్యాసుడ - వ్యారికడ కేగుదెంచి
యోకచక్రపురి విప్రభావమున - నుండుడని తెల్పిచనియె
రాకాసిహిడింబ పవనతనయు వ - లనన్ ఘటోత్కచుగనియె

వ. అంత నాఘటోత్కచుండు రాక్షస పిశాచ బలపరివృతుండై “పని గల్గిన నన్నదలంపు డప్పుడవత్తు” నని కలిగి- యభేచ్ఛంజనియె- పాండు కుమారు లయ్యాశ్రమంబువదలి కతిపయశ్రయాణంబుల నేకచక్ర పురమ్ముంజేరి బ్రాహ్మణవేష ధారులై యొక్క విప్ర గృహమ్ముననుండి మధుకర వృత్తిన్ జీవించుచు నొక్కనాడు తామున్న పిశ్రహ్మంబున నొక్కపెట్ట యార్జుని వినవచ్చిన విని దుఃఖికారణమెఱింగి రమ్మని కుంతినంప నాపెయు లోనికింజని బ్రాహ్మణిగని.

చిత్తవాకము - త్రిపుట

ప॥ ఇంతయాకస్మిక విచారం - బెమివచ్చె నెఱింగి పుమిపు ॥డి॥

అ॥ ప॥ చింతిలకు మురడిలు మమ్మా-చేతనగుసాయముంజేసెద॥రింత॥

చ ర న మ

భూతలమున బరోపకార - మ్మునకు మ్రొవించినపున్నెమున్నే
పూతచార్మిత్రు లనమానులు - పుణ్యదంపతులయ్యయోమి ॥రింత॥

సీ. అన నాలించి బ్రా ♦ హ్మణి కుంతికిట్లనె

మానుషంబున దీర ♦ రానికష్ట

మియ్యది, యైన మీ ♦ కెఱిగింతు నిచటి కా

మడమేర బకుడను ♦ మానుషాదు

చొక్కండుకాపుర ♦ మున్నవా డతనికి

నిత్యంబు నొక్క మా ♦ నిసిని మఱియు

రెండెనుబోతుల ♦ బండియన్న మొసంగ

పురవాసులెల్ల రే ♦ ర్పటచుకొనిరి

తే. గీ. యిల్వరుస మాకువచ్చె నే ♦ డేకపుత్రు.

నీతనాజాతు రక్కసు ♦ వాతబెట్ట

నేరకుంటి మీదె విచార ♦ కారణంబ

టన్న నాపెకు గుంతి యి ♦ ట్లనియెబ్రీతి.

ఉ. గారముమీరబెంచి సరి ♦ గా మ.కుపచ్చలు నారనట్టి చి

న్నారి యనుంగుపట్టి జను ♦ నా ? పెనురక్కసి పొట్లబెట్టుటల్

దారుణ మితకన్నగల ♦ దా? మఱి నాకుగుమారులేవురు
న్నారుగదమ్మ! యందొకని ♦ నంపుదుగావున నూరడిల్లుమా.

వ. అనవిని గృహమేధిని యిట్లనియె.

చ. కొమరులు నీవు బేదవడి ♦ కూటికి గుడ్డకు మోమువాచి జో
లెముగొని బిచ్చమెత్తుకొని ♦ లేమిడి గుండుచునుండ బుత్రశో
కము పయిపెచ్చువూకొకటి ♦ కల్పన సేతునె? యితకన్న బా
పముగలదే? తనూభవుల ♦ వైదయ యేరికినే సమానమే.

వ. అనిన గుంతియు.

తే. గీ. నాకు బుత్రులపై బ్రేమ ♦ లేకగాను
యసురనోర్వొగజాలిన ♦ యట్టికొడుకు
లేవున్నారు; బకుని జం ♦ పించి నేడు
నగరి కుపకృతిసేయుటే ♦ నాతలంపు.

క. అనినవిని విప్రదంపతు
లనపమమోదాబ్ధి దేలి ♦ రా వృత్తాంతం
బును సర్వ మనిలసుతునకు
వినిపించిన కుంతి, యతడు ♦ బ్రయమున బలికెన్.

సాగంగ - ఇంద్రగతి

ప॥ మంచిపనిజేసితివి - మాయమ్మ, బకునిపరి
మార్తు నే బోయినే - డే, వీరమాతవుగాన ॥మంచి॥

అ॥ప॥ మించిసాధువుల గా - తీంచు క్రూరుల విదా
రించుటే ధర్మమగునీ యుత్తమ శ్మశ్రియుల కెందును ॥మంచి॥

చరణము

పిండివంటలతోడ - బండెడన్నము నాకు
బెట్టింపు మాదైత్యునీ - బిండిపిండిగా గొట్టెద ॥పిండి॥
నిడునాకడుపొక్క - నిడుసమున బాపలకు
నీచదానవబాధ - నిర్మూలంబై పోవును ॥మంచి॥

క. అనిపలుకునంతలో యమ

తనయం డట కరుగుచెలిచి ♦ తద్దవృత్తాంతం

బును సకలమెఱిగి భయమున

జననికి వాకొనియెనిట్లు ♦ సాంజలియగుచున్.

స్త్రీ. పాండవాన్వయము ని ♦ ల్పగ భద్రగతి వజ్ర

పంజరంబెవ్వని ♦ బాహు యుగము

లాక్ష్యాగృహమ్ము వె ♦ ల్వడజేసి ప్రాణ దా

నమునర్చె నెవని వి ♦ క్రమ విహార

మడవి హిడింబు డా ♦ హరింపకుండ ర

క్షీంచె నా ♦ డెవ్వని చేతిలాపు

తలపువచ్చిన మాత్ర ♦ ధార్తరాష్ట్రులకు సిం

హస్వపు మెవని రూ ♦ పాతిశయము

తే. గీ. సామజారాతిబలు నట్టి ♦ భీమసేను

బ్రాహ్మణార్థమ్ముగా నిట్లు ♦ బంపదగునె ?

ధరణిసురునకు సాయమ్ము ♦ తప్పదేని

బకునకాహారముగ నన్ను ♦ బనుపరాడె !

వ. అనిన విని కుంతియు.

ఉ. ఇంచుకవీనిశక్తి బరి ♦ క్రిచక మించుగ సాహసిచి నే

పంచినదానగా నితడు ♦ బాల్యమునం దొకనాడు నాదు చే

యంచునజాటి క్రిందవడు ♦ నంత దనుక్షతిపెంపునన్ శిలా

సంచయమెల్ల జూర్ణమయె ♦ జంపగలా డిత డా నిశాచరున్.

తే. అని సమాధానముంజెప్పు ♦ నంతలోన

నా వృకోదరుడిపాన్న ♦ మారగించి

చని బకస్థానమున కొక్క ♦ శకటమెక్కి

కూడుదినుచుండ రక్కసుం ♦ డొడుగఁబడి.

కన్నడ - రూపకము

ప॥ ఎవ్వడవోరోరిబడుగ - యింతసాహసించితివి ॥వె॥

అ॥వ॥ క్రొవ్వున నాకై తెచ్చిన - కూడుదిందువా పిడుగా ॥యె॥

చరణము

ఉగాదుము నీమేనికండ - లొలిచెద రక్తముద్రావెద
బండబెట్టి నీయెముకలు - పిండిపిండిగా గొట్టెద || నెవ్వ||

క. అని చేసత్తువకొడిగ
వెనుజుటచిన సుంతయేని ♦ బెదరక భీమం
డును తనుగానటు లన్నము
దినుచుండ నిశాచరుం డ ♦ తి క్రుద్ధుండై.

క. తరువాండుబెటికి చేగొని
బిరబిర జనుదెంచుచుండి ♦ భీముడు వడి నో
గిర మెల్ల గుడిచి కోవ
స్ఫురితారుణనేత్రుడై క ♦ పోలము లదరన్.

ఉ. సాలమహీజమొందుగొని ♦ చయ్యనదుష్టనిశాటునేయ, దా
గేలగలట్టి వృక్షమున ♦ గెవ్వననార్చుచు దైత్యుడేసె, నీ
లీల నొకింతపోరి బలు ♦ లిర్వురుజేసిరిహుంకృతుల్ భుజా
స్ఫాలననిస్వనంబులు ది ♦ వంబునుముట్టగ మల్లయుద్ధమున్.

ఆ. వె. గాలికొడుకు దనుజు ♦ కటికంఠదేశముల్
బట్టి జానుదండ ♦ ఘట్టనమున
వెన్నువిటుగబొడిచె ♦ బిళితంబుతో నవ
ద్వారములను రుధిర ♦ ధారి లొడుక.

వ. ఇట్లు భీమసేనుండు బకాసురుం గెడపి తత్కళేబరం బీడ్చుకొనివచ్చి
నగరద్వారసమీపంబునవైచి తద్వృత్తాంతమ్ము జననీ సోదరుల
కెఱింగించి యేకచక్రపురవాసులకు సూటినుండి రాక్షసోపద్రవం
బుడిపె.

మ హా భా ర త ము

ద్రౌ ప దీ స్వ యం వ ర ము

కాంభోజి - రూపకము

ప॥ ద్రౌపదీస్వయంవర క - థాసుధారసము గ్రోలుడు॥ ద్రౌ॥
ల॥ ప॥ ప్రాపిత భవరోగముల బ - టాపరిచలు గావింపుడు॥ ద్రౌ॥

చ ర న ము

కలకాలము గవ్వంబులు - కాపుర మొకచోనుండవు
వెలయగ జీకటిపోయిన - వెన్నెలవచ్చుట సహజము॥ ద్రౌ॥

సీ. ద్రుపద మహీనేత ♦ ద్రోణచేత బరాభ.

వంబంది కుంభ సం ♦ భవు వధింప
జాలు తనూజాతు ♦ శక్రనందనునకు

దేవి కాదగిన పు ♦ త్రికను వడయ
యాజమునీంద్రుని ♦ యాజకత్వమ్మున
వరకోకిలాదేవి ♦ పత్నిగాగ

బుత్రకామేష్టి స ♦ ల్పుడు కరవాల కో
దండ వర్మ కిరీట ♦ ధారా డగుచు

తే.గీ. నన్నినుండేధృష్టద్యుమ్ను ♦ డను సుతుండు

గృష్టయను నొక్కసుతయు జ ♦ న్నించెరంత
బరిణయ వయస్కయైయున్న ♦ బాలనుగని
సచివముఖ్యులకనియె బాం ♦ చాల విభుడు.

ఉ. వీరులు పాండవేయులు త్రి ధ విష్ణుపమాన్యులు నాడు దగ్ధులై
నారని లక్కయింటను వి ధ సంబడు లోకవదంతి; యందు దు
ర్వార పరాక్రమక్రముడు ధ పార్థుడు వానికొసంగ గంటి నీ
వారిజనేత్ర నెట్లు పెర ధ వానికొసంగుదు బుత్రి నక్కటా!

చ. అనిన బురోహితుండనె ధ ధరాధిప చూచితినే నుపశ్రుతిన్
జననుత పాండవుల్ సుఖులు ధ చాటగబంపు స్వయంవంబనన్
విని నరపాలు డట్లుసలి ధ పెన్ వడి, బాండవు లందుసేరగా
జననిని వెంటబెట్టుకొని ధ సాగిరి కాల్చడకం బ్రయాణమై.

వ. ఇట్లు బయలువెడలి రేబవళ్ళనక పోవుచు నొక్కనా డర్ధరాత్రం
బున సోమశ్రవంబను తీర్థంబున గంగాన్నావార్థులై యర్జునుం
డొక్క కొఱవింజేకొని దారిసూప నడచునెడ యువతీసహితంబుగ
నందు జలక్రీడలాడుచున్న యంగారపర్వుండను గంధర్వుండు పాండ
వుల యలికిడి విని ధనుర్ధరుండై వారికిట్లనియె

హిం॥ తోడి - చతురశ్రగతి

ప॥ ఎవరావచ్చునది మా - నవులిటగుమ్మరరాచునడురేయి॥ నె॥

అ॥ ప॥ దివిజయక్షగంధర్వరాక్షసులు-తిరుగువేళలందిటునిర్భయులై॥ఎ॥

చ ర ణ ము

దూరముండు డీ వనమును గంగా - తీర్థంబును నాయవియేగావున
వీరభోజ్య మీపుణ్యభూమి, కు-బేరుసఖుడనంగారపర్వుడను ॥ఎవ॥

తే. గీ. అర్ధరాత్రమ్మున న్నడ ధ యాడువారి

నెంతవారలనేని గ్ర ధ హింతు మేము

ప్రాణములనాసయున్న బొం ధ డపల కనిన

ననియె నిటు భయవర్జనుం ధ డర్జునుండు.

చ. కడిమిగలట్టివీరులము ధ గావుననేయిటువచ్చినార మీ
యడవులు బుణ్యతీర్థములు ధ నద్రులు సార్వజనీనముల్గదా !
నడుగులు గట్టిపెట్టుమిక ధ జాలును నోటికి బుద్ధిచెప్పు కొ
మ్ముడుగక యస్త్రశస్త్రవిదు ధ లున్నెడ జూపకు నీప్రతాపముల్.

మ అనుచున్నంత నిశాతసాయకము లే ♦ యన్ మీరి గంధర్వుడొ
య్యనద్రోణప్రియ శిష్యుడనవ్వడిచె దా ♦ నాగ్నేయభాణమ్ము దో
డనెనేలబడె బమ్మరిల్లి ఖచరుం ♦ డవాని గొంతేయుడుం
గొనివచ్చెన్ సమవర్తి సూనుకడకున్ ♦ గొప్పదిపెల్లొడ్డుచున్.
వ. అంతలో సంగారపల్లె మనోవల్లభ యగు కుంభీనసి పాండవు
లను డాసి.

పాఠి - అని

ప॥ శరణు శరణు పతిదానమొసంగుడు సురుపమానకరుణానిధులార॥ శ॥
అ॥ప॥ శరణాగతరక్షణముకన్నను-శరమధర్మమొండున్న దెధరలో॥ శ॥

చ రణ ము

పిన్న పెద్దతారతమ్యమెఱుగక - తెన్నుదప్పి మిమ్మేమేమోయనె
నన్నలార, నానాధుమన్నింపు-డాలుమగలనెడబాపుటధర్మమె॥ శ॥

కం. అని మొఱలిడ విని ధర్మజు

డనఘడు విడిపించె వాని ♦ సనుకంప మెయిన్

వినతుండై గంధర్వుం

డనియె త్రిలోకై కవీరు ♦ డగు క్రీడి కిటుల్.

మ. నను మన్నింపుము, దుర్మదాంధుడగు న ♦ న్నా ! కామినీగోష్ఠిను
న్ననరుం డెంత వివేకియైన, త్రిజగ ♦ న్మాన్యున్నినుం గోరు ద
య్యనలాత్త్రంబిడి నాకు నావలన గా ♦ మాశ్వుంబుల న్నివు గై
కొని మిత్రుంబలె జూచుకొ మ్మనవు డా ♦ కుంతీసుతుం డిట్లనెన్.

తే. గీ. చెలిమిబాటొతు హయములన్ ♦ వలసినపుడు

గొందు నీకడనుంచుమా ♦ గొనుము పావ

కాత్త్రమిచ్చెదనని యిచ్చి ♦ యచటువాసి

చిత్తమలర భాగీరథి ♦ నుత్తరించి,

చ. చనిచని యుత్త-చంబను ప్ర ♦ శస్త్ర మహత్తర పుణ్యతీర్థమం

దున దప మాచరించు విబు ♦ ధోత్తముధౌమ్మ్యపురోహితత్వమున్

గొని యటుపై బరాశరిత ♦ సూజహితమ్ముగ జేర్గెంత గొ

బ్బున ద్రువదక్షిణీంధ్రు పుర ♦ ముం, బరిశోభితరాజవారమున్.

ఇట్లు కాంపిల్యనగరంబు సొచ్చి యందొక్క కుంభకార గృహంబున
విడిసి తమ్మెరు లెఱుంగకుండ బ్రాహ్మణవృత్తి నుండునంత
ద్రుపదుండును పాండవమధ్యముం డగు క్షీడికి దన కూతునీయ
సమకట్టి పాండుకుమారుల జాడ గానంబడకుంటచే నొక్క మత్స్య
యంత్రంబు నిర్మించి విల్లు మోపెట్టి యద్దాని నెవ్వం డేనుబాణ
ములగొట్టు నాతనికి తనయనిచ్చి వివాహం బొనర్తునని దేశ
దేశమ్ములం జాటిపజేసిన నానాదేశ మహీనాథులు తమతమ
బిరుదు లేర్పడ వేర్వేర పడగలంబన్ని భూమి గ్రక్కదల ద్రుపద
పురంబుజేరి రాజ పురస్కృతులై సుంధావారమ్ముల విడిసిరి.
పాండు కుమారులు లక్కయింట హంతాశనున కశనంబై
రని సంతసించు ధార్తరాష్ట్ర లగు దుర్యోధ నాదులు
కర్ణాశ్వత్థామ భూరిశ్రవ స్సోమదత్తాదులం గలసివచ్చిరి. అంత
బాంచాలపతి మహీపతులనెల్లర స్వయంవరరంగంబున నాసీనుల
గావించి పూజించుచుండ దేశాధిపులెల్ల సభాభవన ములకరించు
చుండ, శల్య విరాట జరాసంధాదు లొకప్రక్క, కృష్ణబలరామకృత
వర్మాది యదువీరు లొకవంక, మఱియు శిశుపాల సైంధవ భగ
దత్త పాండ్రక వాసుదేవాది వివిధ దేశాధీశులొక చక్క నాసీ
నులై యుండునంతలో పుష్పమాలం గేలగైకొని, పుష్పసాయకు
కుసుమేతరంబగు నాటవసాయకం బన సర్వాభరణ విభూషితయై
తట్టిలత వోలె జూఘరకు ఘిఱుమిట్లు గొల్పుచు మందగమనంబున
బాంచాలి రంగమధ్యంబునం బ్రవేశింప వివాహోపకరణ సంభా
రమ్ములు సంసిద్ధముగా బురోహితుండు గాచియుండ ద్రుపదుండు
రాజలోకము నెల్లం గనుంగొని లక్ష్యంబును జూపి యిట్లనియె.

పుం జ రు లు

ఈ యగ్రతము దెగనేయు విల్కాని - కిల్లాలగు నాపట్టి
తోయజాక్షింగొనుడు మీమీశ - కులిత్రతీం జూపెట్టి
అనినన్ విని నానారాజపుత్రు - లాయంత్ర మేయగడగి
ధనువునేని మోపెట్టి నేరకే - దలకిరి బీరములుడిగి

డాయరైరి కొండలు మఱికొండలు - డాసిపరికించి చనిరి
తొయజభవాదులకు నే నియ్యది - ను స్తరమని వాకొనిరి
కడకు భస్మమధ్యమ్ము నం దగ్ని - కణమువోలెగప్పట్టి
పుడమిసురుల నడుమనుండి వెల్వడ - గడగు క్రీడి పొడకట్టి.

వ. కృష్ణదేవుండు రహస్యంబుగ బలరామున కీట్లనియె.

చక్రవాకము - ఆది.

ప॥ అతడెవడో తెలిసితివా నీ వన్నా! మన మేనత్తకొడుకు నిజ ॥మత॥

ఆ॥ప॥ మతిమంతుడు వీరాగ్రణి పాండవ

మధ్యముండు మనముద్దుల బావమరది ॥య॥

చ రణ ము

పుల్లంబుజములనేలు కన్నుగవ - మోకాల్కొడికిజాటు కేలుగవ

పల్లవారుణాధరమతివిశాల - వక్షస్థలమల్లదే పోల్చిచూడుమ ॥యత॥

తే. గీ. పాండుపుత్రులు వారణా ♦ వతమునందు

లక్కయింటను బడి దగ్ధు ♦ లైరటంచు

కొరవులు సంతసించుచు ♦ న్నారు గాని

వారలేవురు బ్రతికి యు ♦ న్నారు నిజము.

వ. ఇట్లు పలుకుచున్నంత.

క. వెడదయురమ్మ, పిడికిట ని

ముడు కౌను, విశాలస్త్రేత ♦ ములు దీపింపన్

బుడమిసురుల నడుమను వె

ల్వడ నొక్కడు వానిగని స ♦ భానదులెల్లన్.

సీ. అవసినురుడు మీన ♦ యంత్రమేయగ సాహ

సింఛినందుల కేవ ♦ గించినారు

రంగమధ్యమున ని ♦ ల్వంబడి ధనువుగ

న్నార వీక్షింపగా ♦ నవ్వినారు

తగ బూర్వపరిచితం ♦ బగు చాపముంబోలె

మోపెట్ట నిహ్లాంతి ♦ పోయినారు

తెప్పపాటున వ్రేటు ♦ దప్ప కాలక్ష్యంబు
గొట్ట ముక్కునవ్రేటు ♦ బెట్టినారు

తే. గీ. పొలతి పార్థునిగళమున ♦ బూలదండ
నెలమివేయంగ గాంచి ల ♦ జ్ఞించినారు;
శల్యరాధేయులంత బాం ♦ చాల విభున
కలిగి తులువతనంబున ♦ బలికినారు.

అకాశా - ఆది.

ప॥ పేరందిన రాజు లిందరుండగ
పిల్లనొసంగునువా - పేదపాటునకు ॥పిల్ల॥
అ॥ కోరినీయంత క్రొవ్వునం దెచ్చు
కొన్నాడవు ముప్ప - చేసితివి తప్ప ॥పే॥

చ ర న ము

సకల ధారుణీవరుల రావించి-సభలో నీవిటులపరాభవించువ॥సభ॥
వికిరమెత్తిజీవించుబాపన-య్యకుగన్నియనిడగానీమనసెటులొప్పెను॥
ఉ. ప్రీతిగ పప్పుభోజనము ♦ బెట్టుటా? సేల్వ లొసంగుటా? ధన
వ్రాతము లగ్రహారముల ♦ పారముగానిడు తొప్పు గాకిటుల్
కూతు నొసంగబోలునొకొ ♦ కూశతనంబున బాటువానికిన్
ఛీ! తులువా వినింద్యమగు ♦ సేతలు ప్రాజ్ఞలు సమ్మతించురే?
వ. అనవిని ధృష్టద్యుమ్నుండు కర్ణంగని.
ఉ. బాలను యంత్రమేయగల ♦ వాని కొసంగుదుమంటి మందు భూ
పాలుర. కన్న యర్థ మెటు ♦ వచ్చును? కొట్టక బోయినాడవే
మీ? లలితాంగి నీకిడుదు ♦ మేగడ, యూరక కారులాడగా
నేల? యదట్టులుంచి వచి ♦ యింపుము ముంధుగ నీవు రాజవో?
వ. అని పల్కునంతలో గర్జుని మఱియు నవమానింప దలంచి కృష్ణుం
డిట్లనియె.
ఉ. అమ్మన మీనయంత్రము ర ♦ యమ్మన గొట్టగ జాలువాడె పో
కొమ్మను బెండ్లియాడు, కుల ♦ గోత్ర విమర్శన మున్నదన్న యం
శమ్మిటలేదు గావునను ♦ సర్వమైతింగియు నేటికీ వివా

దమ్ము? లతాంగి పాటునకు † దక్కె-గదా యిక సూతనందనా!

కం. తలపోయ జతుర్వర్ణ

ముగ్ధులవారి వివాహమాడ † భోలును ద్విజుడున్

తొలిబామున నేపు న్నేము

సలిపెనొకో ద్రుపదు షిట్టి † జామాతకు నై.

వ. అనిన రాధేయుండును.

ఉ. పాటుడు నాల్గు వర్ణముల † వారి గ్రమమ్ముగ బెండ్లియాడు టా

చారముగాని, ముందుగ నె † క్షుత్రియకన్యను బెండ్లియాడు టా

చారముగాదు, ధర్మమెడ † సల్పి కొమారిత బాపనయ్యకుం

గూరుచు భూవరున్ గెడప † కున్న సధర్మము మేరమొరదే.

వ. అనిపలుకుచు ద్రుపదునిపై కుటుకబోవునంత ధ్రుపదుండును

బ్రాహ్మణుల మఱువుసొచ్చిన నచ్చాందసులు దిగ్గువలేచి చెలరేగి

కర్ణుంగని కోపించుచు.

బాగు - చతురశ్రాతి

ప॥ చూతువేమి లెమ్ములేమ్ము సుబ్బావధానీ

చేతగాని వారమా సోమావధానీ॥ చూ

అ॥ప॥ మూతిమోదగొట్టి వీని ముట్టుకున్న దోసమునకు

మునిగిగంగలో సహస్రగాయత్రి సేయంగవచ్చు॥ చూ॥

2. ఆరింట తా బెట్టి పద్దెమల్లు - రామశాస్త్రి

మారిపంపకంబు సేయు - మల్లుభ ట్లీరాత్రి

పోకోదీక్షీతులు మన - వారి పరశురామముఖ్య

వీరులబిల్చుకరమ్మ - వీని గూబలెక్కడియ॥ చూ॥

నీ॥ జారీలకంగ వ † స్త్రమ్ములు ముడివైచి

ముందుగన్నడు వారి † మోదువారు

దర్భాసనములు జి † త్రాసనములు బట్టి

కసిమీర జనముపై † విసరువారు

మొలనున్న పొడుముకా † యులదీసి యెదిరిపై

రివ్వరివ్వన చేత † రివ్వవారు

ప్రతిబింబముల్ సూచి ♦ పగతురంచని నిల్వ
టద్దముల్ పగులంగ ♦ గ్రద్దవారు

తే. గీ. నుదకముం బుక్కి-టంబట్టి ♦ యుమియువారు
గట్టిగా దొడపాశముల్ ♦ బెట్టువారు
నై విజృంభించు పాటుల ♦ నర్జునుండు
గని నివారించి సూతనం ♦ దనున కనియె.

క శ్యామి - ఆది

ప॥ ననుజయించి పాంచాలుని గవయుము
నాముంగడ జూపుము నీ బీరము॥ నను

అ॥ప॥ తనతనయను నాకిడు టపరాధమ
తగవుమాలి ప్రేలెదు సూతాధమ॥ నను॥

1. మదముబట్టి కన్నుమిన్ను గానవు - మది నొకింత మంచిచెడ్డలరయవు
రథముదోలి బ్రతుకందగువానికి-రాచపాడినీ కేమి తెలియురా॥ నను॥

సీ. రోమపాదమహీవ ♦ రుండు శాంతాసతీ

మణి ఋష్యశృంగ స ♦ స్మానికిడడె ?

శర్యాతిధారుణీ ♦ శ్వరుడు సుకన్యాల

తాంగి నాచ్యవన మ ♦ హ్వకిడడె ?

నశమేధినీజాని ♦ నళినీ కుమారి నా

మౌద్గల్మ్యుడను మహా ♦ మహున కిడడె ?

మతి విదర్భావనీ ♦ వరుడు లోపాముద్ర

ననఘున కాయగ ♦ స్త్యునకునిడడె ?

తే. గీ. పూర్వరాజేంద్రు లిట్లు ము ♦ న్నందుగానె

తమ తనూజల బ్రాహ్మణో ♦ త్తముల కొసగు

చుండు టాచారమై వచ్చు ♦ చున్నదనగ

నిందు ద్రుపదక్షితీంద్రు త ♦ ప్పేమి గలదు ?

తే. గీ. ధనువు మోపెట్టి యంత్రముం ♦ దునుమలేక

యుధిద నాకబ్బుటం గని ♦ యోర్వలేక

సమరమున నన్నెదుర్కొన ♦ శక్తి లేక
ద్రుపదుపైబడ జూతువా ♦ తులువ ! నీవు.

వ. అన విని రాధేయుం డబ్బురపడుచు,

ఉ. ఎట్టును మేదినిసురుల ♦ కిట్టి పరాక్రమ మెన్నడేని గ
నృట్టదు, నన్నెదుర్కొనగ ♦ వాసవశంకరభార్గవాజ్ఞనుల్
దొట్టి మహాధనుర్ధరు ల ♦ లో నెవడేని యొకండుగావలెక
జెట్టివి గావునన్ దొలుత ♦ జెప్పుము వారల నీ వెవండవో.

వ. అందుల కర్జునుఁ డిట్లనియె.

తే గీ. ఏ నెవండనా తెలియ నీ ♦ కేల? కలన
నాయెదురనిల్చి చేవి గ ♦ నృతపరాదె!
వాసవాదులవోలె దే ♦ వ తలలో నె
వండగా నెందునను విజ ♦ యుండ నరుడ.

మ జ రు లు

అనిపల్కుచు గర్జునిపై దలపడు - నంత భీమ సేనుండు
తనపై గవినన శల్యు ద్రెళ్ళ నే - నె నంతక సన్నిభుండు
యింద్రసుతుం డవలీల గర్జు నో - డించి హర్షమునజెలగి
చంద్రాననగొనిచనె గుంభకార - సదనమున గుంతి కలగి.

మ. తడవయ్యెన్ సుతులేగి యుత్సవము సెం ♦ దర్శింప, రారితకున్
గడుదుర్నార్థులు కౌరవుల్ తనయులన్ ♦ శంకించి గుర్తించి యే
చెడుగుంగూర్చిరో? బిడ్డలెట్లుమఱలన్ ♦ సేమంబుగా గన్నులం
బడువారోగద! నీవదిక్కు కరుణా ♦ పారీణ! సర్వేశ్వరా!

క. అని కుంతి జాలివడునెడ

ననిలజ కష్టాసమేతు ♦ డై మోదమునన్
జనుదెంచి శక్రతనయుడు
జననికి గేలోడ్చియనియె ♦ చతురతమెరయన్.

భైరవి - ఆది.

ప॥ భిక్షుదెచ్చితిమమ్మా - ప్రియమారనేడు ॥భి॥ -

అ॥ ప॥ అక్షీణకటాక్షు డాశ్రితావను-డంభోజదళాక్షు సత్కురుణ ॥భి॥

చ ర ణ మ .

ధరణీబృందారకచూడామణి - నిరుపమాన కోదండవిదగ్రణి
పరమపూజ్య డాచార్యుడునగు కు - భసంభవాశీర్వాదంబున ||భి||

2. అనవరతలోచనాభిరామమై - అఖిలలోకసన్నతి భాజనమై
అనుపమానంద సంధాయకమై - యనితరజనదుర్లభమై తగు ||భిక్ష||

తే. గీ. అనినవిని కుంతి ముదమున ♦ నన్నలార
యనుభవింపుడు మీ రేవు ♦ రనుచు గ్రీడి
వెనుక లజ్జావసతముఖ ♦ వనజయగు వి
భీతహరిజేక్షణం గని ♦ విస్మయపడి.

వ. ధర్మతనూజంగని

చ. అనుజుడు భీక్షదెచ్చితి న ♦ టంచన నెప్పటియట్టు లేవురున్
గొనుడనియంటి నా నుడుల ♦ కుం బ్రతికూలముగల్గదెన్నడున్,
దనయులు మామకాజ్ఞ జవ ♦ చాటరు మీరలు, పెండ్లియాడ జె
ల్లనె యొకకన్యనేవురు వి ♦ రుద్ధముగా, తెరువేది? నాయనా!

చ. అనవిని ధర్మనందనుడు ♦ సర్జన! యంత్రము నేసితీవె గా
వున సతి నీవగైకొనగ ♦ బోలు వివాహముగమ్మన న్నరుం
డనె యవివాహితుండవగు ♦ నగ్రభవు నిన్నువీడి మున్నుగా
ననుజుడబెండ్లియాడ జన ♦ నట్లగుటం గొనుమీవె రాణిగన్.

వ. అనిపల్కు నవసరంబున బలరామకృష్ణులు సోదర చతుష్కమధ్యం
గతుండగు ధర్మజాతుంగన నేతెంచి, యుద్ధిష్ఠిరునకుం గుంతిదేవికిని
మ్రొక్కి భీమాద్భుత సకుల సహదేవులంగని కౌగిలించుకొని.

ఆభోగి - రూపకము

ప. ఎన్నాళ్ళకు కనుగొంటిమి - కన్నులపండువుగా మి! మౌ||
ఉన్నారాసుఖులై మీ - రుద్ధి బావమరచులార|| యె||

1. దుర్విసీతకౌరవ్యలు - ద్రోయ విపజ్జలధి గడవి
సశ్వేత్వకుకరుణ పున - ర్జన్మమైత్తి వచ్చిమి॥ మ్మె॥
 2. కర్మవశమున నేదేని - కష్టము ప్రాప్తించుగాని
ధర్మాత్ములయెడ సూర్యో - దయమున తమమువలె దొలగు॥ నె॥
- తే. గీ. భాసురులయందె మిముగొంతఁ పోల్చినాడ
నవల మనయర్జునుడు మీన ఁ యగ్రతమేసి
కర్ణ దరుముట, వడముడి ఁ గడగి శల్య
దాకుటయు మీవిధమ్ము స్ప ఁ స్టీకరించె.

ప. అని యిట్లు సంభాషించుకొను కృష్ణ కుంతీకుమారుల సంభాషణమ్ము
జాటుననుండి విని ధృష్టద్యుమ్నుం డతిత్వరితముగ నేగి వారివిధం
బెల్ల ద్రుపదున కెఱిగింప నతండును సంతసించి సగౌరవంబుగ
బాండవుల రావించి యేవురకుం బాంచాలి నిడి వినాహంబానర్ప
సంశయించుచున్నంతలో నయ్యెడకుం గృష్ణదైవపాయనుం డరు
దెంచి పూజితుండై యిట్లనియె.

కూచి - ఆది

ప॥ పిల్లనొసంగుమువీరి లేవురకు-విధివిధానమిదియద్రుపదక్షిత్తీంద్ర॥ పి॥

అ॥ ప॥ తొల్లియీమె మాద్దల్య మహాముని
కిల్లాలై బరగె - నింద్రసేనయనుపేరను॥ పి॥

చ రణ ము

పరమపతివ్రతగావున నిరతము

పరిచర్యలుసేయు కుష్టురోగియగుమగనికి॥ ప॥

వరునివలన సౌఖ్యము లవమేనియు

వడయ నేర కకటా దేహముచాలించెను॥ పి॥

సీ. తనువుసాలించి యం ఁ తట గాళిరాజను

రాజర్షికొకట ద ఁ నూజయగుచు

జనియించి కన్యాత్వ ♦ మున బెద్దకాలమ్ము
గడపి నిర్వేదించి ♦ కడకు శంభు
గుఱిచి ఘోరతపమ్ము ♦ నెఱప, యమానిలేం
ద్రాశ్వినుల్ దాని దే ♦ హంతరమున
బత్తిగాగోరి, రీ ♦ శ్వరుడు ప్రసన్నుడై
వరమువేడుమటన్న ♦ వారిజాక్షి ,

తే. గీ. యేనుమాటులు పతిదాన ♦ మిమ్మటన్న
రమణులేవురు దేహంత ♦ రమున నగుదు
రనిచనెన్ శూలి; యాపె యీ ♦ యాజ్ఞ సేని,
పాండునుతులు యమాద్యంశ ♦ భవులు నిజము.

క. అనవిని వేదవ్యాసుని

యనుమతమున యాజ్ఞ సేని ♦ నయ్యేవుర కొ
య్యన నొసగి మహావైభవ
మున బెండిలిజేసె ద్రుపద ♦ భూవరు డంతన్..

మ హా భా ర త ము

సు భ ద్రా ప రిణ య యము

హం॥ ౯౬ ॥ ౨౬

ప॥ వినుడు సుభద్రాపరిణయసతకం - వినిపించెద నేడు ॥ హితమనోవృథి॥
అ॥ తనివినదు భారతీరులచరితంబెంతకు విన్నది వ్యామృతంబెన్న॥పి॥

స రణ ము

వీరులాపాండవేయులు ద్రుపదుని - వీటనుండునంతచారులవలనదెలిసి
కారవాగ్రజడుకడువిచారించి - కడగియొక్క నాడుతండ్రికిట్లనియె ॥వి॥

ఉ. ఏవురు లక్కయింట మర ధినిరి పాండవు, లింకనాకు ధా
త్రీవలయమ్ము సర్వమున ధీనముగాగల్గదాచు నమ్మితిన్;
దైవవశమ్మునక బ్రతికి ద్రాపదిగూడుక యున్నవారు మో
దావహులైవసించి ద్రుప ధిక్షీతినాథుని పట్టణంబునన్.

శా. రానేవచ్చెను లక్కయింటనిడి కా ధిల్పంజూచినా మన్నవా
దీనాడయ్యదిపోదు పొమ్మనిన, సా ధితున్విరోధమ్ము, మా
మానే సమ్ములు ద్వేషగర్భితములే ధిమాడిగిబ్రశాంతింప వా
వైనింజూతముగాక, పాండవుల బి ధిల్పంబంపుమీ పీటికిన్.

సీ. కల్పింతు నన్యోన్య ధి కలహమాల్ పాండుభూ

పాలతనూజ పాం ధి చాలురకును

సేయింతు నెడబాటు ధి చెలువకారణముగా

దివిరి కంఠేయమా ధి ద్రేయులకును

పుట్టింతు విముఖత్వ ధి ముంగుష్ఠపై బాండ

వులకు వేర్వేట భా ధి ర్యలనుగూర్చి

తొడరింతును విరక్తి ♦ ద్రోవది కా పాండు

పుత్రులపై గల ♦ మోహముడిపి

తే. గీ. తొలుత భీమాని వధియించి ♦ బలవిహీను

లగు యుద్ధిస్థిరపాథుల ♦ యముల గెడపి

హ్మవలయ మేలుకొందు ని ♦ మృంటకముగ

వారలంబిల్వబంపు స ♦ త్వరము, తండ్రీ!

వ. అస విని ధృతరాష్ట్రుండు మతిమంతులతో విచారించి చేయుదమని
భీష్మ ద్రోణ విమర కృపాశ్వత్థామ సోమదత్తాదులం బిలువ
బంచి దుర్యోధను విధానం బెఱింగింప భీష్ముండు సుయోధనున
కిట్లనియె.

శంకరాధరణము - ఆది

ప॥ తెలివి మాలి దాయాదుల వైరము

దెచ్చుకొనకు విను నాయుపదేశము ॥ తె॥

అ॥ ప॥ బలవంతులు గుణవంతులు కౌంటే

యులు నలువురకుం దలతో నాల్గలు ॥ తె॥

చ రణ ము

కారవులని పాండవులని భేదము గన్పట్టదు భాకుసము లుభయులును
మీరువారుపంచికుడువ మేలగు “పోరునష్టమునుబోదులాభమగు” ॥ తె॥

చ. భరతకులగ్రగణ్యుల, స ♦ భాజనయోగ్యుల, భౌంధుపుత్రుల

న్నిగుపమధర్మతత్పురుల ♦ నీ పినతండ్రుకుమారుల మనం

జెఱియ వధింపజూడకు మి ♦ దే కులనాశనకారణం బగుం

‘జెఱుపకురా చెడే’వని వ ♦ చింతురుగాదె బుధులొ సుయోధనా!

నీ. అనిశసాలించి యం ♦ ధన్యపాలు డప్పాండ

వేయుల రావించి ♦ వినురు సంపి

కరిపుత్ర నేనువ ♦ త్వరములు దుర్యోధ

నాదులతోనురడు ♦ నంత ధర్మ

సంభవు నర్ధరా ♦ జ్యమ్మున కభిషిక్తు

సలిపివారికి నిజా ♦ సమ్ముగాగ

ఖాండవప్రస్థమ్ము ♦ గావించి యెలమి నం

పగ ధర్మజాదు లా ♦ వలనికి జని

తే. గీ. యమరనాథు డింద్రప్రస్థ ♦ మనజెలంగు

పురవరంబొందు విశ్వక - ర్మరచితమ్ము

వాసుదేవ ప్రియమ్ముగా ♦ వారి కొనగ

ధర్మజుండందు శుభముహూ ♦ ర్తమున విడిసె.

మలయమారుతము - రూపకము

ప॥ భళిరా తత్పురవరంబు - వసుధకలంకారంబు ॥భ॥

అ॥ ప॥ తలపగ సిరికాటపట్టు - ద్వారకకదితోడబుట్టు ॥భ॥

చ ర ణ ము

వేదవిదులు భూదేవులు - వీరవరులు ధరణీధవు

లాదెస జేరులు కు జేరులు-ప్రభుభక్తి పరులు పాదజులెల్లరుహాళికులు॥మి॥

సోదరులంబలె పరపురు - షులగనుగొని నిజకులమ

ర్యాదనిలుపు బరమపతి - వ్రత లావీటివెలందులు ॥భ॥

ఉ. లేరు దయావివర్జితులు, ♦ లేరవివేకులు, లేరు దుండగుల్

లేరు దూరన్నభక్షకులు, ♦ లేరు ని రక్షరకుత్సులున్, దురా

చారులు లేరు, లేరువ్యభి ♦ చారులు, చోరులు లే, రసత్యవా

చారతు లప్రయోజకు ల ♦ శాంతు లభాగ్యులులేరు తత్పురిన్.

ప. ఇట్టి యింద్రప్రస్థపురంబున ధర్మజుండు నల్వరు తమ్ములుం దనకు

విధేయులై యుండ' సర్వజనానురంజకమ్ముగ బ్రజా పరిపాలనం

బాసర్పు నెడనొక్కనాడు నాందమహర్షియతనిపాలికరుడెంచి సత్కృ

తులెడై తిలోత్తమాకారణంబున సుందోపసుందులు మరణించిన

వృత్తాంతం బెఱుకపరచి ద్రోవది యొక్కొక్కనియింట నొక్కొక్క

యేడుండునట్లును, ద్రోవదియున్న యింటికి బెఱవారు సనకుండు

నట్లును, చనిరేసి పండ్రెండు నెలలు తీర్థసేవసేయునట్లును సమయంబు

సేయించి యథేచ్ఛంజనియె. కొండొకకాలంబున కొక్కనా డొక

విప్రుండు మ్రుచ్చులచే దనహోమధేనువుం గోల్పడి యాక్రోశించు

చుండ విజయుర దడివినిపాంచాలీసహితుండై యున్న ధర్మనందను

నాయుధాగారంబుసొచ్చి ధనువుంగొని చోరులంబరిమార్చి బ్రాహ్మ
ణునకు గోధనంబొసంగి క్రమ్మటివచ్చి యుద్ధిష్ఠిరునకు మ్రొక్కి
యిట్లగ్గె యె.

చక్రవాకము - ఆది

ప॥ సమయభంగముగ నరుదెంచితి నీ సదనంబునకేను -

అన్నాసుగుణ సంపన్న ॥స॥

ప॥ అమరముసింద్రునికడ నుడివినయటు - లాచరించువాడ

ద్వాదశమాసిక వ్రతము ॥సమ॥

చ ర ణ ము

చోరులంగెడపి గోధనమును భూ ♦ సురునకిడు తలపునన్

ధనువునకై నీయిలు జొచ్చితి

పేరందినరాజులమై ధర్మము - మేరమీరు నెడలన్

నల్పురు మనల బరిహసించురు ॥సమ॥

తే. గీ. పలికిబొంకులెన్నడు మన ♦ భరతవంశ

మందు మందునకైన లే ♦ దళిబధర్మ

విదుడవీ వటుగాన వే ♦ వేగ నాకు

సెలవొసంగుము భూ ప్రద ♦ షీణ మొనర్తు.

వ. అనవిని ధర్మజుండును.

చ. కుముదహితాన్వయుల్ చకిత ♦ గోకుల విప్రవధూజనావన

క్రము, లటుగాన భూమిసుర ♦ కార్యముదీర్చితి వట్టి నీకు పా

పము ఘటియించునే? సమయ ♦ భంగముగాడిది రాజధర్మము

త్తమగతి నిర్వహించితివి ♦ తమ్ముడ ! పోబనిలేదు యాత్రకున్.

వ. అనవిని యర్జునుండును.

ఉ. గోవనితొద్దిజావన మ ♦ కుంతిత పుణ్యమొ లేక పాపమో

దేవుడెఱుంగు, నేపురము ♦ దేవముసింద్రుని సన్నిధానమం

దావిధి బాసజేసి యిపు ♦ డందులకున్ వెలిగా జరించుచో

కోవిదలోక మీపయిని ♦ కుంతికుమారుల గేలిసేయదే ?

ద్వీ ప ద

అనవినిధర్మజుం - డంగీకరించి
 యనుజాతునంప, బ్రా - హ్మణులు దీవించి
 వెనువెంటరా గ్రీడి - చని తీర్థనేవ
 యొనరించునెడల యో - గ్యుల మహీదేవ
 గణము బూజించుచును - గనె ముదంగబూని
 ఘనలోక పావనిన్ - గంగాభవాని,
 స్నాతుడైయున్న వా - సవసూనుజూచి
 కౌతుకమున నాగ - కన్య యిల్పించి

మోహన - రూపకము

ప॥ అందమైనవాడు వీ - డౌరా నాకీడుజో॥ డం॥

అ॥ ప॥ ఇందిరాసతీ నందను - డెనగా డీ యందగాని॥ కం॥

1. మోవి జాతికెంపు నగు - మోము కళల నింపు
 దేవమానవుల నితనికి - దీటువచ్చు సాగసరిలే- డం॥

ఉ. ఈ సుకుమారగాత్రు, జగ ధీక ధనుర్ధను గ్రీడిగూడి సం
 భాసిత భర్మ హర్మ్యమున ధ వారిజసాయకదివ్యసంగరో
 ల్లాసము గాంతునంచు, జప ధ లాలసు నిందుకులప్రదీపు న
 వ్యాసవి కన్నుబ్రామిగొని ధ వచ్చియునిల్పె నిజాంగణంబునన్.

తే. గీ. నిలుపగా జపమెప్పటి ధ వలె సలుపుచు
 గొంతవడికి గద్దెఱచి వా ధ కొనియె దరుణి !
 యెవ్వ తెవునీవు ? నన్నిట ధ కేలదెచ్చి
 తీవు ? చెప్పుమన బల్కె- నా ధ తీవబోడి.

కహన - అది

ప॥ ఇది పాతాళ ముల్పాచి యండ్రు భుజ

గేంద్రుడైన కౌరవ్యుని కూతుర॥ నిది॥

అ॥ ప॥ మదవతి మదన - నిను మోహించితి

మాయగావించి - నిన్నిట దెచ్చితి॥ నిది॥

చ ర ణ ము

తావక్సేన సత్కీర్తి మాజగతి - దపలి వేనోళ్ళ గీర్తింపగవిని
నీ వయోరూపములకబ్బురవడి - నేమెచ్చితిదెచ్చితిమనసిచ్చితి॥ ని॥

ఉ. కాను వికారమెల్లరకు ♦ గల్లుట నైజము, గాని ముందు నా
ఓమణి మోహమున్ వెలువ ♦ రింపదు పూరుషువోలె, బేలనై
ప్రేముడి వెల్లడించి విప ♦ రీతగతిం బ్రతిమలుచుంటి, నీ
లేమ తనంతగోరెనని ♦ లేనివిరాగము జూపబోకుమా.

వ. అన విని యర్జునుండును,

చ. సరి సరి, దానికేమి యొక ♦ సంగతి విన్నిటు బ్రహ్మచర్యమున్
నెఱపుచు భూద్రదక్షిణము ♦ నే నొనరింపగ బుణ్యతీర్థముల్
దిరుగుచునుంటి, నల్పని గ ♦ తింగయికొన్నవ్రతమ్ము వీడి సుం
దరి! నినుగూడు లొప్పనొకొ? ♦ నా పయి నిందను వైచుటొప్పనో?

వ. అనిన నులూచియు

క. ఎఱుగుదు మీ పలికిననుడి

సుర ముని కడ, సత్ప్రశాల ♦ జొచ్చుటయు, యథి
ప్తిరు నాదేశమ్మున నీ
వరుదెంచుట తీర్థసేవ ♦ కై, మహనీయా!

చ. వ్రతములు, తీర్థయాత్రలు, జ ♦ పమ్ములు, మానితదాన ధర్మముల్
సతతము బ్రాణదాన సదృ ♦ శమ్ములుగావు, మదీప్సితం బసం
గతమగునేని పో విడుతు ♦ గాయము నేడు మనోజవేదనన్
బలితము గట్టుకోకు, వ్రత ♦ భంగము జేకుర దో మనోహరా!

తే. గీ. పొలితివలచిన బురుషుండు, పూరుషుండు
వలచిన బాలంతి లోలోన ♦ వలపు గలిగి
పైకి బింకపుసేత లే ♦ ర్పడ నటించు
రిదియ కాముక లక్షణం ♦ బేనెఱుగుదు.

వ. అని పలుకనంత నర్జునుండు దాని మనోరథంబు దీర్ప దలంచి.

కాఫీ-ఆది

ప॥ వ్రతభంగంబగు గాక సుందరీ-వశమైతిని నీకు విరహాగ్నిబడకు॥వశ॥

౯॥ ప॥ పతితయో పున్నేమో విచారింప - వలనుగాను మనకు
సమయోచితమే కర్తవ్యము ॥వ॥

చ రణ ము

నూనశరుని క్రొవ్వాడి కోలలకు - స్తుక్కకుండ దరమా
పరమ మహర్షుల కైనను।
వీననయన వాడివయసువారము - గాన తలప మనమెంత
వీడు మిక వలవంత ॥వ॥

చ. రతనపుటండియల్ నడక ♦ లన్ ఘలు ఘల్లుమనన్, పయోధర
ద్వితయభరమ్ము సైపసిగ ♦ తిన్ వడి గౌనసియాడగా, దరి
స్మిత వదనారవిందయ్యి ♦ చేడియచెంతకుజేరి నిల్చినన్
వ్రతములు సాగునే? జప త ♦ పమ్ములు సెల్లునె? వేయునేటికిన్.

మ ం జ రు లు

నాగసతి గనెనిరావతుడను త - నయు సన్ద్యోగర్భమున
వేగుజామునకు నిద్రసూను ని - ల్పెను గంగాతీరమున
జగతీసురులకు భుజగలోకమున - జరిగిన వృత్తాంతంబు
నగవైనెనుతుం డెఱిగించి ప్రయా -ణంబయ్యె తక్షణంబు.

సీ. హిమవన్న గేంద్ర మీ ♦ ష్ఠించి యాపై నగ
స్త్రవటమ్ము గనుగొని ♦ యచటినుండి

వెడలి పూత హిరణ్య ♦ బిందుతీర్థంబాడి

నైమిశారణ్యమ్ము ♦ నను నడుగిడి

తరలిప్రయాగ కం ♦ తట మణికర్ణిక

స్థాంచి కాశీపట్ట ♦ ణంబు జేరి

సనుదెంచెను మహేంద్ర ♦ శైలమ్మునకును ద్రా

క్షారామమునకు శ్రీ ♦ శైలమునకు

తే. గీ. నవనిసురుల కయ్యెడల దా ♦ నాదికము లొ

సంగి తృప్తుల గావించి ♦ శక్రసుతుడు

వాసిమై పదమూడవ ♦ మాసమునను

తగ బ్రవేశించి మణిపూర ♦ నగర మందు.

గీ. ఆపురంబేలు చిత్రవా ♦ హను, డతండు
తనతనూజాత చిత్రాంగ ♦ దయను దాని
పాండుతనయునకిడి మహా ♦ వైభవంబు
దగ వివాహమ్ము గావించి ♦ ధన్యుడయ్యె.

ఇట్లర్జునుడు చిత్రాంగదను వివాహంబై యంగజక్రీడలనోలలాడుచు
నొక్కనాడు తత్సమీపగబుననున్న సౌభద్ర పొలోమ కారంధమ
ప్రసన్న భారద్వాజుంబులను పంచతీర్థంబులంగని యాదు స్నానం
బొనర్చి తపస్సంపన్నుండగు నొక్క బ్రాహ్మణుని శాపమ్మున
మహాగ్రాహమ్ములై నీటబడియున్న వంద, సౌరభేయి, సమీచి,
బుద్బుద, లత యనువారిల శాపవిముక్తులంజేసి మగిడి మణిపూచు
పురమ్ముజేరి చిత్రాంగదయగు బ్రభువాహనుండగు పుత్రుంబడసి
యటనుండి పయనమై సమస్తతీర్థముల సేవించుచు, గడకు ద్వార
వతీపుర సామీప్యమ్మున కరుదెంచి, సుభద్రగజూచుతలంపున
నప్పురంబున నొరులు తన్నెఱుంగకుండ యాదవులు యతుల కతి
భక్తులగుటంజేసి కృతకయతివేషధరుండై చరించు పాండవమధ్య
ముని ప్రభాసతీర్థమ్మున పుండరీకాక్షుగాడు గుర్తించి యతిన్నేహ
మ్మునం గొగిలించుకొని యెల్లవారి కుశలమ్ము లడిగి సుభద్రయం
దాతడు బద్ధానురాగుండగుట నుపలక్షించి యతనిదోడ్కొని
ద్వారకాపురంబునకు సనుదెంచి రైవతకాద్రిపైనుంచి యామరు
నాడు రైవతకమహోత్సవమ్ము సాటించి యాదవులెల్లర నయ్యెడకు
రావించి యాతనికి సమస్కరింపజేసి చాతుర్మాస్యమయ్యెడనొసర్ప
బలరామాది యాదవులచే బ్రార్థింపజేసి పరిచర్యార్థంబు సుభ
ద్రను నియోగింప.

సీ. ముఖసరోజమ్ముపై ♦ ముసరు బంబరములూ
గసి దోలుకొనలేక ♦ విసుప్రకొనుచు
నధరబింబమ్మున ♦ కాశించి పై వచ్చు
శుకపాళి విడ దిక ♦ మకలువచుచు
జనుగట్ల విహరింప ♦ మునుకొనివెన్నంటు
శారికావితతి ము ♦ త్వరముబరపి

కరపల్లవమ్ముల ♦ దరిజేరు పెనుగండు
కోయిలపిండును ♦ గూకలిడుచు

తే. గీ. పదునిడిన పుష్పసాయకు ♦ ప్రదరమనగ
సన్నయానతి రైవత ♦ కాడి కరిగి
యతివరేణ్యునకు న్నమ ♦ స్మృతులొనర్చి
భయము భక్తియు వినయము ♦ ప్పతిల బలికె.

జంఘాటి - ఆది

ప॥ సామి నీకు పరిచర్యగావింప-జనుదెంచితి నాపెద్దలయానతి॥ సామి॥
ఆ॥ ప॥ నీమనోరథము దీర్చివేయేల-నేధన్యూరాలనగుడు నీలీల॥ సామి॥

చ రణ ము

కామాదులగెలిచినమిము గనగా-కన్నుదోయి మున్నేమినోచెనో
కామితార్థ సంధాయకం బమల-కళ్యాణాత్మకమాను మీరాక॥సా॥

క. ముడమొదవగ గనుసన్నల
సదమలమతి బరిచరింప ♦ జనుదెంచితి నీ
వెదనింత సంశయింపక
యదియిదనక వలయుసేవ ♦ లంఘింపు సామీ!

వ. ఇట్లుపల్కి యతివరేణ్యునకు సేవలొనర్చుచుండ నతండును,

నీ. ననబోడి చెల్లవమ్ము ♦ గనువిచ్చి చూడంగ
వలనుగాకుంట గ ♦ న్ను లఱమోడ్చు
కోమలికై దండ ♦ గొన నాసవడి వేగి
రము గూడదంచు దం ♦ డముధరించు
నెలతకెమ్మొవితే ♦ నియలాన వీల్గాక
యల కమండలుజలం ♦ బాచమించు
వగలాడిబల్కరిం ♦ ప గడంగి తగవు గా
దని పల్కు 'నారాయ ♦ ణా' యటంచు

తే. గీ. మనసుముందునకున్ సిగ్గు ♦ వెనుకకు దిగ
లాగ నెటు సాహసింపనే ♦ రక, పలుమరు

నుస్సురాచును వేడి ని ♦ ట్టూర్పుబుచ్చు
నకట! కుహనాయత్రింద్రు డ ♦ య్యర్జునుండు.

సీ. కనుసన్న జేసి ర ♦ మృగ సామి సెలవేమి
యన బూలు తెచ్చితి ♦ వా యటంచు
చేపేవగ మహాను ♦ భావ! మీయాజ్ఞ యే
మన వేగవడ్డింపు ♦ మా యటంచు
చిటునవ్వునప్పి మీ ♦ చిత్త మేమన్న నీ
సేవలకున్ సంత ♦ సిలితినంచు
పెదవులన్ నిటువ త ♦ ప్పిదమేమనక బహూ
కృతిజేతు నీకు నే ♦ గతి నటంచు

తే. గీ. లోగలుగు గాఢతరకామ ♦ రాగ మెల్ల
బయలుసేయగ సంకోచ ♦ పడుచు వలయు
నితరవాంఛల వెలిబుచ్చు ♦ నెంతయేని
కష్టసాధ్యము తొలి చూట ♦ గలుపు కొనుట.

చ. అనిమిషరాజనందను స ♦ మంచిత రూపవయోవిలాసముల్
ఘనముగ విన్నచాట సరి ♦ గా యతి శేఖరునందు నట్టి ల
క్షణములగాంచి యబ్బురము ♦ గా ననుమానపడున్ సుభద్ర, కా
దనుకొను నుండరేయనుచు ♦ నచ్చుగ మానిసి బోలు మానిసుల్.

వ. అని తలంచుచు నొక్కనాడు యతివర్ణుంగని.

హి॥ తోడి - మిత్రగతి

ప॥ ఓయత్రింద్ర దయానిధే మి - మ్మొకటి యడుగ దలంచి యుంటిని-
నా యెడల గరుణించి తెలిపెదరా సర్వజ్ఞులున్ మహా - నీయ
మూర్తులు కాలవిదులు గదా ॥యో॥

అ॥ ప॥ ఏయేదేశము లేయే తీర్థము - లేయేవనము లేయే నగేంద్రము
లేయేనగరము లీరు జూచితిరి - యందందు గల యేయేవి శేషము
లీరు గాంచితిరి ॥ఓ॥

చ రణ ము

మీర లమరావతికి బ్రతియై - మీరునిండ్రప్రస్థమును గను - లార నెందెం
 వైన జూచితిరా - తన్నగరమున ధీయుతుల గుంతీసుతుఁ గనుగొనిరా -
 వారలెల్లరు సుఖముగా ను - న్నార గురుధర్మాభిరతులై - వారిలో
 వీరాగ్రగణ్యు బుర - దరసూను నర్జును - చాపవర్జను మీరలెఱు
 గుమరా || ఓయత్తీద్ర ||

తే. గీ. అన్నయాచతి దీర్ఘయా ♦ త్రాభిగమను
 డయ్యె నర్జునుడనివింటి ♦ నమ్మహాత్ము
 మీర లెయ్యెడనైన గ ♦ న్నారలొక్కొ -
 క్రమ్మటి పురంబుజేరు వా ♦ ర్తలు దెలిసెనె?

వ. అన విని కృతకయత్తిగామణియు.

క. కనుగొంటిని తన్నగరము
 గనుగొంటిని పాండవుల, ను ♦ ఖమ్మున నున్నా
 రనిమిషరాజతనూభవు
 గనుగొన్నాడ నతడేమి ♦ గావలె నీకున్ ?

వ. అనిన నాకృష్ణసోదరియు.

మోహన - చతురక్రగతి

ప|| దైవసములు మీపట్ల నాకింక - దాపరికంబేటికి ముమ్మాటికి|| దై||
 అ||ప|| వావికతడు మేనత్తకొడుకుగా - వలయునాకునిజముమహానుభావ||

చ రణ ము

కుంతినాకు మేనత్త తనకునే - కోడలినగుదునటంచుజెప్పికొను
 యెంతయు నాతలిదండ్రు లనుకొంగు - రింద్రసుతుడు తమకల్లుడౌ
 నంచు|| దై||

క. నరు నెందు గాంచి రిచ్చటి
 కరుదెంచునె ? పెద్దవార ♦ లనుకొనుమాటల్
 జరుగునొక్కో ? కరుణన్నా
 కెఱిగింపుడు కాలవేత్త ♦ లీరు మహాత్మా !

వ. అనవిని,

సీ. ఏమోదు నాయన ♦ యే మేముగా నుంటి
మెమ్మెయి సుంతభే ♦ దమ్ములేక
కలసియున్నాము గో ♦ కర్ణమం దిరువుర
మెన్నియేనిదినమ్ము ♦ లింతయేల ?
తెలిసి మాచేయని ♦ తీర్థయాత్రలు లేవు
క్రీడి నేడిచట ను ♦ న్నాడనంగ
లజ్జించిపోయెదో? ♦ రమణి నీవెఱుగవు
యతివేషధారియై ♦ యలరు నిచట

తే. గీ. చెంతనేయున్న మగని పో ♦ ల్చికొనలేవు
దాచనేటి కర్ణుడుడ నే ♦ తరుణి ! పురుషు
లంగనల పొందురోసి స ♦ న్నాసులగుదు
రంగనను గోరినేను స ♦ న్నాసి నైతి.

క. అని జేజే రాకొమరుడు
వనజేక్షణ పాణి పల్ల ♦ వము బట్టుకొనన్
నునుస్సిగు దొంతరల నె
మృగమున నారాటమొదవ ♦ మానిని పలికెన్.

ఆ. వె. పెద్దలెఱిగి మనకు ♦ బెండ్లిగఁవించురు
వేగిరమ్ము తగదు ♦ విడువుమంచు
జనె సుభద్ర పురికి ♦ జలజనాభుం డది
యెఱిగి సతులకెల్ల ♦ నెఱుగజేసె.

సీ. తోబుట్టువునొసంగి ♦ దుర్యోధనునకు బెం
డిలిసేయ దనయన్న ♦ తలచుటెఱిగి
నగధరుండంత నం ♦ తద్దీప్తపమం దిందు
ధరునకు శివున కు ♦ త్వవముసేయ
జాటి, యాదవుల న ♦ చ్చటికిగొంపోయి సెం
బరము తీటినవెనఁ ♦ మగిడివచ్చి
బలదేవముఖ్యుల ♦ నిలిపి తద్దీప్తపమం
దంగనాజనము వె ♦ న్నంటిరాగ

తే. గీ. పాండునందను రామిచి ♦ ద్వారవతికి

తొడరి వాచస్పతి పురోహి ♦ తుండుగాగ

సమరకతి సంతసిల వైభ ♦ వమున బరిణ

యమ్ముగావించె నాసుభ ♦ ద్రాష్టనులకు.

ప. ఇట్లు సంకల్పసిద్ధుండగు నగధరుడు సంప్రాప్తమనోరథుండయిన పార్థున కక్షీణబాణ తూణీ బాణాసన సనాథంబగు నొక్కరథం బిచ్చి సుభద్రుదోహాని యిద్రప్రస్థపురమ్మున కరుగుమని పంచి యంతర్ద్విపమ్మున కరుగ విజయగడు సుభద్రుదోహాని చనుచున్నంత పృథుశ్రవసుడాదిగాగల మహావీరులగు పురరక్షకు లెల్లరు బురందరసూనున కడ్డమై తాకిన నన్నాడవేయుం డలిగి వారలపై శరపరంపరలం గురియించుచుండ.

కళ్యాణి - చతురశ్రాతి.

ప॥ రథమునడపె పెండ్లిబావ కయ్యెడ-రణరంగ సహాయముగా సుభద్ర॥

అ॥ ప॥ కుడురుగా ఘల్లుమని కరకంకణ మృదుమధురారావములుప్పటిల్ల॥

చ రణ ము

జలుగుబంగారు నీర ముంగొంగు-లలవరించి వింతగ గోచివెట్టి

కలువ జేసి దులకించుమోమునన్-లలిత వీరరసము తాండవింపగ॥ర॥

తే. గీ. సమరమున బాసవాల్దొర ♦ కొమరుడు జయ

మంది తోడొని చనియె బ ♦ రేవోందువదన

నయ్యదియెఱింగి బలదేవు ♦ డాగ్రహించి

సేయునదిలేక మందలిం ♦ చెను హరి నిటు.

సరస్వతి - అధి.

ప॥ మాయలమారివి తమ్ముడా నీదు -

మాట నమ్మరాదు - నీనైజమ్ముసోదు ॥మా॥

అ॥ ప॥ తోయజాక్షి నాక్రీడి కిడి పెండ్లి - సేయదలచిగావే -

నన్నంతర్ద్విపముం దుంచితిని ॥మా॥

చ రణ ము

ఎటుజేసిన నటు సాగుగదా నీ - కీర్వాసకలోన
విస్సన్న జెప్పినదె వేదం || బెటు||
కటకటా! తెలియనైతి నీతలపు - కపటివిరా నీ
నోరుమాటాడ - నొసలువెక్కిరించును ||మా||

చ. ఘనులు జితేంద్రియల్ విగత ♦ కల్మషులంచు వచించి, శక్రనం
దనుసకు నెయ్యపుంబను లా ♦ నర్ప సహోదరి నొప్పగించి, నే
ర్పున నిటుపెండ్లిజేసితి వె ♦ టుంగమి కార్యము తప్పవచ్చె నే
మనుకొని యేమి లాభమిపు ♦ డన్నియు దీతినవెనక తమ్ముడా!

వ. అన విని జగన్నాటకసూత్రధాయీడగు కృష్ణుం డిట్లునియె.

క. నీకింత తెలియకున్నె ? త్రి

లోకైక మహాధనుర్ధ ♦ రుడు విజయుం డా

పాకారితనూభవునకు

గాక మఱొక్కనికి దగునె ♦ కన్నియ నిడగన్?

వ. అని సమాధానపరచె నట నర్జునుండు సుభద్రాసహితండై యింద్ర
ప్రస్థపురమ్ముజేరి యెల్లవారి మన్ననలం బడసె నంత వాసుదేవుం
డును వసుదేవ బలదేవ సాత్యకి ప్రద్యుమ్నాది యాదవులం గలిసి
యింద్రప్రస్థపురమ్ము సొచ్చి పాండవ సత్కృతుండై యమూల్య
దివ్యాభరణమ్ము లెన్నియేని సుభద్రకిడియె. బలదేవాది యాద
వులు సుభద్రార్జునులం గని సంతసించి ద్వారవతికి జనిరి. కృష్ణుం
డింద్రనందనుతోడి యిష్టవినోదగుల నింద్రప్రస్థమ్ముననుండె నంత
సుభద్రార్జునులకు గులదీపకుండై యభిమన్యుం డుదయించి ధౌమ్య
కృత జాతకర్మచోలోపనయనుండై పెరుగుచు దండీకడ ధనుర్వేద
మభ్యసించుచుండె. ద్రుపదనందనయు బాండుకుమారుల వలన
బ్రతివింధ్య శ్రుతసోమ శ్రుతకీర్తి శతానీక శ్రుతసేనులను వారి
బంఁచోపపాండవులను బడసె నిట్లు పాండునందనులు పుత్రవంతులై
సుఖముగ రాజ్యపాలనం బొనర్చు చుండిరి.

మ హా భా ర త ము

పాండవ రాజసూయము

కళ్యాణి - మిత్రశాస్త్రి

ప॥ వినుడు పాండవ రాజసూయము విబుధ కేయముకర్ణి పేయము॥ విను॥
అ॥ ప॥ కనుడు దీనసమ స్త్ర శేయము - లనుచు భవతరణోపాయము॥ విను॥

చ ర ణ ము

తిన్ననమ్మిన ధర్మపరులకు - దైవ మెల్లప్పుడును దోడ్పడు
తెన్నదప్పిన మానిసుల కెం - దే నపజయముగల్గు నిక్కము॥ విను॥

సీ. దహనుండు మున్ను శ్వే + తకియను రాజర్షి
గావించు సత్రయా + గమున నాజ్య

మెక్కుడుగద్రావె + సకలతమ్మున నగ్ని
మాంద్యమ్ము వొడమ దా + మరసగర్భ
నాదేశమునను ది + వ్యాపధీయ క్త ఖాం
డవము దహింప గ + డంగి యింద్ర

వారితుండై కృష్ణ + పార్థులజేరి గాం
డీవాక్షయశరతూ + ణీరములు బృ

తే. గీ. థాతృజునకు, కౌమోదకి + యనుగదయును
మఱి సుదర్శన చక్రంబు + మాధవునకు
వరుణుచేత నిప్పించి వే + గిరమ ఖాండ
వము దహించు కర్ణమున కు + పక్రమించె.

కం. తివిరి హుతాశను డా ఖాం

డవము దహించునెడ మయు డ + నందగు నొకదా

సవ విశ్వకర్మ వెలువడి

యవశుండ్లై నందనంద ♦ నార్జునుల కనెన్.

హి॥ భైశి - చతురశ్ర

ప॥ త్రిజగన్మాన్యులు దీనశరణ్యులు-కృష్ణార్జునులారా రక్షింపుడు ॥కృ॥

అ॥ ప॥ సుజనావనతత్పరులు దయాపరు

లజరామరిణకరుల్ - మహాత్ములు ॥త్రి॥

స ర ణ ము.

వినుడీ దానవ విశ్వకర్మ నో - వీరాగ్రణులారా, మయుండను ॥పీ॥

జనకసమానులు సకలాశ్రితజన-సంరక్షణచతురు సత్పుణ్యులు॥త్రి॥

ద్వి స ద.

అనివేడు మయుని గృ - హ్ణార్జునులెలమి

వనముననుండి కా - పాడిరి చెలిమి

బనితీట నెలవంది - చనె బావకుండు

వనజాక్షుసనుమత - మ్మున నా మయుండు.

సీ. పవడంపు గంబాల ♦ పై మేలిసిడల

కలిమికిమ్మగు వైడి ♦ కప్పు నిలిపి

నెలమూనికంపు గో ♦ డలకు నున్గెంపు నీ

లాలచువ్వల కిటి ♦ కీల జొన్ని

క్రొత్తమేలతనాల ♦ కత్తళా లేవనం

చెలదరి నీటి తా ♦ పుల నమర్చి

మొగసాలఫకిము ♦ త్తిగతాలచే దళ

త్తళలీను నిల్వట ♦ ద్రాళదాద్ది

తే. గీ. చిటునగవుపలుకొల్పించు ♦ చిత్తరువుల

నందచందములమర. సం ♦ దొద్ద వాసి

సేతనేరువు వెల్లడి ♦ సేయ మయ్యడు

కుంతికాన్పునకిడె గొల్వ ♦ కూట మొందు.

తే. గీ. గాలికొమరున కొక శత్రు ♦ ఘాతని యను

గదయు, బేవద త్తమను శం ♦ ఖము సురేంద్ర

తనయున కొసంగిచనె; నంత ♦ ద్వారవతికి
భోయె బనితీటుకతన నా ♦ రాయఁబుడు.

మంజురబు.

నారదముని యొకనాడు ధర్మ నం - దనుపాలి కరుగుదెంచి
చారుతరవిశ్వకర్మదత్త స - త్సభావిశేషము గాంచి
యెనగావు దీని కా దిగిశసభ - లేని యన ధర్మజుండు
వినిపింపు త త్సభావిశేషమ్ము - లన్క వినిచె నారదుండు.

న.కో.బు - అది.

ప॥ వినుము సురేంద్ర సభావిశేషముల - వినిపించెద
రాజు రవితేజ - శ్రితకల్పభూజ ॥విను॥

అ॥ ప॥ అనవరత కుసుమఫలభరిత - భూరు
హాసీకంబై - కామగమనమై ॥విను॥

మి॥ అనుపమాన విభవాభిరామమై - ఘనతరానంద సుధాయకమై
కనుపండువుగావించు నచ్చోట - గనరావట శీతాతపబాధలు ॥వి॥

చ రణ ము.

ఆకలిగొనివచ్చిన నిరుపేదల - కన్నమిడువారు సూన్యతవ్రతులు
ప్రాకటముగ వర్ణాశ్రమాచార-పద్ధతి విడక నడచు గృహమేధులు
మి॥ సాకల్యయజ్ఞకర్తలును ఘోర-సమరాధిగణనిహతులు ధీమంతులు
పాకారింగూడి వినోదింతురు - శోకజరారుజ్మ్రత్యువుల్దొరికి ॥వి॥

వ. మఱియు నరకవాసుల తెఱంగెఱింగింతు వినుము.

సీ. నిగమోక్త విధులమా ♦ నినవారు, పరదూప
కులు, దముదా మెన్ను ♦ కొనెడువారు,

పరులయున్నతికేవ ♦ పడువారు, వరసం
కరులు, చేసినమేలు ♦ మేలుచువారు,

గిరడులు, సుజనాప ♦ కారులు, మెట్టవే
దాంతులు, కూతుండ ♦ నమ్మువారు,

లంచగొండులు, సువ ♦ రక్షియు, లన్యకాం

తారతుల్, సంగ్రామ ♦ భీరువులును.

తే. గీ. గలిగి కన్నట్టు నతిభయం ♦ కరముగాగ
కాలునిండ్లోలగం బంగు ♦ గలడు నేడు
పాండునరపతి సీతాక్షి ♦ భవ్యమూర్తి
తామరసమిత్రనిభతేజ ! ♦ ధర్మరాజ !

తే. గీ. రాజసూయమ్ము నొనరింప ♦ నీజనకుడు
త్రిదివసునకేగు, నినుబ్రహ్మ ♦ ధింప బంపె
బాండునరపతి నను; తద ♦ ధ్వరమొనర్చి
కన్నతండ్రికి గూర్చు నా ♦ కమున నునికి.

క. అనిపల్కి దేవమునిచనె

జనపతిరావించి కృష్ణు ♦ సవినయమున మా

నినియోగం బంతయు వా

కొన, దేవకికొడుకు కుంతి ♦ కొడుకున కనియెన్.

పూర్వఃఖ్యాతి - ఆది.

ప॥ సేయుమా రాజసూయము గుణ-గేయ కౌంతేయ కీర్తనీయము॥సే॥

అ॥ ప॥ నీయనజులు భువనైకవీరులై - సాయపడగ నీకిదినిర పాయము॥సే॥

చరణము.

ఈరేడుజగము లెత్తివచ్చిన జ - యింపజాలుమగలు నీ - తమ్ములు
వీరమాత మాయత్ర కుంతి కురు - వీరులార దేవశ్రములు మీరలు॥సే॥

మ. సకలోర్వీశుల గెల్చి సేయవలె నీ ♦ జన్మంబు కౌంతేయ ! ద్వా
రకలోనుంగు సముద్రమధ్యమున నే ♦ రాజన్య నోడింపనే
రక యమ్మాగధు నెట్టులేనతని వొ ♦ ల్తు గూలనేయించి త
ప్పక సేయింతును రాజసూయమును బా॥వా ! లోకమగ్గింపగన్.

న. అనిపల్కు నందచందనుపలుకులకనుగుణమ్ముగభీమసేనుండిట్లుయె.

ఉ. శౌరికటాక్షము న్నరుని ♦ సాయము కల్గి బృహద్రథాతృజాన్

భూరిబలాధ్య యజ్ఞ పశు ♦ వ్రంబలె నే పొలియింతుగాన న

న్నా ! రచియింపు మాసవన, ♦ మద్దుడ వొడువు కన్నతండ్రికిం

గూరిమిమీల సద్గతుల ♦ గూర్చు తనూజుడెవో తనూజుడె.

వ. అనవిని రాజసూయ నిర్వహణాబుర కుత్సహించి కార్యసిద్ధి
యయ్యెడు నరుగొండని పుచ్చిన పాండవాగ్రజు వీడొకని,

సీ. ప్రియమారగ గృష్ణ ధీమాఙ్గులు కృత
స్నానులై మగధ దే ధీ శంబు సొచ్చి
చైత్యకాచలశృంగ ధీ సామిప్యమున బిట్టు
ధ్వనియించు భేరులం బగులమోది
యద్వారము న జొచ్చి యీ గిరివ్రజమగుడు
బలిమిమై గుధపు ప్పముల దాల్చి
కేసరిత్రయము గో వాసమ్ము సొచ్చుమా
దిరి జరాసంధు నుం దిరము సొచ్చి

తే. గీ. నిలువ నభ్యాగతుల వోలె నృపపరేఘ్య
డెనురుసని మధుపర్కము లీయ గొనక
సాభిలాషేక్షణమ్ముల నరయు ముగుర
గాంచి యనుమానమంది మా గధుడు పల్కె.

బేడ - అది.

ప॥ ఎవరుమీరు నడురేయి జనుదెంచి-రిటు లభ్యాగతవేషధారులై॥ఎ॥
అ॥ వివరింపు నాయిడుమధుపర్కము - లవమతిగొనక నిరాకరించుకత॥

చ ర న మ.

పూలుచందనము బలిమిమీర గై - కోలుధర్మమగు నెన్నతకులకు
ప్రోలుచొత్తగు నెయద్వారమ్మున-జాలమేల? కలరూపువనియిగపు॥డె
మ. అవనిదేవ పదాంబుజాల నిరిత ధ్యానైకచిత్తుండ, బై
రేవపూజాపరత్వత్రుడన్, నిఖిల ధీ-రాధర్మవిజ్ఞాత, నే
సవమానమ్ము ఘటింపనేరికి, ననూ యాగ్రస్తుడంగాను న
న్నవలోకేంపక డన్యథా, తెలపరత్యా! మీయుదంతమ్ములన్.
వ. అనవిని కృష్ణుండెట్లనియె

ద రాష్ట్ర - యాపకము

ప॥ తెలియక మమ్మడిగడహా - తెలిపెద నాకర్ణింపుము॥తె॥
అ॥ ప॥ సులలితపీఠక్షత్రియ- జాతిస్నాతకులమేము॥ తె॥

1. కుసుమచందనములందున ♦ వసియించు సతం బిందిర
వసుమతీశ ! యటుగావున - బలిమిమిర గైకొంటిమి || తె ||
ద్వారమ్మున మిత్రులు న - ద్వారమ్మున శాత్రువులా
గారముజొచ్చుటఫర్కము - గానవలసే నీమర్మము || తె ||

ఉ. ఏయపచారమున్ సలుప ♦ నేరికటించు వచితువేల, నో
ర్మయును నవ్వగాగలరు ♦ లోకులు భైరవపూజయించు భూ
నాయకులన్ వధించుట ఘ ♦ సంబంధముకొంటివా? కండగించి నీ
సేయని పాపముల్లవె ♦ ఛీ! తులువా! నిను గాచుకొమ్మిక్న్.
నీ వరగిరివజ్ర వనాం ♦ తరవాసియగు జరా

సంధనామకగర్భ ♦ సింధురంబు

కఠిన కారాగార ♦ కారాగార సమ

స్తావనీనాథ రా ♦ జీవశత్రుని

కరవాల కరముచే ♦ గావించు ఛేదమ్ము

నాకు హుంకార గ ♦ ద్భావముల

స్వభీమాద్భుత ♦ కేసరిత్రయము

యమ తనుజాతాంత ♦ కాజనంది

తే. గీ. రాజతోద్దండ విక్రమ ♦ క్రమమెలర్చు.

నఖిలశస్త్రాస్త్ర శాత్రు ♦ ఖాగ్రవితతి

ప్రళిత మస్త్రమాయుక్త కుం ♦ భస్మలమ్ము

జీల్చి సుభమాక్తికశ్రేణి ♦ జన్మవచ్చె.

ఉ. వాయుసుతుం డితండు నగ ♦ నైరిసుతుండిత దేవు కృష్ణుడనీ

వేయనికేల? భూవిభుల ♦ వేగ విముక్తులజేయు మిట్ట లే

దా? యనిసేయు మీముగురి యగదాన నెవ్వరితోడనేని నీ.

యాయువు నేటితోసరిస ♦ హాయిలతో జనుదెమ్ము పోరికిన్.

హ. అనినవినిజరాసంధుగడు సతాత్ముత్పాటనకుపిత కుంజరవైరియుం

బోలె గడు పలిగె,

కన్నడ - శంకరతి

ప॥ పుట్టినది నేరాచ - పుట్టువేగాద ॥పు॥

అ॥ ప॥ పట్టిపల్లారు భయ - పడుదునే రణమునకు ॥పు॥

1. నాకుసరిజో డనిల - నందనుండేగాన

నా కుమతినే బంపు - మాలమునకు బిరాన ॥పు॥

2. వలదు నాకొకనితో - డల నీలకంఠుడే

కలదు నాకుందోడు - కంసదాసకుమార ॥పు॥

తే. గీ. నాకుమున్నోడి మున్నీట ♦ నగరి గట్టి

బన్నముందప్పి కాపుర ♦ మున్నయట్టి

పనికిమాలిన గొల్లబో ♦ యనికి నీకు

వొటకెనే? భీమపార్థుల ♦ తోడు నేడు.

తే. గీ. తలకి యిగులకా? నాడు ♦ త్రాగుబోతు

నకు చెలియకుండ దొంగ స ♦ న్నాసి కట్లు

చెలియలిసొంగి పెండ్లిజే ♦ సి ప్రియ మార

గలుపుకొంటివి చుట్టటి ♦ కమ్ము కృష్ణ !

వ. అని పలుకుచు జరాసంధుడు భీమునితో మల్ల యుద్ధంబుసేయ నిశ్చయించి నిజనందను సహదేవు రాజ్యాభిషిక్తుం గావించి యుద్ధావనిన్ బ్రతిఘటించి క్కారికశుద్ధ ప్రతిపత్తిధియందు భీమ సేను నెదుర్కొనినిలువ నావృకోదర జరాసంధు లొండొరుల జలకనం దాకునంత సన్యోన్యదోర్బండ్ల ప్రహార సౌజనిత ధ్వంసంబు బ్రహ్మాండ భాండం బెల్ల నిండ, పదపరాగంబు భూమ్యాకా శంబులు గప్పికొన నాహవహర్షంబున బరస్పరాకర్ణ సంతకరాప కర్ణముల బెనగి వ్యాయామ కర్మ-శ దేహులై పరిఘాయిత కఠిన తరభుజాదండ దారుణాఘాతమ్ము లతిభయానకమ్ములైతోప మహాయుద్ధంబు సేయుచో జత్తుర్దశినాటి రేయి జరాసంధు డతి క్షీణబలుండగుట యుపలక్షించి యధోక్షజప్రవేరణంబున నప్పవని మాగధుంబుట్టియై తి నాసికాకర్ణరంధ్రమ్ముల రక్తధార లొలుక వీచివీచి యెమ్ములన్వీడిచి వధించి తత్త-భేదరమును తదీయ

గృహద్వారతోరణ సమీపంబునవైచె నంత వాసుదేవుండును సూర్యోదయంబున మాగధుల కభయంబిచ్చి పృథివీపతుల కారా గారవినుక్తులంజేసి భీమపార్థ సహితంబుగ రథారోహియైవైన తేయసారథ్యమ్మున వాయువేగమ్మున నింద్రప్రస్థపురమ్ముంజేరె నంత ధర్మజుండును నలుగురుతమ్ముల నాల్గుదిక్కులకుం బంపి యపరిమితరత్నభరణ ద్రవ్యమ్ములంది భాండాగారమ్ము సమృద్ధ మ్ముగా గృష్ణనియోగమ్మున నానాదేశాధిపుల నెల్ల బండుగుల నాహ్వానించి ధాన్యుండుహోతగా, యాజ్ఞవల్క్యుండధ్వర్యుండుగా ద్వైపాయనుండు బ్రహ్మగా, సుసాముండుద్ధాతగా, నారదాది బ్రహ్మర్షులు సదస్యులుగా, భీష్మాదిరాజర్షులు సహాయులుగా జగన్నాథ రక్షితమ్ముగ జన్మంబొనర్చి భీష్మనియోగంబున బ్రథమ తాంబూలమ్ము వాసుదేవున కిడునంత సహింపక శిశుపాలుం డుపాలంభనపరుండగు ధర్మజున కిట్లనియె.

బాసు - ఆది.

ప॥ పాడుగొల్లనికి తాంబూలంబిడి-పాడుజేసుకొన్నాడవు జన్మము॥ పా॥

అ॥ నేడుముదిమిచేమతిమాలిన యీ-నిర్భాగ్యుని చెప్పుడుమాటలువిని॥

1. కులహీనుండు గుణహీనుడు చోరుడు గోహత్యా ప్ర్రహత్యాపాతకి తలయు గడ్డమున్నరసినవృద్ధా? తగ డితండుసభనుండుట కేనియు॥ పా॥

సీ. అరసి వయోధికుం ♦ డని గౌరవింపసూ

హింతువా, వసుదేవు ♦ డిచటలేడె ?

ఆచార్యు డంచు స ♦ మర్చింప దలకొంటి

వేని, భారద్వాజ ♦ డిచటలేడె ?

చుట్టపు మేరువం ♦ చు దలంచి పూజించు

నెడ, ద్రువదోర్వీశు ♦ డిచటలేడె ?

యఖిల లోకైక వీ ♦ రాగ్రణియుని సత్కు

రింతువా, రాధేయు ♦ డిచటలేడె ?

తే. గీ. మానసియులలోన నె ♦ వాని బోలు
 నీత డనుకొని తాంబూల ♦ మిచ్చినావు ?
 కడకు నేడు నశించె నీ ♦ కారణమున
 రాజసూయఃధ్వరంపు గౌ ♦ రవముగూడ

చ. పొలతుల చీరలెత్తుకొని ♦ పోయి మహీజములెక్కువొంగ నా
 ముల నధికుం డటంచు దల ♦ పోసియె ? వెన్నెలరేల గోపికా
 జలరుహానేత్రలం గలసి ♦ సైకతభూముల నాడు బాణ రా
 యల గడు మిన్నయంచనియె ? ♦ యర్హ్యమొసంగితివోయిధర్మజా !

ఉ. వావి కతండు బావయగు, ♦ వానికి నేను మఱుది నొందు, నీ
 కైవడి బాంధవమ్మ చెల ♦ గన్, ననుబెండిలియాడనున్న రా
 జీవదళాక్షి రుక్మిణియు ♦ చెల్లెలగుంగద ! పెండ్లియాడె నీ
 కావలు, డిట్టి శిష్టజన ♦ గర్హితు నర్హితుజేయు లోప్పునే ?

వ. అనుచు గృష్ణునధిక్షేపించు శిశుపాలున కలిగి సహదేవుండు

తే. గీ. యజ్ఞపూరుషు నఖిల దే ♦ వాగ్రగణ్యు
 నాదినారాయణు ననంతు ♦ నప్రమేయు
 బతితపావను నిందించు ♦ వాని శిరము
 వామ పాదంబునం దన్ను ♦ వాడ నిపుడె.

వ. అని పలుకుచు గోపావేశంబున జైద్యుపై నుటుకు సహదేవు
 ధర్మజుండు. వారించు నంతలో శిశుపాలు సేనాపతి సునీధుండను
 వాడు రాజానుమతమ్మున సైన్య సమేతమ్ముగ యుద్ధసన్నద్ధుడై
 నిలువంగని భయసంభ్ర మాకాంతి వృద్ధయుండై యమనంద
 నుండు గంగానందినున కిట్లనియె.

ధవ్యాపి - రూపకము.

ప॥ ఊరకుండువేల తాత - వారింపు మీయనిసేత ॥ఉ॥

అ॥ ప॥ కూరిమి నీరాజన్యల - కోపాగ్నిం జల్లార్చుము ॥ఉ॥

చరణము

జన్మము సెడకుండ జన - క్షయము సుభవింపకుండ

మన్నీలకు జిత్తశాలి - మానితగతి గూర్చుమయ్య ||మూ||

చ. సగధరు గారవించు కత ♦ నన్ శిశుపాలుడు తెచ్చిపెట్టె నీ
జగడము; కార్యచాచలము ♦ శాంతివహించుట పాడియా, దలం
పగ మన మాతిధేయులము ♦ వారితిథుల్; కలహించు కొన్నచో
నగుదురు లోకు, లెట్లు నవ ♦ నంబు సమాప్తము జెందునోకదా!

వ. అనవిని భీష్ముండు ధర్మరాజుంగని.

ఉ. మాటలచేత జక్కబడు ♦ మూనిసిగా డితడిల్లె ప్రేలెడు
న్నోటికి వచ్చినట్టుల; గ ♦ నుంగొను మొండొక కారణమ్మునన్
జేటు దలంప డీతనికి ♦ శ్రీహరి; కాలము చేరువయ్యెము
మ్మాటికి నేటితో, మఖన ♦ మాప్తికి భీతిలకోయి ధర్మజా!

వ. అనిన శిశుపాలు డాగ్రహించి యెకసక్కెముగ.

చిలహరి - ఆది

ప॥ తాత చెప్పటకు మనుమలాలించి - తలబూపగ

సరిపోయె భళాభళి ||తాత||

అ॥ పాతవడిన వల్మీకమాత్ర ప ర్వతమెత్తిన గొల్లనినగధరుడని ||తాత||

చరణము

గారవింపుమని నందతనూభవు - గాంగేయుడు నెప్పిన జెప్పగాక
కోరినీవెట్లు విశ్వసించితివి - జారులు చోరులు బ్రహ్మవేత్తలని ||తా||

ఉ. తానొక బ్రహ్మచారినని ♦ తజ్జలనన్నిధి బైసిమాలి యెం
తేనుతియించుకోదలచు, ♦ నెవ్వరెఱుంగరు పండుడొచు? వి
జ్ఞానివలె న్నటించి రభ ♦ సమ్ముగ వాకొనజూచు నల్వురక,
కానుకలితురే షసుల ♦ కాపరి కిందట బెద్ద జేయుచున్?

క. గాంధేయకృష్ణులన్ బహు

భంగులనిందించు చైద్య ధైవడి గద కే

లంగొని యుటుకు సమీర సు

తుంగని భాగీరథి సు ధైవ డిట్లనియెన్.

ఉ. శాంతివహింపు మొక్కనిము ధైవము సమీర కుమార శౌరియే

యంతకు సన్నిధానమున ధైవగలా డిలనిన్, దదన్యుచే

సంతమునంద, డీతులువ ధైవము నందినగాని జన్మ మా

సాంతముగాదు, సర్వము స ధైవముకాగల దీక్షణమ్మనన్.

సీ. తొలుత నీ తులువ చ ధైవజుండును త్రిలో

చనుడునైపుట్టి, రా ధైవమువోలె

నాచ్చిన, తలిదండ్రు ధైవలుచున్నెడల వీ

డైవనియుత్సంగ ధైవకునంత

మిక్కిలి చేతులున్ ధైవమిక్కిలి కన్ను వో

పు నతండె యంతకుం ధైవయె వీని

కంబరవాణి; నా ధైవయణుం డైతికొ

నుడు చేతులుం గన్ను ధైవనడగె, నులికి

తే. గీ. నాత్వతియు వీని యపరాధ ధైవమునైపు

మనుచు గృష్ణునివేడ ని ధైవకొనె శౌరి

నిండె సయ్యపరాధముల్ ధైవేటితోడ

వికలమగు సుదర్శనమున ధైవనిశిరము.

వ. అనిపలుకునంత జక్రధరుం డఖిలరాజచక్రంబు విన నిట్లనియె.

శ్రీరాగము - రూపకము

ప॥ అపరాధశతమ్ము నైపుమా యని మాయత్తగోరె ॥నప॥

ఆ ప॥ ఇపుడు చూటికెక్కుడయ్యె - సీమూర్థుని నుండగమ్మ ॥లప॥

చరణము

తెన్ను దప్పివనుదేవుని-జన్నపుత్రుడి హరించె-జెన్నటియై ద్వారక
గాల్చె నెన్నో యపకృతులొనర్చె ||నప||

- చ. ననుగని యోర్వజాలనిత ♦ నమ్మున దిట్టుటకేమిగాని య
త్యనఘుని భీష్మనంతటి మ ♦ హామహునైతము ధిక్క-రించె నీ
చెనటి, క్షమింపరా దితని ♦ శీర్షము ద్రుంతు గనుండిదే నుద
ర్శనమున నీక్షణమ్మున ది ♦ రమ్ముగ భూమి భరమ్ము దీరగన్.
- చ. అని పలుకుచు దనుజాంతకచక్రంబగు సుదర్శన చక్రమ్మును
స్మరించి చేనంది ప్రయోగింప నయ్యది శిశుపాలు శిరంబు నుత్త
రించి నిజధామముంజేరె. చైద్యుని దేహమ్మునుండి యొక్క తేజం
బంబరంబెల్ల వెలుంగుచు వచ్చి వాసుదేవునండు సొచ్చె నిట్లు రాజ
సూయంబు జగన్నాథ రక్షితంబై పరిసమాప్తంబగు నంత నానా
దేశాగతులయన రాజన్యులును నెల్ల బంధుగులును ధర్మజం
గొనియాడి వీడ్కొనిరంత వారాయణుడును పాండుసుతులు
తన్ను పాదచారులై యనుపరధానోహియైచనె. కౌరవాగ్రజుడు
శకునియుగ దానును మయసభావిభవంబుం జూచువేడ్క గొన్ని
దినంబు లందుండెను.

మ హా భా ర త ము

వ్రా ప దీ మా న స ర క్షణ ము

కాంభోజి - ఆది

ప॥ ఆకర్ణింపుడు పంచమవేదం-బఖిలధర్మయుతము మహాభారత॥నూ॥

అ॥ప॥ శ్రీకృష్ణుడు పాంచాలికి సభల్-జీరలొసంగిన కథవిప్పించెద॥నా॥

చ ర. ణ ము

శకునిమేనల్లు డొక్కనాడు మయ - సభావిశేషము లరయ

ప్రకటమ్ముగ నరానజొచ్చి విస్మయ-పడియె నెమ్మనంబెరియ ॥నా॥

సీ. బారగాదెఱచిన ♦ ద్వారమ్ము మూసిన

దానిగా దలపోసి ♦ లోనజూరడు

సంవృతద్వారదే ♦ శము వివృతమ్ముగా

దలచిపోబోయి ఘా ♦ తగను నుడుట

చదునుగల్గిన ప్రదే ♦ శంబున్నతంబని

యొక్కట నూహించి ♦ యొక్కగడగు

నీలాలుతాపిన ♦ నేల జలాశయం

బని పరిధానమె ♦ త్రి నడయాడు

తే. గీ. తగజలాశయమున్ మహీ ♦ తలమటంచు

వడివడింజని పుట్టంబు ♦ దడియజొచ్చు

తారుమారుగదోచె నం ♦ తయునుదాన

లజ్జతుండయ్యె నయ్యంధ ♦ రాజకొడుకు.

క. అదిగని ద్రోవదినవ్వగ

నది శూలమువోలె నాటి ♦ మునుగతరోహ

భృదయుండై కిరిపురి సని

హృదయుము రగులగ గుండు ♦ నీవిధి నంతన్.

కేదారగౌళ - ఖండగతి

ప॥ అభిమానధనుడనై - యవచూనపడితి నా ॥ మ॥

అ॥ ప॥ ఇభపురాధిపుడ తుద - కీటు లాశుదానిచే ॥ నభి॥

చ ర ణ ము

చేడెకారణముగా - జెఱతు నా పాండవుల

కూడుగుడ్డకుదూర - గులజేయకుందునా ॥ యభి॥

తే. గీ. త్రొక్కబడిన పెంధూలి తో ♦ ద్రోనలేది

నెత్తివె నెక్కి త్రొక్కునే? ♦ నృపవరేణ్య

మాళిమకుట మణీఘ్రణీ ♦ మహితపద కు

శేశయుండను నేనెమి ♦ సేయరాదు?

సీ. ననుగాంచి పరిహసిం ♦ చిన బుధకి నచ్చ

కీడిపించి పరాభ ♦ వించు దనుక

నూరూరదిరుగాడు ♦ బైరాగులం జేసి

పంచపాండవులగా ♦ జించుదనుక

పూజనీయచతుస్స ♦ ముద్రవేలావల

యితరాజ్యలక్ష్మి గ్ర ♦ హించుదనుక

భువనవిఖ్యాత పాం ♦ డవ యశోడిండిమం

బింతంతలుగ వ్రక్క ♦ లించుదనుక

తే. గీ. డంభముల దొడ్డకొండ, పాం ♦ డవులయండ

యైన గోపాలు దుర్గర్వ ♦ మణగుదనుక

బ్రాయికముగ జల్లాటదీ ♦ పరిభవాగ్ని

బ్రతికి గాంధారి కాన్పు సా ♦ ధ్ధకము గలదె.

వ. అని రోషించుచు నితకర్తవ్యతాహీనుడై -

చ. అడరుచు వేసవిందలుగు ♦ నల్పజలాశయముం బలెం గడుం
గడుపరితాపభారమున ♦ గాయముకంది వివర మంది, కీ
డ్వడుచు సుఖోపభోగముల ♦ బాసికృశించునరేద్రుడాసి సం
గడితనమేర్పడన్ శకుని ♦ క్రన్నన సర్వ మెఱింగి యిట్లనెన్.

నాటకులంజి - ఆది

ప॥ తెలుపవైతి విదియా విచారము - కలత

విడుపుమయ్యా భాగినేయ ॥తెలు॥

అ॥ ప॥ చలముమీఱు పాండవేయులను నీ

చరణా కాంతులుగా నొనరించెద ॥తె॥

చ రణ ము

నీవెఱుగుచువుగదా నాకున్న - నేరుపు మాయాదురోదరమ్మైన
భూవలయమ్మఖిలమ్ము నీకిడుచు - మోసగించియమపుత్రునోడించి॥

తే. గీ. తండ్రినెటులేని యొప్పించి ♦ ధర్మతనయు
నిటకురావించి జూదమా ♦ డింపు మత్సని
గెలిచి సర్వ సర్వం సహా ♦ వలయమునకు
సార్వభౌమునిగా నిన్ను ♦ నల్పవాడ.

క. అనివల్కి భాగినేయుని

గొని యంధసృపాలుకడకు ♦ గొబ్బున జని తె

ల్పిన ధృతరాష్ట్రం డయ్యది

వినిపింపగ నీతివిదుడు ♦ విదురుండనియెన్.

చ. సరి! సరి! యన్నదమ్ములకు ♦ సైతము వైరముసంఘటించి కా
పురములు గంగలోగలుపు, ♦ బోలని దుర్వ్యసనమ్ముగాడె! పు
ష్కరుడు నలుండు జూదపునె ♦ పమ్ముననెట్టి విరోధమందిరో
మఱచితే? పెద్దవాడ విడిమాన్పుము పుణ్యమ? పూరుషార్థమా?

తే. గీ. కలిత కురువంశనామక ♦ కల్పకుజము

వెడగు జూదమ్ముపేరింటి ♦ వేరుపురువు

జేరి చివరకు మొదలంట ♦ జెఱచివేయు

నన్న దూరమూలోచింపు ♦ మాంచికేయ!

వ. అనిపలుకు నధానర్థవిడుండగు విడురుని ధర్మవచనమ్ము లాలిం
చియు బుత్రమోహమ్ము వీడనేరక ధర్మనందనుం దోడైమ్మని
విడురునిండ్ర ప్రస్థపురమ్మునకుం బనిచిన సతుడు నవిలంఘనీయ
మ్మగు ధృతరాష్ట్ర నియోగమ్మునుసరించి యింద్రప్రస్థమ్ముసొచ్చి
యమతనయునిచే నభ్యర్చితుండై నేమి బడిగి సిజాగమన కారణం
బెఱింగించిన ధర్మజుండను ద్యూతక్రీడి యార్యసమ్మతమ్ముగాదని
వగచుచు గడకు విధినియుక్తుండై యనజచ్చులును ద్రోవిదియు.
ధౌమ్యండాదిగాగల విద్యజ్ఞనులును దోడరా విడురునితో నిభపుర
మ్మున కరిగి కురుగురు వృద్ధజనుల కతివినయమ్మానమొక్కి- యా
శీస్సులంది యా దినమ్ము గడపి మరునాటి యుదయమ్మున కనక
ఖచితస్తంభ సహస్రంబుల, విచిత్రద్వారశతంబుల వేవురు శిల్పా
చార్యులచే నతిరమ్యంబుగ నిర్మింపజేసి ధృతరాష్ట్రండు దుర్యో
ధనున కొసంగిన సభాభవనము జూచుతలంపున నందుసొచ్చి
మెచ్చుచు నెల్లరు సుఖాసీనులై యున్నంతి నొకంతకు కౌరవాగ్ర
జుండు పాండవాగ్రజున కిట్లనియె.

శంఖరాధరణము - రూపకము

ప॥ అనఘా నేడిందు జూద - మాడి వినోదింతము మన ॥మనఘా॥

అ॥ ప॥ జననాయకులకు ద్యూతము - సహజధర్మమగుగావున ॥నన॥

చ ర ణ ము

నెత్తమాడుటందు నీవు - నేర్పరివని విందు చాల

యిత్తరి నీ చతురత గను - దిదికాలక్షేపముగా ॥ననఘా॥

క. సాటియగు నక్షవిద్యా

పాటవమున నీకు శకుని ♦ ప్రతిసిధియై నా

యాట యితడాడు నీం

డోయవడినదెల్ల నేన ♦ యొసగుదు నీకున్.

వ. అనవిని ధర్మజు డిట్లనియె.

ఉ. ఊత్రియధిర్మమేయగును ♦ గాక, వినోదమెవచానుగాక, సు
 ఊత్రియులీదురోదరవా. ♦ జాడకుబోవరు, పాపవృత్తిమై
 శత్రువులబొనర్చు నను ♦ జన్మలపైతము, గుస్తరంబె? యీ
 మాత్రపునిద్యకర్మమును మానుటకున్ మనకో సుయోధనా!

క. ఒకనికి బ్రతినిధ్యై వే

ఊకడాడుట, యోడినది మ ♦ ఊక్కడొసగ జీ

టికిమాటి కొప్పుకొంటయ్య

బ్రకటసుహృద్ధ్యైతధర్మ ♦ ఇథ దూరశుగున్.

వ. అనవిని కర్ణుండు ధర్మతనయుంగని

ఉ. సందియమేల యోడినది ♦ సర్వము సౌబలుడే యొసంగు, నీ
 గుందినగౌరవేన్ద్రు డొస ♦ గున్, మఱిచాలనిచో మదీయ రా
 జ్యేందిర నీకొసంగుదు మ ♦ హీవలయమ్మఖలమ్ము గెల్చియీ
 యం దలకొంటి నే నితని ♦ కై మఱియున్ బుణమున్నధర్మజా!

వ. అనవిని విదురుం డెకసక్కెముగ రాధేయున కిట్లనియె.

క. తనకుందీటగు దుర్యో

ధనుకన్న ను సుబలరాజ ♦ తనయునికన్నన్

నినుమేటిజేసి ధర్మజు

డనుమానమువీడి జూడ ♦ మాడునె? కుమతీ!

చ. అవనిసమస్తమున్ గెలుతు ♦ నంటివి, సిగ్గెటులేదు; ధర్మసం
 భవుననుజన్ములున్న సభ ♦ వాయెటువచ్చిన నట్లుప్రేలగా
 నవునొకొ? ద్రౌపదీపరిణ ♦ యావసరమ్ముననైన నీ పరా
 భవము దలంచుకొమ్ము గరు ♦ వమ్ములు నెల్లపు సూతనందనా!

వ. అనవిని దుర్యోధనుం డంగరాజు నగనయించుచు.

తే. గీ. ఇతనిమాట పాటింపకు ♦ మీపు, తిన్న

ఘంటివాసాల లెక్కించు ♦ నీతడెపుడు

నీవెఱుంగవె? మొదటి నుం ♦ డియును బాండు

తనయులన బడిచచ్చు నీ ♦ దాసికొడుకు.

వ. అనవిని యభిమానపడుచు ధృతరాష్ట్రుండ్రగనందనునిల్లుమందలించె.

విశహరి - ఆది

ప॥ ఏమంటివి చెడిపోవు నీకతన

మామర్యాదలుగూడ సుయోధన ॥యే॥

అ॥ ప॥ సామాన్యం డనుకొంటివ విడుదుని

సదమల ధర్మాధర్మ విజ్ఞాతనేమం॥

చ రణ ము

పిన్న పెద్దతారతమ్య మెఱుగవు-పున్నెమేదో పాపమేదో తెలియవు
యెన్నడీ మహాత్ము దూలనాడకు మితడునీకు-నాకన్న బూజ్యుడగు॥

క. అనిన సుయోధనుడు నివ్వి

వినని యటు నటించి పాండ ♦ వేయుని జూద

మ్మునకుం ద్వరిపెట్టగ న

య్యనఘుండును సుబలసుతున ♦ కభిముఖుడయ్యెన్.

ప. ఇట్లభిముఖుడై మణిహారంబులును సువర్ణరత్న భాండాగారమ్ము
లును యసఃఖ్యాత హయయాథ గంధసింధుర సందోహమ్ము
లును శతసహస్ర పరిచారికా పరిచారకులను క్రమముగ నొడ్డి
యోడును బద్ధిచుత్సరుగడై దేవ బ్రాహ్మణ క్షేత్రమ్ములు దక్క-
తక్కిన ధరావలయంబుతయు నొడ్డి యోటువడి మఱియు నక్షర
తుండై సహదేవునొడ్డి యోడి నకులు నొడ్డి యోటువడి యా
వేశంబున సౌబలున కిట్లనియె.

సీ. అలరు పున్నెంపు టిం ♦ తుల మేలుబంతియా

కుంతి కాన్పుల కడ ♦ గొట్టు కొడుకు

కలశసంభవు నొద్ద ♦ గఱకుటమ్ముల విదై

గడముట్ట నేర్చిన ♦ కడిమిదిట్ట

యేను బాణమ్ముల ♦ మిసయంత్రము దెగ

నఱికిద్రోవదిని గొ ♦ న్నవిలుగాడు

కలన జేజేరేని ♦ గెలిచి ఖాండవ వనం

బగ్నిచే గాల్పించి ♦ నట్టి జోడు

తే. గీ. చెలగి నను రాజసూయిజే ♦ సిన ఘనుండు
 బవరమున వెన్నుసూపని ♦ వాడిమగడు
 జలజనాభు నెయ్యంపు ము ♦ ద్దుల మఱుది
 యర్జునుం డిట బన్నిదం ♦ బగునుగాత!

వ. అట్లదను నొడ్డి యోటువడి

చ. కనక సగేంద్రమేని కర ♦ ఘాతమునం బొడిసేయు దోర్బలుం
 డనుపమబాహువిక్రమ స ♦ హాయుడు ఘోరహిడింబదైత్యమ
 ర్దనుడు బకాంతకుం డును ప ♦ రంతపు డంతకసన్నిభుండు భం
 డనముల చండశాసనుడు ♦ నా పెదతమ్ముడు పంచెమయ్యెడున్.

వ. భీముంగూడ నోడి వెండియు.

క. తెలిసిన మూర్ఖుండని లో

కులునవ్వగ రాజ్యమెల్ల ♦ గోల్పడి యనుజ

స్మలసైత మ్మోడిన కా

వలు డీ యమనందనుండు ♦ పన్నిద మగుతన్.

వ. అట్లు తన్ను దాన పంచెంబిడుకొని యోటువడి శకుని ప్రేరణంబున
 బాంచాలింగూడ బణంబుగ నొడ్డదలంచి.

ఉ. మానవతీ లలామ, గుణ ♦ మాన్య, యయోనిజ, కుంతికిన్ బహిః
 ప్రాణము, పాండునందనుల ♦ పట్టపురాణి, ముకుందు చెల్లెలీ
 పైనిలుచుం బణమ్ముగ స ♦ భాజనగర్హితు క్రూరకర్ము నీ
 మాన విహీను నంతకును ♦ మారు మగండని చెప్పకొంటచేన్.

తే. గీ. ద్రోవదియు నోడబడియె; సం ♦ తోసమంది
 తనకు బాంచాలి యింకిట ♦ దానియయ్యె
 ననుచు గౌరవపతి కృష్ణ ♦ నటకుదోడి
 తెమ్మక విదురుండు గో ♦ పమ్మున ననె.

కళ్యాణి - త్రిపుట

అ॥ ప॥ యీ సప్తావసీవలయం - జేలు ధర్మజు పట్టంపురాణి ॥దా॥

1. సంతతము గనునన్నచే పరి - చారి కాగణము సేవింపగ

నంతిపురమున రాజభోగము-లందు నా గోవిందుచెలియలు ॥దాసి॥

2. రవినిభుడు ధర్మజుడొనర్చిన - రాజసూయ మహాధ్వరమున
నవబృథస్నానమున శుచియై - నట్టి లోకైకసాధ్వీమణి ||దాసి||

ఉ. సంచిత ధర్మసూచయు న ♦ జాతరిపు బిలిపించి జూదమా
డించి సమస్తరాజ్యము గ్ర ♦ హించియు సాలక యాజ్ఞ సేని రా
వించి సభాస్థలి బరిభ ♦ వింపదలంచితి వామె కట్లు గ
ల్పించు పరాభవాన్ని నిలు ♦ వెల్ల దహింపకపోదుమిమ్మొగిన్.

తే. గీ. అల్లదే చూడుమా భీము ♦ ననిలతనయు
సగ్రజాజ్ఞాంకుశమ్మన ♦ నాగెగాని
కూరకర్మావలంబిత ♦ కురుకుమార
శతక నాళికమతకుం ♦ జరు డతండు.

వ. అనిపలుక విదురుని వచనంబులు నెవనిడక సూతసుతుండగు ప్రాతి
గామియనువానింగని “సీత్రపోయి ద్రౌపదిం దోడ్కొని ర”మ్మని
పంచిన నతండును సని ధర్మజుండు జూదమ్మన నోడుటయు,
దుర్యోధను నాజ్ఞయుం దెలుప బాంచాలి యిట్లనియె.

ముఖారి - అది

ప॥ లేరో, జూదరులు-సతిసొడ్డినవారు గలరే? ధర్మలోనేయుగముల॥లే॥
అ॥ప॥ మేరమీరి సమవర్తికు-మారుడు వైరులంగలసిజూదమెట్లాడె॥లే॥

చ ర ణ ము

గెలుచు గాక తగునే? కొలువున కొక
వెలది నీడ్చి తెమ్మనుట కాతులువ ॥గె॥
వలదుదుగుము పాప కార్యమిదియని
వారించు పెద్ద లా సభలేరా ॥లేరో॥

తే. గీ. మున్ను తన్నోడి యోడెనో ♦ నన్ను లేక
నన్ను మున్నోడి యోడెనో ♦ తన్ను సభకు
నరిగి యొకపరి జూద? ♦ నడిగిరమ్మ
అవసరంబని తోచిన ♦ నపుడు వత్తు.

చ. అనవిని ప్రాతిగామి స్రుప ♦ దాత్మజ పల్కినదెల్ల ధర్మ పు
 త్రునకెఱిగించి యయ్యెడ ని ♦ రు త్తరుడై నిలువన్ సుయోధనుఁ
 డనె సభలోన నీవడుగు ♦ మయ్యది సభ్యులు దీర్తురంచు బా
 మ్మన నతడట్లు సేయ వెఱ ♦ పావహిలం గమలాయతాక్షియున్.

సీ. బలితంపు చందోయి ♦ పై బాఱుకంటి నీ
 రొగి పైటచెఱగున ♦ నొత్తుకొనుచు
 నవమాన మేమిరా ♦ నగునోయటాచు ని
 ట్టూర్పులు సెలగ లో ♦ నున్నురంచు
 నొంటిపుట్టంబుతో ♦ నుండి కొల్వునకేగ
 బదములాడక తొట్రు ♦ పాటుగనుచు
 నోలగంబున పెద్ద ♦ లున్నారు దైవము
 న్నాడని వెఱపు వో ♦ నాడుకొనుచు

తే. గీ. సభకుజనుదెంచి తనుజూడ ♦ జాల కొకట
 తలలువాంచిన పాండునం ♦ దనుల గాంచి
 వనరుచుం గురువృద్ధుల ♦ వెనుక నిలిచె
 రమకు దీక్షైస పాంచాల ♦ రాజతనయ.

క. నిలిచిన పాండవసతి నీ
 వలకుం దెమ్మంచు గౌర ♦ వప్రభు డనె, కా
 వలుడు పెదతమ్ము డటుజన
 లలనామణి “నేరజస్వ - లం దొలగు” మనెన్.

బాగు - తిక్కన.

ప॥ తక్కులు చాలింపుమోసి - దాసీ! దుశ్శాసనుకడ ॥త॥

ల॥ ప॥ ఎక్కడికేగెదవు మా య - ధీనవైతివి నీవిక ॥త॥

1. కులటపుగావునను కట్టు - కొన్నా వేపురు మగలను

భళి! భళి! యత్తుకుదగుకో - డలివగుదువు రమ్ము రమ్ము ॥త॥

2. ఏకవస్త్రవైన నేను - నీకీయెడ సిగ్గేమి

వే కదలుము విడువను నిను - విగతవస్త్రవైనగాని || త ||

తే. గీ. అని యదల్పుచు రాజసూ ♦ యావబృథము

నందు శుచియా శిరోజము ♦ లందిపట్టి

యెట్టకేలకు ద్రోవది ♦ నీడ్చితెచ్చె

సభకు దుశ్శాసనుండు దు ♦ శ్శాసనుండు.

వ. అట్లు భీష్మద్రోణాది కురుగురువృద్ధులున్న కొల్లుకూటమునకుం బాంచాలి నీడ్చుచో భీముండు కోపవిచారమ్ము లొక్కుమ్మడి ముప్పిరిగొన ధర్మజు నుద్దేశించి.

ఉ. పాడిదొంగి జూదమునె ♦ పమ్మున దమ్ముల, రాజ్యమెల్ల దా
నోడిన నోడుగాక; సతి ♦ నొడ్డి పణమ్ముగ జూదమాడుకొ
న్నాడిటు పాండవాన్వయము ♦ నం జెడబుట్టె నితండు; వీనికిన్
వీడక బాహువు ల్దగులబెట్టిన ♦ దీరదుగాదె కోపమున్?

వ. అనిపల్కు భీముని వారించి యర్జునుం డిట్లనియె.

తే. గీ. అడినది జూద మందెట్లు - పాడిదోచు?

నితడు ధర్మముతప్పి వ ♦ రింప డెప్పుడు

తగునాకో? దైవవై ♦ త్యమున కిటు ల

తిక్రమించి నావిడుట శాం ♦ తిప్పు మన్న!

వ. ఇట్లు దైవప్రాతికూల్యమునకు వగచు భీమార్జునులను సభాంత రమ్మున కీడ్వంబడిన ద్రోవదిని జూచి వికర్ణుం డిట్లనియె.

చ. తలలును గడ్డముల్నరసి ♦ తావళము లైడ్రదివళ పెద్ద లై
లలనయొకర్లు కొల్వినకు ♦ లాగబడం గనులొప్పగించి బా
మ్మలవలెజూచుటొప్పునె? స ♦ మర్థత లేమయిపోయె? మాన్మగా
వలదొకొ? యాడువాండ్రుగల వారలుగానొకొ మీరలందఱున్.

వ. అనిపల్కు వికర్ణుం గని కర్ణుం డిట్లనియె.

తే. గీ. వీరునీమాత్ర మెఱుగిని ♦ వారుగారు
 పిన్ననోటికి జెల్ల వీ ♦ పెద్దమాట
 లూరకుండుము నీ కేల ♦ నోయి! నడుచు
 కులటయెడ బనిలేదు నీ ♦ తులు వచింప.

వ. అనుచు బ్రత్యాఖ్యానంబుసేయు నంతలో దుర్వోధనుండు దుశ్శా
 సనుం బిలిచి వీరెల్లరి వస్త్రంబు లపహరింపుమన బాండునంద
 నులు పై పుట్టంబులందీసి యయ్యెడంబెట్ట దుశ్శాసనుండు ప్రాపది
 పైటచెఱుగు బట్టదివుర బాంచాలి యొక్కొంత తొలగి వెంటనంటి
 నుస్ససేనుండు పుట్టంబాలుచుచుండ మనమ్మన నీశ్వరసన్నిధాన
 ముం గల్పించుకొని బాహ్యప్రపంచము న్మఱచి శ్రీకృష్ణునిద్దేశించి.

భూపాల - చతురశ్రగతి

ప॥ సకలచరాచర సృష్టికారణ - సామి
 బ్రోవరావా - సర్వాంతర్యామి బ్రోవరావా ॥స॥
 అ॥ప॥ ప్రకటదీన మందారమానిజన
 పారిజాతభువనైక విఖ్యాత ॥సకల॥

చ రణ ము

హా! కృష్ణా వసుదేవనందనా - ఆర్తావనలోలా కాంచనచేలా
 దయాలవాల శ్రీకాంతా హృద - యాంబుజబంధరశేష
 శయనశైలీ విశ్వంధర ।సకల॥

మ. కురువృద్ధుల్ గురువృద్ధు లున్న సభలో ♦ గొంకేమియున్ లేక, పా
 పరతుల్లారవు లిట్లు నన్వరిభవిం ♦ పం జూచి దీనావన
 త్వహుడీవయ్యను మిన్నకుంటి వకటా! ♦ ధర్మంబొకో? అన్యధా
 శరణంనా స్తిత్వమేవదేవ మను కృష్ణా ♦ దీనసంరక్షణా?

మ. ధరణీనాథునకెల్లరు నెవ్విది పె ♦ ద్దల్మిన్నకున్నారు, తా
 మురుబాహుబలశాలురయ్య దతి గా ♦ కుంటప్పలల్పించి యుం

డి యిట్లు పడుతులేవు రాజుకుయులా ♦ లింపంగదే? అన్యథా

శరణాన్తస్త్వమేవదేవ మమ కృ ♦ ష్టా! దీనసంరక్షణా.

వ. ఇట్లు మొరవెట్టుచు శ్రీహరికటాక్షమున నక్షయవస్త్రయగు ద్రోవ
దింగని సభ్యులెల్ల రాశ్చర్యమందిరి. పాంచాలినట్లు పరాభవించిన
దుశ్శాసను వక్షస్థలముం బగిలించి రక్తముం ద్రాదువునని భీమ
సేనుండు ప్రతిజ్ఞ జేసె. చీరలరాసులు పర్వతప్రాయము లగుటచే
విసువెత్తి చేయునదిలేక దుశ్శాసనుడు మిన్నకుండె నట్టియెడ
రాధేయుండు ద్రోవదింగని.

ఉ. ఉమ్మడిగొడ్డు చందమున ♦ నోమగువా! మగలేవురుంటచే
నిమ్మెయి గవ్వముల్లుడిచి ♦ తీ వొక శూరునిగట్టు కొమ్మనన్
రమ్మని సన్న జేసితొడ ♦ లం గనువచ్చె నుయోధనుండు; కో
పమ్మన భీము డాదువుల ♦ భగ్నమొనర్తు ననెన్మహాగ్రుడై.

వ. అట్టియెడ ద్రాపదీపరాభవమ్మంతయు గాంధారి ధృతరాష్ట్రున
కెఱిగింప నతండును దుర్యోధను మందలించి పాంచాలిని రావించి
యిట్లనియె.

హి॥ ముఖారి - చతురశ్రగతి

ప॥ తలమానిక మువిదలకు నీ పుభయ

కులపావని వమ్మా - కోడలా ॥కుల॥

అ॥ప॥ తులువలై నాకుమారులొనర్చిన

దుండగముసైపుమా - కోడలా ॥తల॥

చ ర ణ ము

ఇచ్చవచ్చినటువేడుమా వంబెద్దియైనగాని - కోడలా ॥యెద్ది॥

సచ్చరిత్రమెంతయునునాకుడు - స్సలయొక్కటియునునీవొక్కటియా

వ. అంత ద్రాపదియు,

సీ. ధర్మతసూభవు ♦ చాస్య విముక్తు నొ

నర్పమాయనగ, రెం ♦ డవవరమ్ము

నభిలషింపుమన శ ధి స్త్రాస్త్రసాధనముల

తో దదీయానుజ్ఞాఁ ♦ దొలగిదాస్య

ముంబాయునటుగోరె ♦ మూడవ వరమువే

డుమటన్న క్షత్రియ ♦ రమణికింత

కున్నీటి వాంఛింప ♦ గూడదన న్నంత

సిలినెత్తమున యుధి ♦ స్థిరనృపాలు

తే. గీ డోటువడిన సర్వస్వచ్చు ♦ నొసగి యంభ

నృపతి వారి నింద్ర ప్రస్థ ♦ మేగ ననిపె

నది గని సుయోధనుండు ప్ర ♦ యత్న మెల్ల

విఫలమగుటకు జింతించి ♦ వెఱవెఱింగి.

వ. ధృతరాష్ట్రు నొప్పించి మఱల ద్యౌతార్థంబు ప్రాతిగామినంపి ధర్మ
నందను సపరివరమ్ముగ రావించి జూదమ్మున నోడిన వారజిన
వల్కల ధాదులై పండ్రెండేండ్లు వనపాసమ్ముజేసి యాపై నొక్క
యేడు జనపదంబున నజ్ఞాతవాసంబు జేసి యం దెఱుంగబడి రేని
మఱల వరణ్యా జ్ఞాత వాసమ్ములు సేయునట్లు పన్నిదము నిర్ణ
యించి శకునిచే జూదమాడించి యోడింప ధర్మజుండు విధి నియో
గమ్మునకు వగచుచు వనంబునకు భోవ సమకట్టి యెల్లరికడ నెల
వంది విదురునింట గుంటిదేవి నుంచి యెల్లవారి యాశీస్సులంది
పరిత్యక్త విభవుండై యనుజ ద్రౌపదీ ధౌమ్యపరివార సహిత
మ్ముగ దంతి పురము విడిచె.

శ్రీ మ హా భా ర త ము

పా శు ప త స ం సి ధ్ధి

మోహన - ఆది

ప॥ వినుడు పాశుపతసిద్ధి - కనుడుదాన - నభిమతార్థ సంసిద్ధి॥వినుడు॥

అ॥ప॥ అనిమిష రాజ తనూభవుడుం జం

ద్రార్థ మాళి పోరాడిన సత్కథ ॥వినుడు॥

చ రణ ము

అనఘు లాపాండుసుతు లేపురు ధౌ-మ్యాది భూమిసురులనుగాములుగా

వనితామణి బాంచాలింగొని వన-వాసార్థము వెడలిరి కరిపురివిడి॥

తే. గీ. డ్నావలయ మెల్ల గోల్పుడు ♦ కతన బాడము

వనట గనువిప్పి తేటిచూ ♦ చీన జగమ్మ

భస్మమగునంచ ధర్మ సం ♦ భవుడు చేల

మున ముఖాంబుజముం గప్పి ♦ కొనుచు నేగె.

క. ఆహవరంగమ్మన నిజ

బాహుబలదర్పమెసగ ♦ పరిపంథుల ను

త్సాహమున గూల్తునంచును

బాహువుల స్నాచియేగె ♦ పావని వనికిన్.

క. సురరాజసూను డింతకు

దలుచుగ బాణమ్ములేసి ♦ దర్పిద్ధతి సం

గరమున నరిపీరుల వే

సరక జెఱతునంచు నినుము ♦ చల్లుచు నేగెన్.

తే. గీ. ఇడుమలెన్నేని గుడువ బా ♦ ల్పడిన తనదు

ను దరాకారముం గాంచి ♦ కుందకుండ

జనసమూహమ్ము, ధూళి ధూ ♦ సరితదేహు

డగుచు శల్భుని పెద్ద మే ♦ వల్లు డేగె.

కం. ఘనదుఃఖభాజనమ్ముగ

వనికేగు స్వకీయ దీనవక్త్రమ్మును సూ

చినవారికెల్ల నెగ్గగు

ననుచు స్సహదేవుడేగె ♦ నవనతముఖుడై.

తే. గీ. కదనమునజచ్చిన మగల ♦ కై వల వల

యేడ్చు చిటు కొరవాంగన ♦ లేగుదు రన

తలవిరియబోసి తడసిన ♦ వలువగట్టి

దుఃఖభారంబునం జనె ♦ ద్రుపదపుత్రి.

వ. మఱియు భారతరణమ్మునంజచ్చు శూరుల పరలోకవిధులన్నాచిం
చుచు ధౌమ్యుండు రాద్రయామ్య సామగాన ముఖరితాన్యుం
డగుచు జనియె నట్లు ధర్మనందనుండు మహారణ్యామ్ములు గడచి
పోవుచు ధౌమ్యోపదేశమ్మున సూర్యు సారాధించి యరణ్యమున
నుండంగల పండ్రెండువత్సరములును వన్యఫలమూలకంబులు పాక
స్థానంబున ద్రోవదిచేత సాధితంబులై యక్షయంబులగు చతుర్వి
ధాహారంబులగునని వరంబుది కతిపయ ప్రయాణముల గామ్యక
వనంబు సొచ్చుచుండ నొక్కనాటి యర్ధరాత్రమ్మున గిమ్మిరుం
డను రాక్షసుండు మార్గనిరోధియై వారిం బొండుకుమారులని
తెలిసి యట్టహాసమ్మున నిట్లనియె.

అతానా - ఖండగతి

ప॥ వెనుకజోయిన తీవ - పదములకు దగిలినట్లు

భీముడే యగుపించెనా - నాయన్నన్లుజంపిన ॥భీ॥

అ॥ ప॥ సుదినమీవేళనా - సోదరుని ఋణము దీ
ర్చుటకు దణియయ్యె నౌ - రా నేబకాసురుని తమ్ముడ ॥వె॥

చ రణ ము

మీకు గాలముతీతీ - నాకడకువచ్చితిరి
పోకార్తు గాచుకొనుడి - పాండుకుమారులార ॥పో॥
పాకారికేనినచ - బవరమ న డీకొనగ
వశమాగాదని తెలియుడి - నేకిమ్మారుడ ॥వె॥

సీ. అని పలుకుచు సమీర ♦ తనయువై గవియదా
రుణభంగి నచని పా ♦ వనియుదాకె

భూరహమ్ములగొని ♦ పోరి రాపై శిలా
సంగరమొక్కింత ♦ సల్పిరంత
మానుషాశను భీమ ♦ సేనుండు పరిహీన
బలునిగా గుర్తించి ♦ బాహుదండ

ముల బకుంగూల్చి న ♦ పోల్కి- వాని కటికం
శప్రదేశమ్ముల ♦ నృటిసేల

ఆ. వె. బెట్టి దేహయప్పి ♦ విడిచి కాలునిపురి
కనిపె ధర్మజాను ♦ లభినుత్తివ
గరము సొతసించి ♦ కామ్యకవనమున
బాండవులు వసించి ♦ యుండునంత.

వ. అట్లు కామ్యకవనంబున మునివృత్తినున్న పాండవులం బరామర్శింప
శ్రీకృష్ణుండు పాంచాలయాదవ ప్రముఖుల న్నెట్టనిడుకొని తద్వ
నమ్ముసొచ్చి పాండవేయులంగని జాలివడుచు ధార్తరాష్ట్రులకలిగి.
కేదారగాళ - రూపకము

ప॥ అవమత్తులై సౌబలేయు - లడవులపాల్జేసిరామి మృ॥

అ॥ ప॥ అవసీతలమంతయు మా-యాదురోదరమునగల్చి య॥

చ రణ ము

యువతీమణి నావిధి ని - డోలగమున కీడ్చిరా
శివ శివ ! పుట్టమ్ములొలిచి - చెఱచీరాభరతాస్వయంబు సేన॥

సీ. రణభూమి గౌరవం ♦ రక్తధారాపాత
 మేఘులైనిండ వా ♦ తింపకున్న
 కన్నీటదేలించి ♦ గాంధారికోడండ్ర
 విధవలంజేసి యే ♦ డ్డింపకున్న
 జితివిధి కేనొక్కొ ♦ సుతుడునైతములేక
 చీకుతేని దపింప ♦ సేయకున్న
 విభ్యాత పాండవ ♦ విజయధంకారావ
 మెల్లదిక్కులను మ్రో ♦ గింపకున్న

తే. గీ. ధౌమ్యుడభిషేచనంపు మం ♦ త్రాలుసదువ
 నెగడు జయజయ శబ్దముల్ ♦ నింగిముట్ట
 సార్వభౌమునిగా మహీ ♦ స్థలికి ధర్మ
 సూను గావింపకున్న కృ ♦ష్ణుండగాను.

వ. అని పలుకునంతలో ద్రోవది గోపాలుంగని.

క. అన్నా నీయెఱుగనిదే
 మున్నది సభకీడ్చివలువ ♦ లొలిపించిరి ము
 న్నెన్నడు నాపడిన గతి
 నృన్నము వడిరే కులాంగ ♦ నలు త్రిజగములన్.

సీ. సిరికాల వాలమా ♦ భరతాస్వయమున జ
 నిల్చినారు ప్రశస్తి ♦ నించినారు
 మొగి ధనుర్వేదమా ♦ మూలాగ్రముగ నభ్య
 సించి నా రున్నతి ♦ గాంచినారు
 గాంధీవమాదిగా ♦ గలుగు నాయుధము లా
 రించినా రదుల ధూ ♦ లించినారు
 రాజసూయ మహాధ్వ ♦ రం బన్నచేత జే
 యించినారు యశమ్ము ♦ బెంచినారు

తే. గీ. బాహు బలమేఘిటికి భీమ ♦ పార్థులకును
 రచ్చ కీడ్చించి నన్ను బ ♦ రాభవింప.

దమకు గాదని జూచి రిం ♦ దరును గలిగి

దిక్కుమాలినదాన నై ♦ తినిగదన్న.

వ. అనుచు దన పరిభవమ్ము సెప్పికొని దుఃఖించు. ద్రోవదినూరాచ్చి
వాసుదేవుడు సుభద్రాభీమన్యులం దోడ్కొని ద్వారవతి కరిగె.
ధృష్టద్యుమ్నుండు ద్రాపదేయులం దోడ్కొని కాంపిల్యమ్మునకుండు
జనియె నంత ధర్మజాదు లచ్చోటువీడి ద్వైతవనంబు సొచ్చి
మూర్ఖుండేయ బకదాల్పాభిది మహద్వల యాశీస్సులంది నివా
సంబు శేర్పఱచుకొని యుండునంత నొక్కనాడు పొంచాలి ధర్మ
జానకిట్లనియె.

మాండ్ - ఆది

ప॥ అడవులకంపిసహోదరాత్మజుల-ననుభవించుచున్నా డెభోగముల॥న॥

అ॥ప॥ చెడుగులంచనక కొడుకులంగలసి చీకుతేమపాపాణహృదయుడై

1. నృపకీరీట మాణిక్య కాంతిచే నెఱునైన భవదీయ పదయుగము
యిపుడుకతినంపురా నేల నడువ నెఱునయ్యె నకటా! యెంతవచ్చె॥న॥

2. ఊమయు తేజమునుగాలోచితముగగల్గింపవలయుఁడృతియుండెపుడు
ఊమారమణ గాంధారేయులపై శాంతిజూపుటేలా యీలీలా॥ య॥

చ. నెలవిడి పంపుమా కదన ♦ సీమకు నీవిపు డైన భీమపా
ర్థుల నవలీల నొక్కతృటి ♦ లోపల దాయలగూల్చివత్తు రి
యలజడివోపు ఘోరవిపి ♦ నాంతగ భూమిల నెంతకాల విహ
సిలుగుల కాస్పదంబుగ వ ♦ సించి కృశించుట ద్రాచఁజాకిన్.

వ. అన విని ధర్మజుండెట్లనియె.

ఉ. క్రోధగుణంబు పాపముల ♦ కుం గుమరై చెఱుచున్వివేకమున్
క్రోధియొకింత కర్జము నెల్ల టుంగ డవధ్యులనైన గూల్చు నెం
తేదెగు నాత్మహాత మ్మౌన ♦ రించుకొనన్; ఊమగల్లువాని కా
మోదము భద్రమున్విజయ ♦ ముంగలుగున్, ఊర్ముయాటలెస్సయా

వ. అనిపలుక ధర్మజునకు భీమసేనుండెట్లనియె.

క. పితృపై తామహమగు నీ

క్షీతియంతయు నొరుల కప్పు ♦ గించి యడవులన్

ప్రతములు ధర్మములను చీ

గతి గాలముగడుప నకునె ? ♦ క్షీతియుల' కెటన్.

ఉ. సింగముసాలియామివము ♦ నేకొను నక్క-విధాన రాజ్య ల్

క్షీగొని దాయలింగున ♦ శే, జరియింతురు రాజనీతి పా

రంగతులై; తలఁజును ప ♦ రాకమహీనులు పాండవేయు లం

చుం గడుచులగ-నన్వనము ♦ సొచ్చి యిటుల్ మునివృత్తినున్న చోన్

ఉ. పాచికలాడి రాజ్య మెడ ♦ బాపిరి దాయలుమోసగించి, ధ

ర్మాచరణంబు శత్రు విజ ♦ యాబున కెంతయు సాధనంబు

దీ చదువేల యాజ్ఞయిడు ♦ మేనును తమ్ముడునేగి వారలం

బీచమడంచి నిన్ను పృథి ♦ వీఁకునిం బొసరింతు మగ్రజా !

వ. అనవిని ధర్మరాజిట్లనియె.

లోడి - రూపకము

భ॥ కయ్యమాడుటకు న్నమయము - గాను తమ్ముడా ॥కయ్య॥

అ॥ ప॥ వెయ్యేటికి నీవాడిన - విధము ధర్మమగుంగాక ॥కయ్య॥

1. వనమున బండ్రెడదేండ్లును - జనపదమున నెఱుగకుండ్ల

పనివడివత్సరముగడువ - ప్రతిసజ్జేసినారముగద ॥కయ్య॥

తే. గీ. చంచలంబగులక్ష్మి కా ♦ సపడినరుడు

సత్యధర్మంబులెడయగా ♦ జనదుగాన

రాజ్యకాంక్షచే సలిపిన ♦ ప్రతిసవీడి

కదనమొనరింప ననుమతిం ♦ పదు మనంబు.

వ. అనిన భీమసేనుం డిట్లనియె.

తే. గీ. మరణమేనికి నియతంబు, ♦ మరణమునకు

మున్నె ధైర్యంబు దీర్చుకో ♦ బోనివాని

జీవితము వ్యర్థమగుగాన ♦ జావమోది

వైరులందొల్ల నడుపుమా ♦ వెని పతి.

క. శ్రీమపడి యెల్లెలులో వసవా

సముసేయగ వచ్చుగాఁగి ధి సాస్యమె యజ్ఞా

తమొనర్ప, మేరుగిరి గూ

భముసేయుటగాదె నునల ధి హాచుకొనుటయున్.

వ. అనుచు యుద్ధమే కర్తవ్యమని పలుకు భీమసేనునకు ధర్మజుం
డిట్లనియె.

శా. సామాన్యంబను కొంటివో? కలఁగి భీ ధి ప్లవ్రోణశారద్యతు
ల్ధీమంతు లుక్కురాజుశ్శమున వా ధి రిన్ గెల్వకే శాత్రవ
స్తోమంబుం గనువిచ్చిచూడనగునే? ధి హర్షోధనార్థంబు నా
నామర్త్యశులు ప్రాణనుల్విడువను ధి న్నారెండఱో సిద్ధమై.

తే. గీ. వినుము రాధాకుమారు డ ధి భేద్యకవచు

డప్త్రుశప్త్రవిద్యారహ ధి స్యజ్ఞ డతడు,

కర్ణవిలునేర్పు బాహు వి ధి క్రమము దలచు

కొన్న నాడు నాకుండగు ధి కన్నుమూత.

వ. ఇట్లు ధర్మజుండు దుర్యోధను నిర్జింపలేమని విచారించుచు సమ
యంబున గృష్ణుడై వసాయనుండు య్యుడ కరుదొచ్చి పూజితుండై
ప్రతిస్పృతియను ఐద్యను ధర్మజున కుపదేశించి “నాయనా! దీనిని
నీవర్జునున కుపదేశింపుము. తపోవీర్య విభవుండై యర్జునుం
డింద్రాది దిక్పాలకులను, ఈశ్వరుని బ్రత్యక్షుంబు సేసికొని దివ్యా
స్త్రలాభంబంది శత్రువుల జయించునని పలికి మీరొండు వసం
బున కరుగునది” యని చెప్పి యగ్నునివరుం డరిగిన బాండవు
లచ్చొటువాని బ్రాహ్మణులతో గాఢ్యక వసంబున సరస్వతీ తీర
మున నివసించుచుండ నొక్కనాడర్జునుండు డన్నకడ ప్రతిస్పృతి
నుపదేశమంది కవచకర్పూకాస్త్రుండు భూసురాశీరాధరమ్మ
వడసి పూర్వోత్తర దిశాభిముఖుండై యరిగి యింద్రకీలనగమ్మున
నింద్రుం గని నుతించి యాతని యనుమతమ్మున హిమశైల శిఖ
రంబున కరిగి యూర్ధ్వబాహుండై యేకపాదాంగుష్ఠాగ్రంబున

నిలిచి నాయుభక్షణంబు సేయుచు బరమేశ్వరు నుద్దేశించి యిట్లు
క్రిందించుచు ఘోరతపంబు సేయదొడంగె.

పూర్వకళ్యాణి - సంక్షిరజాతి త్రిపుట

ప॥ హరహరిహర మహాదేవశంభో పుర - హర గంగాధర॥ హ॥

అ॥ ప॥ సురవరనుత కోమలపద - సరసీరుహ కరిచర్మాంబర॥ హ॥

మి॥ ధరణీధరచాప నిరతాశ్రితజనావనాటోప, యువశమిత సమస్త
పాప - దయాభరణ దానవసంహరణ - గరళకంధర ధరాధర
తనయారమణ చంద్రధర సప్తసితలయకారణ సురితాపహరణభుజ
గాభరణా॥ హర॥

తే. గీ. ఇట్లు తపమొనరించు దే ♦ వేంద్రతనయు
భక్తినిష్ఠ కెంతయును నా ♦ పార్వతీతన
డలరిపాశుపతాస్త్ర మీ ♦ యందలకొని
బలము చలము బరీక్షింప ♦ దలపుగొనుచు.

సీ. ఎఱుకతయై వెంట ♦ గిరికుమారిచరింప
బంగర్మమైచాయ ♦ పరిధవిల్ల
వెఱుపింపగల గొప్ప ♦ విల్లొండు జేబూని
మూపునం దమ్ముల ♦ పొది చెలంగ
చింకితలలు పొట్టి ♦ చేతులు మిడిగ్రుడ్లు
గలిగి భూతములెఱు ♦ కులటుదనర
పులులుసైతము మూక ♦ మూకలై పాటుచు
జీకాకుపడ బాలి ♦ కేకలిడుచు

తే. గీ. నెఱుకురాజై పురారి డ ♦ గఱుచు మూక
దైత్యుగిటిజేసి విజయుపై ♦ దవుల నరుడు
దాని దవులగని గుణ ♦ ధ్వని యొనర్చి
నిలువ నెఱుకులతేడు కాం ♦ తేయునకనె.

బాగు - చతురశ్రగతి

ప॥ తాళుకాసు మొక్కింత వరాహము గూలనేయగడగితి వెవ్వరిడవు
అ॥ ప॥ మేలమేమి ? చెప్పిన నాలింపవు కాలమాసన్నమాయనే నీకు॥

చ రణ ము

శరవిద్యో పాటవము నీకున్న - సంగతి తెలియుచులే, చాలింపుము
మరియాదకు జూచిన నీగరువము మానకుంటివిదగో పొగరూడ్చెద||

కం. అన గ్రీడి లెక్కసేయక

సునిశితబాణమున నేసె ♦ సూకరమును దో .

డనె హరుడేసెను దానిం

గొన కిక్కిరి బాణములు ద ♦ గుల్కొనె కిటికిన్.

క. శరము లిరుదెసల దాకిన

కిరియును శరసూతకలన ♦ గిరిగిరి పరిగెన్

శరవిధ్మండ్ల నక్తం

చరుడుం గిటిరూపమొకట ♦ జాలించి చనెన్.

వ. అర్జునుండు విస్మృతుండై ముంగట జాపధరుండగు నెఱుకురాజుంగని.

కమాది - అతి

ప|| ఏమేమోపేలితి వింతకుము - న్నెవ్వండవు చెపుమాననిగా వినలే||

అ|| ప|| కామిసీయుతుడవై తిరుగ నేటి కీ మహారణ్య మధ్యంబుననీ || వే||

చ రణ ము

ఏలచేసితివినాయేసినకీటి నేసిమూర్ఘుండవై-మృగయాధర్మవిరోధంబిపుడే||

చాలు తెలిసె నీనడత నానిశిత - సాయకాగ్ని పాల్జేతు సాయకొ || మే||

వ. అనిన నెఱుకుటే డిట్లనియె:

ఉ. ప్రాణమువాసె మామక శ ♦ రాహతిజేసి వరాహమట్లు; నీ

బాణముదాకి కూలెనని ♦ పతాదు సిగ్గులులేను ? నిన్ను నీ

నే నుతియించు కొందువిటు ♦ లెంతయు జెప్పుచు లేనిశౌర్యమున్

మానక బీరమున్న నిలు ♦ మా, యికనీకున గాననయ్యెడుకా.

చ. అనుచు చినాకితాకె నరు, ♦ నర్జునుడున్ శరవృష్టి ముంచె న

య్యనఘు; శరమ్ములన్నియును ♦ వృద్ధములై చనియె, గిరాతుడే

సిన విశిఖమ్ము లింద్రసుతు ♦ ఛిన్నశరీగు నొనర్చె మాయ మ

య్యెనుపయిపెచ్చు వాయుసఖుడిచ్చినయక్షయసాయకమ్ములున్.

వ. అట్లగుట కర్జునుండు విస్మయపడి.

నీలాంబరి - చతురశ్రగతి

ప॥ ఘనకిరాత వేషమ్మున వచ్చిన - గంగాధరుడో యీతడు ॥ ఘన॥
అ॥ ప॥ రణమున నాశరథాటికోర్చి బీ - రమ్మునెడక మూర్ఖిల్లకుండునే॥ ఘ॥

చ రణ ము

మాయమయ్యెనగ్ని దేవుడొసగిన-సాయకమ్ములక్షయశరనిధితో ॥ మా॥
యేయుపాయమున వీనిగెల్తు నే - డేల వచ్చె గిట్టికై పోగాటము ॥ ఘన॥
మ. అని గాండీవమునెత్తి యాటవికునే ♦ యన్ వ్యర్థమైపోయె, గో
పనుడైచేసె గృహణపాత మదియున్ ♦ వమ్ముయ్యె, బాంధుండటన్
ఘనవృక్షమ్ములు రాలువైవ నడగెన్, ♦ గొంతేయు డాపై రణం
బొనరించెదెగి ముష్టిఘాతముల శౌ ♦ ర్యోద్రేక విస్తారుడై.

క. బుడుతనెలతాలు పా క

వృడి బిడికిటబాడువ గ్రీడి ♦ వడిమూర్చవడెన్
వడముడితమ్ముడు సూపిన
కడిమింగని సంతసించి ♦ గంగాధరుడున్.

సీ. జడలమిన్నేటితో ♦ సామేనికారితో

బాలుపారు జాబిల్లి ♦ పూవుతోడ
చిలువ సూడిగముతో ♦ పులితోలు శాల్వతో
వలనైన ముమ్మొన ♦ వాలుతోడ
చొక్కంపుటాబోతు ♦ జక్కితో వెలిమిడి

పూతతో జిటునవ్వు ♦ మోముతోడ
రాణించు పునుకస ♦ రాలతో వినపుగు

తుకతోడ నొసటిబే ♦ సికనుతోడ

తే. గీ. హరుడు సాక్షాత్కరించి లె ♦ మృగ్జనా! త్వ

దీయధైర్యమ్మునకు మెచ్చి ♦ తిని వరమ్ము
వేడుమన నింద్రసూనుండు ♦ విశ్వనాథు
గాంచి కేల్దోయి మొగించి ను ♦ తించె నిట్లు.

కేదారగౌళ - మిశ్రజాతిత్రిపుట

ప॥ శరణు శరణు గంగాధరగిరి - జామనోహరా॥ శ॥

అ॥ ప॥ పరమపురుష భక్తపోష - విష ధరపరిభూషా॥

మి॥ కరధృతధరణీధర పురహర హర వరకరుణాకర శుభకర - గరళ
కంధరా తరుణోదధరా - శరణాగత పురందర పరాత్పరపరబ్రహ్మ
రజతాచల - సదన మదనదమన వృషభగమననా॥ శర॥

క. ఎఱుకసెడి నిన్నెఱుంగక

యెఱుకు దొరంబలె దలంచి ♦ యెదిరిన నాయీ

మఱుకువ సైరించి దయా

పరత బ్రసాదింపు మభవ ! ♦ పాశుపతంబునకా.

ప. అనివేడు పురందరనందనుం గని గిరిజా సుందరుం డర్జునా! అతి
మానుష్యుడైన నీపరాక్రమంబునకు మెచ్చితిని. నీగాండీవ ముఖ్య
శరధితోడ మదీయ మాయాగ్రస్తంబయ్యె మఱల నిచ్చితిం గొను
మని యిచ్చి పార్థు గరుణించి ముత్రధ్యాన జపహోమపూర్వ
కంబుగా సంధాన మోక్షణ సంహార సహితంబుగా బాశుపతా
స్త్రం బిచ్చి యీ దివ్యాస్త్రంబున నీవెల్లలోకంబులు జయితు
వని వరంబిచ్చి పురాంతకుం డంతర్ధానమయ్యె నంత నింద్ర
యను వరుణ కుబేరాది దిక్పాలకులు విజయునికడకు సనుదెంచిరి.
వారిలో యముండు ధండంబును, వరుణుండు పాశంబును, కుబే
రుండు కౌబేరకాస్త్రంబు బార్ధునకు విధియుక్తంబుగా నిచ్చి
యరుగ, నంత దేవేంద్రుం డర్జును నమరావతికి దోడ్కొనిరమ్మని
రథంబిడి మాతలిసనుప బాండవమధ్యముం డద్దివ్యరథం బెక్కి
యింద్రలోకమ్ము సొచ్చిన శతముఖుం డభిముఖుండై తనయుం
గొగిలించుకొని ప్రియమ్మున సర్ధసంహాసనాసీనుం గావించె.

శ్రీ

మ హా భా ర త ము

ఘోష యాత్ర

హంసధ్వని-ఆది.

ప॥ వినుడిదుర్యోధను ఘోషయాత్ర-వీనులపండువుగా... విన్పించెద॥వి॥

అ॥ ప॥ వినవిన నత్యద్భుతమీ భారత-నీరవరుల సత్పుణ్యచరిత్రము॥వి॥

చ ర ణ ము

దేవగంధర్వ విద్యాధర పరి - సేవితుడై సురరాజతనూజుడు
దేశలొకమననుండునంత జను-దెంచెనతనికడకొక నాడూర్వశి॥విను॥

సీ. బలితంపుజందోయి ♦ పై జందనమలంది

వలిపమ్ము రింగులు ♦ వారగట్టి

సురతరునూనము ♦ ట్టులుమునందుటిమి సిం

గారించిమేలి బం ♦ గారునగలు

చేలవంపుటలకమ్ము ♦ లలరించి ముద్దులు

గులుక ఫాలమ్మన ♦ దిలకముంచి

నాణెంపురవల యొ ♦ డ్డాణమ్ము నైసేసి

మంచిముత్యాల క ♦ మ్మలు ధరించి

తే. గీ. రత్నమంజు మంజీర యు ♦ శంఝుశలును

కంకణాంచిత ఝణఝణ ♦ తాళములును

పాకరిపుసూనునకు దన ♦ రాక దెలుప

వచ్చె సూర్యశి మెచ్చి వి ♦ వ్యచ్చుకడకు.

క. రాగని ప్రణమిల్లగ నెల

నాగయుననె నీకిదేమి ♦ నాయము ? వినుమా

భోగపుజానను మనసిజ

రాగముగొని వచ్చితిని భ ♦ రతకులదీపా !

వ. అనవిని యర్జునుండును సెవులుమూసికొని.

చ. హరిహరి, యోతమాట విన ♦ నయ్యె, బిడోజుడు తండ్రినాకు, నీ

వరయగ దల్లి వాడువు, మ ♦ దన్వయ సుభవుడో పురూరవుం

బరిణయమైతి వక్క-తన ♦ వాచికి నవ్వవు పూజ్యురాల వీ

వరుస వచింతువే ? వరుస ♦ వావులు సైతమువీడ బాడియే ?

వ. అనవిని యూర్వశియు

ఉ. వావులతోడ నేమిపని ♦ వారవభూటికి ? భార్యయేకదా.

ద్రోవదిమికు ? తల్లియని తోచదా నీకపుడన్న భార్య ? యాక్షి-

వావులులేవాకో యచట ? ♦ భ్రాతృసతీమణి తల్లిగాక నీ

కేవిధిదల్లియా జనుకు ♦ డేలిన బోగముచాన యర్జునా !

తే. గీ. అరయ దేశాటనము, సుధీ ♦ వరులమైత్రి,

రాజసభ మెలంగుట, రాస్త్ర ♦ రసమెరుగుట,

వెలవెలది పొందు సియ్యెను ♦ గలుగువాడు

చతురుడగు గాన నాపరి ♦ చయముగొనుము.

వ. అనిన నర్జునుండు.

జంఝూటి - త్రిశక్తి

ప॥ సానులకు సమాధానము - సరిగ నెవ్వరు చెప్పగలరు ॥సా॥

అ॥ ప॥ మీననయన నరుడను నీ - తో నాకీ తగులమేల ॥సాను॥

1. వ్యాసుననుమతమున మాతృ - శాసనమున ద్రోవదినటు

మాసోదరు లేవురము గ్ర - మముగ్గఁ బెడ్లాడవలసె ॥సాను॥

తే. గీ. వావివరుసలు లేకపో ♦ వచ్చుగాక

యిచటియాచారముంబట్టి, ♦ యేనరుండ

నీవు దేవవేశ్యవు మన ♦ కిర్వరకును
సంగమునుపాడిగా దొక ♦ జనుమువేగ.

వ. అనినవిని యూర్వశియు,

క. సరనారాయణుల న్నిను
నరుడనిది, తపోధనులు స ♦ వాతనమును లా
సరనారాయణు లధికులు
పరికింపగ-సురలకన్న ♦ బాండుకుమారా !

క. నారాయణమని నను తన
యూరువున సృజించెదాన ♦ నూర్వశినైతిన్
వీరాగ్రగణ్య ! నీవీ
కారణమున సురలలో నొ ♦ కండవుగావే ?

వ. అన నర్జునుం డిట్లనియె.

తే. గీ. అన్నదమ్ములు నరుడు నా ♦ రాయణుండు
వారిజాక్షి ! నారాయణు ♦ నూరుభాగ
మున జనించిననీవు నా ♦ తనయవైతి
వట్టినిను గూడ నగునె కా ♦ మాంధుడనయి ?

వ. అనిన నాదేవవేశ్యయు,

తే. గీ. అన్నదమ్ములె నరుడు నా ♦ రాయణుండు
సురవిభుండు నారాయణు ♦ సోదరుండు
మఱిదివైతివి సంశయి ♦ ప బనిలేదు
వావియును సరిపెట్టు కో ♦ వచ్చుద్దీన.

వ. అని పల్కుచు జవాలున గొగిలించబోవ నర్జునుం డొక్కింత
తొలంగి సమ్మతిం జూపకుండుటచే నూర్వశియు గోపించి చుట్ట
చుటం జూచుచు.

హిం॥ తోడి - త్రిశ్రవతి

ప॥ లేనిది లేకయుండ సరి - లేమటు నగుదును నగుగని॥ లేని॥

అ॥ ప॥ తానయి వచ్చుటకన్నను - తప్పగలచే వేశ్యంగనకు॥ లేనిది॥

1. తొలుత నీమనం బెటుగక - వెలిబుచ్చితి నామనంబు
కలదే యితకు మించిన - కష్టము పరిభవము సతులకు॥ లేనిది॥
2. యవకుడవై నన్నీగతి - నునురుపెట్టితివి గావున
యువతీజనమధ్యంబున - నుండుమా నపుసకుడవై॥లేనిది॥
- చ. అనిశపీయించి వేల్పు వెల ధ యాలుచనెన్; దివిజేన్ద్రుడు గుహ
రునికడ కేగుదెంచి మును ధ టున్నరాగు జితేంద్రియత్వమం
మననొగి నీకటంచు విను ధ తుల్ బొనరించుచు శాపమొక నీ
కనుభవమా నొకింత వెర ధ వై పదుమూడవ వత్సరమ్మునన్.
- వ. అని పలుకుచు దివ్యాత్మమ్ము లెన్నియే నుపదేశించి, కుమారు
నైదేండ్లు తనకడ నుంచుకొని, పార్థుని కుశలవార్తయు, దివ్యాత్మ
సంసిద్ధియు ధర్మజున కెఱింగింప రోషుపంబంప నమృహమునియు
బృహదశ్వ మహామునిచే సకల కలికల్మష నాశన కరంబగు నల్లక్ష్మీ
పాఖ్యానంబువిని గాంధీవిరాక కోరుచున్న ధర్మజుని కడకుం జని
పార్థునిక్షేమం బెఱిగించి ధర్మజుమలనెల్లరం దోడ్కొని సమస్త
పుణ్యతీర్థంబులు సేవింపజేసి గంధమాదన పర్వతంబునకుజేర్చె
నందొక్కనాడు పాంచాలీ భీమసేనులు విహరించుచో సమీర
విధూతంబై యొక్క సౌగంధిక కమలంబు భూమిపముంబుడ జూచి
ద్రోవది భీమసేనున కిట్లనియె.

శ్రీరంజని - ఆ

- ప॥ అతిమనోజ్ఞమీ యరవిందముగను - మనుప
మాన మిదియ సుమజాతికెల్ల॥ నతి॥
- అ॥ ప॥ కుతుకమ్మున దీనిని సృజించిన -
చతురానను చతురత స్తవనీయం॥ బలీ॥

చ రణ ము

ఈసమీక్షముననిట్టిక సుమంబు-లెందేనిగల్గుచో...దెచ్చియిమ్మునాథా
యీసౌరభ రామణీయకముభవి-నేసూనములకు ముమ్మాటికిలే॥ దతి॥

క. అనిపల్కి- లతాంతము గొని

చనియె బాంచాలి ధర్మ ♦ జాతునికడకున్

ధనువు బాణములుగొని

యనిలతనూజుండు పయన ♦ మై సుమమునకై.

సీ. కమలంబుదెచ్చిన ♦ గాడ్పున కభిముఖుం

డైచని మార్గము ♦ ధ్యమున నెదిరి

పైవచ్చుమృగముల ♦ బ్రహ్మించుచుం బడ

ఘట్టనమ్మున బృథు ♦ త్నాధరేంద్ర

మద్రువ వేగుంబున ♦ నరుగుచుం గడకు చుం

గట సరోవరమొండు ♦ గాంచి యందు

గాడ్పుపట్టికృతావ ♦ గాహుడై వెలువడి

సంభృతోత్సాహుడై ♦ శంఖమొత్తై

తే. గీ. శంఖనిస్వనమున గుహా ♦ శయనుడైన

హనుమలేచి మార్గమ్మున ♦ కడ్డముగ బ

రుండి మృగములు వెఱచి ప ♦ దృవీడజేసె

సత్త్వమేపార లాంగూల ♦ చాలనంబు.

వ. తద్ధ్వనివిని భీముసేనుండు విస్మితుండై సమీపించి యోగనిద్రనున్న
హనుమంతుంగని నిద్రజెఱుప సింహనాదం బొనర్ప నాంజనేయుం
డును మేల్కొని భీము ననాదరంబున జూచుచు నిట్లనియె.

సవరోజు - ఖండగతి

ప॥ నన్నేల మేల్కొలిపి - నాడ వీవెవ్వడవు

కన్నులగువడ కేండ్లు - గడచి వృద్ధుడనైన॥ నన్నేల॥

ల॥ ప॥ ఉన్న బలమంతయును - సన్నగిలి కదల లే

కున్నాడ నిదురించు - చున్నాడ నానరుడ ॥నన్నేల॥

చ ర ణ ము

వెఱపింప నాబోటి - పేదమృగముల నిట్లు

లురక గడ్జింప నగు - నే ధర్మమెఱుగకిటు

నరమాత్రులిచ్చట - దిగుగ వీల్గొనుక్ర
మృణుము నామాటవిని - మనదలించితివేని ||నన్నేల||

తే. గీ. అనినవిని భీముడనెత్తుతి ♦ యావ్యయుండ
పాండవతనయుండ విఖ్యాత ♦ భాహుబలుడ
వాయువరమున గొంతిగ ♦ ర్భంబునందు
బుట్టినట్టివాడ ననుభీ ♦ ముడనియండ్రు.

క. తెరువిమ్మనాకు లేదా
శరనిధి లంఘించి చనిన ♦ సామిగతిన్
ధరణీధర్మమున్నిన్నును
బరువడి లంఘించి పోవు ♦ వాడ నటన్నన్.

తే. గీ. అంతపనియెందులకు వృద్ధ ♦ నైతి లేవ
జాల బోయెదవేని నా ♦ వాల మీవు
బాయద్రోచి పొమ్మను నంత ♦ బాండుసుతుడు
వామకరమున నెత్తగా ♦ వశముగాక
కరయుగమ్ముననెత్తి మ్రొ ♦ గ్గతిలబడియె.

శా. లాంగూలమ్ముగదల్పనోపక కడున్ ♦ లజ్జించి కేల్గొడ్చి ని
ల్వంగొంటేయునకిట్లనె న్ననుమ పా ♦ రావారమున్ దాటి సీ
తంగన్దొన్న సమీరసూనుడను పా ♦ థ్థా! నేనె, పాటింపకీ
భంగం బిక్కుర మన్నదమ్ములము నీ ♦ పై ప్రేమగన్పించితిన్.

తే. గీ. సమరమున నర్జును రథ ధ్వ ♦ జమ్మునందు
నిలిచి మీమీపరాక్రమం ♦ బులను జూతు
గాకయని భీముడేగు మా ♦ ర్గమ్మునూపి
హనుమ డంతర్హితుండయ్యె ♦ నాక్షణంబు.

మంజులు

ఆమార్గంబుననేగి కొలనుగని - యందలి సలీలము గ్రోలి
భీమసేనుడుం గోసెనాపైడి - తామరపూవుల నోలి
అదిగని కాపున్నయక్షరాక్షసు - లలిగి భీముపై బడగ
సదహదంబాగావించి యెల్లరన్ - సమీరతనయుడు వడిగ

తనకెదురువచ్చు ధర్మజారు లం - గనిమొక్కి ప్రమోదింప
తనతెచ్చిన కమలంబు కృష్ణకిడె - దన్నెల్ల రభినుతింప
నాసమీపమున బాండుతనయులు ని - వాసముగ నుండునంత
భూసుర వేషమున వారిగలసి జ - టాసురుండుండె నంత.

సీ. ఒకనాడు వేటకై ♦ బకవైరి వనికేగ
బలలాశి వికృత యా ♦ పమ్ముదాల్చి
ద్రావదీనకుల ధ ♦ ర్మజాలనైతికొని జ
వమ్మున బఱచె బా ♦ పలు భయపడ
రక్కసుం గరము భ ♦ రమ్ముగానదిమె నా
కుంతీసుతాగ్రజం ♦ దాతలోన
సహదేవు పిలుపున ♦ సామిరి సనుదెంచి
తనవారి విడిపించి ♦ దనుజుడాకి

తే. గీ. ఘోరయుద్ధంబు గావించి ♦ క్రూరదైత్యు
గడపె ధామ్యాదులెల్ల ర ♦ గ్గింప నట యు
ధిష్ఠిరుడు వృషపర్వు నా ♦ దేశమునను
విడిసె నట మాల్యవద్గిరి ♦ విపినసీమ.

వ. అందు విహరించుచో నొక్కనాడు మారుతానీతంబై పంచవర్ణ
సురభికుసుమంబొండు తమముంగటంబడిన విస్మయంబంది ద్రోవది
యేకాంతమ్మున భీమసేనున కిట్లనియె.

కన్నడ - ఆది

ప॥ పంచవర్ణ సురభిప్రసూనమిది - ప్రాణనాథ లోచనపర్వంబగు॥సం॥
అ॥ప॥ మంచితావులలరించుతోంటితా-మరపూవునకన్నను నినుమడిగా

చ ర ణ ము

ఈయపూర్వ రమణీయప్రసవమ్ము - లెన్నడేనెందు జూచియెఱుంగను
నాయభీష్టమిడేర్పమాసుమము-లేయెడంగలవాగొని తెచ్చియిచ్చి ॥ప॥

చ. అనవిని కేగ ద్రోవది మ ♦ నోభీమతంబాడగూర్చునెంచి పా
వనిగిరిశృంగమెక్కి నలు ♦ వంకలగన్గొని శంఖమొత్తై, త

ధ్వనివిని యక్షరాక్షసులు ♦ దాకిరిభీము, రణమ్ముఘోర మ
య్యెను మణిమంతుడాదిగ స ♦ మిద్ధపరాక్రము లీల్చిరెదరో.

వ. ధర్మజుండుచ. భీమనవ్వేషించుచు నాతనియొద్దకుంజనియె నటకు
గుబేరుండు సనుదెంచి పాండవసత్కృతుడై భీమసేను సాహసంబు
వారింపుమని ధర్మజుని వేడుకొనిపోవ, బాండుకుమారులు కుబేరా
దేశంబున నార్జిష్టేశాశ్రమమున నుండునంత జలధికుక్షిలో డాగి
వేల్పులం గాతించు నివాసకవచులను, కాలకేయారులను పాశుప
తాస్త్రప్రయోగమ్మున వధించిమహేంద్రునిచే నభేద్యకవచమ్మును
మణికిరటంబును వడసి మాతలిప్రయుక్తంబగు రథంబెక్కి నాక
లోకంబుననుండి యర్జునుండు సనుదెంచి యెల్లరకుం గనుపండువు
సేసె. అంత బాండవులు బదరీవనంబాదిగాగల పెక్కుచోటులం
దిరుగుచుండ నొక్కనాడు భీముండు హిమవన్నగశృంగపరిసరా
ర్ణ్యాంబున నొక్క యజగరమ్ము చేతబట్టువడ, భీముంగానక వెద
కుచు ధర్మజుం డయ్యెడకరుదెంచి చూచి యాశ్చర్యపడి భీమసేను
వదలుమనివేడ నయ్యజగరం బిట్లనియె.

సారంగ - ఖండగతి

ప॥ వినుమయ్య నహుషుడను - జననాయకుడనేను ॥వి॥

అ॥ ప॥ పోవరమీ పూర్వులకు - పూర్వజుడ నోయనఘ ॥విను॥

1. శతమఖంబు లొనర్చి - శక్రత్వ మందితిన్

క్షీతిసురులు మోయనె - క్షీతిని బ్రహ్మరథంబు ॥వి॥

2. ద్విజుల నవమానించి - తి నటంచు శపియించె

నజగరము గమ్మించు - నలిగి కలశభవుండు ॥విను॥

తే. గీ. పాండవాగ్రజ! నాచేయు ♦ ప్రశ్నములకు

నుత్తరంబిడ శాపాంత ♦ మొదవునాకు

దమ్ముని నివ్విడిపించుకో ♦ దలచితేని

వడి సమాధానమిమ్ము నా ♦ ప్రశ్నములకు.

వ. అనిన నియ్యకొను ధర్మజుగని యేగుణంబులు గలవాడు బ్రాహ్మణుండు? అతఁ డెఱుంగదగిన వస్తువెఱువడి? యని ప్రశ్నింప.

తే. గీ. సత్య దాన ఊమా తప ధర్మశ్శాస్త్ర దమద
యాగుణములు గలుగు వా ధర్మజునినుడు
సుఖము దుఃఖము సమముగా జూచుకొంట
వాని కెఱుంగ దగిలట్టి వస్తువుగను.

వ. అనిన నోధర్మజా! నీచెప్పిన సత్యక్షమాది గుణంబులు శూద్రునందున్న శూద్రుండు బ్రాహ్మణుడగుచే యని ప్రశ్నింప.

తే. గీ. శూద్రు డాయా గుణముల స ధర్మజుడగును
గాక బ్రాహ్మణు డెన్నడు గా డతండు
దాన సత్యది గుణములు లేని బ్రాహ్మ
ణుండు సైతము ధరణి శూద్రుం డనబడు.

వ. ఇట్లు సమాధానములు సెప్పి యచుజు నివేదిపించుకొని ధర్మజుండు వృకోదరుం దోడ్కొని తమ్ములంగలసి యవ్వనాబున సుఖంబుండి మార్కండేయు వలన సమస్తధర్మార్థగ్రంథు లెఱింగియనంతరంబు ద్వైతవన సరోవర సానియాశ్రమంబునందు సద్యసృందంబను యజ్ఞంబు సేయుచుండ నిట హస్తినాపురంబున.

సీ. రాజ్యభోగముల గో ల్పడి యరణ్యముల న
ల్లాడు పాండవుల గ న్నారగాంచు
తలపున ఘోషయా త్రాహ్వాజమున నంధ
వసుధేశు నొప్పుకో ల్పడిసి కార.
వాగ్రజుం దనుజ క ర్ణాశులం గలసి ద్వై
తవనంబు సొచ్చి గం ధర్మవిభవ
చిత్రసేనుండాక జెలగి గంధర్వులు
రణమున గర్జాదు లన్జయించి

తే. గీ. కురువృథాలుని తొక్కలు విఠిచికట్టి
కొనకు గొంపోవు చుండ గ గోలువడుచు

సైనికులు దిక్కుసెడి ధర్మ ♦ జాతుకడకు

సత్వరమహోయి మొరలిడ ♦ సాగిరిట్టు.

శుభపంతుకరాలి - చతురశ్ర

ప॥ శరణాగతరక్షణ బిరుదముగల - దొరపుధర్మరాజు రక్షింపుము॥శ॥

అ॥ ప॥ కురుకుల్లేన్రు పరివారముతో గొవిసోవుచుండిరయ్యో!

గంధర్వులు॥

చ రణ ము

తలప గారణాంతరమున వైరము - గలిగెగాని కారా మీరనుజులు

చెలిమిమీఱ విడిపింపునూచీరి - గంపెనీకు తెలియనిధర్మంబులు॥శ॥

తే. గీ. అనినవినిధర్మ భూపతి ♦ యనుజులగని

కౌరవేంద్రుబంధవిముక్తు ♦ గా నొనన్చి

సత్వరము రండన నొకింత ♦ సమ్మతించ

కా వృకోదరు డిట్లనె ♦ నగ్రజునకు.

క. అంధనృపాల సుతులుగ

ర్వాంధులు నీకేఱి వెట్టి ♦ యా? విడిపింపన్

బంధము, కాగల కార్యము

గంధర్వులై దీర్ప మన ఁ ♦ కన్ శ్రమతొలగున్.

క. అడవులపాలై యిడుమలు

గుడుచు మనలగాంచినవృ ♦ కొనివచ్చిన యీ

వెడగు సుయోధనుగర్వ

బడగెన్ దయదలపవేటి ♦ కన్నా! మనకున్.

ప. అనవిని ధర్మజం డిట్లనియె.

చ. కలహములుండుగాక వెను ♦ క న్మనలో మానకెన్నియేని, య

న్యూల వలనం బరాభవము ♦ నొందునెడన్ మన మూరకుంట. కే

వలమును లోకనింద్యమగు, ♦ బాడిగదా శరణాగతావనం

బిల? నటుగావునం గురుకు ♦ లేంద్రుని బంధవిముక్తుజేయుడీ.

వ. అనిన విని భీమసేనుం డిట్లనియె.

సీ. నిదురించు ననుగట్టి ♦ సేతు ద్రోయించి గా
 తొంచి పాముల గర ♦ పించినారు
 వెస నన్నమందున ♦ విసము గల్పించి పె
 ట్టించి చుప్పింప న్నా ♦ హించినారు
 మొగి వారణావత ♦ చుక్కల కక్కుముట్టిలో
 నుంచి కమ్మించి కా ♦ ల్పించినారు
 జూదము దోడ్చించి ♦ నుదతికి జేరి
 ల్పించి కాటడవి కం ♦ పించినారు

తే. గీ. తివిరి వారెగ్గు సేయని ♦ దినము కలదె ?
 వాడిచేత తెవ్వియు దలం ♦ పవు గదన్న ?
 యొక్కనిను స మోషికవట్టి ♦ యును మట్లు
 గానిచో గార్యహానిరకా ♦ గాదె ? మనకు.

వ. అనవిని యజాతశత్రుండు సాంత్వనపూర్వకముగా నిట్లనియె.

చ. శరణనివేడుచో రిపుని ♦ నైతిము బ్రోచుట శూరధర్మ మా
 కురుపతి తన్ను బాండవులు ♦ గొబ్బున గాతురటన్న యాశతో
 నరయును, పోదమన్న జెడు ♦ నధ్వరదీక్షయు, నన్నుజూచి మీ
 రరిగి సుయోధనున్ మనుపరయ్య! యశంబును బున్నెమబ్బెడున్.

వ. అనికలుక- ధర్మనందను పలుకు లతిక్రమింప నేరక భీమాద్భుత నకుల
 సహదేవులు తక్షణంబ గంధర్వులం దగిలి ఘోరయుద్ధం బొనర్చి
 నైస్యసమేతముగ చిత్రసేను నోడించి యెల్లర నగ్రజువాద్దకు
 దోడ్తెచ్చిన ధర్మజుండును సంతసించి బంధమోక్షణంబు గావించి
 యనుపదుర్యోధనుండును లజ్జితుడై సేదరిన సేనలం గూడుకొని
 కొంత దవ్వరిగి యొక్కచోట బటచుదిరమ్ము వేయించి తల్పంబు
 పటులబడి చింతాశురుండై యిట్లు విషాదమొదె.

ఘోష్యాపి - రూపకము

ప॥ ఎంతటియవమానము ఘటి - యించె నేటికి ॥వాకె॥

అ॥ ప॥ కాంతాజనసహితముగా - గంధర్వులు బంధించి ॥రెంత॥

చ రణ ము

పాండవేయులే ననుగా - పాడవలసి వచ్చెనా ?

మొండినై జగానబ్రతికి - యుండవలసి వచ్చెనా ? ॥ఎ॥

సీ. జనకుడు వలదన్న ♦ విన కా వనమ్మన

కేగెడుబుద్ధి నా ♦ కేలగలిగె ?

గలిగెబో సురనాధు ♦ కొలనిగట్టిన నట్లు

క్రీడాగృహముల ని ♦ ప్రియనేల ?

నిర్మించితినిబో, వి ♦ నీతిబాసి వియచ్చ

రాళిపై గవిసి పో ♦ రాడనేల ?

పోరాడితినిబో, వి ♦ ముక్త జీవుడగాక

యేటి కీ తక్కువ ♦ పాటువడితి ?

తే. గీ. నకట ! పోడిమిసెడి లోకు ♦ లపహసింప

నే మొగమ్మన బురమున ♦ కేగువాడ

బలుమరు పరాభవమున కా ♦ స్పదముగాగ

రాచకొలమున నొగి బుట్ట ♦ రాదు గాదె ?

ప. ఇట్లు వివాదవివర్జితమైయున్న దుర్యోధనుకడకు గర్జించునెరి
యిట్లనియె.

చ. అలసట సుంతయేని గను ♦ వా ఖచరాశిపు నెట్లు పోరిలో

గెలిచితివోయి ! చేయదగు ? కృత్యము సుంతయు దోచకుంటుచు

దొలగితి నేనుసైతము నె ♦ దుర్బగదాలక చిత్రసేను, నీ

బలము మరాత్రమయి గురు వల్ల ! ప్రియయ్యో నేటికిన్.

వ. అనినఁ గురుపతి లజ్జితుండగుచు రాధేయున కిట్లనియె.

చ. అరులజయించి వచ్చితి న ♦ టంచు దలంచి నుతించుచుంటి నీ
వెఱుగక నేడు నాపడిన ♦ హీనపుబాటు, నిజాంగనా సహా
దర సహితమ్ముగా ఖచర ♦ తండము నన్గొనిపోవుచుండ న
త్వీరమరుదెంచి బంధమెడ ♦ బాపిరి ననరుణించి పాండవుల్.

వ. ఇట్టిదూరవస్థకుం బాలైన నేను ప్రాయోపవేశమ్మున బ్రాణత్యాగం
బొనర్తుననుచు గర్జాదులు వలదని బ్రతిమాలినను వినకున్న నాటి
రేయి దుర్యోధనునొక్క కృత్య పాతాళంబునకుం గొనిపోవ నచటి
దైత్యులు వానిం గొగిలించుకొని సంభావించి ధైర్యమ్ము నెప్పి
మఱల గృత్యచే నెప్పటిచోట నిలుప ప్రభాతంబగుడు ప్రాయోప
వేశము న్నాని యెల్లరం గలసి కురుపతి కరిపురంబునకేగె.

మ హా భా ర త ము

సైంధవ పరాభవము

భారవి - ఆది

ప॥వినుడు సైంధవ పరాభవచరితము - నినిపించెద నేడు... వీరుల విందుగ
అ॥ప॥కనుడు సుసార వార్షి ధిగడచి-యనుపమానకై వల్యానందము ॥వి॥

చ రణ ము

దురితమునక పరకాంతారతులై - చరియించిన మానవులకు సతతము
పరిభవమ్ము దుర్యశము గల్గు, ద-పుడు, సైంధవుడే సాక్షిభూతు ప॥వి॥

సీ. పాండుపుత్రులు దైవిత ♦ వనమును వీడి కా

మృకమున దృణబిందు ♦ నాశ్రమమున

వసియించు చొకనాడు ♦ పాంచాలి కా ధౌమ్య

సాయముంచి వనంబు ♦ సనిరి వేట

కా ద్విజుండు సమితుఁ ♦ శార్థమై యుదౌద

సంచరించుచున్న ♦ సమయమందు

సైంధవోర్వీపతి ♦ సాల్వకన్యను బెండ్లి

యాడ వైభవమున ♦ నరుగు నచట

తే. గీ. నాశ్రమద్వారమున గృష్ణ ♦ నరసి మోహ

పడి సమీపించి కుశలమ్ము ♦ లడిగి బంధు

భావమున నాదరించు రా ♦ జీవనేత్రి

కిట్టు లనియెను కామితం ♦ బెఱుకపడగ.

శహన - ఆది

ప॥ చాలుజాలు పైపైయుపచారము - లేలనే? తనివిసనదానామసను॥చా॥
అ॥ప॥ వాలుగంటి, యొంటిగ నిన్గంటకు - వీలుగంటి గన్గొంటిసీసాగను॥చా॥

చ రణ ము

అన పమాన సౌధాంతరసీమల - సఖల భోగభాగ్యమ్ము లందు నీ
వనదలం గట్టుకొని కాటడవుల - సల్లాడగ నేలా? యీలీల ॥జాలు॥

ఉ. జూదరియై కళత్రమును ♦ సోదరుల న్నిజరాజ్య మెల్ల దా
యాదుల కోడి ఘోరవిపి ♦ నాంతరభుంజుల సంచరించు ను
న్యామని గూడి గాసి వడు ♦ నంత యువాతిర మేమివచ్చె ? భా
గ్యోదయ మబ్బు రాణివగు ♦ మొడు దలంపక నాకు ద్రోవదీ !

ఉ. మామకు నచ్చజెప్పి ప్రథ ♦ ముబున మామమరొదరంబున
న్నీ మాగ డోడినట్టి ధర ♦ ణీవలయం బఖలాబు నేన ను
మ్మి మగుడం బ్రయంబలర ♦ మీకిడజేసెతి, మీనిమి త్తమె
భామిని ! నాడు నేపడిన ♦ పాటులు దైవ మెఱుంగు నన్నియున్.

క. నీ వెఱుగ వీ రహస్యము

దైవ మెఱుగు, దానికేమి ? ♦ తడవేల ? యిదే

నా వెంట రమ్ము మసలిన

చో వీల్గొదేమొ మగలు ♦ జూతురు గానన్ ?

ప. అనిసం బాంచాలి ప్రకంపితచిత్తయై యొక్కంత దొలగి నెమ్మనం
బున దసపతుల రాక గోరుచు గొంత కాలయాపనంబు సేయం
దలంచి వాని కిట్లనియె.

బిలహరి - రూపకము

ప॥ తోడబుట్టు వగుదు సీకు - దుస్సల పెనిమిటివి గాన ॥దో॥

అ॥ప॥ పాడిదప్పి యీతెన్నున - బలుకిడగునె ? సీకో యన్నా ॥తోడ॥

చ రణ ము

అరయగ ధర్మాధర్మము - లెఱిగిన వాడవుగదా నీ

వెఱిగియు నా హృదయము శో - ధింప దలచితే యాగతి ॥తోడ॥

ఉ. ఒండు తలపు నీడి వని * నుండి మఱునులు వచ్చుదనక- యి
 దుండి కురుగమాంసముల * కొప్పుగ భోజనము బొనర్చి యా
 ప్తుండవుగాన వీడ్కొలుప * బొమ్మ జముద్రక! శారవమ్ముగా
 పాండవసాయకాగ్ని శల * భంబవుగాకు మకారణమ్ముగన్.

వ. తినవిని సైంధవుండును,

చ. వనితలపట్ల రాజులకు * వావులతో బనిలేను, కాముకుం
 డయగడ! వివాలేమిటికి * నాకు దలోదరి! మోవిపానకం
 బనువుగ నిచ్చి నన్ననువు * మావిధి శూదపుగొల్వినాడు నీ
 వనటయెఱింగి యూరకొను * వారలెకా? వెఱపింతు వీ గతిన్.

ఉ. హవపతుల్ సతు ల్తొలుత * లో ననురాగము గల్గి బింకము
 ల్నూపుద రట్టి కూటమియె * సొంపగు, జాగిక సేయబోకుమా
 నీ పతు లడ్డగింతు రని * నీ వాకవేళను సంశయింతువే
 యో, పురవైరియు న్నిలువ * నోపడు నాకెమరై తలోదరీ!

క. అని శల్కుచు వేగిరపడి

వనితామణి చీరచెఱగు * బట్ట గడగి తో

డనె వెల్లకిలంబడ గో

వనయై సైంధవున కనియె * బాంచాలి యిటుల్.

అథానాటకం

ప॥ వీరపత్నినై వీరమాతనై - వీరసహాధరినై వెఱతునె ॥వీర॥

అ॥ ప॥ చేరువయ్యెనొగి కాలము నీకో-చెనటి, యీనాటికి ముమ్మాటికి

చరణము

ఏది వీరుండవైన నిల్వ మొ - క్కింతసేపు పాపాత్మ! రూపతెదు
 నీదర్ప మెల్ల నేలగలియదా - నిన్ను నీవె వర్ణించుకొందువా ॥వీ॥

సోజోమవన్నగ్రాంత * సమదశుండాలమ్ము

నెకురుట యా ధర్మ * నృపు నెకురుట

గిరిశుభాంతర సుప్త * హరి కేసరము లూప

దోరియుట వాయునం * దను దోరియుట

క్రకచకరాళదం * స్ట్రాభీషణవ్యాఘ్రము

ముగ గలియుట కిరీ * టిం గవియుట

దండతాడితసము * ద్దండసర్పములపై

నుఱుకుట కవలపై * నొగి నుఱుకుట

తే. గీ. నిరుపమపరాక్రమక్రమా * నివృత్తుల బాండు

తనయుల నెదిర్చి నెఱచి పా * తాళమందు

దాగినను నీకు మృత్యువు * తప్పదొక

నొసటివ్రాత దప్పించుకో * వసమె? నీకు.

తే. గీ. శర-టియి వృశ్చిము జెగు * కాలమునకు

చూలుదాలుచు గతి పొందు * సుతుల కాలి

నైన నాదెస ద్రోహుండ * వైతి విదియ

కొనకు నీవు నశింపగా * గుఱుతుగాదె?

క. అని పట్టుచు ధౌమ్యుని బే

రొగిని యాక్రోశించుచున్న * కోమలి నరద

మ్మున నిడుకొని సైంధవుడుం

జనునెడ బాంచాలి యిట్లు * సాగె మొఱిలిడన్.

హిందుస్తానిశైరవి - చతురశ్రగతి

ప|| భరతలోక వీరాగ్రణులారా * పొండవేయు

లారా - నా - ప్రాణనాథులారా ||భర||

అ|| ప|| దురితకర్ము సైంధవు బానినుండి - తొల

గింపరె నన్ను - దూ - మితగాకమున్ను ||తొల||

చ రణ ము

చే తెఱుంగ కిటు సింహాగారము - జేగు వృకము వోలె మనయా

శ్రమ - ము దీతడువ్రాలె - నేటితో పని కాయువు సరియగు -

నిముసమాలసింప - నేలారం - డీ నీచు వధింప ||భర||

చ. అని మొఱవెట్టుచో పచటి * కల్లన ధౌమ్యుడు సేరి మందలిం

చిన వినకుంట టెంటబడె * జెచ్చెర సైంధవుతోడ బాండునం

దను లరుదెంచి యాశ్రమము ♦ ను దొఁచో బరిచారికాముఖ
మ్మున గలసర్వము దెలిసి ♦ పోయి జయద్రథు డేగు మకకున్.

వ. ధౌమ్యం గని నమస్కరించి యొక్కచో నిలిపి సైంధవసేవయిం
బడి సింహనాదములు నేయునెడ సింధుసతి ద్రోవది గని “వీరా
నీమగలు? వీరిలో నెవ్వడెవ్వ డేవిధము వాడో చెప్పుమని” యెక
సక్కముగ బలుక శాంచాలి యిట్లనియె.

సీ. బంగరుమైచాయ ♦ వాడు ధర్మసుతుడు

శరణాగతతాణ ♦ బిరుదు డతడు

దశనోష్ఠపీడనం ♦ బెసగువా డనిలజు

డతని కోపాగ్ని స ♦ ల్లాట దెవుడు

ధనువు చేగొని వచ్చు ♦ ఘను డాతడే సవ్య

సాచి నుష్టుల గన్న ♦ సైవ డతడు

రూపనిర్జిత పంచ ♦ రోపుడు నకులు డ

వ్యాడు సజ్జన శాంధ ♦ వ ప్రీయుండు

తే. గీ. దేవసన్నిభు డా సహ ♦ దేవు డిప్పు

డెఱిగి యేమి? యెఱుగకున్న ♦ నేమి? వసధి

నుగ్ర మకరాహతు బగు ♦ నోడవలె న

శింతు వీ వింక వీరిచే ♦ సేనతోడ.

మంజరులు

అని పల్కుచు నున్నంత శాంతునం - దరులు సేనం దలపడి

వినిశిత బాణము లేయ గడంగిన - గిరిసి సైంధవు డురువడి

బీరమున త్రిగర్త శిబి సింధు సౌ - వీర సైన్యపరివృత్తుడై

ఘోరాహవమున నిల్చె నెదిర్చి య - కుంతికి దర్శింపఁబడుడై

తుముల మధికమయ్యె గీలాలపూ - రము మాంసపంకమగుచు

సమరాంగణ మెల్ల వాహినిం బలె - నమరె భయానక మగుచు

వెఱచి జయద్రథుడు ద్రోవదిని దిగ - విడిచి రథము దోలుకొని

పటచె నంత భీమాంధును లుడుగక - తఱిమి రాలని వెనుకొని

చ. వెనుకొనివచ్చు నారి గని † వేగ జనుద్రఘడున్ రథమ్ముడి
గ్ర నుటికి గుల్మమధ్యమున † గ్రన్నన దూలుట గాంచి భీముడొ
య్యన దలవట్టి యిడ్చి యెడ † లతయు బోలుల పిడికూడుగా
నొనరిచి ధర్మవందనుని † ముద్దకు దెచ్చిన నాత డిట్లనెన్.

అభోగి - రూపకము

ప॥ చెల్లెలి నెట్లుటదలు - చిటి నోకొనవపశువా ॥చె॥

ల॥ ప॥ అల్లుడవై భరతావ్యయ - మగ్గి గల్పితివ తులువ ॥చె॥

చ రణ ము

నీదెస గరుణింపవలసె - మాదుస్సలమొగము నూచి

భీ! దురితమతీ, పాపము - సేకురు నిను జూచు కొలది ॥చె॥

నీ. మాయలమారి కొం † పలుముంచు సౌబలు

తోడబుట్టువు బెండ్లి † యాడు టొకటి

యోరులయున్నతి జూచి † యోరువం జాలని

కొడుకుల నూర్వరం † బడయు టొకటి

విదురాదిసీతికో † విదు లాడు పలుకు లె

ప్పట్టునం బెడచెవి † బెట్టు టొకటి

పశుసమానునకు ని † రాభ్యుగ్రునకు స్నీకు

గూతు నాలిగ నొసం † గుటయు నొకటి

తే. గీ. కారణములయ్యె నీ నాల్గు † గజపురీశు

డన్వయము మాపుకొన దన † యంత దానె

తప్పదు స్వయంకృతాపరా † ధము లఘలము

లనుభవింప కెన్నటికేని † యంధన్వవతి.

ప. అని పలుకుచు దమ్ములం గని “చేజ్జి-న శత్రువు వధ్యురిడు గాడు
గావున వీని కెద్దియేని శిక్ష యూహింపు” డనసహదేవుండిట్లనియె.

క. తెగి తెగని కత్తితో జ

ట్టు గొఱిగి తుద కైదుకూక టుల విడిచి విరూ

పుగ జేసి దారిబడి తి

న్నగ బొమ్మని పుపు డికియె ♦ నా మత మన్నా!

వ. అన విని భీముం డట్లానచ్చి సైంధవుం గని.

మ. ఎవరైన న్నిను నీ వెవాడవన నీ ♦ వేమూరు వీమీద పాం
డవదాసుండనటచ్చు పొమ్మచుచు నె ♦ ట్టన్, సింధుభూధవుం
డవమానాబు భరింపలేక సని పా ♦ దాంగుప్త మాత్రంబుగా
భువిపైనిల్చి తపం బొనర్చె నొగి శి భు గూర్చి ఘోరమ్ముగన్.

తే. గీ. హరుడు ప్రత్యక్షమై వర ♦ మడుగు చునగ

పాండువుల గెల్చు శక్తి గా ♦ వలము నన, బొ

సంగదు జయింతు నొకనాటి ♦ సంగరమున

చనుము విజయుని దక్క ద ♦ క్కిన నలుపుర.

వ. అని వంటిచ్చి హరుం డంతర్హితుం డయ్యె నిట బాండవులు వనం
బున పండ్రెండవ వత్సరమ్ము గడపుచో బాండవహితకారియై వాస
పుండు కిర్ణుని కవచకుండలముల హరింపదలచియుండె నదియంతయు
సూర్యభగవానుండు రాధేయున కెఱిగించి బ్రాహ్మణ వేషమున
నీకడకువచ్చి యాచించు శక్రునకు నీకవచకుండలమ్ము లీయవలదని
బోధించి కర్ణుం డియ్యకొనకుంటచే “వత్సా! వాసపునొద్దంగల
శక్తిబ్రాహ్మణుని నీవు గైకొనుమని చెప్పి చనెనంత నొక్కనాటి
మధ్యాహ్న సమయంబున గర్జుండు సూర్యోపాస్తి సేయుచుండ
నిండ్రుండు బ్రాహ్మణయౌవంబున సని భిక్షుండేహి యని వేడిన
సంతసించి కర్ణుం డిట్లనియె.

శ్రీరాము - ఇంద్రగతి

ప॥ ఏమి నాభాగ్యమో - భూమిదేవాగ్రణీ ॥యేమి॥

అ॥ ప॥ కామితము వేడుమా - కాదన కెప్పుడును ॥నేమి॥

చరిణము

పరమపావనులు భూ - సురులు భవమోచనులు

చరితార్థమయ్యె నా - జన్మ సీరాకచే ॥నేమి॥

క. మణులొ, విలసిత యువతీ

మణులొ, వర వాహనములొ ♦ మాన్యంబులొ, గో

గణమొ, కోరు మొసంగెద

నణుమాత్రము సొశయింప ♦ కవసీదేనా !

వ. అనిన విని కృతక భూసురుండును

క. ఒండేమి వలదు కవచము

గుండలము లొసంగుమశ్య ♦ గొని చనియెద దృ

ప్తుండ నయి నీ యశము బ్ర

హ్మిండుబున దానశౌండు ♦ డని నిడుకొనన్.

క. అన విని కాసీనుం డనె

ననఘా ! సురపతివి నీవ ♦ టం చెఱుగును నై

. న నొసంగెద నీకడ గల

ఘనశక్తిని నాకొసాగి ♦ నైకొను వీనిన్.

వ. అని పలుకుచు కవచకుండలమ్ము లొలిచి యిచ్చిన సంతసించి
వాసవుండును కిర్ణుశిరీంబు సూర్య దీప్తి జెలువొందున ట్లనుగ్ర
హించి, తన యమోఘశక్తి నొసంగి దీని నాపత్కాలంబున
దూర్జయుండగు నొక్క శత్రునిపై బ్రయోగింపు మతని వధించి
నన్ను జేరుననిచెప్పి స్వర్లోకమ్మున కిరిగె నది యెఱింగి కౌరవులు
విచారించిరి. పొండుకుమారులు సంతసించి మఱల ద్వైతవనంబున
కరిగి యందుండ నొక్క నా డొక్క బ్రాహ్మణుని యరణి నొక
మృగమ్ము కొమ్మునం దగిల్చికొని పఱచిన నడ్డరామరుం డది
ధర్మజున కెఱింగింప దమ్ములుం దానును చాపహస్తై తస్మై
గము న్వేష్ణంతి పెదవ్వు వెడలి యొక్కచో నాహరిణం బదృ
శ్యంబైన విషాదమందును సత్త్రాంతులై యొక్క వటవృక్షంబు
నీడ విశ్రమించి యత్యంత పిపాసితులై జలంబులు దెమ్మని నకులు
నంప, సతండును ముండటనొక తటాకముంగని యందలిజలంబులు
ద్రావభోవ నొక్క యశిరీరభూతం బిట్లనియె.

మోహన - రూపకము

ప॥ ఆ సరోవరము నాయది - యందలి సలిలము గ్రోలకు ॥మా॥
అ॥ ప॥ నా సంప్రశ్నములకు సరి - గా సమాధాన మిడువట ॥కా॥

చ రణ ము

బలిమిం జొచ్చిన వారలు - ప్రాణంబులు గోల్పోదురు
వలదీ సాహసము నీకు - వచ్చిన దారి బొమ్మిక ॥యా॥
చ॥ అన విని యాదరింపకయె - యా సలిలముల గ్రోలి తీర ము
దున బడజేతసత్వమటి ♦ తోడనె ధర్మసుతుడు పిన్నత
మ్ము ననుప నాతడయ్యెడకు ♦ బోయి సహజరుజూచి గుండుచుం
బనివడి నీరుద్రావి ధర ♦ పై నొకగెన్ సహజన్ముహూలికన్.

ఆ॥ వె॥ మాదికొడుకు లట్లు ♦ మసలుట గని సంత
పించి ధర్మసుతుడు ♦ విజయు ననుప
వాడు పోయి తొంటి ♦ వైఖరి నీర్ద్రావి
పుడమి నొకగె గవలు ♦ వడినచోట.

క॥ కవలుం గవ్వడి మసలుట
బవమానతనూజు ననుప ♦ వాడరిగి మహా
జవమున జలములగ్రోలియు
వివశుండై పడియె సాల ♦ వృక్షము వోలెన్.

క॥ తమ్ములు మసలుటకుం గత
మెమ్మెయి గనలేక ధర్మ ♦ నృపుడుం జని తీ
రమ్మున బడియున్నం గని
బమ్మెరవడి నూచి కొంత ♦ వడి కిటు వగచెన్.

సావేరి - త్రిపుట

ప॥ కటకటా! నాతమ్ము లిటుబడ - గారణం బేమొకొ తెలియదు ॥క॥
అ॥ ప॥ కుటిలకర్ములుధాత్తరాష్ట్రలు - ఘోరమేమేని సేయరుగద ॥కట॥

చ రణ ము

తమ్మలేరి యని కుంతి యడుగ - దాని కేమి సమాధాన మిడుదు
ని మృహటపి కప్పగించితి - నిట్లు చివరకు దమ్ముగుఱుల ॥గట॥

ఉ. వాడవు వీరిమోములు ర ♦ వంతయు, వైకులతో గూడి పో
రాడిన జాడ గానబడ ♦ దక్షతము ల్సకలాంగకమ్ము, లీ
కిడినగూడ నేడు పరి ♦ కింపగ హేతువు దోచ దెంతయుం
జూడగ నీజలమ్ము పరి ♦ శుద్ధముగాక విషాన్వితంబొకో!
వ. అని వగచి దప్పికోర్వక నీర్ద్రావ యత్నింప నయ్యశశీరభూతంబు
బకరూపంబు ధరించితా నొకయత్నుండ నని పలుకుచు వారల్లు
పడుటకుం గత మెఱిగించి తనవ్రత్యంబుల క్షత్తరంబు సెప్పమని
ధర్మజుం డొడంబడె నంత వారిరువురకు నిల్ల ప్రశ్నోత్తరంబులు
జరిగె.

సీ. నలినాపు నెయ్యది ♦ నడపును? బ్రహ్మంబు,
రవి గొల్చి తిరుగుదు ♦ రెవరు? సురలు
తపను సస్తమయ మె ♦ ద్దాన? ధర్మమున, భా
సూరున కెయ్యది యూత? ♦ సత్యనిరతి,
శ్రోత్రియుం డగు బురు ♦ షండ్లెట్లు? శ్రుతమున,
మెలగును మహిమ నే ♦ మిట? తపమున,
నతనికిని సాయమె ♦ య్యది? ధృతి, నతడెట్లు
బుద్ధిమంతుండగు ♦ బుధులసేవ,

తే. గీ. ద్విజున కమత్వ మిడునెద్ది? ♦ వేదపఠన,
మతని నెది సాధువుం జేయు? ♦ వ్రత నియమము,
నెఱి నసాధువెట్లగును? త ♦ న్నియతితేక
మానుషుం డెట్లగున్? శౌచ ♦ మార్గ మెడలి.

సీ. ఎవడు జీవస్మృతుం? డిల ♦ దేవ పితృభృత్య
కోటికిం బెట్టక ♦ కుడుచు నతడు,
పృథివికన్నను భార ♦ మెది? తల్లి, యాకన
ముసకన్న నెయ్యది ♦ పాడవు? తండ్రి,
గాడ్పుకంటెను వడి ♦ గలదెయ్యది? మనస్సు,
కడు దట్టమెది పూరి ♦ కన్న? చింత,
కనుమూయకే నిద్ర ♦ గను నెద్ది? మీను, జ
న్మించి ప్రాణము లేని ♦ దెద్ది? గ్రుడ్డు,

తే. గీ. హృదయరహిత మెయ్యది కూప ♦ మెనసి ? రాయి
వేగమున బొంగు నెయ్యది ♦ వృద్ధి ? యేలు,
తీకుగు నెల్లపు డెవ్వ డొ ♦ టరిగ ? నినుడు,
మాటిమాటి కెవ్వడు బుట్టు ? ♦ మరునిమాయ.

సీ. పథికున కాపు లె ♦ వ్వరు ! వర్తకులగుంపు,
గృహమేధి కెవ్వండు ♦ హితుడు ? భార్య,
రోగి కెవ్వడు మి ♦ త్రుం డగు ? నెజ్జ, మి
త్రుం బెద్ది మృతునకు ♦ ధర్మగుణము,
కురుగు ధర్మపున కె ♦ య్యది ? దయ, కీర్తి కా
ధార మెయ్యది యగు ? ♦ దానగుణము,
సురలోకమున కెద్ది ♦ తెరువు ? సత్యంబు, క
ల్పించు సుఖం బెద్ది ? ♦ మంచినడత,

తే. గీ. మానవున కాత్మయెవడు ? కు ♦ మారు, డతని
బ్రతుకు తెగు నెల్లు నెల్లు ? ప ♦ ర్జన్యకతన
ననఘ ! యుత్తమధర్మ మె ♦ య్యది ? యహింస,
యందు నెది పండి యెపుడును ? ♦ యోగ మదియ.

సీ ఆశ్చర్య మెయ్యది ♦ యగును ? చచ్చిన వారి
గని తాము సుస్థిరు ♦ లని తలచుట,
వర్తించు పురుష శ ♦ బ్దం బెవ్వనికి ? కీర్తి
మిను ముట్టి భువిని నిం ♦ డిన యతనికి
మదమంద మానవుం ♦ డెది వీడి యగును స
ర్వజన ప్రియుండు ? గ ♦ ర్వంబు వీడి
తగు నెవ్వనిన్ సర్వ ♦ ధనియన ? సుఖదుఃఖ
ములపట్ల సమబుద్ధి ♦ గలుగువాని

తే. గీ. జగతి కెయ్యది దిక్కు ? స ♦ జ్ఞులు సూర్య
యంబు వెయ్యెడ నుదయించు ? ♦ నాకసమున
నన్న మెయ్యెడ నుదయి చు ? ♦ నవనియందు
విషమనందగు నెయ్యది ? ♦ విప్రధనము.

వ. అని చెప్పినవిని సంతసించి యత్సుండు ధర్మజుంగని.

కేదారి - ఖండగతి

ప॥ భళి, భళి, రాజేంద్ర - భవ్యగుణ గణసాంద్ర ॥భ॥

అ॥ ప॥ లలి నీసమాధాన - ములు మెచ్చు వచ్చె మే ॥భృళి॥

చ రణ ము

చచ్చిపడియున్న నీ - సహజన్ముల దొకని

సచ్చరిత ! బ్రతికించి - యిచ్చెద న్వేడుమా ॥భృ॥

తే. గీ. అనిన విని ధర్మసంభవుం డట్టులైన

నకులు బ్రతికింపు మని వేడి ధనం గరంబు

సంతసిలి యత్సు డనె, బల ధనం శాలురైన

భీమపార్థులవిడి వీని ధనం వేడ నేల ?

వ. అన విని ధర్మజుండును.

ఉ. ఆనతవైరి పాండువిభు ధనం కిర్వురు భార్య, లందు కుం

తీసలివాక్షి కాన్పునకు ధనం మనియుంటిని పెద్దవాడ ని

త్తే కులుండు గూడ దగ ధనం మనియుండగ మాదికన్న సం

తానమునందు ? ధర్మమును ధనం దప్పదు నామన మెన్న జేనియున్.

చ. అన విని యత్సుడిట్లనె జ ధనం నాధిప ! నీదగు ధర్మబుద్ధికిన్

ఘనతగ మోదమందితిని ధనం నల్వురు తమ్ములు లభజీవులై

మనుదారు, మిమ్మెఱుంగరుజ ధనం మా ! పదుమూడగు నేట నేడనుం

డిన నెవరున్ వరం బిడితి, ధనం నే యమ డన్నిను జూడవచ్చితిన్.

వ. అని పలుకుచు హరిణాకహృత్ బగు సరణి నొసంగి యంతర్ధానుం

డయ్యె సంతలో సజీవులై నిద్రనుగడి మేలగునినట్లు భీమాజ్ఞున

నకులసహదేవులు లేచినం గని ధర్మజుండు సంతసించి సోదర

సహితుడై చని బ్రాహ్మణున కరణి నొసంగి పరమేశ్వరకటాక్షున్మున

గష్టసముద్రమ్ముం గడచి గట్టెక్కి యరణ్యవాసదీక్షం బూర్తి

గావించి యజ్ఞాతవాసంబు సలుప యత్నించుచు వెంటనున్న

ధౌమ్యాది భూసురోత్తముల వీడొల్పి ముందునకుం జనుచు

సుఖమ్మున నుండె.

మ హా భా ర త ము

కీ చ క వ థ

పూర్వకల్యాణి - ఆది

ప॥ కీచకవధా కథావిధాన మెఱి - గింతు నేడు వినుడు ముదంబిడు ॥కీ॥

అ॥ప॥ ఆచపలుడు పాంచాలినాశించి-యనుజన్మన మేతముగానశించె॥కీ॥

చ రణ ము

పాండవేయు లజ్ఘాతమొనర్పగ - బయనమైరి, విరాటపురమునకు
చండాయుధముల నన్నింటినినొక్క-శమివృక్షమున వేలంగట్టిరి ॥కీ॥

తే. గీ. నరునకును ధర్మనందను ♦ నకును వక్క-

నొరులకు భయంకరముగ మ ♦ హూరగముల

యట్టు లగుపట్ట నవ్వెను ♦ మాబ్దమునను

యమతనూజుండు శాసించె ♦ నాయుధముల.

వ. అంత ద్రాపదీసహితముగ బాడపులు మత్స్యదేశము సొచ్చి
యయ్యెడం బ్రవర్తింపదగిన విధానము తెఱింగించుకొని విరటు
పురంబు బ్రవేశించి విరాటుకడ సేవావర్తనాబున మెలంగదలంచి.
సీ. యతివేషమున గంకు ♦ డచుచేగ ధర్మభూ

విభుడు విరాటు సే ♦ వింప దొడగె

వలలనానుమున బా ♦ వని సూపకారుడై

కుదిరె మత్స్యధీశు ♦ కొలువుసేయ

నలరె బృహన్నలా ♦ ఖ్యంగ్రీడి పేడియై

యచటి కన్నియలకు ♦ నాటగఱప

తనరె దామ్మగంధి ♦ యన నకులుండు భూ
నాధు తురంగ శా ♦ లాధిపతిగ

తే. గీ. నాలకాపరిగానుండె ♦ నచట మాద్రీ
పిన్నకొనికు తంప్రీతాలు ♦ డన్న పేర
కాణికడ మాలినియనం జె ♦ లంగె కృష్ణ
యొరులెఱుగకుండ సమవర్తి ♦ వరబలమున.

సీ. సర్వసర్వసహా ♦ చక్రరక్షణము సే
యందగు తేడు న ♦ న్యాసియయ్యె
కరఘాతమున మేరు ♦ గిరినే నుఱుముసేయ
గల దోర్బలుడు సూప ♦ కాదుడయ్యె
శీతాంశుమాళి గె ♦ ల్చినజోహ బుగ్గపై
వ్రేలిడుకొని యాడు ♦ పేడినుయ్యె.
మహాసీయ శతకోటి ♦ మదన సాదర్య వి
గ్రహు డట్లు గుఱ్ఱాల ♦ రాయ డయ్యె

తే. గీ. తలకి కలనేని శీలముం ♦ గప్పబోని
పుణ్యవర్తను డటు ♦ గొల్లజోయడయ్యె
వాసిగాంచిన దొరసాని ♦ దాసి యయ్యె
గటకటా ! యేమనగ వచ్చు ♦ కాలమహిమ?

క. పాండుకుచూరులు విరటుని
దండ నుచితవృత్తి మెలగు ♦ తరినొకనాడు
ద్దండ బలశాలి యగు మ
ల్లుం డొక డరుదెంచి భూవ ♦ రుం గని పలికెన్.

కన్నడ - జంపె

ప॥ మల్లయుద్ధమున నను - మారొని జయింపగల
మగవాడు లేడెందున - యీభూమండలమున ॥మ॥

ల॥ ప॥ కల్లగా దెందఱినా - మల్లుల జయించి నే
గైకొంటి బిరుదు లె - న్నేని భూవల్లభా ॥మ॥

చ రణ ము

నీకొలుపునందు న - న్నెదరగలవాడున్న
నిలుపు మీక్షణమునందు - నిర్మూల మొనర్చెద ||నీ||
లేకున్న జయపత్ర - మిచ్చిన నన్నంపు మా
లేరు లేరంచు ము - మార్గరు వాకొని వేగ ||మల్ల||

క. అని పలుకు- వాని యాకృతి
ఘనతరవక్షస్సు, మేని ♦ కండల బిగువు
గని నివ్వెఱపడు తేనిం
గనుగొని ధైర్యము న నిట్లు ♦ కంఠం దనియెన్.

చ. కలడుగదా సృష్టా! విదిత ♦ కాయుడు మీకడ బానసీడుగా
వలులీడు, వాడు వీనిగలు ♦ వంగల, జాతని దోర్బలమ్మనే
దెలిసితి ధర్మసూనుకడ ♦ దెల్లము గా నొకనాడు, కాపునం
బిలువగ బంపుమా బలియు ♦ వేగ జయింపగలాడు మల్లునిన్.

వ. అనిన విని భూపతి వానిం బిలువనంప వలలుండును సనుదెంచి
రాజాజ్ఞం గొని మల్లున కెదురై నిలిచి భుజాస్థలనం బొనర్చి
కలియంబడి యొక్కింత బోరాడి కడకు గాసెంబట్టి కాల్చేతులు
వ్రేలంబడునట్లు ముష్టిబలంబున నెత్తివైవ నార్చుచు ముక్కున
నెత్తు రొలుక నేలంబడి యమ్మల్లుండును డిల్లపడి చరణాక్రాం
తుడై బీరమ్మ సెడి రాజసభనుండి తొలంగి చనియె. విరాటుం
డును వలలుని బలంబునకు మెచ్చి యగ్గించుచు నిజనివా
సంబునకుం జనియె. పాండుసందను లట్లు కొన్ని దినంబులు కొఱతగా
వత్సరకాలంబు గడపునంత నొక్క-నాడు రాజశ్యామలకుండగు కీచ
కుండు తన యక్క- సుధేష్ఠకు మ్రొక్కం జనుదెంచి, నిదురించు
నాపెకు సమీపమ్మున నున్న ద్రోణుని గని మోహపరవశుండై

మోహన - హాపకము

ప|| కలరే లోకమున నిట్టి - చెలువముగల పూబోడులు ||క||
అ||ప|| వలపుల వర్షించెడి యీ - కులుకులాడ యెవ్వతెయో ||కల||

చ రణ ము

చారు జలధరాచ్ఛాదిత - చంద్రరేఖవైఖరి సి
నారీమణి కడు మాసిన - చీర గట్ట హేతువేము ||క||

సీ. కనుగీటి చూచెనా ! ♦ కాముడే యగుగాక
మతిమాలి తా బ్రతి ♦ మాలకున్నె ?
చిటునప్పు నవ్వెనా ! ♦ కరిముఖుం డౌ గాక
యిక బెండ్లికై తత్త ♦ రింపకున్నె ?
చెఱగు దాకించెనా ! ♦ పరమహంసయెగాని
యంగలార్చుచు శివా ♦ లాడకున్నె ?
నిలిచి మాటాడెనా ! ♦ నలువదైసను సరే
సృష్టి యేమటి చిందు ♦ లేయుకున్నె ?

తే. గీ. తలిరు విల్కాని వాడి పూ ♦ ములుకు లైదు
ముద్దగా జేసి కరిగించి ♦ పోతబాసి
యమృతముం జిల్క (స్త్రీ) రూప ♦ మమరజేసె
గానిచో నిట్టి యువతి జ ♦ గాన గలదె.

క. అని మెచ్చి నెమ్మనంబున
మనసిజ రాగమున నొకట ♦ మైమఱచుచు మె
ల్లన నయ్యగ్గలి కడకుం
జని యభిషేత మెఱుకపఱుప ♦ సైరంద్రి యనెన్

క. సిరులెల్ల దఱుగు, గలుగును
పరిభవ, మాయువు న ♦ శించు, వైరము లెసగున్,
నరకావాసము జేకురు
బరకాంతల గవయుటన్న ♦ పాపముగాదే ?

తే. గీ. తలవిరియబాసి శివశక్తి ♦ వలె నగునడి
చెలువ మెడబాసి మాసిన ♦ వలువగట్టి
దాసి నగు నన్ను ప్రేమింప ♦ దగునె నీకు ?
వ్రతముచెడ్డను ఫలమైన ♦ బడయవలదె ?

వ. అనవిని సింహబలుండును,

తే. గీ. పరసతీసంగమమున సుం ♦ ప్రాప్తమైన
పాపమున కోరుతును గాని ♦ పచ్చవిలుతు
వాడితూపులతాకు నో ♦ ర్వంగజాల
ననుచు దరికొన నైరంధ్రి ♦ యనె నదల్పి.

బీజాది - త్రిశ్రగతి

ప॥ ననుముట్టకు పతివ్రతను - చెనటీ ! దూరముగనుడును ||నను||
అ॥ప॥ అనఘుడవై మనరా నీ - కాసుబుట్టువులు లేరా ||నను||

చ రణ ము

అందని పెనుమాకుల పం - డ్లాశించిన లాభమేమి
మ్రందరె పరసతుల గోరి - రావణాదు లెంద తెందరొ ||నను||

మ. అతులారాతిమదద్విప్రచకర హ ♦ ర్యతౌభదోర్విక్రమా
ప్రతిమాసూససము జ్వలామలయశే! ♦ ప్రాకట్య స చ్ఛుద్రికా
తతసాపూరిత దిద్దిగంతరులు గం ♦ ధర్మ లుసూ మత్పతు
ల్నతలోకత్రయు లేవురు గినియ మా ♦ నప్రాణము ల్దక్కునే?
క. అని పల్కి చివాలున నే

గిన సేయునదేమిలేక ♦ కీదమ డట మే
లగనియున్న యక్కచెంతకు
జని సుమశరతాప మోర్వ ♦ జాలక పలికెన్.

ధన్యాసి - రూపకము

ప॥ అక్కా! యాచిన్నది యెవ - రక్కఅదీర్పకయె ||సక్కా||
అ॥ ప॥ చక్కెరవిల్కాని నిశిత - శరములపాజ్జేసె చనియె ||సక్కా||

చ రణ ము

ఏనెంతగ వేడుకొన్న - నించుకయును దయజూపను
నేనీతమ్ముడగావున - నీవైనం జెప్పిచూడు ||మ||

క. అనిన విని సుధేష్ఠయు త
మ్మునిమూర్ఖత మాన్ప దలచి ? బుద్ధులు నెప్పున్
వినకున్న గడకు చా వె
ట్లును పీనికి తిప్పదంచు , రూఢిగ బలికెన్.

తే. గీ. ఎంత జెప్పిన వినవు ర ♦ వంతయేని

నీకు దప్పను చావు కా ♦ నిమ్ము నేడు

మధురసమ్ము దెమ్మును నీ ♦ మందిరమున

కంపుదను దాని దీర్చుకొ ♦ మృగిమతమ్ము.

వ. అనిన విని కీచకుండు సంతసించి నిజసదనాబునకుగా జని నానావిధ
మధురసంబు లొనరించి తానున్న ప్రదేశంబును విజనంబు గావించి
పాంచాలి రాక కెదురుసూచుచు విరహతాపంబున జిత్తం బుత్తల
పడ నేమియుందోచక కాముం దిట్టుచు, సోముం దెగడుచు, మల
యానిలు నిరిసించుచు బడరాని వేదనం బొత్తుచు, నడుమనడుమ
జీమచిటుక్కుమన్న నైర్వృద్ధి వచ్చెనని పరిభ్రమించుచు బహువిధ
ప్రలాపంబులం బ్రాస్తాబుచ్చుచున్నంత సుభేషా ప్రేరితయై కిట్ట
కడకు రాక తప్పునదియై యొక్కకాంచన చిషకంబుం బుచ్చు
కొని, కనుదమ్ముల నశ్రులు వెల్లిగొల్పు, పిపన్ని వారణమ్ముగ హరి
స్మరణం బొనర్చుచు, భగవత్కటాక్షమున దన్నుం గాన నదృశ్యా
కారుండై యొక్క రక్కసుండు వెన్నెంటిరా, జని చని బెబ్బలి
యున్న పొదం జొచ్చు లేడి చందంబున ద్రోవది సింహ బలు
మందిరంబు సొచ్చి సజాగమన కారణం బెఱింగించి మదిర
వోయింపు మన నాతం డప్పలుకు పెడనెపిం బెట్టి బలాత్కార
మ్మున పయింబడి తన్నుట యత్నించుచుండ, దగ్ధావ వచ్చిన
దనుజసహాయమ్మున విడల్చి యాజ్ఞసేని విరాటుని కొల్వకూ
టమ్మువంకకు బరువిడుచున్నంత, గీచకుండును చిడాలంబు బాల
శారకిపై బడువడువున పాంచాలిపై బడి తల నొడిచికట్టి తన్నానినీ
రక్షకుండైన రాక్షసునిచే టొల్ల ప్రేయింబడి యొకంతకు లేచి
విస్మయపడి కోపంబుగదుర నక్కాంత న్వేన్నంటి కొల్వకూటమ్ము
వంకకు వచ్చుచున్నంత నయ్యడి సూచి పవనతనయుం డుతకా
కారుండై కోపాటోపమ్మున నాచేరువనున్న యొక్క యున్నత
వృక్షమ్మును డాసి ధర్మజుచెసం జూచుచున్నంత యుధిష్ఠిరుండును
కనుసన్న న్నావరించి యిట్లనియె.

మ. వల దా వేగిరపాటు తీయనగు మే † ల్పండ్లిచ్చి శాఖోప శా
ఖిల సల్లిక్కు-ల విస్తరించి ఘనమా † ర్గశాంతి జేకూర్చుబాం
ధులకావృక్షము; వంటకట్టియల కెం † దా న్భజము ల్లేవోకో?
వలలా! నీబల మా కుజమ్ముపయి జూ † పంబాడిగా దాగుమా?

క. అని పల్కి ధర్మచందను

డనిలజుకోపమ్ము సెఱిచె † నాలోన నె కొ

ల్పన కేగుదెంచి ద్రోవది

జనవిభుం బతులు వినగ † జయ్యన బలికెన్.

సావేరి - అది

ప॥ కంటిరే సభికులార నన్ను వె-న్నంటివచ్చుతుంటరి నీకీచకు ॥గంటి॥

అ॥ ప॥ కొంటెతనముమాన్పకీకరణి మీమంటినార లూరకుంటధర్మమె॥

చ రణ ము

నానావిధశస్త్రాస్త్రవిదులు గం - ధర్మవేపురున్నారు నామగలు

కానరైరి నాదిక్కు-తమకు-గానియటు లూరకున్నా రిందఱు॥గం॥

ఉ. పాయక ధర్మభంగమగు † పట్టన సక్రమబుద్ధి గల్గు భూ

నాయకు లెందు దండనము † నం గలుపాత్ముల నొంచుటల్ నృప

న్యాయపథంబు; కీచకు దు † రాగత మియ్యెడ మాన్పకున్నచో

నాయసురంటదా మనుజ † నాథునకుం బ్రళయాగ్నితుల్యమై?

వ. అన విని విరాటుండు కటకటంబడి, కీచకు మంచిమాటల ననున

యించి యంపె నయ్యెడ ధర్మజంఘ రోషించి ద్రోవదిం గని.

ఉ. ఈసభవారు నీదు తెఱ † గెల్ల నెఱింగిరి చేరుమా సుధే

ష్ఠాసదనంబు, నీమగలు † చాలకగా దిట గోపగింప రెం

తేసమయంబుగా కునికి; † యేటికిదూతెద వాత్మనాథులన్?

దాసతి బన్నముం బడు క † తమ్మున నాథుని ధిక్కరించునే?

తే. గీ. రాజసభలందు తడవు ని † ల్వసగునే? కు

లాంగనకు నిన్నువోలె, నా † ట్యమ్ముసూపు

పొలుపునం బలుపోశల † భోవనేల?

యాలసింపక పొమ్ము మ † ర్యాదగాదు.

వ. అన విని పాంచాలి రోసింది.

ఉ. నట్టువకాడు నామగడు † నట్టుపురాలను నేను నాపతిం
బట్టియె కంకుభట్ట! యెటు † వచ్చును వేఱొక విద్య క్రొత్తగా
బుట్టి నటుండెగాడు కిత † వుండును నామగ డట్టి జూదరిం
గట్టుక లేసిగారవము † కావలె నన్నను నేడు వచ్చునే?

వ. అని పల్కి యచ్చోటు వాస సుధేష్ఠామగిరమ్మున † కేగి నాటి
రేయి మహానసగృహంబున నిద్రవోవు భీమసేనుకడకు జని
మేల్కొలిపి కీచకు దురాగతం బెల్ల కడసుట్ట నెఱింగించి,

భూపాల - ఖండగతి

ప॥ కన్నార నాపడిన - బన్నమును గాంచి యీ

తెన్నున న్నిదురించు - చున్నాడనా నాధ ॥క॥

అ॥ ప॥ న న్నోమువార లు - న్నారె మీరలు గాక

నాయెడ స్థయమాలి - నాయమా చరియింప ॥క॥

చ రణ ము

అరయ నాజన్మ న - త్కృత మేమో గాని

పరిభవములే గంటి - నే నాటికానాడె

దరికొన్న రోసమున - ధర్మజుని నై తమును

నిరసించినా నట్లు - నిర్భాగ్యురాలనై ॥కన్నా॥

సీ. నృపతి కోటిర. మ † ణీఘృణివేష్టితాం

ఘ్రీతలుండు ధర్మజో † ర్వీవిభుండు

వెడ గూడు జీరయు † నిడి తన్ను పోషింప

నొదిగి యొక్కనిపంచ † నుంచవలసె

నీరేడులోకమ్ము † లెత్తివచ్చిన జయిం

పగజాలు శౌర్య సం † పన్నులైన

నీవు నీతమ్ములు † నేటికీ నీ చంపు

వృత్తుల తోడ జీ † వింపవలసె

తే. గీ. గుండె నీరగు మిము జూచు † కొలది నాకు,

రాణికిం జందనము మేన-† రాచి రాచి

నలుగువెట్టుట నట్లు ము ♦ స్వల్పనాదు
కరతలమ్ములు కాయలు ♦ గాచె జూడు.

ఉ. పుట్టము లొల్చుకట్టునె ♦ బో దగు వ్రాణము సింధురాజుచే
నట్టుల బన్నమండుటకు ♦ నై నిలిచెన్, మఱియంత బోవ కీ
చెట్టకు గీచకాధముని ♦ చే నవమానమునంద నిల్చె నా
యట్టి యభాగ్యదేవతకు ♦ నక్కట ! మృత్యువుగూడ వచ్చునే ?

తే. గీ. అనుచు స్రవజలగమ్మన ♦ మునిగియున్న
చెలియమోము వక్షస్సున ♦ జేర్చి హృదయ
మలమటం బొంద వనిత నూ ♦ రాద్చి కొంత
వడికి గోపమ్ము గదుర నా ♦ వడముడి యనె.

బాగు - ఆది

ప॥ నే వధింతు గామాంధు సింహబలు - నీరజాక్షి నీవ్రాతడిల్లుమా॥ నే॥
అ॥ప॥ భూవరుం డడ్డమైన - భయమ్మునబోయి పాతాళమందు డాగినను॥

చ ర ణ ము

సమయభంగమగు నంచు ధర్మజుడు
జన దియ్యది యని నను వారిచిన
రమణి నీవె కరుణించి యొకవేళ
క్షమియింపు మనుచు నాకొనిన గాని ॥ నే॥

ఉ. వానికి నీవొడంబడిన ♦ వైఖరిగా నటియించి నేర్పున
న్మానక రేయి రమ్మనుము ♦ సర్తనశాలకు; నిన్నువోలె యం
దేను పరుండియుండు, జను ♦ దెంచు నతండును, లిప్తలో గత
ప్రాణునొనర్తు గీచకు న ♦ భంగురబాహుబలమ్ము పెంపునన్.

క. అని పల్కిన విని ద్రోవది
చని నిద్దరవోయి వేగు ♦ జాముననే మే
ల్కని సముచిత రీతిం దన
పను లొనరుచుండ సింహ ♦ బలు డయ్యెడకున్.

సీ. చనుదెంచి దుర్విలా ♦ సంబులు సేయుచో
బాంఛాలియును మెత్త ♦ బడినయట్లు

నటియించుచును రేయి ♦ నర్తనశాల కొ
 క్కరువ రమ్మ న ♦ గరము సంత
 సింది కీచకు డేగె ♦ చెలువ యయ్యది గాలి
 కొడకు కెటిగి న ♦ గ్రుడ్డుడగుచు
 నాటిరేయి నిజుగ ♦ న న్నెట్ల నిడుకొని
 నర్తనాగరమ్మ ♦ నకును జేరి
 తే. గీ. రమణి నొక్కడ నునిచి ♦ ర్యకమండు
 ద్రోవదొబలె యనిండు ♦ భావభవ వి
 కారుడై కీచకుం డందు ♦ జేరి భీను
 సేనుపై నేలుసాచి సూ ♦ చి తలయూచి.

కాశీ - ఆది

ప॥ కుందరదన రాకేంగువదన యర - విందనయన జగదేకసుందరీ॥కుం॥
 అ॥ప॥ముందెసీవునాకైవచ్చితివా - మోసగింతు వేమోయనుకొంటిని ॥కు॥

చ రణ ము

కలరు నాకుపెక్కండు కామినులు-వలచియెదురులంచమ్మలీయగా
 నెలత నీను కాల్గోటికిం బోల - నేర నట్టి నిర్భాగ్యదేవతలు ॥కుం॥
 చ. తనిసితి నీదు వాగమృత ♦ ధారలు కర్ణరసాయనంబులై
 తనరినకారణమ్మున ల ♦ తాంగి ! భవస్మధురాధరామృత
 మ్మును మనసార గ్రోలి సుర ♦ భోగము లందినవానిగా దలం
 తును తడవేల లెమ్ము మద ♦ నుం డదయుండుగదా తలోదరీ!
 వ. అన విని సమయోచితమ్ముగ భీముండును.
 సీ. పడయ నేరపు నిక్కు ♦ వముగ నన్వేషించి
 యైన నామాదిరి ♦ యాడుదాని
 పనిలేదు నన్ను ము ♦ ట్టినవెనక నీక్రిక
 గరితలతోడి సం ♦ గతికిబోవ
 తెలియగాగలవు నా ♦ దేహమ్ము సేర్చిన
 యంత నీదేహ మె ♦ ట్లగునొ యిపుడు
 పొందజాలుదువు నా ♦ పొందుకారణముగా
 బాటుపార సురలోక ♦ భోగములను

తే. గీ. నాకు మదమేమిలదు ని ♦ స్థలియుకన్న
తగినజోడు నా కీనాడె ♦ తారస్థితై
నిన్న పీల్గానికి తుమింపు ♦ నేడు దీర్తు
నాకొంటయుగూడ నో ♦ యందగూడ !

తే. గీ. అని చివాలున లేచి సి ♦ హబలునట్టై
సందిటంబట్టి యెత్తి రో ♦ మమున భూమి
తలమునం బడనేయ గం ♦ ధర్వు పుచుచు
లేచి భీము నెదుర్కొనె ♦ గీచకుండు.

తే. గీ. తన్నోరులు జూతురేమో య ♦ పన్న భయము
సింహబలున, కిజ్జాతమ్ము ♦ చెడునటన్న
జంకు వడముడికి గల్గి ♦ చప్పడించు
కేనియును సేయకయె బ్రహా ♦ రించుకొనిరి.

వ. ఇట్లు పెద్దయురబ్రాద్దు పోరాడి కడకు భీమసేనుడు కీచకుం
గూల్చి తన్ను మెచ్చుచున్న ద్రోవదిం దడవుసేయక పొమ్మని పలికి
తాను మహానస మందరమ్మున కరిగె నియ్యెడ బాంచాలియు
నాట్యశాల వెలువడి తన పతులగు గంధర్వులచే సింహబలుండు
మృతినొందెనని కావలివారలకుం జెప్పిన వారును కీచకానుజన్ము
లగు నుపకీచకుల కయ్యది యెఱిగింప నుపకీచకు లెల్లరు బల
వించుచుం జనుదెంచి బిట్టునగచి సైరంద్రికారణమున నీతని
కీచాపు వచ్చెనని కోపించి ద్రోవదిం బెడగేలువట్టి యగ్రజుశవం
బుతో నంట గట్టి పితృవసమ్ము దెనకుం జనుచుండ యాజ్ఞసేనియు
సతిరావమ్ముగా నాక్రందనమ్మునర్చుచో నయ్యెలుంగు విని భీమ
సేనుండు రోషసంభ్రమంజై పరువున బోయి యున్నతబగు నొక
వృక్షముం బెల్లగించి నారినయం బడి యుపకీచకుల మాట
నూట యేపుర నుక్కడంచి వాచాలీ బంధిమోక్షణమ్ము గావించి
యవ్వెలందిని సుధేష్ణామందరమ్మున కినిపి తాను మహానసగృహ
మ్మున కరిగె.

శ్రీ మ హా భా ర త ము

గో గ్ర హ ణ ము

హరికాంభోజి - ఆది

ప॥ ఘనగోగ్రహణకథావిశేషమును - వినుపించెదవినుడి సభాసదులార॥
అ॥ప॥ వినుతయశుడు గాండీవి భీష్మాది వీరవరుల నెల్లరనోడించిన ॥ఘన॥

చ రణ ము

కీచకుడాకగంధర్వునెదుర్కొని గెడసెనన్న - వార్త వినిసుయోధనుడు
యోచించి పాండవేయు లాపిటనున్నారని - సమకట్టె గుర్తింప॥ఘన॥

సీ. కౌరవాగ్రజుడు త్రి ధ గర్తేశుని సుశర్మ

యనువాని విరటుగో ధ గణముబట్ట

నియమింప ఘనవా హి ధ సమన్వితముగా

నరిగి దక్షిణగోగ్ర ధ హణ మొనర్ప

మత్స్యభూజాని ధ ధ ర్మజముఖ్యుల సహాయ

మున త్రిగర్తేశు నొ ధ యైన జయించె

మఱునాడు నిజయోధ ధ వరులతో వెడలి కా

రపు లు త్తరమున ధే ధ నువులబట్ట

తే. గీ. సచటి గోపాలకులు పురి ధ కరుగుదెంచి

రాజపుత్రున కెఱిగింప ధ రాజసమున

సమరకౌతుక మేపార ధ సతులచెంత

రి త్తబీరమ్ము సూపుచు ధ ను త్తరుండు.

చక్రవాకము - రూపకము

ప॥ సమయమబ్బినందుకు తగు సారథి లేడాయె నాకు ॥సమ॥

అ॥ ప॥ సమరమున నిలిచి కౌరవ - సైన్యమెల్ల రూపుమాప ॥సమ॥

1. జంకుడు రా మమ్మూర్తులు - సైతము నావేరు విన్న
టంకారమ్మాలించిన - తావుల్లప్పి చరించరె ||స||
2. సరిగా నాసామర్థ్యము - శాంతనవాదు లెఱుంగరా?
పురమున లేననుకొనిరో - వరమున కేచుని తలచిరో ||స||

తే. గీ. అనిన వినిచెటనే యున్న * పూజ్యశేవి
“నడవజాలును మన బృహ * స్తుల యరదము
పనిగలిగెగాన సతని దో * డొని చచు” మన
నృపతనూభవు డిట్లనె * నేవగించి

చ. సరిసరి! వేడినా? గొనుట * సారథిగా గతిలేక, విరిచ
ఔఱుగడు సుతయేని యత * డెన్నఁగ వీణీయ పట్టెకాని, యీ
గురుతరనాట్యశాల యను * కొంటివా? సంగరభూమియన్న, న
ల్వరు నను కేలిసేయరాకొ * లోకులు చుల్కనజూచి, మాలిసి!

క. అన విని ద్రోవది, క్రీడికి
మను ఖాండవదహసనమయ * మన సారథ్య
మొనరించె సత డనుచు నొ
య్యన దెచ్చిన నుత్తరుడు బృ * హన్నల కనియెన్

చ. పవరము గల్గె నాకు బల * వత్తరమై కురుసేనతోడ నీ
యువతి వచించె సారథిగ * నొయ్యన నిగ్గొని పొమ్మటంచు, ఖాం
డవదహనమ్మొపట్టన ధ * సంజయు సారథివైతిమంట నీ
వవసనమబ్బె జూచి ముద * ముదగ సిరిభవోదకత్వమిన్.

వ. అన విని కిరీటి వైరాటి కిట్లనియె.

తే. గీ. ఖాండవ మ్మేర్పునప్పుడు * కవ్వడికి ర
ధమ్మనడపిన మాట వా * స్తవమెగాని
సీరథము దోలుటన్న సు * దియము దోచె
నైనవత్తు దప్పని సరి * యయ్యెగాన.

మంజరలు.

అని పల్కుచు భూమింజయునకు దే రాయితమ్మ గావింప
జనపాలకనందనుడు రథమెక్కె - దను చేడియ లగ్గింప

కునువీరుల పాగలు దెండని ప - ల్లి-రి బొమ్మపొత్తికలకు
గరితలెల్ల, నల్లే యని చని యు - తరుడు క్షీడితో బలుకు
ఆ కురుసేనం గని పాటిగోకు - మా! వెఱచి మధ్యలోన
నీకు వచ్చిన భయమ్ము లేను వై - నేనున్నాను సశేన
యని పలుకుచు జనిచని కౌరవ నై - న్యంబెల్ల దేటిపాఱ
గనుగొని వైచాటి కిరిటి కనియె - దనదా మేను గరుపాఱ.

మ. సరిలే! కౌరవసేన యన్న నిదియూ! ♦ చాల్జాలు నీపాటి కీ
యరదచ్చాన్ మరలీంపు! మీసరికి నై ♦ న్యప్రాంతముం జేరుతే
పొరపాటయ్యె దలంప బ్రాణములు తీ ♦ పుల్కావె? వేయేల నీ
తరమా, నాతరమా, కృపాదినిఖలా ♦ శ్రుజ్ఞావళిం గెల్వగన్.

వ. అని పలుకు భూమింజయునకు ధనుజయుం డిట్లనియె.

చ. కురుబలము స్వయితునని ♦ కోతలు గోసిత వింటి యెద్ద సం
గర మొనరింపకే రిపుల ♦ గన్గొని భీతిలనేల? నవ్వరే
గరితలునైత మిట్టి నిను ♦ గాంచినచో, పసుల న్మరల్పకే
పురమున కేమొగన్మునను ♦ పోయెదవోయి నృపాలనందనా!

తే. గీ. ఇట్లు వలుకుచు తేరు వో ♦ నిచ్చుచుండ
నీపసులు పాడుగాను పో ♦ నిమ్మనుచు ర
ధమ్మపైనుండి యుటికి ప ♦ తనముదెసకు
బాటిరదొడగెం బిక్క ♦ బలము కొలది.

వ. అట్లు పాటిపోవుచున్న యుత్తరుం గని విజయుడు పగ్గంబులు నొగల
ముడిచి రథం బుటికి వెన్నంటి పదశతమాత్రప్రదేశమ్మున నిలువ
రించి రాజపుత్రు బట్టుకొని “నీవు సారథివై రథమ్ము నడుపుము,
నేనా కౌరవులంగెల్తు” నన నయ్యుత్తరుండును.

కేదారగౌళ-జంపె.

ప॥ నిను సారథిం జేసి - కొని వచ్చినందులకె

నే ఖేదపడుచు ని - న్నే... రథికునిగా జేతునె ॥నిను॥

అ॥ ప॥ కొనకు నినుసమ్మకొని కురుసేనకెదురుదానె

కుక్కతోకను బట్టి గోదావరీదినటు ॥నిను॥

చ రణ ము

సారధినిజంపియే - చంపుచురు రధికునట

సమరధర్మ మెఱుగవో...నీవో బృహన్నలా ||సా||

పోరాడుమా నీవె - పోయి శత్రువులతో

చేకువయ్యె న్నీకు - చేటుకాలము నేడు ||నిను||

౪. అరులంగెల్పుట:చున్నచో నభినయంబా? నాట్యమా? గానమా?

దారమన్న న్వెనుదీయుచుండు మొకచో * మర్వార శేజోబల

స్ఫురణమ్మల్లల మేమె; క్లిబుడవు నీ * వున్ మాటలేగాని పో

టరివెల్లెడువు? రమ్మికం బెనగులా * డం జెల్లునే ప్రజ్ఞకై?

౫. అని పలుకు నుత్తరు బలాత్కారమ్మగ రథం బెక్కించి నిక్షిప్తా

యుశుబైన జమ్మికడకు సేర్చి ధైర్యమ్మనెప్పుడు నావృక్షమ్మపై

రాజపుత్రు నెక్కించి యాయుధబంధం బునుకొని గాంధీవముం

బుచ్చుకొని యెప్పటియట్ల నాయుధబంధ మును బెట్టింప నుత్తరుం

డట్లానర్చి వృక్షమ్మ దిగివచ్చి యయ్యవి పాండవుల యాయుధమ్ము

లని బృహన్నలచే నెఱిగి మహాత్మా! పాండవులిప్పు డెందుండిరిని

యడుగ నర్జునుం డిట్లనియె.

సీ. ధర్మాత్ముడైన నీ * తండ్రికి మిత్రస

త్తముడైన కంకుడే * ధర్మసుతుడు

వలలనాచుమున మీ * బాసనీడొ కీచ

కుని గొల్చి నతడె వృ * కోదరుండు

వారువమ్మలమీది * పారుపత్తెమ్మన

నెసగుదామగ్రంథి * యే నకులుడు

గోపాలురకు నాయ * కుండై చరించు తం

త్రీపాలుడే సహ * దేవు డరయ

తే. గీ. నర్జునుడ నేను మాలిని * యాజ్ఞ సేని

యూర్వాశి శపింప బేడినై * యుంటి నిచట

గడపితిమి మీపురమున న * జ్ఞాతదీక్ష

వత్సరంబిటు మత్స్య భూ * పాల తనయ

వ. అన విని యుత్తరుండు సంతోష విస్మయములు ముప్పిరిగొన
మహాత్మా! నీ వర్జనుడ వేయగుచో నతనికి గల పదిప్రసిద్ధనామ
ములం బేర్కొని; యాయానామము లెట్లుగల్గిననో చెప్పుమన.

సీ. అవదాళవర్ణుడ † నగుట నర్జనుడ, ఫ
ల్గునితారబాడమి ఫ † ల్గునుడ నైతి
వృక్షకుఁబట్టుట బాధ † డేనైతి, మారినమ
ప్పితికిఁటిడుడనై కి † ఁటినైతి
వెలిగుఱ్ఱము ల్గలి † శ్వేతవాహను డైతి
భయపెట్టి కలన బీ † భత్సుడైతి
విమతకోటిజయించి † విజయుడ నేనైతి
సురలనోడించి జి † ష్టుడనైతి

తే. గీ. శరము లిరుగేల విడి నవ్య † సాఁచినైతి
రాజసూయార్థమై గెల్చి † రాజవరుల
సంగ్రహించి ధనము ధనం † జయుడనైతి
నాకు నీ పది సార్థక † నామములగు.

వ. అని చెప్పిన విని యుత్తరుండు క్రీడికి నమస్కరించి చేతులుమొగిచి

శ్రీరాము - ఆది

ప॥ శరణు శరణు రిపుమర్దన విక్రమ - పరమ

పురుష.యో - పాండవమధ్యమ ॥శర॥

అ॥ప॥ నరుడ పీవని మ - సంబున నెఱుగక

నాపల్కిన మాటలు మన్నింపుము ॥శర॥

చ రణ ము

లేదు భయము నాకింక భీష్మాది - యోధు లన్న జగదేక ధనుర్ధర
నీడయాలభ్యముగ సార్థినై - నీయరదము దోలెద నొగలెక్కడ॥శ॥

చ. అనిన గిరిటి సాధనము † లన్నియు గైకొని తేరిపై గుణ

ధ్వని యొనరించి వానర ప † తాకమునిల్పియు శంఖమొత్త ద

ధ్వని విని కుంభసంభవుడు † పల్కె సుయోధనుతోడ చూచితే?
మనుజవర్ణ్య! పార్థుడు సుమా! యరుదెంచునదే మహోగ్రుడై.

చ. అనిమొన దేవదానవుల ♦ కైన నశేయు డతండు, ఫాలలో
చనుని జయించి పాశుపతి ♦ సాయకము గొనె, ధర్మయూర్తిగా
వున సమయమ్ము దీచ్చి వెలి ♦ వోని సరాక్రమమొప్పు వచ్చెను
నృనలజయింపబూని, యను ♦ మానములే దితడింతవాడెయ్యో.

వ. అనుచు నెద్దియో చెప్పబోవు ద్రోణుంగని సుయోధనుండు,

ఉ. పాండవ పక్షపాతమున ♦ బలెడ వంతియెగాని క్రీడియొ
క్కం డెటు గెల్వజాలు నుడు ♦ కార్ముకదక్షులనిండఱన్ మహా
ద్దండపరాక్రమక్రము డ ♦ తండని వందినిధాన శాత్రవు
గొండొకపెద్దగా నుడువ ♦ గూడునొకో మిముబోటివారికిన్.

వ. అన విని కృపుండు దుర్యోధనుం గాంచి.

మ. విలు జేతంగల వారి కెల్లరకు సు ♦ వేద్యులు నిక్కంబుగా
బలభీత్సూను పరాక్రమ బలడు పో ♦ వం డెన్నడున్ వట్టి మా
టలతో గావున జాగరూకులయి యుం ♦ డంజెల్లునం చాడు నీ
యలఘుం బాండవపక్షపాతి యన నా యుజానె ? దుర్యోధనా!

వ. అన విని రాధేయుండు సక్రోధుడై సుయోధనున కిట్లనియె.

పూర్వకల్యాణి - ఆది

ప॥ తిన్న యింటివా సాల లెక్కంచు - తీరు దోచె

నీ బాపలనైజము ॥తిన్న॥

అ॥ ప॥ ఎన్నదగిన శస్త్రాస్త్రవిదు లంచు - మన్నిం

పగ కందాలోబడి తిని ॥తిన్న॥

చ ర ణ ము

వెంట వీరిగొని పోరికి వచ్చుట - పిల్లిని గొని పెండ్లియిల్లు సేరుట
వంటిదే యగును గానిచో దగునె - పవరమందు పిఱికిమందు
వోయుట ॥తిన్న॥

2. కల్లగాదు “తాజెడ్డగోతి వన - మెల్ల జెఱిచె” నన్నట్టిసామెతయు
నెల్ల నైనికుల కుత్సాహ మూడ్చు - తేల? తమవల్ల గాకున్న
మానె ॥తిన్న॥

ఉ. బాపలసాయ మేమిటికి ♦ పాథివసత్తమ! నీకు, సంగరా
టోపముమీఱ నే నొకడ ♦ డుల్చెద పాథుని శీర్ష మస్త్రవి
ద్యాపటిచుంబు తేటవడ ♦ నొకఱు సూచుచునుండు డా భవా
నీవతి యడ్డగించినను ♦ నేడు కిరీటికి సావు తప్పునే?

వ. అన విని యశ్వత్థామ కర్ణున కిట్లనియె.

ఉ. గొల్లల నడ్డగించు టను ♦ కొంటివా? సంగరము ను బైరనీ
వల్లభునైతము నైలిచి ♦ వచ్చు కిరీటి నెదిర్చి నిల్పుటల్
జెల్లవు పొల్లుమాట లిక ♦ చేగువకుం జనుదెంచుచున్న వా
డల్లదె క్రిడి కారవ కు ♦ లాటవి గాల్పు గృశానుతుల్కుడై.

తే. గీ. ప్రబల దుగ్ధద ధార్తరా ♦ ప్రృకులధూమ
కేతు వన దోచె నాకపి ♦ కేతు వదిగా?

శకుని దుర్మంత్ర తంత్రము ♦ లాగు వింక
యెల్లరుం గూడి సోరి కా ♦ యితముగండు.

వ. అని పల్కు నశ్వత్థామామల వారించి యర్జునుడు సమీపంగతు
డగుటచే భీష్ముండు తాలభ్యజం బెత్తిచి సైన్యమ్ము దీర్చి
యున్నంత విజయుం డదైసకు జేరువోవబనిచి గురుకృప గాంగే
యులకు బదసమీపస్థలంబులం బడ రెండును, గర్జాభ్యర్ణప్రదేశం
బులం జన రెండునుంగా నమ్ములేసిన క్రిడింగని ద్రోణుండు సంత
సించి,

కళ్యాణి - రూపకము

ప॥ భళిరా! శిష్యుడవన నీ - వగదా యో పృథాతనయ ॥భళి॥

అ॥ ప॥ అలరితి నీ గురుభక్తికి - నారాధించితివ నన్ను ॥భళిరా॥

చ రణ ము

ఇలగురునకు బంగనామ - మిడుశిష్యులు నూర్గురేల

సలలితముగ నొకడేనియు - జాలడా నినుబోలువాడు ॥భళి॥

చ. పదయుగళింబ్రణామముల ♦ వైఖరినేసి శరద్వయమ్ము, స
మ్ముదమున సేమమానునెడి ♦ పోల్కి శరద్వితయమ్ము వీనులం

బదపడి సోకిసోకని క్ర ధ మమ్ముననేసి భలీ! కృతజ్ఞత
నివ్విదితముజేసికొంటిని త్రి ధ విష్ణువక్త న్యుడవోయి నాయనా!

తే. గీ. అనుచు నగ్గించు నంతలో ధ సద్గుణుండు
చిత్రగతి నెట్టులో కుదు ధ సేనజొచ్చి
గోవుల ముఱల్చు నంత శ ధ కుని జయద్ర
ధారు లొకమొగి పైబడ ధ సతిరయమున.

సీ. మండలీభూతమా ధ గాండివశ్శేషమే
వరిలు సురేంద్ర చా ధ కమ్ముగాగ
కర్ణముల్ ప్రయ్యలు ధ గావించు తగ్గ
కృణమే మహామోర ధ గర్జగాగ
శకుని నైంశవముఖ్య ధ శత్రు పీఠరాక్ర
మంబే నిదామకా ధ లంబుగాగ
కోదండ నిర్మూక్త ధ గురుతరోత్కటశరా
సారమే తపవర్ష ధ ధారగాగ

తే. గీ. విజయజలధర మెల్లెడ ధ విస్తరింప
గాల్వలై పాతె రక్తమ్ము ధ కదనభూమి
బెగడి చేప్తు దక్కిరి ధ పీరులెల్ల
నట్టిచో దాకె వాసవి ధ నర్క సుతుడు.

వ. అట్లు తన్నెదిరిన కర్ణం గని

దర్బారు - రూపకము

ప॥ కరము పండువయ్యె నాకు - కర్ణా నిలు పాటిపోకు ॥క॥

అ॥ ప॥ సరి నా కెవ్వరు తేరని - సభలం బబ్బుదు వీ వట ॥క॥

చ ర ణ ము

పలుకవచ్చు గా కెన్నియొ - కలికిన యము చేయదరమె
తలపగ కార్యవిదూరులు - తులువా! వాచాశూరులు ॥కర॥

క. అని పలుక ధనంజయుపై

దినుమణిసూనుండు గురిసె ధ ప్రీవశరంబుల్,

తను జుట్టుముట్ట సేనలు

కిసిసి నిశాంతాంబకముల ♦ క్రీడియు నేసెన్.

ఉ. అంచిత విక్రమాతీశయ ♦ మల్లన సూపుచు నైనయముం బటా
పంచలు జేసి చేతివిలు ♦ భగ్నమొనర్చి తడంగకమ్ము న
న్నించి శరమ్ము లంగ ధరి ♦ ణీవిభు బోరుతొలంగజేసి పూ
రించెను దేవదత్తమును ♦ క్రీడి విరాటతనూజు డుబ్బగన్.

వ. అట్లు కర్ణుండు కయ్యంబు విడిచి పాతీసంత నమానుష నిక్రముండగు
ద్రోణు డప్పార్థు దాక నేతెంచిన నరుండు గురున కిట్లనియె.

తే. గీ. ఓదియరెండేడు లడవులం ♦ బడి యిడుములు

గుడిచి వచ్చి యట్టి శి ♦ ష్య డగు క్రీడి

మీరుపెట్టిన దీపము ♦ మీపవిత్ర

పదములకు సేయు నిదె యభి ♦ వాదనంబు.

తే. గీ. పతిని డీకొను సుతుగన్న ♦ పడతి, గురు నె

దుర్మోహు నెట నృమాప్త వి ♦ ద్యు డటన్న

సామెతగ మీకడ నివ్విద్య ♦ సగ్రహించి

మిమ్మెదురజూచు నన్ను డు ♦ మింపుడనఘ !

ఉ. చేతులు రావు నాకు గురు ♦ శేఖర! మీపయిదొల్త సాయక
వ్రాతము లేయ, నాపయిని ♦ ప్రప్రథమంబున మీర లేయుడి
భీతిదొఱంగు నాకు, నిది ♦ విన్నను నాయెడ నింక ధర్మసం
జాతుడు కోపగింపడు, ని ♦ జమ్మన కయ్యది ధర్మమే యగున్.

వ. అని పల్కిన యర్జును ధనురాచార్యుం డిరువది బాణముల నేసిన
వానినిన్నింటి గవ్వడి తుత్తునియలొనర్చి పోరుచో గౌరవసైన్యంబు
క్రీడి కడ్డంబుసాచ్చిన వివ్వచ్చుం డసంఖ్యాక బాణపాతంబున
సైన్యంబును దైన్యంబునొందించుచు ద్రోణు డేయు బాణంబుల
దునియలు గావించుచున్నం జూచి విస్మయపడి గురుండు.

మోహన - ఆది

ప॥ నిన్నాహవమున నిలువరింపగా-నేర డాఫాల సేత్రుండైనను ॥ని॥
అ॥ప॥ ఎన్నదగినవిలు కాడవోమవో-యన్నా! విను చాకన్నఘనుండవు॥ని॥

చ రణ ము

దేవదానవుల గెలిచిన నిన్నుం - దేటిచూడ వశమామానవులకు
నీవంటిశిష్యునకు విద్యగఱచి - నేగృతకృత్యుడ నైతి నర్జునా ॥ని॥
మ అనుచున్నంత మహేంద్రసూనుడును ద్రో, శాచాప్యపైనించి మా
ర్గణపాళి నివరణుం బానర్ప దత హీ * ప్రక్రోధులై తాకి ర
ర్జునుద్రోణాయనియు గృపుండు, నరుడున్ * రోషించివారిన్మహా
ప్రనికాయమ్మల బాటదోలి యిటియుం * దాకెన్వడిస్థిమ్మనిన్.
క. హరినోర్చినవా డొకకడు

హరునోర్చినవా డొకడు * నాయుర్వురు సు
గరమొనరించుచు భేచర
వరసన్నతి పాత్రులైరి * భారతమీరుల్.

తే. గీ. కొనకుగ్రీడి మందాకి నీ * తనయుచేతి
విలుదునెమి వక్షుచును శర * మ్ములనిచుపగ
సో తెరథకూబరమ్మన, * సూతుడంత
నరదముం దోలుకొనిపోయె * నచటువాసి.

వ. విజయుండును యుద్ధమ్మన దనివిసహక గుంపులుగట్టియున్న కురు
పైన్యంబుపైబడి యెట్లాడుచు కడకు నుర్యోధనుపై జాతుకుటమ్మల
నేయ నయ్యరగకేతనుండు యుద్ధభూమినుండి తొలంగి చను
చుండం గని కవ్వడి సుయోధను నిల్లుపాలంభించె.

కన్నడ - ఆది

ప॥ కయ్యమన్నజూదంబనుకొంటివి-కాబోతును పాపముచుర్యోధన ॥క॥
అ॥ప॥ అయ్యవారియుంగటనే చూపితి-వారసీపాటుబోతుతనంబిటు ॥క॥

చ రణ ము

ప్రతిసజేసెచిన్నన్న మిము నూర్వరం - గూల్చెదననిఘోరాహవమున॥
ప్రతికిపోతి వద్దాన నేడిసీ! పాటిపొమ్ము - కౌరవకులపాంసన ॥క॥

సీ. ఆనిన రోపించి పా ♦ ధునిపయి గురుపతి

కవియ భీష్మచోణ ♦ కర్ణముఖ్య

వీరు లెల్లరు నొక్క ♦ పెట్టున వచ్చి తా

కిన విజయుండు మో ♦ హనశరమ్ము

విడవ నాయుధములు ♦ విడిచి యెల్లరు నేల

నొఱగిరి నిదించు ♦ చున్న యట్టు

లర్జునప్రేరితు ♦ డై యుత్తరుడు శాంతి

నవు డున్నవంకకు ♦ స్వనక తక్కు-

తే. గీ. యోధవరుల యష్టీషమ్ము ♦ లొకట గోసి

తెచ్చి రథ మెక్కి వెనుకకుం ♦ దేరువోవ

నిచ్చుటయు గౌరవులును ల ♦ జ్ఞుచి భీష్మ

నానతిం దారిబట్టిరి ♦ హస్తీపురికి.

వ. అంత నర్జునుండు తిరిగి జమ్మికడకు సేరి గాండీవాదిసాధనమ్ములు పూర్వప్రకారమ్మున నిక్షేపింపజేసి, దేసదత్త కిరీటాది పరికరమ్ము లంతర్ధానమ్ము సేయించి, కురుబలమ్ము గెల్చి యుత్తరుడు వచ్చు చున్నట్లు సాటింపుడని గోపాలురపురంబునకనుపనన్వారుననిభూమిం జయు విజయమ్మువిరటునకుదెల్పి చనిరయ్యెడవిరటుండు కంకునితో జూదమాడుచు దనకుమారునివిజయంబున కెంతయుబ్రమోదించుచు బొగడుచున్న నయ్యది బృహన్నల జయంబని ధర్మజుండన గోపించి భూపతి సారెగొని ధర్మపుత్రునేయ గంటువడి రక్తమ్ము స్రవించుచో తక్షణంబ తచ్చణితముం దనయుత్తరీయమ్మున నొత్తు సైరంధ్రం గని మత్స్యమహీవల్లభుండు సి పీ శోణితంబుపై జీరంబట్టుటకు గారణం బేమన సైరంధ్ర యిట్లనియె.

చ. కులమును శీలముం గలుగు ♦ కోవిదమాన్యుడు కంకు డట్టి యీ
యలఘుచరిత్ర రక్తము ధ ♦ రాధిప ! ధారుణిపైని యెన్ని చు
క్కలునపడు నన్నివర్షములు ♦ గల్గును కాటక మిందుగాన నే
సిలుగును నీకు నిక్కతన ♦ జేకురకుండగ నిట్లు జేసితిన్.

తే. గీ. అతిలో నుత్తరుం డట ♦ కరుగుదెంచి

సర్వము నెఱింగి “కారవ ♦ సైన్య మెట్లు

గెలిచి వచ్చితి" వందు న గ్గించి పలుకు
తండ్రి కిట్లనె నెంతయుం ధ దత్తరమున.

సరస్వతి - ఖండగోతి.

ప॥ ఎతవనిజేసినా - వీయనఘు సారెగొని
యేసి పాపముగొంటినా - యితండవడనుకొంటి ॥వ॥

అ॥ప॥ సంతతామలసత్య - సంధుడౌపాండుభూ
కాంతు నగ్రనుతుడు వరధర్మ భూనేత ॥యో॥
చ ర ణ ము

వలలుడే భీముడు, బృ - మాన్మల యె విజయుడు
వారువమ్మల నేలు నా - దామగ్రంధియె నకులుడు ॥వ॥
అలరు తంత్రిపాలు - డరయ సహదేవుండు
చెలువ సైరంధ్రియే షీతినాథ! పాంచాలి ॥యో॥

తే గీ. ధార్తరాష్ట్రుల కట్లు జూ ధమున నోడి
పదియు రెండేండ్లు పాండు భూ ధ పాలనుతులు
సలిపి వనవాస మంత న ధ జ్ఞాతదీక్ష
గడపినారలు మనవీట ధ కాలవశత.

వ. అన విని విరాటుం డచ్చతామోదమ్ములు ముప్పిరిగొన వినయ
మ్మున ధర్మజనకు మ్రొక్కి తక్షణం బుత్తర నయ్యెడకు రావించి
“యిమ్ముద్దియ నర్జునున కిడి పెండ్లి సేయ వలంచితీ” నన నర్జునుం
డక్కన్నియం గోడలిగా గైకొందు నన విరటుండు సంతసించిసుము
హూర్త నిరూపణంబు సేయించి యాదవపాంచాలాది బంధుజనుల
నెల్లబెండ్లికిం బిలువబంచె సంత పాండుకుమారులు జమ్మిపై నిడిన
యాయుధమ్ముల బూజాపూర్వకమ్ముగా దెచ్చికొని యుపస్థావ్యం
బునవసించియుండ నయ్యెడకు సపరివారమ్ముగ నుభద్రాభిమన్యుల
దోడ్కొని బలరామకృష్ణులరుదెంచి కుశలం బెఱింగి యభిమన్యుని
భద్రగజాహుధుం జేసి విరటుపురంబున మంగళతూర్యనాదంబులు
సెలగ మహావైభవమ్మున చుత్తరాభిమన్యులకు వివాహమహోత్స
వంబు గావించిరి.

శ్రీ

మ హా భా ర త ము

— శ్రీమద్భాగవతము —

పాండవ సందేశము

యమునాక క్యాణి - ఆది

ప॥ వినుడీ పాండవసందేశ కథన్ - వినిపించెద నేను శుభంబగు ॥విను॥

అ॥ ప॥ వననిధివోలె ప్రతిసవర్షర సోదయ - భాసుర మగు నీ భారత చరితము ॥విను॥

చ ర ణ ము

ఉత్తరాభిమన్యులవివాహ మ - హోత్సవానంతరమున పాండవులు చిత్తము లలర నుపస్థావ్యమునం - జేరి రెల్ల రానందభరితులై॥ వినుడీ॥

సీ. కౌరవాగ్రజుడు సం ♦ గ్రామమందున గృత
నిశ్చయుండై సని ♦ నీరజాక్షు
సాయమర్థించి నా ♦ రాయణుండును పవ
ళింప నాతనితల ♦ యంపివైపు
నాసీనుడై యుండ ♦ నర్జునుండరిగి కా
లగడయొద్ద జేరి ని ♦ ల్వబడియుండై
నంతలో మేల్కని ♦ హరి పార్థ జూచి సం
తనమున నెల్లరి ♦ కుశలమడిగి

తే. గీ. వెనుకనున్న సుయోధనుం ♦ గని సకార
వమ్ముగా నేమమరసి న ♦ ర్వజ్జడయ్య
నేమెఱుంగనియటుల న ♦ టించి తావ
కాగమనకారణంబేమి? ♦ యన నతండు

శ్లో. ౩ - రూపము

ప॥ కౌరవపాండవులు పెనగు - కాలము చేరువయ్యెను ॥కౌ॥

అ॥ ప॥ కోరగవచ్చితి రణమున † గోపాలా! నీసాయము ॥కౌరవ॥

చరణము

సరసిజాక్ష బాంధవమున - సముదము నీకుభయులము

కర మనుకూలుడవు గమ్ము - కయ్యమ్మున నాకియ్యెడ ॥కౌ॥

ఉ॥ నే నరుదెంచితిం దొలుత † నీకడకు న్నినుబోటి సజ్జను

ల్మానుగ ముందువెనకల గ్ర † మమ్ముగ నారసిగాదె కార్యసం

ధానము సేయుచుందురు జ † నార్దన! కావున నాకు నీవు నీ

సేనయు దోడుగావలయు † సెప్పగలాడవె నీకు ధర్మముల్?

వ॥ అన విని వాసుదేవుం డిట్లనియె.

శా॥ ముందే వచ్చితి వీవు, చూచితిని ముఁమ్ముం దర్జును న్నాకు, మీ

యం దెంతేని విభేద మేల్పుడను, నా † యం బిరువ్వురుం గోరు టి

చందం బారయ ధర్మమేయగును, నా † సైన్యమ్ముభాగింతు, మీ

రం దెవ్వారల కేది యిష్టమగునో † యద్దానిం గైకొండికన్.

ఉ॥ వీరులు నన్నుబోలు పది † వేవురు గోపకు లున్నవార ల

వ్వారొకవైపు, సేయుదురు † భండన; మే నొకవైపు, సుంతయుం

బోరొనరింప; సేయుదు † బుద్ధికిదోచిన సాయ; మిందులం

గోరు డభీష్ట మెయ్యదియె † కోరగజెల్లును ముందు క్రీడికిన్.

వ॥ అన విని యర్జునుండును,

శ్రీరంజని - రూపము

ప॥ పాఠిని రథమెక్కుము - చాలునాకు గోపాలా ॥సారథి॥

అ॥ ప॥ నీ రణమేరికివలయును - నీకటాక్షమున్నజాలు ॥సారథి॥

చరణము.

నీవే యుద్ధ మొనర్చిన - నెటుపచ్చను వేరు మాకు

బావా! నీ దయయున్నెడ - పగతుర గెల్పుటెంత పని ॥సా॥

క॥ అన విని సుయోధనుడు నె

మ్మనమున సంతోషమంది † మాధవ! నే ద

క్రిన దానిగొందు ననుచు

జనె సంతట శౌరి నవ్య * సాచి క నె నిటుల్.

తే. గీ. విక్రమోపేతు లాహవ * వీరు లైన
గోపకుల పదివేపురం * గొనక విడిచి
యాయుధము నైన ముట్టచి * యట్టి వెట్టి
గొల్లబోయని నను గోగు * కొంటి వేల ?

వ. అనిన విని కిరిటియు

ఉ. నీ కెదురైరణమునను * నిల్చిన నీ పరున్ములోకముల్
మాకు సహాయమైన నిను * మార్కొనజాల మనంగ, గోపకా
నీకముగోరి నిన్నెదర * నేర్తుమె ? నా రథమందు నిల్వమ
య్యా! కురుసేన గాదు త్రిపు * రాంతకునైన జయింతుగేశవా !

నీ. పరమేస్థినోట వె * ల్వడిన వేదముల
సారమ్మ శౌరియే * సారధియట
పాశుపతార్థమై * పవరమందున నుమా
రమణు గెల్చిన క్రీడి * రథికుడంట !
వరుణకు బేరనై * శ్వినరాంతకమ హే
శ్వరవాసవాను ల * స్త్రుగురులంట :
గాండీవమాదిగా * గల సాధనములు
దేవతావల్లి ప్రసా * దించినవట !

తే. గీ. సంగరమ్మున నెవడాగ * జాలువాడు ?
తెలిసియే కోరితిని జుమా * దేవదేవ !
హృదయ పరిశోధనార్థమై * యిట్టిమాట
లాడితివిగాని బావా ! మ * హానుభావ !

వ. అని పల్కి గోపాలుం దోడ్కొని ధర్మభూపాలు కడకుం జనియె
సంతనట శల్యుండును పుత్రమిత్రసైన్యసమేతమ్ముగ బాండవసహ
యార్థమై వచ్చుచుండ మార్గమధ్యమ్మున దుర్యోధనుం డెంతయుం
దన్నుగౌరవింప సంతృప్తాంతరంగుడై కురుపతింగని “నీకెయ్యది
యిష్టంబు కోరుమిచ్చెద” నన.

మలయమానుశము - ఆది.

ప॥ కోరున దేమిన్నది ముద్రేష్వర - గురుగదా

సమర ... కుశలుడవు...సత్యసంధుడవు ॥కో॥

అ॥ ప॥ చేరనాకమాత్యుడవై కారవ - సేన నెల్ల నడిపింపు రణమున

చరణము

కారవులని పాండవులని భేదము - గలదె నీకు మామా ...

యుభయలొక రూపు ॥కా॥

సీరలోక మగ్గింప వరఃస్మృత - బోరాడుము నాకు

సహాయముగా ॥కోరు॥

చ. అన విని శత్రు డట్టులె స ♦ హాయ మొర్తును గాక పాండునం
దనుల సవశ్యునింగని ప ♦ దొపడి వత్తుటంచు బల్కితా
జని వడి వారలున్నెడకు ♦ సత్కృతుడై ధృతిరాష్ట్ర సూతికిం
దనకు బాసంగుమాటల వి ♦ ధాన్యము దెల్పిన ధర్మజుండనన్.

ఉ. కారవనాథు పక్షమున ♦ గయ్యమొనర్పడు సమ్మతంబె; నా
కోరిక దీర్చు దొక్కటియ ♦ కోరునదేమన సూతసూతికిన్
సారథి వీవు దక్క కురు ♦ సైన్యమునం దొకరుండు లేడు మా
మా! రణమందు కర్ణ హృద ♦ యమ్ము గలంచి కిరీటి నేలుమా.

తే. గీ. అనిన ముద్రేశ్వరుం డియ్య ♦ కొని యుధిష్ఠి

రాదులను వీడుకొని చనె ♦ హస్తీ పురికి

నంత సమరసహాయార్థ ♦ మైశ్రపాలు

పొందెంచుచు నుండి ర ♦ య్యిరు తెగలకు.

ఉ. అంతట నాచి కేయు దొగి - నంపెచు సంజయు ధర్మసంభవున్
శాంతియుతాత్ము జేయుమని, ♦ సంజయుడుం జని యెల్లవారి న
త్యంత భయోరుభక్తి విస ♦ యమ్ములజూచి నమస్కరించి తా
నెంతయు నేర్పునం బలికె ♦ నిట్లు యుధిష్ఠిరుతోడ గొల్పునన్.

ధన్యాసి - ఆది

ప॥ సంతసించుచున్నాడుమిత్రుడై-యెంతయేనిమీసేమమాలించి ॥సం॥

అ॥ప॥ వంతలన్నింటిబాసి మీరుపల్లావ్యంబుననుఖులైయున్నారని ॥సం॥

1. మతిమాలినవార్థకృముకతమున మాన్పడయ్యెద్యోధను చెయిదము
వెతలకోర్చి ధర్మచ్చుదప్పకే ప్రతిస జెల్లించుకొంటివో యనఘ॥
2. కలహమాడి దాయాచులుమడియుటకన్న దాగుణం బున్నదే? తలప
కులవినాశకరమా కార్యమునకు దలపెట్టరు నీబోటిమహాత్ములు॥
- చ. అలవియె నిర్ణయించగ జ యూపజయమ్ములు తొల్ల, మీరలే
కలన జయమ్ము గాంచెదరు † గాక, యజాతరిపుండవంచు ని
ర్మలయశమంది తుచ్చమగు † రాజ్యసుఖంబుల కాసలెంది దా
యల ననుకంప వీడి తెగ † టార్తువె; నెత్తురు కూడు తిందువే?
- తే. గీ. పాలాసగ లేదలన్న కో † పమున బంధు
కోటిదెగటార్చి నెత్తురు † కూడు దినుట
కన్న మేలగు నీకు భీ † టొటనమ్ము
జేసియెసను గడపుట † జీవయాత్ర.
- చ. ఒరులకు మ్రింగ జేదగు మ † హోగ్రహలాహల మట్లు మ్రింగగా
హరునకు, దీప్రకోపరస † మల్లన మ్రింగికొనంగ నీకునున్
వరుసగ జెల్లె; శూలి కెన † వచ్చు దయానిధి నీవు కాన నో
నరవర! యట్టి నీ వలిగి † నన్ జగమంతయు భస్మరాసియా.
- వ. అన విని ధర్మనందనుం డిట్లనియె.

కేదారగౌళ - ఆది

ప॥ భాగమీకుండ-శాంతిగూర్చుమనిపంపెనానిన్ను మాపెదనాయన?
అ॥ ప॥ జోగులరై కారడవుల-బట్టుకయూగులాడుడనియా సందేశము?

చ ర ణ ము

కాకపోమలని తమ్మునికొడుకుల - మేకైవడి నిర్భాగ్యులమైనను
మా కాతనిచరితము-క్రొత్తగాదు-మాన్పలేడు సుర్యోధను మతమును
శా. “ఏనా డా విదూరాదు లేమిటికి నీ † కీ జూదపుంగల్లి, యె
చ్చో నింద్యంబగుగాన నాస విడు” మ † చుం జెప్ప నాలింపడో
యానాడే చెడె వశగౌరవము; భీ † మాచల్ మదియాజకున్
లోనై బన్నములెన్నియో సయిచుటల్ † గుర్తింపవో? సంజయా!

సీ. తెరపితేకుండ గాం డిని భండనమున

గజకుటమ్ముల వాన డ గుటియునాడు

కురుకుమారులతల డ బ్దురమున గద కేల

గొని భీముడు పగుల డ గొట్టునాడు

తఱిమి మాద్రదేయ ప్ర డ ధము డరపిరుల

జిగదజవండజ డ సేయునాడు

కారుచిచ్చుభోలె డ గవిసి నైనాటపిం

జిన్నతమ్ముడు బూదె డ సేయునాడు

తే. గీ. తమ్మునికుమారులంచు వాం డ డవులు తెలియు

నట్లు మమ్ము గాశీయాత్ర డ పంపు పున్నె

మాతృజుల ఘోషయాత్రకై డ యంపు పున్నె

మనుభవింపగలా డిక డ సంధన్వపతి.

శా. సికేతోచెనా డ యాతడే యెనెనా ? గా ' సి, బిచ్చపుంగునాడు మే

ల్మాకుంచున్ వచ్చియించినాడ విడి ధ డ ర్కబెట్లు తేజోబల

ప్రాకట్యమ్ముగలట్టి రాచకొడుకుల్ డ రక్తాష్టమేగాక, యే

వీకన్ బిచ్చపుగంజి ద్రావుదురు? ని డ వీర్యాత్ములై, సంజయా!

వ. అని పలుక ధర్మజుని వీరరసోచితమ్ములగు వాడిపలుకుల కెల్లరు

నక్కజమంకిరి. అంతవాసుదేవుండు సంజయుంగని ధర్మజునుద్దేశం

బున కనుగుణంబుగ నిట్లనియె

ధైరవి - రూపకము

ప॥ సమర మెట్లును దప్పుదు - సౌజయ! సీకేమి వెట్టి ॥స॥

అ॥ ప॥ యము డాకలిగొనియున్నా - డఖిలజనక్షయమగు నిక ॥స॥

1. పరిభవపడి చేతగాని - వారింబలె నుటకంఠె

పరిపంధుల నుడుమానుటె - భావ్యుబసి తోచునాకు ॥సమ॥

2. సాగవింక మునుపటి వలె - సౌబలు దుర్మంత్రంబులు

నాగపురాధపు నంధుని - నక్క-వినయములు నెల్లన్ ॥సమ॥

సీ. విసమువెట్టిరి, కర డ పిచ్చిని ఫణులచే,

గాల్పించి రట్లు లా డ యౌగృహమ్ము

జూదమాడించిరి, ♦ సుదతికి గొల్వొలో

గారాని యిబ్బది ♦ గంగజేసి

ఁఖిలరాజ్యశ్రీల ♦ హరియించి వైవెచ్చు

కట్టగుడ్డలతోడ ♦ గాన కంపి

రట్టిమోరకులతో ♦ నెట్టు లీపాండురా

జ తనూభవులకిక ♦ సంధిపొసగు

తే. గీ. రోషమయ మహాతరువు దు ♦ రోధ్రానుండు

సకంఠ మారయ గర్జుడు ♦ సౌబలుండు

కొమ్మయగు దుస్ససేనుడే ♦ కుసుమఫలము

పోల్చు నా ధృతరాష్ట్రాడే ♦ మూలశక్తి.

చ. తలవగ ధర్మవృక్షమగు ♦ ధర్మతనూజుడు, సకంఠ మారయన్
బలరిపు సూతి, శాఖయగు ♦ వాయుసుతుండు వృకోదరుండు, పూ
వులును ఫలమ్ము లా కవలు, ♦ భూసురులేనును నాల్గువేదముల్
విలసిత మూలసంచయము ♦ వేయు నికేటికి? నమ్ము, సంజయా!

క. కాని మొక్కకపరి కరిపురి

కే నేతెంతును వచింతు ♦ హి ౩ వికనైసన్

భూనాథుడు వినెనా సరి

కానున్నది కాకపో ది ♦ కన్ విసకున్నా.

వ. అనివిని సంజయుం డట్లు సేయుట లెస్స యనిపల్కి యెల్లరికడ
సెలవంది ధర్మజాదులు తన్ను సగౌరవమ్ముగ బనుక నుపస్థావ్యంబు
వీడ్కొని ప్రొద్దుగ్రంకునంతకు గరిపురమ్ము సొచ్చి ధృతరాష్ట్రాని
గని పొండవుల సేమ మెఱిగించి యచ్చటి విశేషంబులం జెప్పె
నిట ధర్మనందనుండును శ్రీకృష్ణభగవానుం గాంచి యిట్లనియె.

బలహ - అ. ౩.

ప. సారాశశు తెల్లమయ్యేనేగడ! - సర్వము సంజయరాజు భారమున
ల. ప. పోరాటము గాకుండ కార్యమేతరునం జక్కబడదని తోచును

చరణము

తగును కార్యసాధనకునై సామ - దాన భేద దండోపాయములు
జగడమేల సియోపినయంతకు-సంధి కూర్చి యత్నించిచూడుమా ||సా||

మ. మము గాపాడగ నిన్నుజూపి చనియెన్ ♦ మాయయ్య యీశికటా
క్షుచునం గష్టములన్నియుం గడచె సం ♦ గ్రామము గాకుండ ని
ల్పును యెట్లెనియు మామకోభయకు లమ్ముల్ సంధిగావించి సా
ధ్యముగాకున్నెడ నాసుయోధను ససాధర్యము గూల్పింపుమా!

శా. ఏదూర్భిచ్చినజాలు మాకనుము, సే ♦ యంజాలజ్ఞోజ్ఞాతివా
డై దుగ్యోధను డింతమాత్రమును, నే ♦ లా? బాంధవశ్రేణి దా
యాదవ్రాతము గూల్చి చేకొనెడు రా ♦ జ్యం, బీ విపద్వార్థి నెం
తే దాటింపగ గర్జభారుడవుగ ♦ య్మా, మాకు దామీదరా!

వ. అనినవిని వాసుదేవుడు ధర్మజుగని.

ఉ. ఎంతటి ధర్మరాజవా? హ ♦ రించి దురోదరముడు సంపదల్,
గాంతకు గోల్వకూటమున , గాని పరాభవము బొనర్చి, మి
మ్మంతలు జేసియున్ వనుల ♦ కుపిన దాయలు చత్తురంచు నీ
వంతున జాలినందెదవు బా ♦ పురె! రాచరికంపు ధర్మమే?

శా. కాని మేగుడు హస్తినాపురికి గం ♦ గానందనాదుల్ కరం
బానందితురు మీవిధమ్ము విని, లో ♦ పాలోపము త్రేలు, నా
పై నిందితురు వారి నెల్లరును, యా ♦ వచ్చక్తియుం జూపి బా
వా! నాయోపినయంత బలుకు సభన్ ♦ వారింపగా యుద్ధమున్.

వ. అనిపల్కి భీమసేచుం గని సంధివిషయమై ఏయభిప్రాయం బేమన
నటండును.

పూరి - రూపకము

ప|| అడుగు దప్పు రీ పాండవు - లన్న హుట కెన్నడైన ||న||

అ|| ప|| ఇడును లెన్నియేనింతకు - నెక్కుడు ప్రాప్తిచుగాక ||అ||

చరణము

కొడుకులతోబాటు సరిగ - పుడమి పంచిపెట్టుమనుము
వెడగుల మాటల చెవినిడి - చెడవలదను ముద్దునితో ||నడు||

శా. పాలీకున్న గదాభుజంగికి సుత ♦ ప్రాణానిలమ్ము ల్వడి
వ్బలైపో మను వృత్తిగూర్తు దనకు ♦ స్థాంధారికిం బేర్చి, దా
సీలై భానుమతీముఖాంగనలటన్ ♦ సేవించుటే గల్గు బాం
చాలిం బట్టముగట్టు దేననుకూ రా ♦ జ్వంబెల్ల మాయన్నకున్.

వ. అనిన నర్జునుంగని నీయభిప్రాయం బెఱింగింపుమన నతం డిట్లనియె.

ఉ. సాహసవృత్తియై ననుజ ♦ సౌబల కర్ణసహాయుడై రణో
త్సాహమునన్ సుయోధనుడు ♦ తానొగి సంధి పొసంగ నీనిచో
బాహుపరాక్రమ క్రమము ♦ భాసిల నుగ్రరణమ్మొన బూ
ర్ణాహుతిసేతు నారథికు ♦ లందర నేనొకడన్ శరాగ్నికిన్.

వ. అనునంతలో నకులుండిట్లనియె.

ఉ. వారిబలమ్ము వారు, మన ♦ వారిబలమ్మును మేము మెచ్చుకొం
టారయ నైజగర్మముగు ♦ నందునలేకు ప్రయోజనంబు గా
దే, రణమందు సాయకము ♦ లే తెలుపగల పీ వితర్క మే
లా, రయమేగి యోపిన కొ ♦ లంది వచింపుము సంధిగూర్పగన్.

వ. అని పల్కిన విని గోపాలుండు సహదేవుంగని నీయభిప్రాయం
బేమన నతడిట్లనియె.

చ. అడిగితి వీవు గావున ము ♦ రాంతక! చెప్పెద నాలకింపుమా
యొడబడ డెట్లు సంధికి ను ♦ యోధను డాలముగాకతప్ప దా
చెడుగులు నూర్వరు న్వడి న ♦ శింశుగు సేనలతోడ వాజిలో
బుడమి సమస్తమున్ శమన ♦ పుత్రునిపాలకు నేనెఱుంగుదున్.

వ. అని పల్కిన సహదేవుని వాక్యమ్ములువిని సాత్యకిప్రముఖరథికివరు
లెల్లరు నభినందించి రంతలో గ్రోవది గోపాలదేవుంగని దైన్య
మ్మున నిట్లనియె.

జంఘూటి - అది

ప॥ అన్నా! సంధిఘటింపకుమా న-న్నంతలుజేసినచెనటులతో ॥నన్నా॥

అ॥ప॥ బన్నమంధిపగతురకుజాలకీతెన్నునంబొందువడియనర ॥యన్నా॥

1. అపభ్రంశమున శుచి-యగు వేణిం గొనియట్టిడ్చిన పా-పాత్ములతో॥

2. మన్ననేను తను - వింతలొత్తుగ తునియలై చెదర - గనునంతకు॥
 3. కౌరవగ్రజుని వీనుండును గ-న్నార ఘర్మజుడు నేచుజాతు॥మన్నా॥
 ఉ. ఓరిమి నీపరాభవము * లోర్చితి జిచ్చొడిగట్టిరట్టు లే
 తీరున నాటు పెన్నుచును * దీనికి గల్గును తోడబుట్టువీ
 వారయ దుష్టనిగ్రహుడ * వాత్మవిభు బ్జగదేవీరులే!
 వేటొక యాడుదానికి ల * భించునె సౌఖ్యము నాకె లేనిచోన్?
 సీ. భీముండు కురుపతి * పెందొడల్ విటచి న-

శ్వాసను తొమ్మన * స్రమ్మద్రావ,
 సవ్యసాచియు నంగ * జనపాలు నునుమాడ,
 నలనాడు గడు ప్రజ్ఞ * లాడినారు,
 అంతకుం జాలదు * రైసనేమి : యుధిష్ఠి
 రాజ్ఞ మొరచు ప్రశాం * తాత్పులగుచు
 గాన నేచు సుభద్ర * కయ్యమ్మునకు జని
 ఏడాట లాడించి * యేనడంచి

తే. గీ. కర్ణ దుర్యోధనాదుల * గసి మసంగి
 ధారవోయుదు మింక త * త్ఫలమునరుని
 గాండివమునకు, భీముని * గడకు, వారి
 ప్రతినలును జెల్లు నా * మనోర ధముదీరు.

వ. అనిపలుక ద్రోవది నుచితవచనమ్ముల నూరాల్చి యెల్లరికడ నెల
 వంది జలజాతుండు మఱునా డరుగోదయమ్మున శైబ్య సుగ్రీవ మేఘు
 పుష్ప వలాహకంబు లనంబరగు తురంగములం బూన్చి వైనతేఽః
 ధ్వజంబెత్తి దాసుకుండు తెచ్చిన రథమ్మున సాత్యకి సమేతమ్ముగ నెక్కి,
 కుంతినెంతయు నూఱుడింపుమని పలుక- ధర్మజాదుల ఏడొని చనిచని
 యొక్క-యెడ నారద జమదగ్ని కణ్వాది మహామునులం గని నమస్క-
 రించి రాయబారంపు వచనంబు లాకర్ణింప వచ్చిన యమ్మహర్షుల
 దీవన లంది సాయంసమయమునకు గుశస్థలమ్ము సేరి యయ్యెడ బట
 కుటీర మెత్తించి విడిసె. కరినగరమ్మున నాంబికేయుండు శ్రీకృష్ణుని
 రాంబిని విదురాదులంగలసి సంతసించుచుండె.

శ్రీ మ హా భా ర త ము

శ్రీకృష్ణ ని రాయ బారము.

భైరవి - ఆది

ప॥ శ్రీకృష్ణుని రాయబారచరితము - చెప్పెద నాలింపు డనఘులార॥శ్రీ॥

అ॥ ప॥ ప్రాకట ధర్మా ధర్మనిరూపిత - వాకికజ్ఞాన సంధాయకమీ॥శ్రీ॥

చ ర ణ ము

శౌరి కుశసలినుండి కరిపురికి - జరుదెంచిన భృతరాష్ట్ర జెనురేగి

గౌరవమ్ముగా దోహాని చనియ-ర్హ్యపాద్యాదివిధులగృహజుచెను॥శ్రీ॥

సీ. అర్చించి యుచితాన ♦ నాసీను గావించి

యెల్లరి సేమమ్ము ♦ లెఱుగునంత

విదురునిగాంచి గో ♦ విందు డిట్లనియె 'సీ

యింటికి విందున ♦ కేను వత్తు'

నామాట నల కౌర - వాగ్రజుం డాలించి

తగునె? నీతికిని బాం ♦ ధవమునకును

వెలియగు సేత గా ♦ వింప నీకన, గృష్ణు

డా సుయోధనున కిట్లనియె నొత్తి

తే. గీ. 'పాండుతనయుల దూతనై ♦ వచ్చినాడ

కార్యముం దీర్చి యామీద ♦ గౌరవింపు

రాయబారి ముందుగ దిన ♦ రాదు నీవె

ఱుంగవే?' యన ననియె దు ♦ రోధనుండు.

క. అగు గాకుండును కార్యము

నగధర ! నాయుంట గుడిచి ♦ నావలన న్ని

కగు కార్యం బెఱిగింపుము

తగు నే నీహాటి కి వి ♦ ధమ్మగ సేయన్ ?

వ అనవిని దేవకిపట్టి గాంధారిపట్టి కిట్లనియె.

ఉ. పాండుకుమారు లేవురును ♦ ప్రాణసము ల్విడు నాకు, నీవు శ
త్రుండవు వారి కేగతి హి ♦ తుండవు. నాకగుదీవు? గాన శ
త్రుండిడు నన్ను ముంగుడుతు ♦ రో! యమ్మత్తు విషమ్మవోలెగా
కుండునె? యంగరక్షి తగ ♦ దో, తరువస్తరి మో నుయోధనా !

వ. అని సమాధానమ్ము నెప్పి కృష్ణుండు కుంతీసదనమ్మున కరిగి ధర్మ
జాదుల సేమమెఱిగించి యాపె నూర్చాచ్చ విదురుగృహమ్మునకుం
బోయిన విదురుండును సంభ్రమాబున నెరుగొని దేహోపచారం
బుల నచ్చించి కాంచన రత్నపాత్రమ్ముల భక్ష్యభోజ్యములు వడ్డింప
జేసి పూల సురట్ కో పిసరుచుండ బుడంకాక్షుండు నాశ్రికి సమే
తింబుగ విందారగించి తృప్తుడై నిత్యంబును బ్రాహ్మణసమా
రాధనం బాయుంట జరుగునట్లు విదురునకు వరంబిచ్చి యారేయి
యయ్యెడ నిద్రించి ప్రభాతమ్మున మేలగని తనకైవచ్చిన దుర్యో
ధనానులం గలసి విదురుహస్తం బొకకేలను, సాత్యకిహస్తం బొక
కేలను బట్టి రాజసభామధ్యంబునకరిగి తనకై యమర్చిన రత్న
సింహాసనం బలుకరించి మేఘగంభీరంబగు నెలుంగొప్పు నాంబి
కేయున కిట్లనియె.

మోక్షము - రూపకము

ప॥ మానితసుచరిత్రా మా - మా, సత్యవతీచరిత్రా ॥మా॥

అ॥ ప॥ నేనీకురుపాండవులకు - నేస్తమునార్యగ వచ్చితి ॥మా॥

చ రణ ము

1. తమ్ముని కొడుకులు సగపా - లిమ్ముని రిష్టపడవేని

నెమ్ముని నైదుదాళ్ళేసియు - నిమ్ముని రేచును పసింప ॥మా॥

2. పాలు నీరు గలసినట్లు - వారు నీరు గలసి పుడమి

నేలునట్లునర్పు మిదియ - మేలు నీకు సము లుభయులు ||మా||

ఉ. మంచితి తండ్రిలేని శని ♦ పిల్లల, బెద్దల జేసితీస్తా, నే
ర్పించితి వెల్లపిద్దియల బ్రే ♦ ముడి బుత్రులతోడి పాటగా
మంచితి నింతదన, నడు ♦ మ నిడనాడుట నీకుధర్మమే ?
మంచికి జెడ్డ నన్నిటికి ♦ మామ ! మతెవ్వరు ? నీవయేగదా !

ఉ. వారికి వీరి కెల్లరకు ♦ భారతవంశమునందు బెద్ద నీ
వారయ, ధర్మమెయ్యదియు ♦ యుక్తనరింపుము పుణ్యపాపముల
జేరునునిన్నె, యేరకెటు ♦ బెప్పగ నొంటు జెప్పుకొమ్ము నీ
కీరితి నిల్పుకొమ్ముగ ♦ కేతను దిన్ననిత్రోవనుగచుమా.

ఉ. మంచితనంబెనూపుమ గు 4 మారుల నేనినిపించెదో? స్వంతం
త్రించెదవో? యొకించుక యె ♦ దేనొక దారికి రమ్మ, కానిచో
మించును కార్యమెట్లు నిక ♦ మీదినులేదు ప్రయోజనమ్ము చిం
తించినగాని, సంధిపాస ♦ గింపవయేసి కులక్షయమ్మగున్.

వ. మతియు నో యాంబికేయా ! నీ యెటుంగనిపనులులేవు. ఐనను,
భారతాన్వయము ప్రయంబంద బందుగులకు హితంబుదెల్పవచ్చితి
వినుము దుర్యోధనుం డాదిగాగల నీ తనయు లధర్మారంభులై
స్వార్థపరత్వమున వంశమర్నాదల సతిక్రమించి మొదటినుండియు
సకార్యాచరణమునకు వెనుదీయకుండిరి. అట్టి మోరకులగు నీ
మూర్ఖుల నీవ మందలించి జగతిగల రాజన్యులందఱు నీకు
పాదాక్రంతులుగా జతుస్సముద్రవేలావలయితంబగు నీ సహ
మందలం బెలుటా ప్పదే? ఇట్టియెడ నీ వ్రజేతాపరుండవగునెడ
గౌరవపాండవులకేగాక భూప్రజకెల్లం గీడువాటించిన దురితం
బందెను. కౌరవపాండవులయం దేరికి దుర్మరణమ్ము సంఘటిల్లి
నను తద్దోఖానుభవమ్ము నీకుగాదే ! సమాసవిక్రమాధ్యులగు
వీరొండొరు లకారణమ్ముగ నిశితాశుగమ్ముల రూపును యుట
సహింపనగునే ! సప్రాభవమ్మును నీతియు శాంతియు నెల్లరాజు

లుంబొగడ నుభయపక్షచుట్టల రక్షింపఁజూచును. సేనచుట్టును బడి
రెండు వత్సరములు వసవాసమును, నొక్కయే డజ్ఞాతమును
సలిపి యెల్లచుట్టచుట్టులు నేడుగడము సేవయని తలంచి ధర్మముగ
సర్థరాజ్య మర్థించుపాండవుల సాదేశమానించి కులంబు పాడిసెడ
కుండ గాచుకొనుము. ధర్మము పాపంబునను, సత్య మన్యతంబు
నను నశించునెడ దత్తు లుపేక్షించుట విలయమృగము మూలము
గాదే? కాన వారి తృప్తి పాలువారికిడి సేభాగము నీవు సప్రత్ర
పాత్రకమ్మగ ననుభవింపు మెల్లరకు హితంబగు నిన్నుఖిల రాజన్య
వరులలో నసమాన వైభవుం జేయఁతలంపున ధర్మజుండు దిగ్విజ
యంబు సేయు ప్రాభవంబున కోరువంజాలక సుయోధనుండు
సౌబలాదులం గూడుకొని కట్టద్యూతాబు నెపంబున సర్వస్వము
హరించి వైపెచ్చు సభావర్షంబున బాంచాలి కట్టపుట్టంబు
లొనఁగ నద్దానికి నీ వొడఁబడుట ధర్మజుండు గుర్తించె. సత్య
సంరక్షకై భీష్మ ద్వురుల కోపాలోపగ్న లుడిపి కట్టసిరాత్తుకొని
వసవాసమున సమస్తక్షేత్రము లనుభవించియు బంధుచంశంబు
నకు వెఱచి నన్నిట కూపిత సత్య పతిజ్ఞాడగు యుధిష్ఠిరుపట్ల
లోభం బుడిగి సోదరసహితంబుగ ధర్మజు నిష్పక్ష రావించి
మీరును వారునుం బంచి కుడుచుట శ్రేయస్కరంబని పలుకు
శ్రీకృష్ణుని వాఙ్మేపుణికి సదస్యులెల్లరు బులకాంకితశక్తిరులై
యారా! గోపాలుడితె యొప్పు బలుకనే? యిట్టి నయ కోవిదుం
డును, ధీరుడును నెందని గలడే యచుచు నచలాకృతుఁ
యున్నెడ ధృతరాష్ట్రుండును నాసుదేవున కిట్లనియె.

- ఉ. అంధుడనౌట భూవలయం మౌతయు బాండుచృపాలుడేతె, గ
ర్వాంధులు సాకుమారు లిపు డయ్యడి యెలుచుచుండి, రెట్టిసం
బంధము లేదు రాజ్యపరి ధ పాలనమందున నాకికేగతిన్
సంధిఘటితు? దూతెదపు ధ సర్వమెఱింగియు నన్ను పల్లుడా!
వ. అని పలుకు నమ్ముదునని వాచాకాటిల్యమునను నాసుదేవుం డేవ
గించుకొనుచు.

కన్నడ - అని

ప॥ నీయోషిఁకొలది చెప్పిచూడుము - నేడే నీకుటిలత విడనాడుము॥సీ॥

అ॥ ప॥ మాయోపాయము ల్లిక సాగ వో

మామం కార్తము బహుదర్శరమా ॥సీ॥

చ రణ ము

1. పెద్దవాడవనుచు బల్కా నానుడి-పెడచెవిబెట్లకుమా యగు నలజడి
పద్మదీప్తివచ్చినపాండవులకు-మృద్ధువచ్చినపుడెచక కెక్కుము ॥సీ॥2. రణమో, శుశూషయో పాండవు - లొనరింపగ నున్నారు నీపట్ల
వెనుకముందు లరయకున్న నీకుల-విధ్వంసము గాకుండదిప్పట్ల॥సీ॥ఉ. సూతుని మైత్రిచే దెగువ ♦ సూపుడు వచ్చి గాదె నీతనూ
జాతులు? సాగెనిందనుక ; ♦ సాగవు కిర్లుల వేపురన్ బలా
రాతిసుతుండె గూల్పగ గ ♦ లం, డతిమానుషతేజుడై పురా
రాతినిసైతముం గెలిచి ♦ లావును జూపడె యింత యేటికిన్.

వ. అనిన విని వైచిత్రీవీర్యుండు సుయోధను సేరంబిలిచి.

సీ. కల్పాంతమగు వేళ ♦ గడలిలో వటపత్ర

శయనుడై నిద్రించు ♦ శాశ్వతుండు

భవనము ల్బడునాల్గు ♦ బొజ్జలో నిమగ్నించి

పరిపాలనము సేయు ♦ భద్రమూర్తి

నిరత సంభవ జరా ♦ మరణ దాక్షిణ్య లెన్వి

మెఱుగని యోగీశ్వ ♦ రేశ్వరుండు

సనకాదిముని మనో ♦ జలజాతముల సర్

నముసేయు సచ్చిదా ♦ సందమూర్తి

తే. గీ. పాలమున్నీటిరా పట్టి ♦ వలచు మగడు

కమలభవు బొడ్డుతామరం ♦ గన్నవాడు

పార్థసారథి దూతయై ♦ వచ్చె నొర !

చేరువకు బనిగల్గె కు ♦ మారి ! నేడు.

క. ఇచ్చెదా సగపా, లైదూ

ల్లిచ్చెదా? నీతోచినట్టు ♦ లిడి పంపుము, వి

వ్వచ్చువి గెలువగలాడవి

మెచ్చకు మీకర్లు, సంధి ♦ మేలు, కునూరా !

వ. అనునంతలో గాంధారియు సుయోధనుం గవి యిట్లనియె.

సీ. తొలుతనుడియు మన ♦ కులమున నిలుచు రా

జ్యంబు కనిష్ఠకు ♦ టుంబనుందె

వినవా, యయాతినం ♦ దనులలో జ్యేష్ఠుడు

యగుడు మదోన్మత్తు ♦ డగుటజేసి

గాజయ్యె బూరు న ♦ రపతి, దేవాపి బా

హ్నిక శంతనులలో మ ♦ హీశుడయ్యె

శంతనూడపై వి ♦ శాంపతియయ్యె వి

చిత్రవీర్యుడు నదీ ♦ పుత్రుడుండ

తే. గీ. కడగి నీజనకుని సచు ♦ క్షమున శాండు

సృపతి రాజ్యమ్ము సేయుటీ ♦ వెలుగవొక్కొ ?

ధర్మసుతుడు రాజగుటయే ♦ తగుచు గాన

చెడకి వారలతో సంధి ♦ జేసికొనుము.

వ. అన విని దుర్యోధనుండు తలిదండ్రులం గని,

కాంభోజి-ఆది.

ప॥ చెప్పదగిన వారలు గావుననిటు - చెప్పిరిచాలింపుడు మీధోరణి॥ చె॥

అ॥ ప॥ ఒప్పుకొంటయైకుదూల్లి డవారల - కోడినయటులౌగాదేతలపగ॥ చె॥

చ రణ ము

1. ఎటుగలియును నే డన్యోన్యమైతి - యిటవరస్పరాపకారులకు మా
కటకటమేగాని లోనిపగలు బ - యలిచెల్పులుగాక మాకు వారికి॥

2. ఊల్లె దింటి నొసంగుడుచు మా - యోపాయు బిటు పన్ని రేగాని
కల్లగాక నిజముగా దమకు భా-గంబున్నెడ నీగతి యాచింతురె॥ చె॥

తే. గీ. తమ్ముని కుమారులంచు బా ♦ లిమ్మునెదవు

తమ్ముడగు పాండునరపతి, ♦ దండధర స

మీర శక్రాశ్వినులు తమ్ము * తైరె ? నీకు

చెప్పుకొనుటకు సైతము * సిగ్గుగాదె ?

చ. కలనయినం దలండుకుడు * కయ్యమునన్ మము బాండవేయులే
గెలుతురటంచు, బెండ్ల మటు * కీడ్వడజూచుచు సూరకుండురే ?
బలముగలట్టి వారయిన * బాపురె! పొరికి మాకు సాధియా ?
నలుపురు నవ్వరే వినిన? * నాకడ జెప్పకు మిట్టిమాటలన్.

శా. ఈరిసానినచించు మాటలకు నెం * తేజంకుచున్నాను తం
ద్రుడీ! కర్ణుండును చేను నాయనజులు * స్పిల్వన్ రణాబుగను ము
ల్లోకమ్ము ల్లయి నెత్తివచ్చినను * గెల్తు, న్నమ్ము నామాట లీ
వాకొంతేయులతోడి సాధివలద * య్యా! నాకుముమ్మాటికిన్.

వ. అనవిని గాంధారి కుమారుంగని,

మంజులు.

విను జరాసంధ హిడింబ కీచక - భీమసేనులు న్నిపున్
తనయా! యొక్కగురునికడను సహ - ధ్యాయులు మీ రేపురునున్
దూరమున మీ రొకనిచే నకున - ల్వగునుం జావగలరని
గురుడు మిమ్ము శపియించెనని వింటి - మటి వడముడిచేత నని
బడ నీవాకడవె మిగిలియున్నావు - కడకు, నామాట వినుము
దుగుకుడనముమాని పొగడేయుల - తో సాధిజేసికొనుము.

క. అనిన సుయోధను డిట్లనె

జననీ! గురుశాప మొకట * జగుగునయేనిన్

విను సాధిజేసినను త

ప్రసాదో చా, విట్లు పలుక * పోలునె నీకున్?

వ. అనిపల్కు దుర్యోధనుకొఱగానికిం గటకటవడుచు భీష్మాది-కురు
వృద్ధులును, ద్రోణాదిగురువృద్ధులును, నారదాదిమహర్షులును
సాధి కొడంబడుమని యెంతయును బోధించ వివకున్న సుయో-
ధనుం గని మధుసూదనుం డిట్లనియె.

శ్రీ కృష్ణ చింతామృతము

హంసధ్వని - ఆది:

ప॥ తెలియ నేరకున్నావు పాండవుల-బలిమి నేటిదనుకన్ నసుయోధన ॥ తె॥
అ॥ప॥ గెలువజాలునొక్కొక డేవారిలో గలననిలిచిపనునాల్లులోకముల॥

చ రణ ము

ఓడింపడె మిమ్మెల్లర విజయు-డు తరగోగహణమునా డొక్కడె
తోడులేని క్షిడికొలది యట్టిది తోడై నేవచ్చెద నాలయునకు ॥ తె॥

నీ. పడగపైగల గాలి ♦ కొడుకు చూపఱకెల్ల

భయసంభ్రమాబూ- ♦ బాదకొల్పు

పిడుగులుబడిన కై ♦ వడి బిట్టు ధ్వనియించు

చిందమ్మ గుండియల్ ♦ సెదరజేయ

తెఱపిలేకుండ గాం ♦ డివము చండాంబక

కాండము ల్గురిసి చీ ♦ కాకుపఱుప

పాశుపతాది ది ♦ వ్యశరాగ్నికీలలు

తపిలి సైన్యాటవిం ♦ దగులబెట్ట

తే. గీ. తెల్లగుఱ్ఱాలు గూర్చిన ♦ తేరినుండి

దండమాంగిని నేదోలు ♦ చుడ గ్రీడి

మొసల జెండాడుచున్న ప ♦ ట్టున మొఱిలేడి

సంధికావలె నన్నను ♦ జక్క-బడదా.

ఉ. తమ్ముని తొమ్ము జీలించి పు ♦ థాసుతనుధ్వము డా బకారి ర

క్తమ్మును గ్రాస్తనాచు- ప ♦ దంపడి నీతోడ లాజిగోన భ

గ్గ మొన్నరించునాడు నొగి ♦ గావలె నన్నచు సంధిగాదు, నీ

సమ్మిని కర్ణ డేమియు నొ ♦ నర్పగజాలడు కౌరవేశ్వరా!

ప. అనిపలు- మురారిం గని కోపగించుకొనుచు మర్యోధనుండు

దుశ్శాసన కర్ణ శకునులం గలసి సభనుండి తొలంగి చని దుర్మం

త్రంబునకుం జొచ్చి కృష్ణుని బంధింప దలంచి పగములంగొని

యొకంతకు నోలగంబునకురా భీష్మ విదురాదు లెంతయు వారింప

దలకొన్నను విశక- దుష్కార్యమ్మున కుపక్రమింపబోవు నెడ గోవిం

దుండును మందహాసమ్మున గాంధారీనందనున కిట్లనియె.

మోహన - అది

ప॥ ననుబంధించెదవా - దుర్యోధన ॥నను॥

అ॥ప॥ ననుబంధంపగ నగు నాభక్తునకు, చెనటివి నీనీ చేతకు దెగితివి

మి॥ నను భంజింప నెల్లసంసారబంధములు పటాపంచలై పోవు నన

పనికిమాలినట్టి నీచేతగల రజ్జులలా నన్ను బంధించునవి ॥నను॥

చ ర న ము

భళిరా! యొక్కనిజేసి నన్నిచట - బరిహార్పగ దలసోసినాడవా

తులువా నేచిక్కెదననుకొంటివ-చురితఫలం బనుభవింప నుంటివ॥

మి॥ పలుగాకివి రాచపాడియెటుగని - పసరంబపు నీతో నుడు లేటికి

కలవారింగూడుకొని రమ్మిగక-గనుపర్యేద గనుమీ నాతనూస॥న॥

వ. అని పలుకుచు లీలామాత్రమ్మిగ నట్టహాసమొనర్ప.

సీ. ఫాలస్థలంబున బ్రహ్మ, † వక్షమ్మన

సంబికాపతి, చుఖ † బంగు వహ్ని,

పార్శ్వబుల మహేంద్ర † పౌలస్త్య యనుమగు

ద్విశ్వ లాదిత్యులు † శశ్వతులును,

సవ్యదక్షిణ భుజ † స్కంధమ్ముల హల గాం

డీవ యుక్తులు బల † దేవ నగులు,

వీపున నాయుధో † పేతులై చెలగు యు

ధిమీర భీమ మా † ద్రీతనయులు,

అఖిలాస్త్రయుతపాణ † లై యూరులన్ యుదు

వృష్టి భోజాంధక † వరులు

కరముల శంఖ చ † క్ర గదానిశిత ఖడ్గ

శక్తి ప్రముఖ మహా † సాధనములు

శ్రోత్ర నాసా నేత్ర † సుషిరమ్ములను ధూమ

సహిత పావక శిఖా † సంచయములు

ఘనరోమకూప మా † ర్గమ్ముల బ్రళయార్క-

సన్నిభ సత్ప్రభా † సముదయములు

తే. గీ. గలిగి యెంతయు నచ్చిరి ♦ త్వమగు విశ్వ
రూపముఁ జూడ నేరని ♦ నోచుచుల
మోడ్చి యొకట భావన కా ♦ దృఢతకసాంబు
నిధి సభా స్తాగులెల్ల ము ♦ నింగి రంత.

ఆ. వె. తనర నారదాది ♦ మునులకు సుజయ
భీష్మ కుంభజన్మ ♦ విదురులకును
వనజనాభు డిడియె ♦ దనవిశ్వరూప ముల్ల
దేతీపాటజూడ ♦ దివ్యదృష్టి.

తే. గీ. అమృతహంకరలం బెల్ల ♦ నాంబికేయు
డెఱిగి హరి విశ్వరూప వి ♦ జృభణా బ
టంచు విశ్వేశు గనుగొన ♦ సఖిలసూప
దేవదేవు డాతని కిడె ♦ దివ్యదృష్టి.

వ. అట్లు ధృతరాష్ట్రుండు శ్రీహరిం గని వినుటించి పరమేశ్వరుం జూచిన
కన్నులతో నొండెద్దియుం జూడనొల్లక దివ్యదృష్టి నుపసంహరింపు
మని కమలాక్షుని వేడ శ్రీకృష్ణుం డల్లొనర్చి తనవిశ్వరూపం
బుపసంహరించి నారదాది మహర్షుల సంతర్ధానమ్ముసేయించి
యెల్లరికడ సెలవంది సాత్యకిసమేతమ్ముగ బయనమై పోవునెడ
నాంబికేయుండు దీనవదనుండై యిట్లనియె.

నాచనామక్రయ - రూపకము.

ప॥ నీసంకల్పమ్ము తెలియ - నే దేర్చికైన గాని ॥నీ॥

అ॥ ప॥ వాసుదేవ నాకేగతి - వచ్చునోగదా నీకెఱుక ॥నీ॥

చ రణ ము

సుతులనూర్వురం గాంచితి - సురభోగముల స్మించితి
చితివిధి పాండవులచేతి - కేయితువో నాకు గడకు ॥నీ॥

ఉ. ఓపిన యంతవట్టుగ న ♦ యోక్తుల బెప్పటి నాలకింప రీ
పాపులు, ముందురానిగు న ♦ పాము మెఱుంగరు, పాండవేయులా!
సైవరు పీరి, నీపయిని ♦ సర్వము నీవొగి నిర్వహించుగా
నోపుదు వీవిపద్వ్యంధుండి ♦ మఱుమల నొడ్డుజేర్చుమా !

క. అని పలుకు నాననవు పీ
 డొగని సర్వంబెఱుకకఱచి ♦ కుంటికి, కర్ణున్
 దనయరదంబెక్కించుక
 జనుచు రహస్యముగ బలికె ♦ సంప్రీతి మెయిన్.

శ్రీరాగము - ఆది

ప॥ సావధానముగ నాకర్ణింపుము - బానా నీకెఱిగింతురహస్యము ॥సా॥
 అ॥ ప॥ యీ వుదయించితి వామూర్తాండుసిక్రపచే
 గుంటికి కన్నెప్రాయమున ॥సా॥

చ రణ ము

1. రాధేయుండవుగావు పాండుభూ - రమణునకీ వగ్రతనూజుండవు
 సోదరు లాధర్మజుడు లేవు - సోదమురా! వారామోదింతురు॥
2. కుంతిచేత రవిచేత సాక్ష్య మి - ప్పింతు నీకు కాంతేయుడ వీవని
 యెంతయేని మేదినిపలయ మే-లింతు సార్వభౌమునిగా నొనర్చి॥సా॥

సీ. అసమాన నిత్యస ♦ త్యవ్రతరతుడు ధ
 ర్మతనూభవుండు చా ♦ మరములిడగ
 బలవిక్రమాతి సా ♦ పన్ను డా వాయునం
 దనుడు సితాతప ♦ త్రమ్ము బట్ట
 వివిధాస్త్రశస్త్ర మ ♦ ర్మవిదగ్రణి కిరీటి
 సారథీనై రథా ♦ శ్వముల దోల
 పాంచాల యాదవ ♦ పాండ్య సూత్రస్సలు నేను
 మినుముట్ట జయజయ ♦ ధ్వను లొనర్చ

తే. గీ. నలరి చుభిమన్యు డొకమం ♦ దధివసింప
 ధామ్యు డభిషేకంపు నుం ♦ త్రాలు సదావ
 నీకు జరుగును పట్టాభి ♦ షేక మచట
 గావునన్ ధర్మముల ♦ కడకు రమ్మ.

క. అన్నలమిన్న, యయోనిన,
 పున్నెమ్ములప్రోవు, ప్రపద ♦ పుత్రిక యనురా.

గోన్నతిమై పెండిలి యగు

ని న్నాటవభర్తగాగ నిజ మిది కర్ణా!

కేదారగౌళ - ఆది

ప॥ బావాయని పిల్చినయపుడే సి-భావ మెత్తిగితి నందనందనా॥బా॥
అ॥ప॥ నేపింటనిగవితేత, శచీశా-నికి గవచకుండలముచుచ్చునాడు ॥బా॥

చ రణ ము

పెంచి పెద్దజేసిన తలిదండ్రుల - మంచిచుట తగునే నాభోటికి
కొంచెపుమానిసియని కర్ణుబరిహ - సొచజేజగం నాచంద్రాదారము॥

ఉ. నాదగు విక్రమక్రమము ♦ యుగదా భృతరాష్ట్రహతి దా
యాదులతోడి కయ్యమున ♦ కాయితనుయ్యె దలంప నట్టి దు
ర్యోధను ఏడి శాత్రవుల ♦ లోబడుకన్నను సేచమున్నె? దా
మోదర! కర్ణమానసము ♦ నూప దలంచి వచించినాడవో?

ఉ. నీదయచేతనే గెలువ ♦ నేస్తురు పొందుకుమారు లాజిదు
ర్యోధనముఖ్యులన్, మది నె ♦ టుంగును నయ్యది, ధర్మసూనుడే
గాదగు తేడు, ధర్మమెట ♦ గల్గునొ గల్గు నటన్ జయమ్ము, దా
మోదర! భూభరమ్ముపడుప ♦ నోపుమవీగతి సూత్రధారివై.

చ. తెలుపకు మీరహస్యము యు ♦ ధిష్ఠిరభూపతి కీవు, కృష్ణ! య
య్యలఘున కన్న నొదునని ♦ యాత జెటింగిని నంతరాయముల్
జెలగును నీకు నాకు; దయ ♦ సేయుము నాకిదియే వరమ్ముగా
సెలవిడు మింకబోయెద, న ♦ కేషజగజ్జనమద్య! కేశవా!

వ. అనిపల్కి- కర్ణుడు గోపాలుని నీడొకని యచుష్ఠానార్థంబు భాగీ
రథికిం జన నయ్యెడకుంజని కుంతి యేకాంతముగానతని జనన
వృత్తాంతం బెఱుకవఱచి ధర్మజాదులం గలియుమన నాకాశ్వినుం
డిటనియె.

సింహేంద్రమధ్యమము - రూపకము

ప॥ ఇందులకా పనిగట్టుక - యింతదూర మే తెంచితి ॥వి॥

అ॥ప॥ నందనుడను ప్రేముడి యు - స్తుం జెప్పవె? యితిదనుక ॥ని॥

చ రణ ము

1. రక్క-సిచేత ఘటించితి - వొక్కట కన్నకుమారుని

యక్క-టికములేక గంగ - కర్పించిన గొడ్డురాల ॥వి॥

2. జాతిచెడియె నీకతమున - సూతధర్మము ల్లాచితి

నీతి జెఱచుకొమ్మసియా - నీ యుపదేశము చాల్జా ॥లి॥

ఉ. కన్నులుపైతముం దెఱువ ♦ గా నవశస్థితినున్న కూననా
నన్నటు గంగలో గలిపి ♦ నావంతి బ్రేముడిజూప వచ్చి తీ
తెన్నున నేటికిం, గడువు ♦ తీపియెఱుంగని నీకు బుట్టుటన్
వన్నెయు వాసి లేక తల ♦ వంచుక గ్రుమ్మరనయ్యె కర్ణుడున్!

ఉ. పాతకమేమొ? నీదు చను ♦ బాలకు నోచని నేను నీతనూ
జాతుల పాలుపంపులకు ♦ సైతము నోచెద నెట్లు? కర్ణుడే
జాతికి నెందబోని కుల ♦ సంకరు డయ్యెను నీకతాన నా
రా! తలవంపుమారి బ్రతు ♦ కయ్యెగదా రవిగన్నవానికిన్?

చ. కొడుకు లరణ్యము ల్సనగ ♦ గూటికి గుడ్డకు మోమువాదియుం
జెడి పగవారికొంపలకు ♦ జేరితి, వంతియెగాని చెప్ప నె
న్నడిది; యుధిష్ఠిరాదులకు ♦ నావలనం గలనం బ్రమాద మె
క్కడ ఘటియించునో యనియె ♦ గా! యిటువచ్చితి న న్మృతల్పగన్.

ఉ. ధోసమటంచు సుంతయును ♦ ఓచక గన్నకుమారు గంగపా
ల్జేసినదానికిన్ గదన ♦ సీమ సహోదరులన్ వధించుశే.

ఉ. ధోసమటంచు నీమదికి ♦ దోచెనె, యేజెట్టులైనదాని సుం

భాసితసదృశమ్ము గొన , నావమిబుణమునై తీర్పు నొగితిన్.

క. విను ధర్మజుచెంతకు నా

జననరహస్యము దెలుప ♦ జనకుము, రాధే

యుని పూతజీవితము జెఱు

చినపాపము దాన నీకు ♦ జెందుగదమ్మా !

౪. జలముల ద్రోయగాబడి వె ♦ సన్ జనయితిగిగూడ భారమై
నలుపుర జలం నొటకు మ ♦ నంబున గుండను, మంచి పెద్దగా
సలిపిన రాధ, నంగవిభు ♦ సల్పి సదా మనసిచ్చి మిత్రుడై
యలరు సుయోధనుం బ్రమ ♦ ద మందగజేయగ గుండుకైవడిన్

౫. అని పల్కి యర్జునుండుదక్క దక్కిన సేకొమరులు యుద్ధమున
నాచేజిక్కినను జంపనని పల్కి కుంతికి నమస్కరించి వీడ్కొని నిజ
నివాసమున కరిగె నట శ్రీకృష్ణుండును గౌరవసభావిశేషముల
ధర్మజుడలకెఱిగించి రణోత్సాహులం జేసి ధృష్టద్యుమ్నుని
సేనానాయకుం బొనర్చి ద్రుపద, విరాట, సాత్యకిప్రముఖుల దండ
నాధులగా నొనర్చి యుద్ధభేరి మ్రోయించె నంత పాండవులు
మంగళతూర్యారావమ్ము లెసగ నాంగికమాంగల్యచూచకంబులు
సేకొనుచు సైన్యసమేతమ్ముగ గురుక్షేత్రంబుం దఱియంజొచ్చి
హిరణ్యతీనదీతీరమ్మున సభావారంబు లేర్పఱచుకొని యందు
విడిసిరి. కౌరవులును సైన్యసమేతమ్ముగ నా కురుక్షేత్రమునకుం జేరి
యొక్కరమణియ ప్రదేశమ్మున విడిసిరి.

మ హా భా ర త ము

చ క్ర ధా రణ ము

ఆనందభైరవి - ఇంద్రగతి

ప॥ చక్రధారణకథా - శ్రవణమే సార్థకము
జననమందినయందుకు...సభాసదులారా ॥చ॥

అ॥ ప॥ విక్రమానూను డము - రాపగానూనుడు
త్రివిక్రము ప్రతిజ్ఞా వి - భంగుజేసిన మహా ॥చక్ర॥

చ రణ ము

గాంగేయు నాధిపత్యమున కౌరవసేన -
కదనమేదిని నిల్చెను - యుద్ధసన్నాహమున
సంగరారంభులై - సైన్యాధిపతిగ పా
ర్షధుని గావించి ని - చ్చిరి పాండునందనులు ॥చ॥

సీ. తన్నర్ధరథు జేసె ♦ నన్న గోసమున రా
ధేయుండు భాగీర ♦ ధీసుతుండు

దురమునం బడుదాక ♦ శరశరాసనముల
జేముట్టనని బాసజేసె ♦ గినిసి ;

సమరము దేయెడం ♦ జరియించినం గాని
యస్త్రసంఘాతమ్ము ♦ నందకుండ

సంజయుం గరుణించి ♦ సాత్యవతే యుండు

నిలిపె యుద్ధవిశేష ♦ ముల దెలుపగ

తే. గీ. నాంబికేయుని పొంత, న ధ్యాయవసరమున
ధర్మజు డాయుధము లర ధమున బెట్టి
చేతులు మొగిచ్చి భీష్ముని ధచెత కేగు
చుంట గని సోదరుల్ మోట ధ నంటి యనిరి.

బిలహరి - ఆది

ప॥ అన్నా! సోదువిడేమివివరతమాగుమాగుమోడేగదలంచితి ॥వన్నా॥

అ॥ ప॥ చెన్నుసూపు పెన్నడు మనకులఃమున
నున్నే? రాచరికంపు ధర్మమే ॥యన్నా॥

చ ర ణ ము

తాతకుభీతిల్లితివో, ధన్వవ - తంసగురుని విఖ్యాతి కోడితివో?
గౌతమునకు వెఱచితివో? చాణిగని -
కంపించితివో కలతెఱుగుచెప్పుచున్నా॥

ఉ. కౌరవసేనగాదు త్రిజ ధగములు పైబడుగాక పోరిలో
శూరతమై జయింపగల ధ జోదులు నీయనుజన్ము; లేటికిన్
ధీరత గోలుసోవ? నల ధ తిం గనచే? నగచే విరోధు లీ
తీరు దలంచి, శౌరికిని ధ దెచ్చెదవే తలవంపు? లగ్రజా!
సీ. పడరానిబన్నము ధ స్పృహ పంచాలి నిం

తట దిక్కు చూలిన ధ దాని జేసి
భువనమ్ములేలు త ధ మ్ముల బాహువీర్యసం
పదలపై తుద ముట్ట ధ వమ్మొనర్చి
సాయమై వచ్చిన ధ సకల దేశాధీశ
పాళి కెంతయు దల ధ వంపుగూర్చి
కడల్లెల్ల పేర్వాసి ధ గాంచిన భరతాన్య
యపు కౌరవము మోద ధ లంట జెఱచి

తే. గీ. చనెదవా పరిహాస భా ధ జనముగాగ?
పాఱుబోతుదనమ్ము నూ ధ ప మనయింటి

కుక్క-లకు నైన లేకు; ర ♦ మైక్కు-మా ర
భయ్యు; తెగటార్చుమన్న ! శా ♦ త్రవచయమ్మ.

చ. అనవిని మారుచల్ల-క య ♦ మాతృజుడేగు నెడన్ మురాంతకుం
డనె గనుగొంటి నీఘనుని ♦ యాశయముగ గురు వృద్ధ వీరుల
న్గని ప్రణమిల్లి యానతుల ♦ కైకొనబోవు నటించు, ధర్మనం
దనుడును గేలుచూడ్చును పి ♦ తామహుపాలికిబోయి యిట్లనున్

శ్రీరాము - ఆది.

ప॥ తే నమోస్తుగాం గేయాయ, జగ త్త్రితయ గేయాయ పితామహాయ
అ॥ప॥మానితాఘ్నికమలానాఘ్నిపులోకిమర్దనాయ, సత్యవ్రతాయభవతే

చ రణ ము

సకలాశ్రిత రక్షణధురీణాయ - సమరవిజిత భార్గవరామాయ
ప్రకట చాపకళావిశారదాయ-భరతాన్వయ దీపాయ భీష్మాయ ॥శే॥

చ. ప్రియమున దండ్రితేని పసి ♦ బిడ్డల బెంచిత వింతదనా వి
ద్దియలెఱిగించి మంచితివి ♦ తిన్నగ బెద్దలజేసినాడ వ
న్వయమునబుట్టె నేటికి ర ♦ ణం, బటుగావున నీయనుజ్ఞ నే
గయికొన వచ్చినాడ నన ♦ ఘా! నిను మార్చొని పోరొనర్పగన్.

ఉ. తాతపు, మేము మన్మలము, ♦ తప్పుకవచ్చె రణమ్మునేత, నీ
చేతను దీవనల్విడసి ♦ శీఘ్రము గెల్తు రిపుప్రజమ్ము నీ
వాతెఱ గట్టిదాను, పగ ♦ వారము కాముగదా? సమాను లీ
జ్ఞాతులు, పీఠిలో జయము ♦ గాంచగ దీవనలిచ్చి ప: బ్రమా!

వ. అన విని గాంగేయుండు ధర్మనందనుం గని.

క. వచ్చితివి నీకు మేలగు

నచ్చిన మనుమడవు నాయ ♦ నా! రాకున్నం

జెచ్చెర శపించిచంపుదు,

నచ్చువు బ్రేముడిని వేడు ♦ మో వరమిత్తున్.

వ. అనిసధర్మజుండును.

- చ. వలసెడిదేమి? సర్వము భాగము వలసెడుకాపరతన్ లభించె, నీ
వలయు పరాక్రమక్రమముడ, వాయువుమూడిన వాడెగాక ని
గ్గలన నెదుర్చువాడెవడు? గావున వేడున దేమి? పోర ని
గ్గలుచు నుపాయమేమొ యెఱి? గింపుము నాకిప్పుడో పితామహా!
- వ. అనిన విని భీష్ముండు సస్మితాస్మయమున నామమునా!
నాచేత నాయుధం బున్నంతదరుక దున్నన కేని వధి. ప సాధ్యముగా
దిప్పటి కేగుము క్రమము నేతెఱుగగాక యనుడు ధర్మపుత్రుండు
ప్రణమిల్లి వీడ్కొని ద్రోణుని పాలికి జని.

శ్రీరంజని - రూపకము

- ప॥ గురువ ర్చణ్య యిదే శిష్య - పరిమాణపు ప్రణమిల్లెడు ॥గురు॥
అ॥ ప॥ కరుణ న్న కాజి జయము - గల్గునట్లు దీవిపుడు ॥గురు॥

చ రణ ము

1. మీపై జూపగనాయెరు - మీకడ నేర్చిన విద్యల
పైపండగు నీ మా యప - చారము వీరాగ్రగణ్య ॥గురు॥
 2. సురలకేని నిన్నెదుర్చు - సుతయు సాధ్యముగాదన
నరమాత్రుల మేగతి నిలు - వరింపగలమీ తెల్పుము ॥గురు॥
- చ. తనయునికన్న నెక్కుడుగ తద్దయు బ్రేముడి మమ్ముజూచి తీ
వనఁడు! కృతఘ్నుల న్నముపు మాశయెగాని నిరున్ జయింప మే
హన నొకపాటివారమే? ద యామితి నాకెఱిగింపు మేగతిం
బనివడి నిన్ను గెల్వగల వారమొ? లేనెడ గెల్వనర్హుమే?
- వ. అని విని శరణుండు కరణబానందించి,
ఉ. మంతిరియై పొందియయి మా సప్తజే పెరుప్రాపుగాగ, మ
మ్మింతగ వేడ నేటికి? జ యుతువు నీవ, సమస్తమేదిని
కాంతుడవై చెలంగుదు వ ఖండరిమావిభవముమీర నీ
వంతు కేర్పడన్ జయ మ వశ్యము మేమొద రెత పోరినన్.

తే గీ. కాదు నిటలాక్షునకును న ధన్యసగైల్వి
 వినము! వినరానిను టను ధి వింటిచేని
 యస్త్రసన్యాసమొనరింతు ధి సద్దిపలుక
 వాడు సత్యవ్రతుండు గా ధి వలయునయ్య!

వ. అనవిని కొంతేయగ్రజండు సంతసించి కృపుడు చిరగజీవి యగుట
 విధ్యుండుగామి యాతనికడ సెలవది శిష్యుని యనుజ్ఞ వడసి,
 కౌరివసేనం దేటిపాఱజూచి “నాపక్షమ్మన యుద్ధము సేయనెంచు
 వారిందెవరే నుండిన రండు. వారిని నాతమ్ములట్లు బూచుకొందు”
 నని పలుక నిజసేనాసమేతమ్ముగ యుయుత్సుండు ధర్మనందను
 బలమ్ములం గలసె సంతలో శ్రీకృష్ణుండు కర్ణునికడకుం జని.

సరస్వతి - ఆది

ప॥ పార్థసముని నిన్నాగాంగేయుం - డర్థరథు జేసెనా-రాధేయా ॥పా॥
 అ॥ప॥ వ్యర్థమనోరథు జేసెనీకు తిల-వంపుదెచ్చె నే నిపుడువిన్నాడ ॥పా॥

చ రణ ము

దీన నీకు లోటేమియును లేదు-గాని లోకువగుదు మెల్లరకును
 మానధనుడవిదిచాలదానీకు-మార్గ మొందు తెల్పెదనాలింపుము॥పా॥

చ. అతనికి నీకు గయ్యమగు ధి టన్న ససంభవ మౌను, జాహ్నువీ
 సుతుడు గతిచుదాక నిజ ధి సోదరపక్షమునందు నిల్వ మి
 గతిపగ దీర్చుకొ మ్మదియు ధి గాక సహాయమొనర్చిన ట్లగుక
 హితమతి, బాండవేయుల, కి ధి దేతటి మాతృభుణమ్ము దీర్చగన్.

వ. అనిన విని కర్ణుండు నెమ్మనంబున,

శా. ఏ నాభీమ్మని చేత గూలుటయొ? కా ధి పేనిన్ సదీనందనుం

డే నాచేబడుటో శతస్థమగు నె ధి క్లేనిన్ సమాధానమే

యౌ నీమాయలమారి కృష్ణునకు న న్నవ్యక్తుగా నెంచెనో?

కానిమ్మితిని మాయలో బడుటకుం ధి గర్హుడు మూఢుండాకో?

వ. అనితలంచి వాసుదేవున కట్లనియె.

శా. యావచ్చక్తియు ధారవోసితివి స * న్నాచాక్ఖలా జేర్ప నా
భావం బా పని సమ్మతిపదిక బా * వా! కొరవాధీశురాల
గావింపంబడె నా శరీర మనిలో * గాల్వెట్ట కేసున్న నా
కావంతేనియు లేదు కోపము మహా * త్మా! జాహ్నవీపుత్రువై.
వ. అనినవిని మాధవుండును,

శా. నిన్నీ హస్తపురాధినాథు సలుపక * నే జేయుచున్నమ్ము లీ
వన్నింటి నిష్ఫలమొనర్చితివి నా * యుదేమియుక్ లోటులే
దెన్నం బాధునిచేతిలో మడియువా * రీ భీష్ములున్ ద్రోణులున్
మన్నిలుండలపోయుమీ యెవడొ క * థ్వా! సుత కృష్ణుండనన్.

వ. అనిపల్కి కృష్ణుండు కాతేయులజేరె సుత స్వచరితాంతంబగు
కారవనైన్యాబున భీష్ముండు రథమ్ముపైనిలిచి సింహాసాదమొర్చి
శంఖమ్ముపూరింప కృష్ణాజ్ఞులు పాంచజన్య దేవదత్తులు
పూరించి దెసలు చెవును సోచిరి. పిమ్మట యుద్ధప్రారంభ సమ
యంబగుటయు గపిధ్వజుండు గాండీవధారియై గుణంబు సారించి
బాణపాణియై యున్నంత హృషీకేశుండు రథం బుభయసేనా
మధ్యంబునకు బోనిచ్చి నిలిపి ప్రతివీరులెల్లరంజూప జూచి గుడా
కేశుండు స్వజనసంహారంబునకు శంకించుచు మోహవిష్టుడగుచు
జగన్నాథున కిట్లనియె.

భూపాల - చతుశ్ర.

ప॥ బంధుజనుల బరిమాన్చి దేవేంద్ర-పదవియైన రానియ్య నేనొల్ల॥బం॥
ల॥ ప॥ బంధునాశనమునకన్న వేటొండుపాపమున్నె కృష్ణాలోకేశ్వర॥

చరణము

తాతతండ్రులన్ మామలన్ సుతుల దమ్ముల సన్నలగుల్చు నావంటి
పాతకునకు పరలోక సుఖమ్ములు వచ్చునెట్లు చెపుమాతమ్మికంటి॥
సీ. ఉభయపక్షమ్ములం * దున్న బాంధవులు స
చ్చుట కియ్యకొని లాపు * నూపి చంపి

యవల దుచ్చమగు రా ధి జ్య సుభోగముల కాస
 గొనుకన్న బిచ్చపు ధి గూడుమేలు
 కులనాశనము సేయ ధి గులధర్మము లడగు
 కులధర్మ హీనులే ధి గునురు నరక
 కూపమ్మనకు; నిట్టి ధి క్రూరకర్మ మొనర్ప
 సమ్మతింపదు నామ ధి నమ్ము కృష్ణ!

తే. గీ. అని విషాదమ్ము గరుణయు ధి నచ్చుపడగ
 బాణబాణాసనమ్ముల ధి న్వదలి కంటి
 నీరుదొరగ రథమ్మునం ధి గూరుచున్న
 వాసవకుమారుతో శౌరి ధి పలికె నిట్లు.

ఉ. శూరులు నవ్వరాక్కో? నిను ధి జూచి ధనంజయ! సద్వివేకివై
 పోరిజయమ్ముగాంచి, యశ ధి మున్ గడియింపుము నిత్యుడాత్ముడ
 పూరుషు జాపుపుట్టుకలు ధి బొందపు నీవు నిమిత్త మాత్రమై
 వైరులుగూల్పు మిక్కతన ధి పాపము సెందగు నిన్ను ఘ్ననా!

వ. అని పలుకుచు దత్తజ్ఞానోపదేశము సేయఁ దలంచి యిట్లనియె.
 ఆనందభైరవి - చతురశ్రతి.

ప॥ వినరా తెలియగవివరించెద నీ - కాత్మభోధపార్థా పార్థా॥వినరా॥
 అ॥ప॥ తనువులుబుద్ధదములపోలిక నిత్యములుగా పునిజమాత్ముడనిత్యుడు
 చ రణ ము

1. చెఱుపడుచెడడిపురుషుడున్నను-పురుషోత్తమఁడేనై మెఱపింతును
 చెఱతునీవు చెడుదురు శాస్త్రపులని-చింతింపకుమోయూ ధనంజయ॥
2. రణము త్తమ ధర్మము రాజులకును-గణానీయము మోక్షుపదమ్మగు
 అనుమానింపకలెమ్ము సంగ్రామ-మొనరింపుముమేలొపిరాగ్రణి॥ని॥

సీ. అవ్యక్తరూపుడ ధి నై పూసలంభ దా

రమోవోలె సఖిభూ ధి తముల నుందు

జగములన్నిటికి బీ ధి జము మదీయాంశము

నన్నెఱుంగుటయె జ్ఞా ధి సం బసబడు

నా నిర్మితము కర్మ ♦ గాన తత్ఫలకాంక్ష
 నెడసి నాయాదె క ♦ ర్మత్వముంచి
 యననాకృతియు నిస్సృ ♦ హత్వమ్ముగలిగి గె
 ల్పోడుల సమబుద్ధి ♦ నుండువాని

తే. గీ. కే విచారమ్ము నంటదో ♦ యీ కిరీటి!
 వివిధకర్మఫలమ్ముల ♦ ద్వించి నాకు,
 నను శరణుబొందా, మట్లేని ♦ నిను సమస్త
 పాపములనుండి తొలగించు ♦ వాడెమ్ము.

వ. ఇట్లు పలుకుచు వివిధప్రకారంబుల విజయుం డడిగిన వానికెల్ల
 సదుత్తరంబు లిడి యొకను మనసు కనటుచాయకున్నం గని
 విశ్వరూప ప్రదర్శనం బొనర్పం దలంచి సవ్యసాచికి దివ్యచక్షుర్జన
 నంబొనర్చి,

సీ. తనయందు దేవగం ♦ ధర్వాది ముఖ్యులున్
 సచరాచరంబైన ♦ జగము వోప
 మకుట కేయూరాది ♦ మహిత భూషణ రాజి
 తనర జక్రాద్యాయు ♦ ధమాలు వెటుగ
 రవి సోము లక్షులై ♦ దివుర దంష్ట్రాకరా
 శంఖులై మీరు ము ♦ ఖంబు లలర
 నారదాదిమనీంద్ర ♦ వారమ్ము తనుజుట్టి
 ప్రస్తుతించుచు బరా ♦ బరులుసేయ

తే. గీ. భూ నభో దిద్దిగంతర ♦ స్ఫూర్తినొప్పి
 పావకజ్వాల లొకట వె ♦ ల్వడు నిజాస్య
 గహ్వరమ్ముల భీష్మాది ♦ ఘనులు సొఱగ
 విశ్వరూపమ్ముసూపె నా ♦ విజయునకును.

వ. అట్లు సూపి వెఱగంది ప్రస్తుతించుచు నిలిచిన బలారికుమారుంగని,
 శా. నే లోకక్షయ కర్తనా యముడ గుం ♦ తీనందనా! యెల్లర
 న్నాలోజేరుచుకొందు భీష్మముఖు లీ ♦ నాచేతనే చత్తు రి

లీలన్నీవు నిమిత్తమాత్రుడవునై ♦ తె మ్మాజిగావింపు మీం .

కేలా జాలము? గెల్పునీ కిడుటయే ♦ యీనాతలం పద్దనా!

ప. అనివలె- మృదయసూచలత మాన్ని వివిధగీతుల జ్ఞానోపదేశం బొనర్చి విశ్వకూపం బునసంహరించి, విజయుని సమగోత్రావళం గావించె నంత యుద్ధప్రారంభమగుటయు సింహనాదాబులకు దోడు శంఖరావహులు సెలంగ ఈభయసైన్యాబులు వివిధపూహంబు లం బన్నుకొని యురవడించి సోగానునెడ సముద్గండ నేదండతుండ శీకరతురగలాలాజాల రక్షధారాపరిషిక్తంబై సంగ్రామ ధరణీరజా బడంగనసంఖ్యాక బాణపాతంబున సూర్యబింబంబుమఱుగై చీకట్లు గ్రమ్మి, ధర్మభీమాద్వన నకుల సహదేవ ధృష్టద్యుమ్నఘటోత్క చాభిమత్య క్రావదేయాదులును భీష్మద్రోణకృపాశ్వత్థామయగోష్ఠ ధన దుశ్శాసనాదులును తమతమ బలంబులగా బురికొల్పుకొనుచు ఘోరమ్ముగ బోరాడుచుండ నుత్తమగు మున్నగునా రెండగో లెక్కకు మిగిలి, వీరస్వర్గ మలుకరించుచుండ నడుమ నడుమ భీష్ముడు విజ్రాభించి పాడవనైన్యాటని పైబడి కాణ్ణీచ్చు పుచ్చునం దగులం బెట్టుచు నేకిని దేటిచూడరాక చిత్రగతుల యుద్ధంబుసేయుచు మూడవనాకి యుద్ధంబున గోటిసూర్యప్రభా భాసమానుండు ప్రళయరుద్రుండన నగవీరుల జిందరవందరసేయు చు గృహాన్జనులపై బెడిదమ్ములగు నాలమ్ములం గురియించుచు బిట్టలయించునంత దనుజాంతకుడు తలంచినంత మాత్రమ్మున నన్నిహితంబైన సుదర్శన చక్రమ్ముచు దక్షిణకంబున నమర్చి పగంబుల నొగల ముడిచి,

కళ్యాణి - ఆది

ప॥ నగధరుండుస్యగదనము పైనుండి-యెగసి ధరకు గుప్పించిలంఘించె॥

అ॥ ప॥ గగన్ల భాగఘెల్లస్వీయకుండల-కాంతిపుంజ మెంతేనిగప్పికొన॥

1. అవనియెల్ల గంపింప - లలిత పీతాంబరంబు చెఱగు దూలియాడగ నవిరళముగ నుద్యుత్సుదర్శనర-థాంగరోచులుతులుంగలింపగా॥న॥

2. పులిగన్న లేళ్ళగమివోలె శత్రుభూమిశులు నిశ్చేష్టులై సూడ

వెలవెలబడవిజయుండుభీష్మకుంభీంద్రుపైనుటుకుయనుసింహుండై॥

మ. నను వృద్ధుండగు జామదగ్నియనుకొన్నావేమొ? చాలింపుమొ

కొనిమేషమున చక్రఘాతమున జ ధి కృతేతునన్నున్ సుయో

ధను ద్రోణాదుల నెల్ల సైనికుల నొ ధి ధృత్యమ్మునన్, ధర్మసం

దను నేడే యభిషిక్తు జేయుదు మహా ధి ద్రప్రాభవంబేర్పడన్.

తే. గీ. జనకు డొకవేళనీకు స్వే ధి చాచురణ మొ

సంగెనుగదా యటంచు లో ధి బొంగెదేమొ

సంతసింపకుమీ నుద ధి ర్మన రథాంగ

మిపుడ నీపని దీర్పు మీ ధి న్నేటికొడుక !

వ. అనిన విని శాంతనవుండు చేతులు జోడించి దేవా ! లీలామానుష
విగ్రహ !

శుభసావేరి - ఆది.

ప॥ అంతకన్నవలసినదేమున్నది-యచ్యుతాననుగృతార్థునిజేయు ॥మం॥

అ॥ప॥ యెంతవారికి లభించు నిట్లునీ-యాతవాని నెదిరించికడతేరు॥టం॥

చ ర ణ ము

వీరమాతయను యశమందెన భా - గీరధీదేవి నాతల్లి సేను

నారాయణ! శంతనుభూపతి యెంత-యు బుత్రవంతుడయ్యెనీనాడు॥అ॥

గీ త మా లిక.

అట్లుజమదగ్ని నందను - నాశ్రయించి

నేర్చినట్టి నా యీ ధను - ర్నిగమమెల్ల

భవన విఖ్యాతమయ్యె, నా - భవము పావ

నత గనెన్, సదృశమ్మ మీ - స్మరంబె కృష్ణ !

ధర్మమూలకమైన వే - ద ప్రపంచ

మందు తెలియందగిన వాడ - వాడు వీపు

విజయునకు విజయమ్ము గ - ల్పింప దలచి

సమర మొనరింపనని ప్రతి - జ్ఞం బొనర్చి

నాడవేగాని, యుద్ధ మొప్పు - నన్ను తెలుపు
 వరలుచో నీకు విశ్వరూ - పప్రదగ్గ
 నమ్మతోడ భారతసంగ - రమ్మ ముగించు
 వలసినది; యనిసేత కు - పక్రమించు
 'తౌతము మదీయశౌర్య వి - క్రాంతి కొకట
 నోహాటించు ధనంజయు - యాహుబలము
 బలియ బురికొల్పుటకు బన్ను - పన్నగడయొ ?
 వనజవాభుండుదక్క - శాం - తనవు గెలువ
 జాలు విల్కాడు లేడు ము - జ్జగములంద
 టన్న సద్యశముం గూర్చు - నభిమతింబో ?
 శిష్టరక్షణమును దుష్ట - శిక్షణమ్ము
 నీపనులు గాన నే నవి - నీతుడై
 కౌరవేద్రు పక్షమ్మున - గయ్యమాడు
 కారణమ్మున దుష్టుని - గా దలంచి
 చంప నుంకించితో నుద - ర్శనమువిడిచి
 రిత్తగాకుండ నాకంఠ - ముత్తరించి
 నెమ్మి నన్ను నీలో గల్పు - కొమ్మనంత !
 అవ్యయానంద! గోవింద! - హరి! ముకుంద!

వ. అట్లు పలుకుచున్నంతలో సర్జనుండు రథగబు డిగ్గనటకీ దీర్ఘ బాహు
 పుల న్నాచివిశ్వంభరుంగ్రుచ్చిపట్టి రణావేశంబున ముందునకుంబోవ
 నుంకించు గోపాలు నీడిగిలంబడి నిలువ బెట్టి యిట్లనియె.

యమనాకశ్యాణి - ఆది.

ప॥ కరుణానిధి శాంతింపగదే - యీకయ్యమాడు సంతంభముడిగివడి॥
 అ॥ ప॥ హరినీవేరణ మొనరించినచో - నాగు నెయింపదు నాల్గులోకములు॥

చ రణ ము

గీతలెప్పితి విందులకా - భూనేతల్నవ్వగ బాలుసేయుటకొ ॥గీ॥
 చేతుల్లోడ్చి నమస్కరించు నా-ఖ్యాతిన్నిల్పము పోల్లసేయకుము॥

ఉ. తాతయు మన్మథున్ సమర ధారుణి బోరెడుతీరు నీవయే
చూతువుగాక లేమ్మ మధు ధూదన! నీవీటు విక్రిమించుటల్
నీతియె? కాక నల్వరను ధ నే వలయెత్తగ నేర్తునే? యప
ఖ్యాతిగడించి యీవిజయు ధ డన్న మొగం బెటుచూచు నచ్యుతా!

చ. అరివిజయమ్ము పట్టిన నా ధ కప్పుడు కొండొక హెచ్చుతగ్గు లీ
వరుసఘటించు తేరికి స్వ ధ భావముగాదొకొ? యంతమాత్రనే
దురమొనరింప బూనితివి ధ తోయచిహిత! యిదేటివాయమో
యరయుము, సాత్యకిం నుమి ధ నట్టికి యునున కేగితేరియున్.

వ. అని పలుకు సవ్యసాచి సమయజ్ఞాన పరజ్ఞానమునను శౌరి సాత
సించి యతనికి బ్రయమ్ముగా నిట్లనియె

ఉ. ఆతడు నీవునున్ సములె ధ యందుల కేనెపు పొప్పుకొందు, నీ
తాతగదాయటన్న దయ ధ దాల్చెన, వంతగ, నొవ్వగొట్ట వీ,
వాతడు నీపయిన్నెఱప ధ డక్కిటిక, మృటుగాన జక్రముం
జేతధరింపగా వలసె ధ సేయున దేమిక నూకున్నచో?

వ. అన విని యర్జునుండు,

శా. ఈయుత్రేక్షిలు నే నెఱుంగనివి కా ధ ఏబాంధవ శ్రేణితో
నేయుద్ధం బొనరింప గొంకుటయు నెం ధ తే గీత బోధించి నీ
వా యజ్ఞానము వాపుటల్ గడచె నా ధ కాలాటి కారుణ్యమే
పోయెం దావక విక్రమస్ఫురణమే ధ పోల్కిన్ సమర్థింతువో.

ఉ. చిన్నతనంబునందు చెయి ధ జేతుల నెత్తి యితడనుమ్ము మా
యన్నలదమ్ములన్ బెనిచె ధ సందర గావున నొక్కవేళ మా
యున్నతి గోరు నీతినికి ధ నూడిన నుండగవచ్చుబేర్కి, నా
కెన్నగలేదు భీష్ముని ప ధ యిన్ దయ సకలము దాపనేటికిన్?

వ. అనిపల్కి గోపాలు నొగలెక్కించి దేవదత్తంబొత్తి భీష్మాదులగ్గిర
సవ్యసాచి సమరనైపుణిం జూపె.

మ హా భా ర త ము

— శ్రీమద్భాగవతము —

భీష్మ ప త న ము

హంసద్భుని - రూపము.

ప॥ వినుడు భీష్మపతనకథా - విశేష మెఱిగింతు మీకు ॥నిను॥

అ॥ ప॥ వినవిన భారత స్మృతి - వీనులకుం జేయు విందు ॥విను॥

చ రణ ము

జనకునకై యతడు బ్రహ్మ - చర్యవ్రత నూనె
తనునమ్మిన దుర్యోధను - తరపు కయ్యమాడబూనె॥

సీ. తనదు తాటిసిడంబు ♦ తళతళమెఱయ నా

ల్లవనాటి రణమున ♦ గంగకొడుకు

ద్రోణశారద్యతా ♦ దుల గూడుకొని పార్థ

పై బడునంత సా ♦ భద్రు డలిగి

తన్నుడ్డి పోరుచో ♦ దెన్నుగానక కొంత

వడికి వాసవపాత్రు ♦ గడచి సవ్య

సాచితో డీకొని ♦ సమరం బొనర్చ ని

వ్వెఱపడి సూచి రె ♦ ల్లరు నిరుదెస

తే. గీ. గ్రాణి భూరిశ్రవులు శల్య , తనయ చిత్ర

సేను లొకపెట్ట నభిమన్యు ♦ పైని బడగ,

నగుచు గురుపుత్రు నురమేసి, ♦ నటికి చిత్ర

సేనుధనువు, భూరిశ్రవు ♦ సిడము ద్రుంచె.

అట్లు పెక్కండ్రతో బోరాడు కుమారుం గని విజయుం జూచి
వారిపై జాటుకుటవల్లం గుఱియుచో గురు కృప శల్య కృత
వర్మానులును కేకయులును ముప్పుదేనువేల రథములతో ద్రిగర్తు
లును గవిసి సౌభద్రుం బాదువ నయ్యడి గని భీష్మద్యుముండు
శౌర్యోదేకమ్ము దీపింప నుదెంచి వారిం దాకి పోరును శల్య
తనయుం గూల్చి శల్యునితో యుద్ధముపేయుచుండ నంతలోనును
తోడువచ్చిన పిన్నత్రాడులం గలసి సౌభద్రుం డందఱకన్నిచూపులై
శాత్రవులం గూల్చుచుండ నట్టియెడ గదసారించుచు దీవకోపుండై
భీమసేనుండు కురుసైన్యంబుపైబడి నురుచూడుచు కదనోర్విం
బీనుంగుపెంట గావించుచు, ధార్తరాష్ట్రులం బెక్కురం గూల్చు
కురుసైన్యంబు చెల్లాచెదరై పాటుచుండ దుర్యోధుని దొక్కండ
భీముందాకి మూర్ఛిలై నంతలో నరకాసుర కుమారుం డగు భగ-
దత్తుండు తన మత్తజమ్ము బొండవ సైన్యముపై బఱస నయ్యడి
పెక్కండ్ర యోధులం జదిపె నంతలో ఘనోత్కంచు డంతకా
కారుండై యుద్దామగమన దుర్వారంబగు శౌక వారణం బెక్కి-
భగదత్తుపైబడి పొదివి యాతనిం బలాయితంజేసి యాచార్య
ప్రభృతులపై బడి నొప్పించుచో భీష్ముండు వెఱచి నాటికి పోరు
సాలింప నాజ్ఞాపించె నిట్లు సమరం బతేఘోరంబై చూపట్టగ్రమ
మ్ముగ దొమ్మిడవనాటి యుద్ధమ్మున భీష్ముండు ప్రళయరూద్రుని
భంగి మూర్తిభవించి వివ్వచ్చు నొప్పించి పాండవసైనికుల గొఱి
యలమందలంబోలె దోలుచుండ.

చ. పుడమి వడంక, దిక్కరులు † మ్రొగ్గతిలంబడ, జచ్చె జచ్చె భీ-
ష్ము డనెడి పేరెలుంగు దివి † ముట్టగ, చక్రముచే భరించి కృ-
ష్ణుడు టికి తేరినుండి రిపు † సూచనతాభరమూని భీష్ముపై
బడునెడ సవ్యసాచి వడి † వచ్చి జనార్దనుతోడ నిట్లనున్.

కాఫీ - చతురశ్రాంతి

ప॥ యదుకుంజర! కోపము సహరింపు-మార్తావనలోలా యిదిమేలా॥
అ॥ప॥ రథమెక్కుము శౌరీ మదీయశర-లాఘవంబు కన్నారజూడుమిక॥

చ రణ ము

నీవండగ పైనుండినంజాలు - నిఖిలజగము లవలీల జయింతును
దేవదేవ! తలవంపు గూర్తువే-నీ నీ విజయనకోదయానిధే॥యదు॥

చ. అనవిని తేరిపై నిలిచె ♦ నద్దనుజాంతకు డంత నింద్రదనం
దనుడు సురాపగాతనయు ♦ దాకి రణంబొనరించె సంతలో
నిను డపరాల్చి మాటువడె ♦ నెంతయు జింతిలి ధర్మసూతి తా
ననుజులు దోడరా సని ము ♦ రాంతకు పాలికి, మ్రొక్కి-యిట్ల నెన్.

ఉ. ఎచ్చట దానయై మనల ♦ నెల్లర గాల్ప దొడగె నిట్లు కా
ర్చిచ్చువిధాన భీష్మ, డిక ♦ సేయునదేమి? ముకుంద! యందఱుం
జచ్చినవెనుక రాజ్యము వ ♦ శంబగుగాక, ప్రసన్న దమిచ్చునే?
కచ్చియమాని పోవుదము ♦ కానలకుం దహమాచరింపగన్.

తే. గీ. మున్ను నాకాంక్షమున నె ♦ న్నెన్నోయిడమ
లనుభవించిరి నాతమ్ము ♦ లట్టి వీరి
గనులజూచి యే మోదంబు ♦ గందుగాని
చంపుమని తాత కే నప్ప ♦ గింపజాల.

వ. అనవిని వసుదేవనందనుం డిట్లనియె.

చ. మనము రహస్యవర్తనము ♦ మై జని యెల్లర మా సురాపగా
తనయుని గాంచి మ్రొక్కి- “నిను♦దాకి రణమ్మున నిల్వనోప మే
యనువున నిన్ను గూల్పనగు ♦ నయ్యది మాకెఱిగింపు”మంచు వే
డిన నెఱిగించు నాతడు క ♦ డింది యనుగ్రహ మూని ధర్మజా!

వ. అనవిని ధర్మజుం డనుజుల న్స్వేంటనిడుకొని నాటిరేయి నిగూఢమ్ముగ
గాంధేయుమందిరమ్మున కరిగి తత్పాదములకుం బ్రణమిల్లనతండును
బేరుపేర నెల్లరిసేమంబు లడిగి వచ్చినపని యే మన దీనాననుం
డగుచు ధర్మసూనుం డిట్లనియె.

ధన్యాసి - రూపకము.

ప॥ సేమ మేవిధాన గలుగు - నీ మాకెల్లటకు తాత ॥సేమ॥

అ॥ప॥ నీమనుమల మార్చింబడి - నేటికి మ్రందుచుంటిమి ॥సేమ॥

1. నైనికులకు నీపేరొక - సారి విన్న నిదురరాదు
గాననైతి ము స్మిగతి - కయ్యము గావించు వరుచు || సేను ||
2. చచ్చిట కనుమూసి యొకట - జేత్రిత్రులమ్ముడాచి
వచ్చిన దుద్రుడ వోర్వగ - వచ్చునె ని న్నేరికైన || సేను ||
- చ. అనవిని జాహ్నువీతనయు ♦ డ య్యమనందను గాంచి పల్కె, చే
ధనువుగలంతదను నను ♦ దాకి రణమ్మున నిల్వజాల రా
యనిమిషులేని, కావున ద ♦ యామతి మీ కెఱిగించువాడ గె
ల్పునకగు మార్గమున్, సుకృతము గయికొందు దదీయసంగతిన్

తే. గీ. అంగనను, నంగవాపూర్వు, ♦ సంగనాభి
ధాను, దలచీర వీడిన ♦ వాని, భ్రాతృ
హీను, సనపత్య మార్గొన ♦ నెన్న డేని
యిదె మదీయవధోపాయ. ♦ మిద్దచరిత !

క. తనర శిఖండిని మున్నిడు
కొని వాసవచూతి నన్ను ♦ గూల్పుగల డనిన్
నను గెల్చినచో శారవు
లను గూల్పుగ మీకికన్ ను ♦ లభమగుగాదే ?

వ. అని పల్కిన దేవవ్రతుచే ధర్మజాధు లనుజ్ఞాతులై సమస్కరించి
వీడ్కొని విడిచుటకుం బోవునెడ విజయుం డయ్యతున కిట్లనియె.

భూపాల - ఆది.

ప॥ పెంచి పెద్దజేసిన తాతను వర - చించి గూల్పు నాచేతు లెట్లుండు॥
అ॥ప॥ కొగిచెప్పుమానిసు లీపాండవులని-కోవిను లీజైమము దూషింపరె

చ రణ ము

లోకమాన్యుడు దయాభుడున్ ధర్మ-లోలుకులవృద్ధుడు గాంగేయుడు
యీకిరాతకృత్యమ్ముగావించి-యహాపరమ్ములకు దూరమగుదునే॥ పెం॥

సీ. స్వార్థపరిత్యాగి ♦ యై తుడి కా సత్య
పతి నాలిజేసిన ♦ బ్రహ్మచారి

మగు దగ్గరిలో లో ♦ పము దీర్చి యెత్తయో.
 కాపాడినట్టి ద ♦ యాపయోగి
 పలుమారు సభలలో ♦ బాంధవగుదనులు భ
 ర్మొత్తు లం చాడు య ♦ భార్యవాది
 యస్త్రవిద్యారహ ♦ స్యము లన్నియు న్నాకు
 దెలియ బోధించిన ♦ దేశికుగను

తే. గీ. తనవధోపాయ మిట్లు శా ♦ త్రపులమైన
 మా కెఱిగించినట్టి య ♦ మాయగుడు
 గురచదీనును డట్టి భ ♦ ర్మొత్తు భీష్ము
 మోసగించి కూల్పుటకన్న ♦ నోసమున్నె ?

వ. అనిన విని కృష్ణుండును,

ఉ. పున్నెము బాప మంచు దల ♦ పోయక వైగుల నెట్లు గూల్పుగా
 తెన్నగు నట్లు గూల్చి జగ ♦ తివలయ మృఖలమ్ము నేలుటే
 తిన్నని రాజధర్మమగు ♦ దీనికి నీమది సంశయింపగా
 జన్నె? బలారినంధన! వి ♦ పాదము వీడి జయమ్ము గాంచుచూ.

వ. అనవిని ఫల్గుచూడు

తే. గీ. అపగేయవధార్థమే ♦ యా శిఖండి
 జననమందెగదా! నది ♦ తనయు నతడే
 గూల్పుగాక, నే నన్యులం ♦ గూల్పువాడ
 చేతులార దాగుణ మిట్లు ♦ సేయజాల.

వ. అవిభవిని కవ్వడికిరిగమలనాభుం డిట్లనియె.

చ. అనితరవధ్యకాయుడును ♦ మా! తటిసినుతు డీవుదక్క య
 య్యనఘుని జావ నేయగల ♦ యుతటి నీరుడు లేడు కావున
 మునమున్న సంశయింప కణు ♦ మాత్రము భీష్ముని గూల్పుమా శిఖం
 డిని వడి ముందునిల్పుకొని ♦ నిర్భయమా మనసేన కవ్వబన్.

వ. అనవిని పార్థుం డియ్యకొనియె నాటిరేయి గడచునంత సూర్యోద
 యంబగుడు నుభయపైన్వర్జుల్లుం గదినే పోరాడునెడ శిఖండిం

బురస్కరించుకొని యాఖండలనందనుడు మందాకినీనందను నెదిరి
పోరాడుచో నేయుటమాని భీష్ముండు కురుపతిగని.

దర్బారు - రూపకము.

ప॥ బడలితి నిన్నాశ్వుదనుక - పవర మొనచ్చినకతమున ॥బ॥

ల॥ ప॥ ఒడయడ! నీమనిచినబుణ - మొగిదీర్చితీలావుకొలది ॥బడ॥

1. పదివేపుర జంపుదానని - శాసజేసితిని నీకడ
నదయత శాత్రవుల దునిమి - యటు కృతకృత్యుడనైతిని ॥బ॥

2. మానవుండ పాండవుల న - మానుష విక్రముల గూల్చి
కానిపనిగదా యైనను - కనుగొనుమా నేటికలను ॥బడ॥

క॥ అనిపలుకుచు నిరూపద

హనుపోలిక పాండవేయ ♦ యాదవబల కా

ననముల దహించుచు మా

రొక్కనుటయు నపు డాహవమ్ము ♦ ఘోరంబయ్యెన్.

సీ. అన్యోన్య శరసమూ ♦ హ వికృత బాహ్వోష్ఠి

పీనకంధరు లగు ♦ వీరభటులు

విగతహస్తంబు లా ♦ వే దండములును, హ

తాంగమ్మలైన శ ♦ తాంగములును

పరలోకనీతులై ♦ ఇరుగు సూతులు సమ

ధూతపుచ్చమ్మలై ♦ తురగములును

జర్జరభూతమా ♦ శస్త్రాస్త్రనిచయమిల్

సంఖండిత పతాక ♦ సంచయములు

తే. గీ. గలిగి కదనోర్వి కడుభయం ♦ కరముగాక

తుములమయ్యె; బాకారి ను ♦ తుగు శిఖండి

మందునిడుకొని భీష్మపై ♦ మూలుకులేయు

సమయమున నడ్డుదగిలె దు ♦ శ్వాసనుండు.

తే. గీ. అడ్డువడిన దుశ్వాసను ♦ సంతలోగి

రీటి బాణపాతమున మూ ♦ ర్చిల్లజేసి

తనకు భీమాభిమన్య సా ♦ త్యకులు తోడు

గాగ గాంగేయుపై నంప ♦ గనులు నించె.

వ. అట్టియెడ భీష్ముడు నవ్వుచు శిఖండి నుద్దేశించి యిట్లనియె.

భైరవి - ఆది

ప॥ మగువసీపుమగ వాడవైయిట్లు - మరలజన్మించినా నాపగదీర్చుకొనగ॥

అ॥ప॥ నగరే నను నీతో నో గాడిచ - నానాటిరాచనారు శిఖండి ॥మ॥

చ రణ ము

పరశురాము ప్రాపునమోసగోయి - పొందుచునాభవులనాశ్రయించితివ॥

శరములేసి కనినాపుకొ మ్మిదే - చాలింపదలంచితి నామేనిక ॥మ॥

చ. అనుచు రణమ్ము సేయునటు ♦ లల్లన ధర్మజు డాసి 'మన్నడా'

పనివడి మీరలెల్ల రొక ♦ పట్టున వైబడి యేయు డాలసి

చిన జెడు గార్యమగ చనగ ♦ సేనలకుం బురికొల్పె ధర్మనం

దను డటుపై జెలంగె కద ♦ నంబు భయానకమై యొకంతలో.

ఉ. తమ్ముల దక్కుజోదులను ♦ దా బురిగొల్పి సుయోధనుండు ద

ర్పమ్మున నాపగేయునకు ♦ బాసటయై నిలువన్ వృకోదరుం

డమ్మున బాఱదోలి ప్రళ ♦ యాతకురీతి దురమ్మున విహ

రమ్మునరించె దన్నెగి ను ♦ రప్రకరమ్ము నుతింప పెంపున.

వ. అట్టిచో నర్జునుండు శిఖండిం దఱిమి తెఱపిసూపి దేవవ్రతు నేయు

మనుచు నిట్లు పురికొల్పె.

శా. ఏనున్నాడ భయమ్ములే దిక శిఖం ♦ డీ! యేయుమా భీష్ము నీ

పై నెప్పట్టున నీగనైనను సరే ♦ వ్రాలంగనీ నెట్టులో

నీనాడే పగదీర్చుకొమ్ము తఱి య ♦ య్యె న్నీదు ప్రాణాలకే

బ్రాణంబొడ్డుద సంశయింపకుము నా ♦ రాచమ్ము సంధింపుమా.

వ. అనునెడ శిఖండి గాంగేయుపై వాడిములుకులం గుఱియుంచు

చుండ శల్య కృపాశ్వత్థామ కుంభసంభవకృతవర్మాది యోధు

లొక్కపెట్ట ధనంజయుంబొదువ నప్పొద్దండు వాయవ్యాస్త్ర

ప్రయోగమ్మున వారెల్లరేను దూరస్థులం జేసి శిఖండిమోటుననుండి

భీష్మనిచేతివిల్లు దునిమి యతినిష్ఠురమ్ములగు వారసమ్ములందనువు
పొరనేయ దెఱపిగొనక దివిషన్నదీనూనుం డీట్లని వితర్కించె.

నీలాంబర - చతురశ్ర.

ప॥ ఇవి శిఖండిబాణములే యగుచో నింతగా నొప్పిదెచ్చునా ? యివి॥
అ॥ప॥ అవశమగుచు కర్కటిగర్భమువలె దనిలి నను బ్రతుకనిచ్చునా॥
చ రణ ము

మఱియు బ్రహ్మాదండముల పాటియై యర్థము లిటు వోనాటునే
పురుషకారమున గమలభవుగీటు - ననుకొన్నట్టైన దాటునే ॥యివి॥

సీ. జననమందితిని ప్ర ♦ శస్త్రమా భరతవం
శమున భాగీరథీ ♦ శంకరులకు
చివరంట నభ్యసిం ♦ చితి భనుర్నిగమంబు
రవితేజ భార్గవ ♦ రాముగొలిచి
పాలించుకొంటి యా ♦ వజ్రీవకర్మత
మటు బ్రహ్మచర్య స ♦ త్య వ్రతముల
నేలించితి ధరిత్రి ♦ నెల్ల సక్రమముగా
సాత్యవతేయ వం ♦ శజలచేత

తే. గీ. కడకు సమరమ్ము గావించి ♦ కౌరవేంద్రు
ఋణము నైతముదీర్చుకొం ♦ టిని, మఱేమి
గావలయు నాకు, నిశ్చింత ♦ గా శరీర
మింకజాలింతు, గలియుదు ♦ నిందిరేశు.

క. అని వాలుంబలకయు చే
గొని యరదము డిగ్గ చుఱుక ♦ గొట్టున నవి తు
త్తునియలొనర్ప నరుడు, శాం
తనవుడు బడె నంత దూర్పు ♦ తలగాగ వడిన్

తే. గీ. తల్పముంబలె శరములూ ♦ తగి నిలువగ
తనువు ధారుణి సోల ద ♦ య్యెను కిరీటి
తాతకు దలాడగా శర ♦ వ్రాత మునిచె.
నట్లు శరతల్పగతుడయ్యె ♦ న య్యనఘుడు.

వ. అంత మునివరులు హంసహంబులగు జనుడెంచి గాంగేయునకు
దక్షిణాయనం బగుటెఱిగించి చనిరి. ఉభయసైనికులును యుద్ధమ్ము
మాని గన్నీరుగార్చుచు నమ్మహాసీయుం జట్టునిలువ నొకంతకు
శాంతనవు డిట్లనియె.

నాటకునంజి - ఆది

ప॥ మనుమలార నాకొఱకువిచారము-మాను డింకబేహముసాలించెద॥
అ॥ప॥చనునింకిటనైననుమూరెల్లను-సమమున్నానిసంగిధిగపడటయే॥మ॥

చ రణ ము

జనకు డొసంగిన వాబలమునస్వ-చ్ఛదమరణాబునాకు లభ్యమగు
నినుగొల్పుచును త్తరాయనమువఱ-కిట్లెనుండు గునంపపాన్పుపై॥మ॥

క. నాకంతదనుక రక్షిం

జేకూర్పగ వలయుననగ ♦ శీఘ్రమ వారుం

బ్రాకారము గట్టిపగ

నాకనదీనందనుం డ ♦ సంతర మనియెన్.

సీ. శరవేదనమున నా ♦ సర్వాంగ మెరియగ

దప్పిక బుట్టె పా ♦ తఃశగంగ

గావలె శరతల్ప ♦ గతుడనై యునిగ న

స్వజలమ్ము సేవింప ♦ నన, మనుమలు

వెఱగంది పరికించు ♦ తఱి కవ్వడింజూచి

తేసేర్తువీపు వే ♦ తెమ్మనంగ

క్రీడి తాతకు బ్రద ♦ క్షీణము గావించి ప

ర్జన్యాస్త్రనామక ♦ సాయకమున

తే. గీ. ధరణి గాడంగ నేసిన ♦ తక్షణమున

నెగయువారిధారల గ్రోలి ♦ తృప్తిసంబె

శాంతనవు డెల్లవారు వి ♦ స్మయముగాగ

సంతలో - కబాంధపు ♦ డస్తమించె.

వ. అట్లు సూర్యాస్తమయం బగుడు నెల్లరు శిబిరంబుల కరిగిరి. తదంతరంబ కర్ణుండు గాంగేయునికడకుంజని ప్రణమిల్ల భాగీరథి సుతుడు కౌగిలించుకొని రక్షణాదిజనుల నవలకుం బోవ బనిచి కాసీనున కిట్లనియె.

తోడి - రూపకము

ప॥ నీయెడ గోపమ్మనాకు - నిజముగ లేదిది నమ్ముము ॥సీ॥

అ॥ ప॥ దాయలకుం బగగొల్పుట - దగదని పల్కితిని గాని ॥సీ॥

చరణము

1. కౌంతేయుడ ఏవుగాని - కాపుజుమా రాధేయుడ మెలయు
సాత్యవతేయు - డియ్యది నాకెఱిగించెను ॥నీయెడ॥

ఉ. పాండుకుమారు లా హరికి † ప్రాణసముల్; విజయుం
డజేయు డా ఖండల ముఖ్య † నిర్జయలకైనను; నిక్కువమట్లుగాన నీ
పాండుతలగపుదక్కి సమ † యోచితప్రతి సుయోధనాదులం
బాండవులన్ రణంబుడిగి † భద్రగతిం జరియింప జేయుమా!

వ. అనిన విని కర్ణుం డిట్లనియె.

ఉ. కన్నియనాడు కొంతికి వి † కర్తను సత్కరుణ స్వనించుటే
మున్నయెఱుంగుదున్ గడచి † పోయినదానికి నేడు లాభమే
మున్నది చింతసేయ, నెటు † లో యిక యుద్ధముగాక తప్పదీ
యన్నవప్రాణ మా కురుష † గాధిపుబా లొనరించితిగదా!

చ. అరయుదు పాండవేయులు మ † హాబలులంచు, మురారి ప్రాపుగా
వరలునటంచు, వారిగెలు † వం దర మేరికి గాదటంచు, ని
కురుపతి సేముమన్నెనల † కుం దలయొగ్గిన నాకుసెల్లునే?
పరమవిరోధులై పరగు † పాండుకుమారుఁ తోడి పొం దికిన్.

ఉ. మాటల జేతలన్ దురభి † మానముపెంపున బాండవేయులు
జాటి పరాభవించితిని † సంగర మిట్లు పొసంగునంత యీ

నాటికి సాటివాడనని ♦ సమ్మిససామిని మోసగించి నే
కూటికి గుడ్డకై బ్రతికి ♦ కుంతికుమారుల జేరు టాప్పునే ?

చ. సకల జనక్షయంబగుట ♦ సత్యము, సంగర మందుకేర్పడెం,
దికిమక లెల్లవాపి జగ ♦ తీభరమెల్ల నడంప బుట్టె యీ
వకికొడు కింతనిక్కువము, ♦ వచ్చునొకో విధిసేత మాన్పగా ?
యిక గరుణించి యాజ్ఞయిడు ♦ మే జని నాపని నిర్వహించెదన్.

వ. అని పలుకు కర్ణుని మనోనిశ్చయంబున కలర దేవవ్రతుం డిట్లనియె.

శంకరాభరణము - రూపకము

ప॥ సీతిమంతు డీయుగమున - సీవాకండ వేకర్ణా ॥సీతి॥

అ॥ ప॥ జాతితోబనేమి ? తలప - సీతిగదా వన్నెచెచ్చు ॥సీతి॥

చ ర ణ ము

స్వామికార్యభారవహన - సామర్థ్య విశేషమందు

రామభక్తు డా హనుమడె - రాధేయా సీకు సాటి ॥సీతి॥

ఉ. శూరు లజేయులున్ వలయు ♦ సోదరులంచు పృథాకుమారు లీ
వారసియున్ సుయోధనుని ♦ యందలి నేస్తమునే గణించి సీ
పోరువిధంబు సర్వమును ♦ పూజ్యతగాంచు; ననుజ్ఞ నిచ్చితిన్
వీరవరేణ్య ! పొమ్మనికి ♦ విశ్రుతకీర్తి వహింపు మెల్లడన్.

వ. అనిపలుకు గాంగేయునకుం బ్రణమిల్లి కర్ణుండు నిజశిబిరంబునకుం
జనియె.

మ హా భా ర త ము

ప ద్మ వ్యా హ ము

బిలహరి - రూపకము

ప॥ అభిమన్యుడు పద్మవ్యూహ - హము సాచ్చిన కథవిరుడీ ॥యభి॥

అ॥ ప॥ అభవాదాలకును వెన్నిడ - నట్టిజోడు కీరీటికొడు ॥కభి॥

చ రణ ము

శరగురుండు పన్నిన మొ - గ్రరము నట్టె సించినాడు
అరిమర్దనత హరికి మే - నల్లుం డనిపించుకొన్నా ॥డభి॥

సీ. శరతల్పగతుడైన ♦ సురనదీ నందను

కొఱకు విచారించి ♦ కురువిభుండు

కర్ణాదియోధులం ♦ గలసి పాండవసైన్య

మునకు మార్కొన దల ♦ పోయినంత

తనసేన నడుపగా ♦ దగిన నాయకుడు ద్రో

ణుండని పల్క గ ♦ ర్ణుడు, సుయోధ

నుడు కుంభజుండున్న ♦ యెడకుంజని మహాత్మా!

యఖిలసేనాధి ప ♦ త్యమ్ము నిర్వ

తే. గీ. హింపు మీవే యటంచు బ్రా ♦ ధించి పావ

నోదకమ్ముల దెప్పించి ♦ యుచితరీతి

నపుడె యభిషిక్తు నొనరి ప ♦ నస్త్రుగురుడు

గోరు మెదియే వరం బన ♦ గురుపతియనె.

దర్బారు - రూపము

ప॥ బట్టితెన్ను ధర్మపుత్రు బ్రాణమ్ములతో నాకడకు ॥ప॥

అ॥ ప॥ ఇట్టియెడ న్నాకీవర - మిచ్చెచేసి గురువర్యా ॥ప॥

చ రణ ము

నీకారుణ్య విశేషమె - నిఖిలాభీష్టును లగూన్పు

నీకౌరవ సైనికులను - జేకూడు శుభము లింకిట ॥ప॥

ప. అనవిని ద్రోణుడు రారాజున కిట్లనియె.

చ. శేషునతనూజు డెంతయు న ♦ జాతరిపుండను ముట్టెల్ల ని

క్కములగు, నతని ♦ గియ్యమునగు దెగజూడ గోర క్కి

క్రమమున బట్టితెమ్మని తి ♦ రమ్ముగ గోరెదవే నృపాల! ప

లుక మిపుడ నన్ను నీవిటుల ♦ గోరినకారణ మొనుయోధనా!

ప. అనిన దుర్యోధనుండు,

ఉ. అన్నచుజ పుచో విజయు ♦ డల్లి మనున్ సమయించు, వారి నే

తెన్నుననో వధించినను ♦ దేవకిపట్టి మముస్వధించి కుం

తిన్నిలబ్ధైరాణిగ, యు ♦ ధిష్ఠిగు జూదమున స్వయించి భా

గ్యోన్నతి నేలుకొంగు భువి, ♦ నుగ్రవనమ్ముల కగపి వారలన్.

ప. అనిపలుక దుర్యోధను కౌటిల్యమునకు ధనురాచార్యుం డేవగించు

కొనుచు నిట్లనియె.

చ. సురలకుసైతమున్ గెలుపు ♦ సున్న కిటియె నిల్చియున్నసం

గరమున, నాకుమాత్ర మెటు ♦ కవ్వడి నోర్యగనె? ధనంజయుం

డుగువడి నిల్చి యడ్డకడ ♦ కున్నను, దా పెనుసూపకున్నచో

స్థిరమిది, బట్టితెచ్చెద యు ♦ ధిష్ఠిగు నీకడకున్ సుయోధనా!

తే. గీ. అనినవిని కౌరవగ్రజు ♦ డలరె, గురుని

ప్రతిన చారులచే విని ♦ పాండవాగ్ర

జుండు వెలుగంది “నాయున్న ♦ చోటనిలిచి

సమర మొనర్చిపు” మన ధనం ♦ జయుడు పలికె.

ఉ. నవ్వులచేటుగాక వ్రతి ♦ నల్ నెఱవేస్తుకొనుగ శక్యమే?
కవ్వడిమేన బ్రాణములు ♦ గల్గిన ద్రోణుడెగాడు స్థాణుమన్
దవ్వల నిల్పితీఱవలె ♦ ధర్మ తనూజునకున్ బరాభమ
బెప్పిధిగల్గు? గల్గునెడ ♦ నేకముగావొకొ? సప్తవాన్నిధుల్.

వ. అనికల్గి నిజబలంబు నెప్పంటినిడుకొని రణభుమి జొచ్చి శత్రు
బలంబు దాకునంత ద్రోణుడప సెలరేగి పాడవనైనన్యంబుపై
దివ్యస్త్రములం గుఱియించుచు నుధ్యుగదిన మార్తాండుబలె
నేరికం దేటిమాడరాక మునుకడయ్యును కుమారమూర్తి
నొప్పుచు ధనంజయు ధృష్టగన్యములతో పెద్దపెట్టుగ యుద్ధం
బొసర్చునెడ నభినున్యుడు కౌరవనైనన్యంబుపైబడి నురుమాడుచు
సైంధవప్రముఖులం బాణదోలుచున్నంత రోగించి గదాధరుడై
శల్యుగ డభిమన్యు నొగొను నంతలో భీమ సేనుండు మద్రవతి
నదరొని బలదవయమ్ము వెఱగంద మోహరించె నట్టియెడ
ధనురాచార్యుండు తిరిగిని ధగ్గనూనుపైబడి శరవర్షంబుం
గుఱియింప విజయుం డడ్డుపడి ధర్మ గాచికొని సమరతలంబెల్ల
మేచోమాంసపగంబును శోణితఃప్రకరమ్మును గావించె నమ్ములు
నాడు సుశర్మాదలగు స శత్రు లనేకరథకముఖ్యు లర్జునుం
దలపడి చిగురున్నంత ద్రోణుడను పాంచాలరపైబడి నులు
మాడుచు పాండవసైనికుల కందఱకు నన్నిరూపులై యెట్లాడునెడ
నొకవంక భగదత్తుండు సుప్రతీకం బను తనయేన్గును పాండవ
నైనన్యంబుపై గవియంజేసిన నయ్యుది దూరముననుండి కని తేరటు
పోనిచ్చి భగదత్తు నెదరొని నుంత నాప్రాజ్ఞోత్తిషాధీశ్వరుం డింద్ర
నందనుపై వైష్ణవాస్త్రంబుం బ్రయోగింప వాసుదేవుం డయ్యుది
తన యురంబున ధరించె నంత క్షీణు డంతిని భగదత్తునిం
బరిమార్చి, మూడవనాడు ద్రోణుడు పద్మసూహమ్ము సంఘ
టింప నర్జునుండు ధర్మగాజరక్షణార్థమై భీమాదలనుంచి తాను
త్రిగర్తులతో యుద్ధమ్ముసేయుచున్నంత నిట ధర్మజుండు తత్పద్మ
సూహమాను భేదీపనేరక సాభద్రుం పిలిపించి యిట్లనియె.

తోడి - ఆది.

ప॥ కయ్యమాడ జనుడెంచె త్రిగర్తుల-గవిసి నీతండ్రీ నేడు నాతండ్రీకి॥
అ॥ప॥ అయ్యవారు నన్నట్టియిస్తున్నది-యభయమొసగి రాకున్నోధనునకు
చ రణ ము

గురుడు నేడు ప్రళయోగ్రుడై వెలుగు - నెగు వేమియు నాగీయెడదోచును
పరువునిల్పు మీ పాండుకుమారులు బహుమన్న పెనుదీనురంచువడి॥క॥
చ. హాయిను క్రీడి లేనితటి ♦ నన్త్రుగుగుండు రచించె తమ్ముల
గ్గర మదిమాకభేద్యునుగు ♦ గావున నిచ్చిలిపించినాడ నే
వెరవున నొడ్డునించి యిపు ♦ వీరుల గర్విమానాపి పాండుభూ
వరుని యశమ్మునిల్పెదవా? ♦ భారము నీయదినున్న నాయనా!
ఉ. అయ్యకు దీసిపోవు రణ ♦ మును రవతయు నీవు, గాని “మీ
రెయ్యెడ బోరి కంపవల ♦ దేనుసమీపమునగును లేనిదో
నియ్యభిమన్యు” నంచు వచి ♦ యించె ధనంజయుడొక్క-నాడుమా
కయ్యది నెమ్మనమ్మునకు ♦ నారటము గలిగించు నాయనా !

వ. అని పల్కునంతలో బకవైరి బాలుంగని,

ఉ. “సొచ్చుటెగాని వెల్వడుట ♦ సుంత యెఱుంగనికట్టడంచు” నా
క్రుచ్చెసుభద్ర; “కూల్చెద వి ♦ రోధుల నాపెదతమ్ము డ్డితఱో
వచ్చునటంచు” జెప్పి గొని ♦ వచ్చితి నిన్నిట దారిసూపి సం
దిచ్చినజాలు శాత్రవుల ♦ నేబడ గూల్తు గదాధరుడనై.

వ. అనిన విని యభిమన్యుడును.

చక్రవాకము - ఆది.

ప॥ నన్నింతగ బతిమాలగా వలయు-నామేమి మీర లో తగ్గుదులార॥
అ॥ప॥ అన్నన్నా! యని సేతకీరణి-యాండునాండ్రయంగీకృతివలయున॥

చ రణ ము

కలనైనన్ గలనన్న వెఱతునే - విలుకాడగు నాక్రీడికొడుకునై
పులికడుపున లేడికూన పొడమునె - పుట్టినయది రాచపుట్టువేకడ॥న॥

చ. చవిగొనిగేకిదా? విజయు ♦ సంగరముం గృహకరకుంభన
భల్ల లపుడల్లు; నార లీటు ♦ వై జనిజాతును సుంత నేటినా
బవరము, శారతన్య మగు ♦ పట్టిన సయ:ది నెల్లడితు రా
నావమన పండు వేయగుగ ♦ దా! పరువాదిన రాచబిడ్డకున్.

వ. అనిపలుక సౌభద్రునిగొలు మూర్తిని శర్మజూడును,
ఉ. బొలుడపీను, శాస్త్రపులు ♦ భగడంపండితు, లంకానోటుతో
నాలుముగాకితీలును, ము ♦ కారియ: శ్రీడిము జెతలేరు, మా
లాలువిరాటుకుతును గు ♦ లాంగన, తల్లికొనగడ వదాచే
జాలగ గుండ బొడువడె ♦ సంగరభూమికి నిన్ను బంపగన్.

వ. అనపిని సౌభద్రునిండును.

సీ. కనులెత్తజేసి చూ ♦ చిన లోకినిలపి భ
స్మికి రిండునుగడు ♦ మేసమామ
పిడికిటగ గొండల ♦ బి డిసేనుగజాలు
విక్రమానోపుగడు ♦ పెద్దతొడ్డి
యిగును శీఖరుని మె ♦ ప్పించి పాశుపతమ్ము
గైకొన్నలావర ♦ కిన్నతొడ్డి
యరిసీరసమితి బా ♦ దాక్రాతులనొసన్ను
పీరాగ్రగణ్యులు ♦ పిన్నతొడ్డు

తే. గీ. లిట్ట నాకేమిటి కి ♦ భీతి? యింతయేల?
కరవపరమ్ముగాగ జ ♦ క్రధం విజయు
లగుగుడెతుగుగాక, కి ♦ య్యమునవలిచి
పడయును జయమ్ము సెలవిడి ♦ పంపుమయ్య!

మం జరులు.

అనిపల్కి- ధర్మజాజ్ఞనంది శి. మానాలు తను వెన్నంట
చనుదెంచునంతి దసకు భార్గవు - జానివరంబొకడింట
నెడ్డపడియె పాండుకుమారులకు జ - యద్రథుం డంతలోన
యుష్టుభేదించి సౌభద్రుడు గు. - నొంచి సొచ్చెను బిరాస.

సీ. శరవిధిం దిరుగు మగ ♦ దరసగమ్మవిధాన
 కాననమ్మన రేగు ♦ కారుచిచ్చు
 కైవడిం గాల ప ♦ క్వజనసమాజ సు
 హరణప్రీడనం ♦ బాచరించు
 శూలిపోలిక బహు ♦ కేలీగతుల నొప్పి
 కురు సేనపైబడి ♦ యురవడించి
 కేతుపులంగూల్చి ♦ యాతెనత్రమ్మల
 నులుమాడి తేరుల ♦ నుగ్గుజేసి

తే. గీ. గెడవిహయమూల, సూతుల ♦ గీటడంచి
 కాల్బలమ్మల జదుపగ ♦ కౌరనాగ్ర
 జుండుసౌభాగ్యుని దాక ♦ జూచి ద్రోణ
 డెల్లసైనికవరుల కె ♦ లైత్తిపలికె.
 మోహన - రూపకము

ప॥ చూతురేమి? యభిమన్యుడు-సుయోధనున్ దాకుచుండ ॥చూతు॥
 అ॥ ప॥ ఆతడెట్లునాత్మజుడగు - నర్భకు డనుకొంటి రేమొ ॥చూ॥
 చ రణ ము

పరజనదుర్భేద్యంబగు - పద్మశ్యాహంబీగతి
 నరనిముసములోఁ సింపుట - యైనజూడరా! యూరక ॥చూ॥
 చ. అని పురికొల్పుచుం గవినె ♦ సయ్యభిమన్యుని ద్రోణు, డాతలో
 మునుకొని కర్ణశల్యక్రిప ♦ ముఖ్యులు పల్వురు చుట్టుముట్టి, రా
 యనిమిషరాజప్రాత్రుడు ర ♦ ణావని నందరి కన్నిరూపులై
 తనకుచు సీరసంపటచె ♦ తత్కురునైనిక వీరవాంసున్.
 సీ. కవచమ్మదూటి యం ♦ గచు.గాడిరో సేదా

తొలగె సూతసుతుండు ♦ నిలువలేక
 వాడితూపులతాకు ♦ వడి బిట్టలసి యట్టె
 మూర్ఖులై నామద్ర ♦ భూవరుండు
 విలుద్రుంచి మేనికిండలు ♦ నెక్క నాగుస్స
 సేనుండు పడె సొమ్మ ♦ సీలి రథమున

శిరిము కుండలకాంతి ♦ బెలగ లక్ష్మణకునూ

గుండు నేలంబడి ♦ సూపుమాసె

తే. గీ. పేర్వడిన యోధులెల్లరు ♦ విరభులైరి
కదన మీదిని నెత్తుటి ♦ కావ్యలయ్యె
నంత సపరాహ్ణువుగూడ తే ♦ రస్త్రగుగుని
పైకి దోలించి నరసుతి ♦ పల్క నిట్లు.

ఉ. పట్టణముసంగుదుగ గంప ♦ సాధుడులేనెడ ధర్మపుత్రు నం
చొట్టిడుకొంటివేగద! ను ♦ యోధునతోడుత గాచికొండు నే
పట్టణముసంగుదుగ గురువు ♦ పాలుని నాపెదతుండెనిప్పు నీ
యట్టి ధనుర్విదగ్రణుల ♦ నందటగెల్చి మహీసురోత్తమా!

వ. అని పల్కి రారాజుపయిగ గవియ గురు కృప కర్ణాశ్వత్థామ శల్య
దుశ్శాసనాదులెల్ల రొక్క పెట్టిన సౌభద్రపైబడ నతుండెల్లరం
గాందికీకులం గావించునంత దుర్యోధనుండు ధనురాచార్యుని
పాలికిగజని,

శబ్దా - ఆది.

ప॥ కప్పకూతభుజగంబనై యిట్లు - కొరవపక్షమునందు జేరితివి ॥కప్ప॥
అ॥ప॥ ఎప్పుడు పాండవపక్షపాతివేయెటిగి మోసపోయితినిబాపడా॥

చ ర ణ ము

బాలుడెట్లు మొగ్గరము భేదింప - జాలు సీ నుపేక్షించితివిగాక
సీలాను నైరసమ్మి లక్ష్మణుని గోలుసోతి కులవర్ధనుడగు నుతు ॥క॥

వ. అని పల్కు దుర్యోధను నేవగించుకొనుచు కర్ణాదులంగని ద్రోణు
డిట్లనియె,

చ. అలతులబోవడి బుడుత ♦ డర్జునతుల్యుడు, చేత గాన్ముకగ
బలరిన యంతదనక నిట ♦ లాక్షునకైన నజేయు ఔట్టులో
విలు దానుమాడి వెస్సరిమి ♦ వే విరభుంబానరింపు డగదటు
దలపడి యొక్కపెట్టెన ప ♦ దలపడి గూల్చగవచ్చు నీతనిన్.

చ. అనవిని కర్ణుడు నెవ్వనుక • కల్లన వచ్చి చుహాశుగమ్మునన్
 ధనువునుద్రుంచె, వాజులబ • దంపడి గూల్చె గురుగడు, సారథిగి
 దునిమె గృపుండు, సౌబలుడు • ద్రోణసుతుండును శిల్పు డాదిగా
 దనరు మహర్షిభుల్ శిరవి • తానమునం గడు నొగచి నొయ్యనన్

వ. అంత నాక్రీడికొడుకు వాలుంబలకయుం గొని నైసశేయునినూడ్కి
 నింగికెగయ దత్సాధనమ్ముల ద్రోణరాధేయులు తుత్తునియలు
 గావింప సౌభద్రుండు తన తేరపైగల చక్రముగొని యుపేక్ష
 ననుకరించుచు సమరావేశుండై,

సీ. కలయబూచిన కింశు • కములీల నెమ్మేసి
 రక్తారుణప్రభల్ • రచ్చకెక్క
 చక్రరోచులు మణి • స్థగితకంకణకాంతు
 లంబరవీధి మే • లంబులాడ
 సింహనాదమావైరి • సేనాపయోనిధి
 నల మందరాచల • మై మధింప
 ప్రథితివిక్రమ విహా • రము రిత్తుహర్షణి
 భరతమాతకు వన్నె • బాదకొల్ప

తే. గీ. ద్రోణుపైబడి తన్నుడ్డు • సైనికులను
 చించి చెండాడుచున్ దుస్స • సేనతనయు
 తోడ బోరాడి పోరాడి • క్రీడికొడుకు
 కడులు చాశ్వాసనిం గూల్చి • పుడమి బడియె.

క. అదివిని ధర్మతనూజుడు
 హృదయము పగులంగ చేష్ట • తెడసి యొకంజా
 గుంధరువడి సుతవియోగము
 నెద సైపగలేక యేడ్చె • నీవిధి సంగి

ముఖారి - జంపె.

ప॥ నినుచేతులార నే - ననికంపి జంపించుకొన నాయెనా
 నేటికి - నేకొతుడను నాయన ॥నిను॥

అ॥ ప॥ నినువంటి కొనుగు నె - న్నేజన్మములనెత్తి
గనజాలుగుమె నికు నూడెండ్లు నిండెనా ॥నిను॥

చ రణ ము.

ఎనుగురాడేమి యభిమన్యు డేడియటంచు
గదిసి యగుడుకిరీటికి - నే నేనునినుడువును ॥నె॥
కదసమునద్రోణాది - సురల వెనుజూచు నీ
వదస మీనాటితో - గన నోచమైతిమా ॥నిను॥

చ. కులమును నిల్పగాదగిన ♦ కుట్టడ వడనిసమ్మి క్రీడి యీ
కల నొనరించునట్టి నిను ♦ గయ్యుచునం దెగజూచి తొల్లనే
బలము జలంబు జూపి పగ ♦ వారివధించి యిక్కేమి బ్రాముకో
దలచి రణమ్మస్తేత కిక ♦ దాము గడుగుదు రయ్య పాండవుల్?

చ. కొనకు సుభద్రకు గడుపు ♦ కోత, మురారికి జింత, యుత్తరా
వనితకు దీక్షరాని పెను ♦ వంత, కిరీటికి పుత్రశోకముం
బొనరిచినట్టి యీచెనటి ♦ బొందియ బ్రాణము వాయదేల? పా
పునకు చిరాయువన్న నుడి ♦ పొల్లగు నే? విధిస్తేత దప్పనే?

వ. అని కలపించు ధర్మసూనునికడకు పారాశగ్యుండు సనుదెంచి
దూఃఖోపశమనం బొనర్చి సనునంత సాయంసమయముమగుడు
సోరు సాలించి కృష్ణార్జునులు శిబిరమ్మదెసకు వచ్చుచో నర్జు
నుండు గోపాలుంగని,

ధన్యాసి - అని

ప॥ కలగుమానసముదుర్నిమిత్తములె గన్నట్టెడు నామేనుమాన్పడియె
అ॥ ప॥ తలపనిద్దానికేమి హేతువో - తెలియజాల బాహులోకేశ్వర ॥కల॥

చ రణ ము

అన్న లేమిరొ? తమ్ములెట్టియా - పన్నలైరొ యాచార్యునికతమున
కన్నగవకు గానంబడు వెలవేల - చున్నయట్లు శిబిరముగోపాలా ॥క॥

తే. గీ. రణము సాలించి నే శిబి ♦ రమ్మ జేర
వచ్చునపుడెల్ల నేత్రప ♦ ర్వమ్ముగాగ

నెగురుసమదె చి నను శాగి ♦ లింగు కొడుకు

నేడు గృహతోరణమ్మన ♦ లేడు, కృష్ణ!

వ. అనిపలుకు నడుగులు తొట్రావడ ధర్మజు పిడదల కరిగి వారిలో
నభిమన్యుడు లేమి జూచి యిట్లనియె.

క. గురుడు రచించిన మొగ్గర

మొగులకు జొరరా దటంచు ♦ నూహించి యటన్

ద్వారపడి శాభద్రని పం

పరుగాదే తెలివిమాలి ♦ బనరచు సేయన్?

క అనిపల్కి నిరుత్తుడై

తనయా! యనుచేడ్చు ధర్మ ♦ తనయుని యాశ్రం

దన మొక్కరించియు ని

ల్లున గూలంబడి కిరీటి ♦ పొగులదొడ్డుగన్.

సింహేంద్రమన్యమము - త్రిపుట

ప॥ పుడమియంతయు నేలుచీవని - పుట్టెడన వహించి యుటని ॥పు॥

అ॥ప॥ కొడుక? నీవిటు గూలినాడవ-కుత్తుక మాఱడి బుచ్చినాడవ॥పు॥

చ ర త ము

వ॥లు పున్నమచందురున కెన - వచ్చు నీ వదనమ్ము జూడక

ధరసుభద్రార్జునుల కేగతి-తనువులం బ్రాణములు నిలుచుచు ॥పు॥

ఉ. దైవశకోటికి బ్రభుడు ♦ తాత బిడొజుడు, కన్నతండ్రీ గాం

డివి, జగన్నియామకుడు ♦ నీ జనాభుడు మేనమామ, నీ

వా వివిధాస్త్రసంచయ ని ♦ దగ్గణి నీగతి దక్క-మాలి యు

ద్ధావని గూలినావె విప ♦ దంబుధి మించి మముం గుమారకా!

వ. ఇట్లు పలవించి సేయునదిలేక యయ్యెడం బొడమిన కోపావేశ
మ్మున నచటి వారింగని.

ఉ. నందమ గాచియుందురని ♦ నమ్మి త్రిగర్తుల గెల్వబోవ మీ

రందరు నాడువాండ్రవలె ♦ నర్భకు నొంటిగనంపి యుగతిన్

ప్రందగజేసి రిట్టి యస ♦ మధులు మైమలుపుల్ కృపాణముల్

అందము లోటుగాంచుననియా! తగువారమటంచు చాల్పుటల్

తే. గీ. అకట! ముకుళచ్చ లారని ♦ యట్టివాని
బదియునా తేండ్రాణు కుం ♦ భభవకర్ణ
మ ఘ్నిల నెదిర్చి బోరాడి ♦ మొగ్గరిమ్ము
సింహ బగిరి చంపించిన ♦ చెనటి యెవడు?

వ. అనిపలుక- విజయుని శిబిరమ్ము నెల్వడి ధర్మజుండు సమీపించి.

చ. హరియును నీవు లేనితటి ♦ సత్ప్రభుగుండు రచించినట్టి మొ
గ్గరము ప్రవేశమా నెరవు ♦ గా. ౪ బాలకు నంపినట్టి ము
మక-రుడు కులాంశకుండు నున ♦ ఘాతి వివేకవిహీను డీశడే
శిరము సముత్తరింపు మొగి ♦ చెచ్చెన పున్నెముగొమ్మతమ్ముడా

క. అనిపలుక- ధర్మసంగదను
వసజాత్యుం డూరడించి ♦ పార్థన కనె నీ
తనయుని జెగుటకు హేతువు
కనుగొన సైంధవుండు, నాని ♦ గడతేర్పమికన్.

వ. అనిపలిక- న విని వివచ్చుండు పుత్రసూత్రయగు శత్రుని వధంబునం
గాని శోకం బుపశమింపదని తలంచి యెల్లరు విన ధర్మసంభవునితో
నిట్లనియె.

పుస్తకస్థాన - అది.

ప|| చంపుడు నాసైంధవు నెల్ల యిదియ -
సలుపు ప్రతిస యన్నా ... చీకటికడకమున్న ||చం||

అ||ప|| చంప లేకున్న గాండివమ్ముతో- జ్వలనజ్వాలల భస్మమైపోదు||చం

చ రణ ము

నిన్ను శరణుజొరకున్న గావుచుని - సీరజాత్యు నొగిప్రాధ్వింపకున్న
వెన్నుజూపి చనకున్న సురాసుర వీరులడ్డమై వచ్చి కాచినం ||జం||

తే. గీ. అనిపలికి గాండివమ్ము స ♦ జ్వంబూనర్చి
నారి మ్రోయించి శంఖని ♦ నాడ మెల్ల
దిక్కుల న్నిండజేయ భీ ♦ తిగొని యిట్లు
సింధుపతి కౌరవేంద్రుతో ♦ జెప్పకొనియె.

ఉ. అందరుగూడి సుపరికిదా ♦ నా! యభిమన్యు, బలాగిసూతి న
 స్త్రోదగజేతు నంచు బ్రతి ♦ నగ బాసరించె నిదేమిపాపనెరా?
 బాదుగు లస్త్రకోవిగలు ♦ పలుకుడు నన్నెటకేని పాపసా
 మ్నూదరొ? రక్ష సేయగలమనచారొ? మీరెదిగోని ముందుగన్.

వ. అని వెలుచు సైంధవుని భుజనాత్మ్యుచు సుయోధను డిట్టినియె.

సీ. విలుకాండ్రకున్ షేటి ♦ తలనూనికగబన్న
 ఖ్యాతిగాంచిన యట్టి ♦ కన్నడుగండ
 బహుభాస్రశస్త్రసం ♦ షన్ను లీగురుకృపా
 శ్వస్థామహాఖ్యలా ♦ చాగ్యులుండ
 నలఘువిక్రమధురీ ♦ బలు శల్య సుబలరా
 జాత్మక సోమద ♦ త్తాదులుండ
 బాంధవమ్మునకు నీ ♦ బావమఱుగులై
 నుతిగన్న యోధులు ♦ నూఱువుగుండ

తే. గీ. పేర్వడిన వీరవరుడనై ♦ విజయు స్రవిన
 దలచి నీవిత గుండగా ♦ దగునె? చెప్పును,
 మా మఱువుసొచ్చు నిను సుర ♦ స్తోమముం గ
 డంగి కనువిచ్చి తేఱిచూ ♦ డంగ వశమె?

వ. అనిపలిక ద్రోణుచే నభయమిప్పించి యాశనిదైనవ్యమ్మువాపె నట
 నర్జునుడును మాధవోపదేశమ్మున నిజసదనమ్మున కరిగి పాద
 ప్రత్యక్షనమ్ముగావించుకొని దర్భశయ్యగావించి గంధపుష్పాక్ష
 తమ్ముల నలంకరించి యాయుధమ్ము లర్పించి నాటిరేయి స్వప్నం
 బున శంకరుధ్యానించి కృష్ణసహితమ్ముగ గగనమ్మున కెగసి
 యుత్తరాభిమఖ్యుడై సని కైలాసమ్ముజేరి పరమేశ్వరు నభిమతించి
 పాశపతం బర్థించి దానిం బ్రస్ఫుటమ్ముగా బడసి మరల నిజశిబి
 రంబు సొత్తించి నట్లుగని కొంతవడికి మేలగని సూర్యోదయమ్ము
 నకు వేచియుండె.

మ హా భా ర త ము

నై ణ ధ రు ధ

మోహన - రూపకము.

ప॥ వినుడు సభాసమలాగా - సినిహించెద నై ణధరధ ॥వి॥

అ॥ ప॥ వినవిన జవులూరు భరత - వీరుల సచ్చారిత్రియు ॥విను॥

చ రణ ము

తేరుగోలుకొని హరిరా - నాగోహించెను కిరీటి

మేరు శిఖరమున దిసమణి - తీరున దాశోభిల్లుచు ॥విను॥

సీ. ధర్మజరక్షణా ♦ ర్థము సాత్యకిన్నిల్పి

కడల కపిధ్వజ ♦ కాంతులీన

సంగరోత్సాహుడై ♦ శిఖిమ్ము పూరించి

ప్రకటగాడివ గుణ ♦ ధ్వని యొనర్చి

పైబడు యోధులు ♦ బడనేయుచు గజాశ్వ

వితతి గూల్చుచు మహా ♦ వీరమూర్తి

యై కురుసైనికుల్ ♦ హరిగన్న తేళ్ళపో

లిక భీతి పట్టికుట ♦ లకును బాట

తే. గీ. శరగురుండు రచించిన ♦ శకటనామ

కోజ్వలప్రహమున జింప ♦ నొడ్డుసేరి

గ్రోణు గన్గొని నిలిచి చే ♦ తులు మొగిడ్చి

యనియె భయభ్రతులెసగ జం ♦ భారిసులుడు.

శ్రీరాగము - ఆది.

ప॥ మొగ్గరమ్మ భేదింతు నాజ్ఞయిడు - మగ్గలంపు బ్రేముడి గుగునర్కా॥
అ॥ ప॥ అగ్నిచూలి కెనవచ్చు సేనాని - వంశేవాసిని సీతరు, గాన సి ॥ము॥

చ రణ ము

- పెనిచిత్రపు సరికూర్చి సీతనము - ననుకరింప న పున్నిసంకల్పాల
కనుక నాప్రతి నెఱపుమి వేళ-కరుణి పుము మన్నించుముగిష్ఠుని
ఉ. పాండువిభుడు, ధర్మజుడు, ♦ పంకజనాభుడు, సింహుగాకి యూ
ఖండలనూతి కెన్నడును ♦ గాడు మిత్రవ్యంశు మేలు కోస నా
ఉండుదలంప కీవు సమ ♦ యోచితవలె ననుగ్రహించువు ను
వ్వండు భవన్ని శాతతర ♦ వారము నోర్వగలరాడు? కుంభజానీ!
చ. అనవుడు పిన్న నవ్వలయ ♦ నప్త్రగురుండను, నన్ను గెల్వ గీ
యనువున సైంధవు గడిసె ♦ దండు మురారిని గ్రీడి నమ్మలన
మునుగగ నేయగా నడును ♦ నుగ్గొనరించి యతిక్రమించి మా
ర్చిని వికలమొనర్చి పరి వీర ♦ బలమ్మలనేర్చి, క్షీడియన్.
చ. కరుల నడంచి సైనికుల ♦ గ్రన్నన గూల్చుచు ద్రోణుకోడినగ
గరము నిరాకరించి యెడి ♦ కమ్మగ మొగ్గర మట్టెనొచ్చి వే
సరక శ్రుతాయుధప్రముఖ ♦ సైనికులం దెగటార్చి, నాపయిం
గుగుపతి తేరు దోలుకొని ♦ కుంభజుపాలికి బోయి యిట్ల నన్.

భైరవి - రూపకము

- ప॥ తేనియపూసిన కత్తివి - తెల్లమయ్యె నీనడత ॥ శేసి॥
అ॥ ప॥ మాన వెన్నిభంగుల నీ - మత మా పాండవపక్షము ॥ శేసి॥

చ రణ ము

- బలరిపునందనున కోడి - ప్రాణభీతి సైంధవుండు
తలదాచుకొనె న్మనకడ . తన్నే మోగాతుమంచు ॥ తే॥
చ. వెలవెలబాటజొచ్చె నృప ♦ వీరగణమ్మ కిరీటిరాక గీ
వలుగతుమయ్య నానుడల ♦ కార్తిమయిం బలుమాట లాడితిం
గలన పురారి కేనియును ♦ గాదుగదా నిను మార్కొనగ కే
వలము దయాపరుండవయి ♦ పాలన సేయగదే జయద్రథున్.

వ. అసవిని భారిద్యాజుగును.

మ. కవచంబొండు ధరింపు మిచ్చెద కురుఁత్తూనాథ! యద్దాన శా
త్రవనిర్మక్తకరాళి సీతనువునన్ ♦ దన్యమ్ముగా దాక దీ
యవకాశచ్ఛూన కవ్వడి గెలుతువ ♦ య్యా! యిండు నేనుండి పాం
డవసేనంగలగింతు భద్రచుగు ♦ దీనన్ సింధుభుజానికిన్.

వ. అనిపల్కి తన వచమ్ము సమగ్రకమ్ముగ నుయోధనునకుం దొడిగి
దీవనలిచ్చి యుగపి వికర్ణ వివిశతి చిత్రసేన బాహ్లిక దుశ్శాసన
శిష్య శకుని సోమదత్తానులగు గలసి భీమ సకుల సహగేవ ఘటో
త్కచ ధృష్టద్యమ్ము సాత్యకి ప్రమాఖులతో బ్రచండభంగిం
బోరాడు చున్నంత సక్కడ గాండివి సైంధవుగ డున్న దెసకుం
బోవును మిదానుమిదలను మహాసేనుల మ్రగదించి యసంఖ్యాక
రథగజతురగపదాతిబలములు గూర్చుచు కురుసేన గనుపుకొట్టి
నెప్పు కివ్వడిగి గని గోపాలుండు రథాశ్వచ్ఛూలు డప్పిగొని డస్సి
యున్న విసనాసవ్యసాచియు,

తే. గీ. దివ్యశరసగహతుల ధరి ♦ త్రిం బగిల్చి
కొలనుగల్పించి యిలుగట్టి ♦ మూలుకులగమి
హయమూల స్నీరుద్రావించి ♦ యరదమెక్కి
వచ్చె రిపువీరవరులు దే ♦ వతలు బొగడ

చ. కలరు కృపాదియోధు లట ♦ గాని యొకండును జేరబోవ డా
బలరిపుసూను నబ్బరము ♦ బైకొన జూచెద రంతెగాని కే
వలము గతాశులైర కురు ♦ వరులు సైంధవుడట్లు సంతలో
నిలిచి రణావనిం బలికె ♦ సేరువుమై కురురాజుక్రీడికిన్.

బాగు - ఖండగతి

ప॥ మేటివిలుకాడవను - మాట లీనాటితో
బూటకము గావించురా - వేల్పు తేనికొడుకా ॥మే॥

అ॥ ప॥ నేటిపోరాటమున - నీపస గనంబడెడు
నే లేనిచోట మును - నీకుచిరుదము నెల్ల ॥మే॥

చ రణ ము

నచ్చెలియు స్తురుండుగద ♦ నీకు గీటి, బిరాసనేగి వి
వ్వచ్చుని గాచికొమ్ము బక ♦ వైయు తోడగు నీకు నవ్వలన్.

క. అని పల్కిన విని సాత్యకి

చని కొరవబలమునెల్ల ♦ సమయించుచు ద్రో
ణునిదాకి పోరి కడ కొ

య్యన లోనికిసేరె నొగి మ ♦ హాసీసుండై.

సీ. కృతవర్మ సత్యక ♦ సుతునితో బోరాడి

వారింపగాలేక ♦ పాటిపోయె

జలసంధు డను ధరా ♦ జాని శైవ్యుతో

సమరమ్ము గావించి ♦ సమసీపోయె

నడరి నుదర్శనం ♦ డను తేమ సాత్యకి

తో యుద్ధమొసరించి ♦ పోయె దివికి

శినివరుతో దుస్స ♦ సేను డాలమొనర్చి

చేవసాలక కాంది ♦ శీకుడయ్యె

తే. గీ. విజయుపోల్కి మురాంతకా ♦ నుజుడు బెక్కు-

యోధులం గెల్చి పోరాడు ♦ చుండునంత

ధర్మజుండంప బకవైరి ♦ దర్పమెసగ

తరలి సేనాముఖమ్మన ♦ గురుని గివిసె.

క. కవిసిన భారద్వాజం

డవురా ! నీవెల్లుపోడు ♦ వనుమతి గొనకే

భవదీయానుజు డెటు సనె

నవలోకింపవా ? యటన్న ♦ ననిలజు డనియెన్.

మోహన - ఆది.

ప॥ ఎన్నడీ యేడ్చి విందుజేయించు ♦ కొన్నరీతి మాటాడ నేర్చితీ ॥వె॥

అ॥ప॥ పున్నెమునకు బోనిత్తుపేనన్ను పన్నిన మొగ్గర మందుకేర్పడెనె ॥ఎ॥

చ రణ ము

కాదు వీడు జేజేరాకొమరుడు - కదన భీముండు భీముండుగాని

చూడమిచటగురుడని దైవంబని-పాడియెటుంగక పల్కెదొబాపడ॥యె॥

క. అని పలుకుచు గదచేకొని

పనివడి సారించినైవ ♦ బాటుడు పఱచెన్

ఘనరథ్యమ్ములు గూలెను

వనరుచు సారథియు బ్రెచ్చె ♦ వైరులు వడకిన్.

ఉ. బెబ్బులగన్న లేళ్ళగమి ♦ పోలిక జుదర వదలై బల

బుబ్బునెడన్ బకాంసన ♦ నొం డొదమ్మన న్నోమిడకిన్-తా

దెబ్బన నమ్మల గురియ ♦ తెచ్చున హయసుశూడు చే నొగ

ల్దెబ్బన బట్టివీచెను ర ♦ ధమ్మ విరోధులు నిస్త్రిను నడన్.

ఉ. అంతకినన్నిభుం డగు బ ♦ కాచి ధనుజయు గాగని యెంతయున్

సంతసమంది సూతసుతు ♦ జయ్యన దాకి లొలగజేసి తా

నంతనభాక కౌరవుల ♦ నయ్యెడ బెక్కుర గూల్చికిన్ న

త్యంతము గాసివెట్టునెడ ♦ సర్కసుతుండును రక్తస్పృతృడ.

తే. గీ. అనిలజ నిరాయుధుం జేసి ♦ మంపనాన

గురిసి కుంతి కొసంగిన ♦ వరము దలచి

గెడపు టుడిగి నవ్వుచు వింటు ♦ గడపు బాడిచి

పలికె నీవిధి నవమాన ♦ పడ వడముడి.

కన్నడ - ఆది

ప॥ కడవలాదిగా గాంక్షతీతరిని-మిడుకకీ చునికి నడచివచ్చితివ ॥క॥

౨॥ప॥ బడుగ! నీ కేలభలడనంబింటి-కడ నయును మాయడచిపడక యిటు॥

చ ర ణ ము

సమునం గందమూలమ్ములు దిన్ని-మాట్లై యుండః నీ కేలకలను?

వెనయరాను ననుభోటితో నెప్పుడు-చేయబతి గని సేయుమాహవము॥

కీ. గీ. బడలినాడవు కాబోలు ♦ పాప మీవు?

కలరుగా నరనారాయ ♦ ణులు సని యట

సేదదీటుకొ మ్మింక ♦ చేతగాని

వ. అనివలె - వ్యక్తోదరుండు విష్ణునిమొగ్గుబుతో సవ్యసాచి కడకుం జనియె. సాత్యకేయు కురుబలాబుల నేట్లాడుచు గడకుభూరిశ్రవునితో బెనంగిపోగు నెడ సయ్యిరువురు గొంతవడికి పాదచారులై మల్ల యుద్ధంబొసగ్గుచో భూరిశ్రవుండు పెద్దయుగ బ్రాహ్మిపోరి డస్సి యున్న కృష్ణానుజు నేల బడవైచి యెగసి యురంబు నిగుగాలం ద్రొక్కి కృపాగొమ్మన కంతయుం దునియ నేయుచున్నంత గోపా లుండది కని వేగిరికడి యప్పునుగాంచి,

శా. నీకుందోడ్పడవచ్చి నాయనుజు డెం • తేడస్సి భూరిశ్రవుం
దాకంజాలక సెందరాని దురవ • స్థంబొందుచో జూతువే
లా? కుంతం బిప్పుడు త్తరిగిప గరినా • లగబెత్తె, వే ద్రుంచు మో
యీ కౌగిలేయ! కిరగ, బన న్విజయు డట్లేద్రుంచెతద్బాహువుక.

తే. గీ. తునిసివడి బాహువు భుజంగ • మన జెలంగె;
నతడు గాండీవికనె తగు • నయ్య! నీకు
జలజనాభుని దురువదే • శిమాన జేసి
పరునితో బోరు నన్నెయు • టరయ, పార్థ!

వ. అనవిని విజయుండును,

ఉ. దూతెదవేలనన్నిటూ? • కోడ్పడవచ్చి బిగాన గాచికో
నేరని మీబలాధిపుల • నీవొగి దూఱుము, ధర్మమున్నచో
మారసమాను నట్టి యభి • మహ్యకుమాదుని గూల్తురొక్కో? తా
ర్కారగు ధర్మముల్ దురభి • మాని సుయోధను కారణమ్మునన్.

పంజరలు

అనిన నిరుత్తుడై భూరిశ్రవు - డపసవ్యకరమ్మునను
రణభూమి శరమ్ములు పఱచుకొనుచు - బ్రాయోపవేశమునను
ప్రాణాయామపరుగడై యుండగ - బరికించి శినివసుండు
చేనున్న కత్తితో జేసె శిర - శ్చేద మమిశకోపుండు॥

క. అదిగని రాధేయుం డ

య్యదనున శైనేయు దాక • నత డాకర్ణం

బహుసగు వారసముల జే

టాదవగ గొట్టుంగ శాతా ధ న్మువలనికిన్.

వ. అట్లు పలాయనముడై కొంతవఱికి కవ్వడి నెగ్గొన నలిగి కిగిటి
రాధేయుని కిట్లనియె.

కాంభోజి - రూపకము.

ప॥ ఏటికి భీమగదూతితి - పశ్చిమ సాత్యకి గెలువడ ॥ ఏ॥

అ॥ ప॥ ఓటమియు న్గొప్ప గలుగు - యుద్ధమూలం నెట్టియును ॥ కి॥

చ రణ ము

అలటివై బకాంతకు నీ - నాక్షేపించితివి గాని

తులువా నీకులము గుణము - నోచు బ్రజకల్లరకును ॥ యే॥

ఉ. పాడిదొంగి చేతివిలు ధగ్గుమొచ్చి మదాత్మజాతు ను
న్మాడిరి నేనులేనిసను ధమున; దానికి నీవుసూడగా
పాడిమెయిన్ ద్వదాత్మభవు ధవ్యశిర మ్మొకవాడికోల ను
న్మాడును, నిన్ను భండనము ధనన్ బలిపెట్టుదు భారతాంబకున్.
వ. అనిపల్కి కర్ణుండరిమి తక్కుంగల సైనికులపైబడి యెట్లాడు
చున్నంత సుయోధనుండు రాధేయుని కిట్లనియె.

చ. చలమున భీమసాత్యకులు ధ సాయము రావిజయుండు సింధుభూ
తలపతి యున్నవంకకటు ధ దర్పమునం జనుచున్నవా ధదే
జలజహితుండు గ్రుంకుతటి ధ సన్నిహితం బగునంతదాక
యలపు బలమ్ముజూపి మఘ ధ వాత్మజు నెట్టులొ నిల్వరింపుమా.

వ అనిన విని కర్ణుండును,

చ. వడమడి వాడితూపులకు ధ బాల్పడి దేహము చాలనొచ్చె ని
య్యెడ, నగుగాక, నాతను వ ధ ధీనముజేసితినికు గాన క
వ్వడి నెటులో వికర్తనుడు ధ పశ్చిమశైలము జేరునంతకుం
గడిమిదలిర్ప నిల్పుదును ధ కయ్యమునం దిటుపై సుయోధనా !

వ అని పల్కి,

చ. జలగుహమిత్రసందనుడు ♦ సైనికులం బురికొల్పి కవ్వడి
దలపడి విక్రమంబెసగ ♦ దాగుణభంగి రణముసేయుచో
బలరపునందనానలుడు ♦ నైరికులాటవి గాల్పుచుండ నా
జలగుహనాథుడిట్లనియె ♦ సంగడికానికి కూర్చిక్రీడికిన్.

ఆరభి - ఆది.

ప॥ కనుగొంటివె పార్థా ! సేరభాయె - దినకరు డా
యస్తాచలసీమకు ॥ కను॥

అ॥ ప॥ పెనగులాడ జన - దిక్ పీఠిలో
దూనుమాడందగు - సైంధవుశిరమును ॥ గను॥
చ రణ ము.

పాశుపతము విటనసంధింపును - పార్వతీమణు నెద ధ్యానింపుము
నేసదుపాయం బొందుగల్గితు - నీసల్పిన ప్రతిసం జెల్లింతును ॥ కను॥

చ. మలుగుపడగబొసర్తు రవి ♦ మండల మేనొకమాయజేసి చూ
పఱకు తమంబగుం బ్రతిన ♦ భంగము సెందెనటంచు సింధు భూ
వరుడును కొరన్బురము ♦ వాసి మధేచ్ఛగ సొచరింతు రీ
వెలుపున సైంధవుం దునిమి ♦ వేగ గృతార్థుడ వాడు నర్జునా !

ప. అనిపల్కి మాధవుండు మాయాతిమిరంబున తిమిరారిం గప్పిన,

తే. గీ. తిరిగి గ్రుంకె నటంచు సైం ♦ ధవుడు తేరి
పైని నిలుచుండి తలయెత్తి ♦ పడమటిదెస
జూచుచున్నంత సురరాజ ♦ సూను డొక్క
సాయకమ్మున వాసి మ ♦ స్తకిము దునిమె.

ప. అప్పుడు సత్వరుండై శ్రీహర పార్థుగని,

చ. ఇలబడిరాదు వాసి శిరి ♦ మించుక సేయు లాకనమ్మనన్
నిలువు మటన్న క్రీడియును ♦ నేపున బంతివిధాన ద్రిప్పుచున్
ములుకుల మోపున స్పృభము ♦ ముట్టగ గొట్టాచు నెంతకాల మీ
నిలుపుట పల్క-పేళ యనిన ♦ నీరజనాథుడు క్రీడికిట్లనెన్.

తే. గీ. ఏమటగ వీని శిరము ఖా ♦ డింపబడు న
 టంచు నశరీరవాణిమా ♦ న్నానతీయ
 ధరణి బడనేయు వీని మ ♦ స్తక మెవడు
 వానిశిర మప్పడే నూరు ♦ పటియలగు న
 టంచు సైంధవులండ్రి శ ♦ పించె తపసి.

వ. కావున నావృద్ధక్షత్తురి డీశమంతిపంచక సమీపమున జపంబొనర్చు
 చుండు నీశిరం బాతపసితోడపై బడునట్లు గొట్టుమన నతండ్రు
 సేయ తచ్చిరం బాతని తోడమోద బడిన దిగ్గజలేట ప్రోచిన న
 భూమిపయిం బడుటయు నత్తపస్వి శిరమ్ము సన్మానభూడన
 లయ్యె నచ్యుతుండును మాయాతిమిరంబు హరింప వృద్ధాదులు
 లోచన గోచరుడయ్యె నంత క్రీడి నవిస్మయముడై గోవిందుని
 సాష్టాంగపడి,

కాఫీ - ఆది

ఐ॥ పరమపురుష గోవింద రమాధన-పద్మనాభ శౌరీ దయానిధి ॥వ
 అ॥ప॥ గరుడగమనక్షీరాంబుధిశయన-దురితదమనసరసీరుహనయనా॥

చ ర ణ ము

హరిముకుంద గోపాల పరాత్పర - ఆదిదేవ శరణాగతరక్షణ
 కరివరదా విశ్వేశ మురారీ - సరసింహ కేశవ నారాయణ ॥:

చ. కలశభవాదియోధు లటు ♦ గావలియున్న బురారికేనియు
 న్నలుపగజెల్లునే ప్రతి న ♦ సైంధవుగూల్చు? మహానుభావ! నీ
 యలఘుకృపావిశేషమున ♦ నట్లు కృతార్థుడ వైతిగాక భూ
 తలమున గడ్డిపోచయు గ ♦ దల్చుగ శక్తుడనే? పరాత్పరా.

వ. అనిపల్కు- క్రీడిభుజము దట్టుచు జగన్నాథు డిట్లనియె.

వ. అనిపల్కు- క్రీడిభుజము దట్టుచు జగన్నాథు డిట్లనియె.

సీ. అతిమానుషమ్మున ♦ నర్ధరాత్రమాన నం

గారిపర్ణ జయింప ♦ భోరు నాడు

త్రిపురాంతో మోహం రించునాడు
 వసధామఘ్యసున డాం గిన కాలకేయాది
 దనుజావళిం గూడిం పెనుగునాడు
 గోవులకై భీష్మం కుంభసంభూతి కి
 రాదులుగూడి పోం రాఘవాడు

తే. గీ. సీతెవరు సాయమైరి లోం కైకవీ !
 భవ్యభవదీయశౌర్య సం పదయెగాక,
 మనకొల్లకు వేచియుండు ధం ర్మజుడు సైంధ
 పుని వధించుట దెలుపబోం వ్రదము రమ్మ.

క. అనిపల్కి క్షీడి దోక్కొని
 వనజాత్ముడు ధర్మజునకుం బవరమ్మన న
 గునుడు జయద్రథునిం గూ
 ల్చిసపిఠమెఱిగింప ముదముం జెగదె నలందున్.

మ హా భా ర త ము

ప్ర చ ల డ పార్వ త ము

కమాచి - ఆది

ప॥ వినిపింతు ప్రచండపార్వతి బిగెవిరుడు సభికులారా ముదముచేసి॥
అ॥ పనివడిపార్వతి డాకలశభవునిబవరమ్మన దనుమాడిన చరితము॥

చ ర ణ ము

కురువిభు డానైంధవుని చావునకు-బరితపించి మిగుల-రయమ్మున
గురునికడకుసని నిందింపగనా - కుంభసంభవుం డతనిక్లినియె॥వి॥

మ నను నిందించెదవేల? దేవతలకై ♦ న న్నోగిగాఢోల ద
ర్జును, గంగేయునివంటి వీరుడె పరా ♦ స్తు డయ్యె, మీ కారపు
ల్లనరంచు న్నది దోచె; గయ్యునున కే ♦ లావచ్చితీ వంచనన్
ధనురాచాశ్వుడనన్న పెద్దరభిమా ♦ నం బిట్టు లేడ్పించెడున్.

నీ. సమవర్తి నందను ♦ శకునితో దబ్బిబ్బు

పాచికలాడించు ♦ ఫలితమిదియె

క్రాపది నేక వ ♦ స్త్రును రిచ్చకీడ్పించి

ఫరిభవించిన యట్టి ♦ ఫలితమిదియె

కూడుగుడ్డకు దూర ♦ గులజేసి నాయల

వనుల కిరిపించిన ♦ ఫలితమిదియె

సంధిపాసంగింప జనుదెంచిన మూరారి

పలుకు లాలించని ♦ ఫలితమిదియె

తే. గీ. చేతనగునేని బవరమ్ము ♦ సేయు మట్లు
చాలకున్నెడ ధర్మజు ♦ శరణు జొగుము

చీటికిన్నాటికి స్మించి ♦ చెడ్డ లరయ
కెతయు స్మిపు న న్నుడి ♦ కింతువేల ?

తే. గీ. ధర్మవర్తనులగు పాండు ♦ తనయపంచ
కమున కంతలు చేసిన ♦ కఠినకర్మ
లైన మోషక్షమున యుద్ధ ♦ మాచరించు
సట్టినేను నిజగుగ త్రా ♦ హ్మణుడగాను.

వ. అనికెసల మల నొకతకు శాంతించి యభిమానవశమ్మున దుర్యోధనున కిట్లనియె.

హంసస్థాని - ఆది

ప॥ వినుడు ర్యోధన పలుకులతోనిక - ననుభాటికి పనిలేదునా ప్రతిపాదన॥
అ॥ ప॥ నీ నుమునకు పాంచాలరజంప - కవచంబూడుచునాడగాను నే॥ విను

చరణము

పురికొల్పుము పైనికుల నెల్లరిను - పరికింపుము నాశక్తిసేరేయి
దూరమున నాచేటికిదాటునారి బరిమార్చుమంచుబలుము ద్రాణికి॥ వి

చ. అనిన సుయోధనుండు ససి ♦ యంగవిభు స్మృతి తక్కు - యోధులం
బనివడి నిల్చె కయ్యమున ♦ బాండుకుమారులు సేనతోడ మా
ర్కొన గుమాలచున్నాగె నట ♦ కుంభభవుండు మహాపరాక్రమం
బెనయగ నంపవాని గురి ♦ యించుచు నుండ విరోధిసేనపై.

వ. భీముం డొకవంక కురుకుమారులతో యుద్ధమ్ముసేయుచు దుర్మద
దుష్కర్మలంజంపి ద్రోణునెదుర్కొన సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్ను ఘటో
త్కచ ప్రముఖులు కర్ణ సోమదత్తాదుల నెదుర్కొని పోరాడు
చుండ ద్రాణి ఘటోత్కచుని కొడుకగు నంజనపర్వుం గూల్చి
రోషించి ఘటోత్కచుం డశ్వత్థామపైబడి భీమంబుగ సంగ్రామం
బొనర్ప గురుసుతుం డద్దానపు గాతించి పాండవ పైనికులం
బెక్కిండనుగ్గాడి పాంచాలురి నెట్లాడుచున్నంత బకారియొక్కచో
గురువృద్ధుండగు బాహ్లికుంజంప నర్జునుండు ధృష్టద్యుమ్నాదులం
గూడి ద్రోణుపైబడ దుర్యోధన ప్రేరణమ్మున గర్జుండు విజయుం
గూల్తునని ప్రగల్భములాడునెడ గృపుండు రాధేయున కిట్లనియె.

క. మృత్యుడైన హిడింబాసుతు
 గతిగని పాండవులు వగవ † గమలదళాక్షుం
 డతిమోదమంది వలముగి
 లతిరావంబెసగ నూద † సర్వము డనియెన్.

శా. బావా, దేవ, మహానుభావ, బలసం † పన్నుండు హైడింబుడే
 జీవమృత్యుఁజగి నివ్విచారపడకీ † సింహారవం బేటిన్
 గావింప స్తోత్రపాంచజస్యమిటు లు † ధ్వలించి పూరించి తే
 లా? విస్మయము మావిచారి మెటు ని † కానందమై తోచెనో?

వ. అనిన చాసుదేవుం డిట్లనియె.

చ. కవచము కుండలములను † కైకొని కర్ణులకిచ్చె శక్తి వా
 సపు డది యన్ననో గోలవ † సాధ్యముగాదతనిం బురారియన్,
 దివిజనిభుండు కర్ణుడు, గ † తించెను వానికి శక్తి, నీకు మృ
 త్యువులొల గెంగదాయని కు † తూహలనుగిదితి, శంఖమొత్తితిన్.

తే. గీ. నాకు నాప్రాణములకన్న † లోకపాల
 నమునకన్న నెక్కుడు నీవ † సమరమంగు
 నిన్నురాధేయు డిక జూప † నేరె డగుచు
 హాయిగా నిద్రబోదు న † రేయి పార్థ!

వ. అని సమాధానమ్మునెప్పి హిడింబానందనుని చావునకై శోకించు
 నెల్లవారిని వారించె; నంతదమోమయం బగుడు కొంతదడవు
 యుద్ధమ్ము సాలించి చంద్రోదయం బగునంత నుభయబలంబులుం
 దాకి పోరుచో శరగురుం డేరికి డేటిచూడరాక పాంచాల
 బలంబుం గూల్చుచు విరాటద్రుపదగులం జంప ధృష్టద్యుమ్నుండు
 మండిపడుచు ద్రోణుం గూల్తునని జానజేసి కురుబలంబుపై బడి
 సైనికుల నుఱుమాడుచు సూర్యోదయంబగునంతకు నేకవీరుండై
 యరివీరులం దెగటార్చుచు ద్రోణ నెడఁగొని పోరాడుచున్నంత
 కవ్వడితోడ్పడిన రాచార్యునితో బెనగుచున్నెడ కమలనాభుండు
 పార్థున కిట్లనియె.

శంకరాభరణము - రూపకము

క॥ చేతి స్థనపున్నవఱకు - జేజేలు జలుగుపలేరు ॥చేతి॥

అ॥ ప॥ వీరధియుని నిరుపమాన - నీ కలశభవుని ॥చేతి॥

చ రణ ము

దీనికొండుపాయ మేను - తెలిపద నాలింపు పాగ !

వీనికి విసరానిమాట - విడిచి : ధనువుగ ద్వజించు ॥చేతి॥

క. భీమునిచే బడె నశ్వ

త్రామయనంబరగు దంతి ♦ దానినెపముగా

నామాట జెప్పు డశ్వ

త్రామ గతించెని యాయు ♦ ధను త్వజియునున్.

వ. అంతం బరిమార్చవచ్చు నని పలుక ధర్మజుండును లొడగబడకుండిరి.
 భీమండు నని కేకవెట్ట భారద్వాజుండు నమ్మకుండె నట నాను
 దేవుండు ధర్మజుగని సాభిప్రాయముగ గర్తవ్యమేమన నతం
 డిట్లనియె.

ఉ. సేయనదేమి? కుంభజు డ ♦ జేయుడు, సూదియ మునులేగు, నే
 నేయెదిరింతు నయ్యనఘు ♦ నెట్లులనో నను బగుపుడయ్య లే
 దా, యనిసేత మానుకొని ♦ యందరము నివసినాగతరమ్ములం
 బోయి తపాబు సల్పుడము ♦ పుణ్యలు మాను లుపన్యసంపగక.

వ. అనినవిని కృష్ణుండు నవ్వుచు.

ఉ. అమ్మహనీయుతో బెనగ ♦ నక్కరలేకు నృపుండవౌటచే
 దమ్ములతో వనమ్ములకు ♦ ధర్మజు సోబనిలేగు, సోయిన
 నిమ్ము గురుగడ త విడుచు ♦ నే? యడియాసయెగాని, మాటసా
 యమ్మొనరింపు చావనృత ♦ మగుచు మనుబున గొంకకియ్యెడన్

భైరవి - రూపకము

ప॥ తెలిసె నీమనోభిమతము - తెల్లనిగా గోపాలా ॥తె॥

అ॥ ప॥ పలుకు మందు వాతనితో - బిలుకుమారెనంచు ద్రావి ॥తెలి॥

చ గణము

కల్లలాడి గురుని జూపు - కన్నను గుటి పాపమున్నె?
చెల్లరె ! యిహపరములకు - జెడిఘర్మజు డేమానిక ॥ తెలి॥

ఉ. త్మోసురు డయ్యయో! చదాపు ♦ సుదెలునేర్పిన దేశికుడు వి
శ్వాసము లేక దబ్బరలు ♦ వల్కి గతాసుని జేయుటన్న రా
కానులుగూడ సేయని య ♦ కార్యము, తుచ్చపురాజ్య కాంక్షచే
వాసయు వస్త్రయు జెఱచి ♦ భా సవంశము పాటొనర్తునే?

చ. నలదిని గొలువ్వో బంభ ♦ విపగజూచుట, కాననాంతర
మ్మల వసియుచుటల్ విరటు ♦ పొంతివసచి పినిద్యవృత్తులం
గొలుచుట సత్యధర్మముల ♦ యు జెడిగో సుముటాచుగాదె, కా
వలు డనిపించుకొందు నొకొ? ♦ పాయక రిత్తవచించి కేశవా !

వ. అనిన కృష్ణులకును.

ఉ. పాండవరక్షణార్థమున కు ♦ పాయముజెప్పితి నాలకింతువా
గండముడప్పు, నాకొట ♦ గా, దనృతమ్ము వచించి నీవు తు
చ్చుడవుగాకు, ద్రోణునకు ♦ నోదరులుండరి నప్పగింతువో?
చండతిరాటవి న్దపము ♦ సలెదో? తోచినయట్లసేయు, మిం
డుడబ సేమియో? చనెద ♦ నొయ్యన ద్వారక కోయిఘర్మజా!

వ. అనిన విని ధర్మజాతుడు వాసుదేవుం గని.

చ. అస్మతములాడజాల కిటు ♦ లంఠినిగాని మహాత్మా! పాండుసం
దనులకు దైవము, నురుగు, ♦ తల్లియు, ద్రుప్తియు, సర్వమీవె; నీ
వినిచినదెల్ల వీరలకు ♦ వేదము గాన నసత్యదోష మి
య్యనువున నెందకుండ విజయగబొనగూర్చుముమాకు మాధవా!

వ. అనివల్కిన జనార్దనుండును.

తే. గీ. అనిలసూను డశ్వత్థామ ♦ యను గజమ్ము
సేసె, దన్నెపమున నెలు ♦ గెత్తి పల్కు
మవల మెల్లగ కుంజరం ♦ బనుము దీచి
నస్మతదోషమ్మురాదు కు ♦ ర్యము ఫలించు.

సుం జ ను లు

అనిపలక సమ్మతించి ద్రోణుడి - కాధర్మజుడే తెచ్చి
తనకుంగృష్ణుడు చెప్పినవిధమున - ననగుభజా డాలించి
తనయునికై శోకించి బ్రవ్వారా - ద్రుహిని బ్రాణమువాసె
గని పార్వతుండు గురునికంతమ్మ - ఖండింపగ వడి డాసె.

వ. అట్లుడాసి ధర్మజానులు వారించినను వినక కిరవాలమ్మున ధనురా
చార్యు కంతమ్ము చెగగోయ సహింపక సాత్యకి ధృష్టద్యుమ్నుంగని.

సారంగ - రూపకము

ప॥ క్షత్రియ చుడాలుడవై - శివకంతము గోసినావ ॥క్షత్రి॥

అ॥ ప॥ పాత్రాపాత్రము లరియక - పాంచాలకుల కళంకా ॥క్షత్రి॥

చ రణ ము

ద్రోవది తలవంపవలసె - తోడబుట్టు వీవగుటను
బావమటదివై పాండవ - భవ్యయశము జెఱచినావు ॥క్షత్రి॥

తే. గీ. కారవులు పాండవులు మించి ♦ గారవించు

దేశికునకిట్లు ద్రోహమ్ము ♦ జేసి యెవడు

బ్రతుక నేర్పును నామరూ ♦ పనులుగలిగి?

పాండవ శ్యాలకుడవౌట ♦ బ్రతికినాడవు.

వ. అనిన ధృష్టద్యుమ్నుండు సాత్యకింగని,

చ. పరులకు చెల్లు నెల్లగును ♦ ప్రాజ్ఞులెవో! తహతప్ప లెవ్వయో

యెఱుగరు సామదత్తిని వ ♦ ధించితి వీవెటు? భీష్మునేగతి

న్నరుడు జయించె? నేడు ఘట ♦ నందను గూల్చగ ధర్మసాభవ

డరిగిన మార్గమెట్టిదియో? ♦ యందరికి నివేశదమ్ము గాదొకో?

వ. అని సమాధానముంజెప్పు పార్వతుని చుటచుట జూచుచు స్వస్థుల
డిట్లనియె

ఉ. కల్లలువల్లి నేడు కుల ♦ గౌరవముం జెడగొట్టుకొంటుచే

నెల్లరిలోన మేలుతల ♦ లెత్తక సిగ్గిలుచూడ సయ్యయో!

చెల్లని సాహసమ్మున ని ♦ నీ! శివకంతముగోసి నేటి కీ

వల్లన నచ్చమైన ద్రుప ♦ దాన్వయము న్మలినం బావర్చితే?

వ. అననిని కటకటంబడుచు గ్రుపదనూనుం డజ్జనునకిట్లనియె.

చ. ద్రుపదకులమ్మా నల్లువడె ♦ ద్రోవదినిచ్చిననాడె మీకు; మా
కిప్పుడది క్రొత్తగాగలుగ ♦ దేమనుకొన్నను లాభమేమి? చు
ట్టపు మరియాదనెంచి జగ ♦ డమ్మున సాయముసేయ వచ్చుట
న్నెవమిడి బుద్ధిచెప్పితివి ♦ నిన్ననగా బనిలేను, వానవీ!

చ. కలశభవు న్వధించుటకు ♦ గా జనియించితి జన్మమగు కే
వల, మటుగాన గుంభజుని ♦ ప్రాణము వాపితి, దోసమెట్లగున్?
తలపుము, సితనూభవు న ♦ ధర్మముగా పలుద్రుంచి సోరిలో
బలువురు చుట్టుచుట్టి యటు ♦ ప్రాణము దీయగ హేతు వీతడె.

వ. అనిపల్కినం గోపించి సాత్యకి,

అనిజా - అది

ప॥ సిగ్గుమాలి నోరూసికొన క్లియ - చేసిన చేత సమర్థుతువేల॥సిగ్గు॥
అ॥ప॥ తగ్గజా సినీకియ్యెడజరుగమిన్ గాగుభూతువలెవదరుచున్నావు॥సిగ్గు॥

చరణము

శిరమినికిను పగులదేల వాలుక - చీలికలై చనదేల? పాపాత్మ!

గురుపరాధన మహాపాతకమున - కొడిగట్టిన చండాలుడ విప్పి ॥సి॥

తే. గీ. అనుచు బల్కి రోహిణి ♦ తాత్కుడగుచు

ధరకు లంఘింప దనయర ♦ దమ్మునుండి

కేళవప్రేరితుండైన ♦ కీచకారి

రయమునం బట్టినిలుప బా ♦ రతుడు పల్కె

శా. రాని మ్మాతసి నిల్వొంపకుము బీ ♦ రమ్మెల్ల జూపింప ని
మ్రోచుంజాతు, వివాదమేమిటికి ♦ సోనిమ్మించు శాంతించుటకా
దానేమూ ప్రకటించుకోదొడగె వా ♦ గర్విమ్ము భూరిశ్రవుం
గా నన్నుం దలపోసెనో? విడుపు మ ♦ జ్ఞానమ్ము వారించెదన్.

చ. అననిని పాండవగ్రాహుడు ♦ సంగబుజనాభుడు నారినియ్యర
స్వనివడి శాలతిచ్చుల నొ ♦ సర్పరి; ద్రోణసుతుడు నయ్యెడం
గనుగవ నెట్టదామరల ♦ కైవడి కెంపుజనింప నుగ్రకో
పనుడయి రోజుచుం బ్రశయ ♦ భైరవుసోలిక బల్కె నీవిధిన్.

పూర్వకశ్యాణి - ఖండగితి

ప॥ భండనము తొలగిపో - కుండు దీనాటితో

బనిదీర్చు పాపులారా - పాండునందనులారా! ॥పసి॥

అ॥ ప॥ దండనార్తుల రీర - పాండవము? గావించి

తొండ్రుముఠా మీనాడు - తప్పుకే దీర్చెదన్ ॥భ॥

చ రణ ము.

జనకుజంపిన కోప - మున కుతారముబూని

జనపిభుల దెగటార్చిన - భృగురామని పోలిక

జనకవధ సంజాత క్రోధ - మున స్త్రీగణి

సాయకాగ్నికి మిమ్ము - శలభముల గావించు ॥భ॥

వ. ఇట్లుపలిక,

సీ. బ్రహ్మాండభాండము ♦ బద్ధలై పేడల్లి

భోరున పిడుగులు ♦ మ్రోతలై పు

జవాడి ధారుణీ ♦ చక్రమ్ము దిద్దిరగ

దిరుగ, మార్తాండుండు ♦ తేజఃనుడల,

దిశామజమ్ములు ♦ తెల్ల, చుక్కలురాల,

గ్రహసమూహమ్ము చీ ♦ కాకువడగ,

కులశైలములు గ్రక్క ♦ దల, నేడు వారాశు

లేకమై భూభాగ ? మెల్ల పోరిల

తే. గీ. నస్త్రుగురు తనయుండు నా ♦ రాయణాస్త్ర

మేయగా నది పెనుమాట ♦ లెగయ వమ్ము

టరిసి సైనికులెల్లరు ♦ బటవ దొడగ

వడి జనార్దను డనె నెల్ల ♦ వారు వినగ.

క. వారాయణాస్త్ర మయ్యది

మీరాయధములను పేడచి ♦ మి వాహసముల్

బీరముడిగి డిగ్గి నమ

సాకరము గావించు రేని ♦ కాల్పగు మిమ్మున్.

వ. అనుటయు సకలజనంబు లట్లుగావించునెడ పాయునందనుడు సైని

కుల కీర్తనియె.

చ. వణికి సమస్కరింపకుడు ♦ వాహనము ల్దిగి శత్రుసాయక
ముగ్ధున కదిశాత్రపున్ శరణు ♦ బొందటయే యగు భీతిమాను డే
నణచెడ ద్రాణిసాయకద ♦ నానలకీలల రాచపుట్టువ
దిన మగవానికి దగునె ♦ తేజము మాపుకొనంగ జూచుటల్.

మ. అని కుంఠింతుతమస్యముం డపుడు శం ♦ ఖారావముంజేసి ని
ల్చిన బ్రత్యర్థిశరాసలబు వెసగా ♦ చ్చిచ్చుబలెం జుట్టు ము
ట్టిన గృష్ణాంజను లాయుధమ్ముగొని యు ♦ ట్లే తేరిపైనుండి చ
య్యెన నాభీముని డిగ్గద్రోసి రిల క ♦ య్యత్క్రొబు శాంతింగనెన్.

వ. అంత సత్వత్థామయు గోపావేశమున భృష్టద్యుమ్ను సాత్యకుల
కూర్చిన్ముంచి కివ్వడిం దలపడి,

శంకరాభరణం - త్రిశక్తి

ప॥ మాకడ విలువిద్య నేర్చి - మాపై దలపడెదనా ॥మా॥

అ॥ ప॥ సోకార్తు న్నేడు పారి - పోక నిల్వ మో క్రీడి ॥మాక॥

చ ర ణ ము

కల్లలు బట్టించి ద్రోణు - గడతేర్పించితివి చెనటి
యిల్లలికిన బండువయ్యె - నేద్రోణాయని లేడే ॥మా॥

తే. గీ. అనుచు బావకబాణమే ♦ యగి గిరిటి

సరగ బ్రహ్మాస్త్రమున దాని ♦ సమయముజేసె

ద్రాణి విలుపాటవైచి రి ♦ ధమ్ము డిగ్గి

యేగునెడ వ్యాసుడెదరై వ ♦ చించె నిట్లు.

మ. సరనారాయణు లాదిమానులు జగ ♦ న్మాన్యు ల్పమస్తావనీ
భరముంబాపగ ధర్మమెల్లెడల ♦ నిల్పన్ జన్మముం బొంది రి
ధర గృష్ణాంజనునామము ల్వడసి న ♦ త్వప్రజ్ఞ లవ్వారి ని
ర్జరులైనం బరిమార్పజాలరు యథా ♦ ర్థబిద్ధి ద్రోణాయనీ!

వ. అనిపల్కి వ్యాసభగవానుం డంతర్ధానంబు నంద ద్రాణియు కురు
పతి పాటికింబోవ బొండవులు సంతసమ్మున నిజశిబిరంబులకుం
జనిరి.

మ హా భా ర త ము

— శ్రీమద్భగవద్గీతా —

కీర్తన తా ప ము.

భైరవి - సంహృతి

ప॥ వినిపింతు కర్ణప్ర - తాపసశ్శాసన నేడు

వినుడు పుణ్యాత్మలారా - సభాసహలార ॥వి॥

అ॥ ప॥ ధనువు చేతంగొన్న - ఘనులతో మొనగాడు

ననిమిషాదాలకే - నజేయుండు కన్దుండు ॥వి॥

చ రణ ము

శరగురుండు గతింప - కురువిభుడు రాధేయు

సైన్యాధిపతిగజేసె - దూ, ర్భారావమ్ములు ప్రసాదయగ

నిరుపమ పరాక్రమమా - నెఱపి రిపుసైనికుల

నుఱునూడె తొలినాటి - బవరమాన సంగళతి ॥వి॥

సీ. తగిన సారథిలేమి ♦ తలచి మర్యాదధను

డంగరాజునకు ను ♦ ద్రావసీను

సారథ్యమొనరింప ♦ సంప్రార్థనమానేయ

విడక తోచినరీతి ♦ విచ్చలవిడి

నేమేమి పల్కిన ♦ నిచ్చగించు నిబంధ

నమ్మున శల్యుండు సమ్మతించె,

మథయసైనికులు రి ♦ ణోర్వి కేతెంచిరి

సంగరప్రారంభ ♦ సమయమునను

తే. గీ. అశ్వహృదయజ్ఞుడగు శల్యు ♦ డట్లు తనను

నూతుడయ్యెనటంచు మె ♦ చ్చుచు దినేశ

నందనుం డెంతయు న్మహా ♦ నంద మంది

పలికె నీనిధి మద్రభూ ♦ పాలుతోడ.

ఉ. సూతకులుగడు వీడనుచు ♦ సూతయు రోయకు మాత్మలో, బురా
రాతికి నల్వపోలిక, బ ♦ లాటికి మాతలి కైవడిన్, మూరా
రాతికిరీటికిగిబలె, దు ♦ రమ్మన మద్రధ చోదకుండపై
భ్యాత్రిగడించి నాకు విజ ♦ యగ బొడగూర్పుము మద్రభూవరా!

ఉ. కవ్వడిగాడు నేను కలు ♦ క. తుడె సిల్పిన నిల్పుగాక చా
దన్వల బాటచోలి భుజ ♦ దగ్గుము సూపి విరోధివగ్గముగ
గ్రొవ్వడగించి శక్రసుశు ♦ గూల్చి సుయోధను నప్పదీర్చెద
న్నవ్వులుగావు నానుడులు ♦ నమ్ముము సేయుము సూతకృత్యమున్

ప. అనిన శెల్వుగడును,

కేదారగౌళ - రూపము

ప॥ కుంతితనయుల రణమున - గూల్తుననకు జగమునవ్వు ||కుం॥

అ॥ ప॥ చింతింపుము మాటలకుం - జేతలకుం జాలదవ్వు ||కుం॥

చ ర ణ ము

కవ్వడితో నీకు పోల్కి - కలదా? సూతకులీనా

యెవ్వరెఱుంగనిది నక్క - యేడ? నాకలోక మేడ ||కవ్వ॥

సీ. కులమా, ప్రసిద్ధ వీ ♦ రుల కాలవాలమై

యలరాచు నల భార ♦ తాన్వయమ్ము

బాహువిక్రమమా, భ ♦ నానీకశత్రు బి

డౌజాది సన్నతి ♦ భాజనమ్ము

సాధనప్రకరమా, ♦ సర్వసుపర్వ ప్ర

సాదిత దివ్యాస్త్రు ♦ సంచయమ్ము

సారథియా, సచు ♦ స్త జగన్ని యామక

స్తవసీయదేవతా ♦ చక్రవర్తి

తే. గీ. నిరుపమాన ప్రభావు డ ♦ నిట గిరిటి

యాతనికి నీకు బోల్కితే ♦ దరసిచూడ

గడ్డిచోచయు గదలింప ♦ గా సశక్తు
లకు భవాదృశులకు ప్రాగ ♦ ల్బ్రములు మోగడు.

చ. భవనములెల్ల భస్మమగు ♦ బూజ్య డజాతరిపుడె యల్లుచో,
బవనసుతుడు చేతగద ♦ బట్టి రణాబుచ నిల్చెనేని నా
నవ వరుణాదిదిక్పతులె ♦ ప్రాణభయమ్మైన పాణజాతు, రా
కవలు నిరంకుశు ల్సమర ♦ పగ్గ ను, తెవ్వనిసొల్లు వీరిలో?

వ. అనివిని రాధేయుగ డిట్లనియె.

మ. సరిలే! సారథి చేయనైన యువచే ♦ శంబిద్దియా? ప్రేడిమా
దిరి నేపోరగలేనా? శౌరికరణి ♦ జే గిన్ను చొలంగలే
వా? రణోత్సాహమా వాపె దేమిటికీ? చాన్పు ల్బ్రగ్మముజ్జెప్పి, పా
మరులై యట్లు తనుంతనేపడిన భీ ♦ స్మద్రోణు లనొక రిటివో?

వ. అనిన శలు్యుడును,

తే. గీ. దేవకీతనుజాతు మా ♦ దిరి రథమ్ము
నడువ నేర్తు నేమోకాని ♦ సరునివోలె
నీవు యుద్ధమ్ముగావింప ♦ లేవు, నిజము;
నీకుజయమనుమాట కుం ♦ దేటికొమ్ము.

వ. అనినవిని కసలి రాధేయుగడిట్లనియె.

నాట - ఆది

స॥ నోరుమూసికొని-తేరువోనిమ్ము కాటులాడిప్రాణములకు జెడగుచు॥
అ॥ప॥ మేరమీరి పరుపోర్తులాడెదవు-సారాద్రావితివేమొ యీనాడు॥

చ రణ ము

వరుసవావులుదలంపక పురుషులు వనితలుగ గవయజాతురుగాదే
పరువుమాలి పలుపురకుంబుట్టిన-పాపాత్ములు మీరెవ్వరెఱుంగరు॥

తే. గీ. సర్పసాయక భార్గవా ♦ స్త్రములుగలవు
మాధవధనంజయుల బరి ♦ మార్పకెట్లు
లూరకేపోవు నయ్యవి? ♦ తేగునడవు
మీ నిరుత్సాహవచనంబు ♦ లింకమాని.

వ. అనవిని శేల్వ్యుడును,

ఉ. పాయుదు రా పబ ధులైల † భార్యల నమ్మగజాతు రంగజే
శీయులు, వారికేలి: వి † సీ కలుద్రాపితిసన్నమాత్ర నా
కీయెడ బహ్వనోవునె? మ † హీసురశాపమునకా రణావని
న్నయరదమ్ము గ్రుంగదొకొ? † నిష్ఫలమేగద భార్గవాత్త్రమున్?

శా. లేనో ద్రోవది పెండ్లి నాడు సమరో † ద్వి జిత్ర సేనుండు గొం
పోవ గౌరవనాథు నీవచటలే † ఎ? లేనొకో శూరతిల్
గోవుల్లోకపోవునాడు కుమతీ! † గుర్తుపగా నేరకు
న్నానో పాఠునిలాపు? క్రిందివడియు † న్నాపగదెమే యందువే?

క. అనిన న్విని రాధేయుడు

విసనియట నటించి కృష్ణ † విజయాల జూపి

చినచారలకు ధన ముపా

యనముగ నిచ్చెదనటన్న † ననె శేల్వ్యుడున్.

శ్రీరాగము - రూపము

ప॥ ఎవరుంజూపగ బనిలే - దీ యపాత్రదానమేల ॥యె॥

అ॥ ప॥ వివరించుగదా గాండివ - విముక్తశరపరంపరయె ॥యె॥

చ రణ ము

దేవదత్త పాంచజన్య - దివ్యారవిములై సూపును

కావలసిన కపికేతన - కాంతిపుంజమే సూపును ॥యె॥

సీ. వైశ్యపుత్రకులొకట † నాయనంబున కెంగి

భులు నెట్టి మేషగా † గ్రొప్పుపట్టి

రత్నాకిరముపొంత † రాయల నొకదాని

గాంచి నాతో బర్వ † గా దొడంగు

మని మింటికెగన పా † లు నుండుకాయాన

పడి యొక గొట్టి కు † వ్వస ధిమున్లు

సంతలో గరుణించి † హృదయు వీపున

నుంచుక కాకిమ్ము † నొడ్డునేర్చె,

తే. గీ. కుసుకుమారులయెంగిళుల్ ♦ సుకును క్రొవ్వి

కొలదియెఱుగక కాకమ్మ ♦ వలెను రాజ

హంసయుగు పార్థు నెదిరించె ♦ దక్కతిమన

చేటువాట్లెల్ల నీకు ము ♦ మూటి కిప్పుడె.

చ. హరిణము కేసరిన్, శకము ♦ హస్తవి, సర్పము గ్రృధ్ర గాజముగ

గరమెదిరించు చందమున ♦ గవ్వడితో బెనగొదలుగతు నీ

కరణి, పురానికి న్వశెనుగాగు ♦ కరీటి నెమర్చొ-ముగ, నీ

గరువతనం బెఱుంగినిది ♦ గాఢగదా మముజుట్టినొరికిన్?

వ. అసిన కన్ఱుడు కటకటాబడుచు గార్వభరమున గోపమూపుకొని,

చ. అడిగితి నే ధనంజయ బ ♦ లాతిశయ మొగ్గి బెప్పుమొచు నీ

న్నడుగక శాస్త్రపుగ బొగడు ♦ యొప్పు నే? మద్రుగ గోదనుండవ

చెడుగవు మిత్రపంచము ♦ సేయదలుచిత వి శ్రమాశ్రానే

జడియుమనే? సుయోధనుని ♦ సఖ్యమెదగు దలచి నీ సైచిటిన్.

వ. అని పలుకునంతలో నుద్ధ ప్రారంభమగుడు సుశ్రుతులు సవ్య

సాచిం దలపడిరి. అశ్వత్థామయు శృష్టద్యుమ్నాదులజగపి కాని

కవచమూడ్చినని పలుకుచు ఘోర్ముగ బోరుచుండె. భీమచర్యో

ధనుండొరుం దాకిరి. కర్ణుడు పాంచాల కుమారులు బెక్కండ్ర

జంపుచు బాండవసేనం గలచునెక సాత్యకి ప్రముఖులు భీమసేన

పురస్సరమ్ముగా సను దెంచి రాధేయుల దాకునంత, కృపకృతవర్ణ

దులు భీమాదులం దలపడి పొరుచున్నంత భీమసేనుం డంతకాకా

రుండై కర్ణనందనుండగు సత్యసేనుం దునుమ రాధేయుగడను గనలి

పాండవసైనికుల గూల్చుచు సాత్యకి ప్రముఖుల విరధుల గాపించి

ధర్మజుండాకి బిట్టలయించి సారథుంజగపి కాండశీకుం డగుచున్న

యుధిష్ఠిరు దవిలి నిలువరించి యిట్లనియె.

దేవగాంధారి - రూపకము

ప॥ ఇంత చేతగానివాని - కేమిటి కీయనిసేత ॥ఇ॥

అ॥ కాంతలకుందీసిపోవు - గదా! నీనొసటివ్రాత ॥యి॥

చరణము

ఆచారపరుడవు నీవు - యాగాధ్యయనములున్నె

రాచరికపు ధర్మమంది - రణమొగుపరాక్రము నొమ్మి॥

ఉ. వచ్చినవాడ పేయలతి ♦ వారలతోడనొ కద్యమాడ కీ
మచ్చున నెన్న బోలులను ♦ మారొగన జూచెద, వితస్సెల్ల నే
పిచ్చితనగాబు? తలదగు ♦ పితృనె కావలెనన్నగాని? వి
వచ్చునిచెత కేని సని ♦ ప్రాణములుండగ జూచుకొమ్మికన్.

మ. అన లజ్జించి యుధస్థిరుడగు ♦ యాగాధనాథుడు కో
హనుడై పాగడవసేనపైబడియె గు ♦ గొవ్వరప్రతాపుడు పా
వని రాధేయునిదాకి పూపులగమి ♦ స్వర్ణింప గర్జించు నా
తినివత్సరు సుశాంతనాథులం ♦ దాటించి నొప్పించినన్.

చ. కినుగవ కంపుగోప నలు ♦ కగ బవమానసుతుడు వజ్రసూ
యనదగు ఘోరభల్లంబు ♦ సంగన్ధపాలునురచ్చు సింహ మూ
ర్ఖునిగన సూతనూతి, పలు ♦ చ జనిభీముడు వానినాలుకం
దాసియలు సేయగా దివుర ♦ తోడనె శల్యుడు వానికిట్లనెన్.

సారంగ - శిరిషతి

ప॥ శాంతిపుమా భీమ - సమదశాతవభీమ ॥శా॥

అ॥ ప॥ సుంతకరుణించి తెగ - జూడ కీతని నాలగ ॥శా॥

చరణము

ప్రతినజేసె కిరీటి - రాధేయు గూల్తునని

శతమఖాత్మజు ప్రతి - జ్ఞాభంగ మగుగాని ॥శా॥

చ. అనవిని భీముడు నివ్విడిచి ♦ యాగవిభున్, శ్రుతవర్కముఖులం
బనివడి పెక్కరంగెడవు ♦ పట్టున గర్జుడుమూర్ఖుడేటి పా
వనిపయి నమ్ములం గుటియ ♦ వాయుసుతుడును తీవ్రకోపుడై
ధనువునుద్రుంచి నారసము ♦ తక్షణమేసె నురమ్ముగాడగన్.

చ. శకుని సుయోధను ల్దివిరి ♦ చయ్యన కోపమలై మదద్విప
ప్రకరము నావృకోదరుని ♦ పై బురికొల్పిన గూలనేసి ఘో

టకముల మూడువేలైడవి * ధాని మూడు బలినెట్ట నున్ననూ
శివుల రణోర్వికి స్ఫురితి * సునముడు భీము డుదగ్రకోపుడ.

సీ. రాధేయు డా సౌభ * లహములుల గూడి

పొండవ ప్రేక్షమ్మా * బావనొడగ

సంశ స్తకులు ధనం * జయు జుట్టుమూట్టి బి

ట్టలయించి రవ్వీగు * సప్త్రసితని

శారిద్యతుండు పాం * చాలగుమూగులం

జక్కాడె మారిను * సగినిట్లు

ద్రోణతనూజుండు * ప్రసాదతనూజుని

శినివరులం దాకి * చిక్కు వెలుచ

తే. గీ. శరవిరతి భానుబింబులు * మలుగు వడియె

భండనం బతిదారుణ * భంగి నొప్పె

గొంతవడికి వాసవి నెగు * గొం దలంచి

యాత్రగురుతనయుండేట్టు * లసిమె నిల్చి.

పూర్వకశ్రిణ - త్రిప్రతి

ప॥ బీరమూర్తి నయ్యెడ నిలు - మారి రాచనాడ ॥దీ॥

అ॥ ప॥ పోరుమా నాతోడ నేను - పోరుదిన నిలుకాడ ॥దీ॥

చ గ ణ ము

అయ్యవారిగూడ కల్ల - లాడి గూళ్ళినాడవా

కయ్యమూడుద్రోణ తనయు - గనలునిప్పి చూడెను ॥దీ॥

చ. అని శిరవృష్టిమించె దను * జూరిని బాధని ప్రాణి, దాన స

య్యనిమిషరాజసూతి చటు * లాంబకము ల్లుగుపుత్రుమెన ని

పిన బొడిజేసివాని బృధి * పీనుగు డుబ్బగ, గ్రీడి ద్రోణనం

దను విరధుబాసర్చి రణ * ధారుణీనుండి పోలంగజేసెనా.

తే. గీ. ధృగ్మనూనండు తన్నరా * ధానుతుండు

తటిమికొట్టంగ శిబిరమ్ము * దారివట్టె

నదియెరింగి మహాబ్రాహ్మణుడై ♦ యర్జునుడు
గదిసి కర్ణునెడరొగిని ♦ కయ్యనూడి.

ఉ. భానుసహస్రతేజమున ♦ భాసు కర్ణునెదిర్చి నిల్వలే
కా నరు డెత్తియుగ్మగది, ♦ యగ్రజునైనను జూచివత్తు; నీ
లోన శ్రమమ్ముకొనునని ♦ లో దలపోసి ముకుందుగూడి తో
డో ననుచొచ్చి ముక్కు గ ♦ ము గడుభక్తి సమస్కరించినన్.

తే. గీ. ధర్మసూనుండు క్రీడి రా ♦ ధాతనూజు
గూల్చివచ్చెనటం చెంచి ♦ కుతుకమంది
కర్ణు సీను వధించిన ♦ క్రిమిముదొల్లు
మనిసి “సెలవిమ్ము కర్ణు గూ ♦ ల్లు” నని పలుక.

వ. ధర్మజుగను నొచ్చియున్నకలమ్ముగనుకగదిలి కవ్వడితో నిట్లనియె.

సీ॥ తోడి - రూపము

ప॥ సేనుమడుగ వచ్చితివా - చేతగానినాని నా ॥సేమ॥

అ॥ ప॥ చేమోడిచి యిటులశిబిరము - చేరిన యాయాడుదాని ॥సేమ॥

చ రణ ము

రాధేయునకోడుదని సు - యోధుగడు మున్నె జెప్పె
యోధుడ వీవనినమ్ముట - నాదియకాదే నేరము ॥సేమ॥

చ. చులకనజేసి నన్నటుల ♦ సూతసుతుగను పరాభవించినం
దూలకు విచారమూనను న ♦ నుగ జెముజిక్కినవాని జంపకే
యలఘుదనూమతి న్విడలి ♦ నందుల కేడ్చెద, సూతనగదను
గ్గనల జయిగులే కీటుల ♦ నగ్గని సీనును నేడ్వవచ్చితే?

తే. గీ. తలప నేనొకరుండ రా ♦ ధా తనయున
కోడితిననంబు నేమి? నే ♦ డోడితీవు
వాయుసుతుడును గవ లిది ♦ వజ్రకయోడి
రిట్లు మనతోడగూడి శ్రీ) ♦ కృష్ణుడోడె.

చ. కరము న నున్న కార్ముకము ♦ గాండివమగుట, రథమ్ము జిందముక
హరులు నిలిగివులిచ్చినవి ♦ యంట, పమున్రథచోదకుండు శ్రీ)

హరియట, సూతన దనున * కాహవను, దిగులోడివచ్చితి
వరయనో లోకులెల్ల పరి * హానమొనర్చుటందు గొంచెముకా?

మ. మునుముందేనును భీముడున్ సుతః పై * పుట్టుగ, పైఁకూత్తు హా
వనకాంతాకుఠారమై నిలిచె గ * ర్భుగ బేల హానమున్న గా
తనె విచ్చిన్నును గాక గుఱచెదగనై * నన్ బుట్టగాఁజొక యే
మనిజన్మించె నపునకుం తడ? క * స్థానమై పుట్టెనా!
మొనగాని-బలె బట్టనేడినినగ * బున్ జేత గాడివమున్ ?
క. కరమున ధరియి మటచే

వకుళాగ్ను లొసగు గాడి * మాపుయినుపున

కరమున సారథియాగుటన్

హరిమర్మాదయు నశించె * నోరా! తుదకున.

వ. అని పలుక ధర్మజుంగని హనుదేవు డిట్లనినా.

శ్రీరంజని - రూపకము

వ॥ కోపమెఱుంగని నీకీ - కోపమేల తన్నునిపై

అ॥ప॥ నీకడినవరాభవమున - నీవిటు లాడితినిగాక ॥౪౦॥

చ రణము

తలచినకార్యము సాధ్యమె - తక్షణము నొనవేర్చగ ॥౪౧॥

తలపవలదె పగులకప్ప - ములు నైఁకలు ప్రాజ్ఞుడవై ॥౪౨॥

చ. తఱచుగ దాకుచుండు నుము * న్యుడివినిపో కోపభీనత
న్దునుతు; డా త్రిగ ర్థి * కల్ బయవచ్చు తొలుగుదేశదా?
యరయగ సూతసూతి బహు * తాస్త్రధురగధకు, డట్లుగాని
పిరివిడువంగ దీరిక ల * భింపని ను మ్మియులాడ బాడియే.

వ. అని పలుక గోపాలువచనంబుల బాటింపక,

ఉ. చంపగ లేడితం డతిడు * చావ డి కేమిటికోయి నీసమ

ర్థింపులు? నేటిదాకమని * రే నభిమన్యు ఘటాత్మ చుల్ కటా!

చంపకయుంఘవారె త్రుగా * నన్ని భునీతనిజేసి? నన్నుగా

రింపగలాడెసూతస్సుతు * డేరిననంబనిలేదు మూఢవా!

ఉ. అమ్మల విద్యనేర్చిన ము ♦ హామహు గ్రోణుని కీర్తిసైతము
వ్యమొనరించె గాండవ ము ♦ వశ్యునిసీకిడి తా రథ మ్మహా
యమ్మగ దోలు నేని తెగ ♦ టాగ్గుమి నేకద కర్ణు, కృష్ణ క
య్యమ్మను కల్లు నీపు గల ♦ వాచుగదా ధృతిబూని వచ్చితిన్?

వ. అని నన్విని కనలి నిజముగను వా బలైతికి గోవిందుగని,

చ. ఎవడు శరాసని బారుల ♦ కిమ్మను నని శిరమ్మ గూల్చు ని
కొక వమాగ శేషితిగ బ్రతిస ♦ కోపము మ్రొంగితి నితదనక పే
లవమాగ నెన్నిడిట్టినది ♦ రమ్మగు తాలిమిబూని, ధర్మ సు
భిన్నదగుగాక వాకపు డ ♦ వశ్యుని చగవతీర దీతనిన్.

వ. అనుచు ధర్మజ్ఞుని గుఱుకబోవు ధనుజయుని వారిచి వాసు
దీపుగ డిట్టనియె.

తోడి - తిపుట

ప॥ చాటుని శాంతి పు నున్నది - చననసీకిది పావవర్జన ॥చా॥

అ॥ప॥ నాలుదూసెద పితృపక్షపాద - ప్రభుడు పితృనము డగ్రజన్ముడె॥

చ రణ ము

అరివరాభివభిన్నుడై ని ప్పిన్నియవి పాటింపదగునే

దోరకిరీ సీకన్నదమ్మలు - తుదను బ్రతివలు దీర్చుకొనగా ॥చా॥

మ. సకలజ్ఞు ల్వదియింకగా వివహా? హింసాపూర్వకంబౌ ప్రతి
జ్ఞకు భంగమ్మనుటింప దెన్న డెటులు ♦ గావింపకున్నన్, మహా
త్మకులన్ హంస టయు వ్యభింగుచు నుగన్ ♦ మానాడ కీధర్మపు
త్రకు నిందింపుము నేడునీప్రతిపది ♦ అన్ దకు - నీయన్నయున్.

వ. అననిని గ్రేడియు ధర్మపుత్రు సీగోచి,

ఉ. ఆయుధపాటులై బవర ♦ మం దగివీరుల నొంచు భీమమా
ద్రేయుల కొక్కవేళ నను ♦ దిట్టగ జెల్లిన జెల్లుగాక రా
ధేయునకోడి దూతి యల ♦ తిన్ శిఖిగమ్మన నాడుదాని యు,
ట్టియెడ పాటుబోతవగు ♦ నీవును నన్నిటలాడ జెల్లునే?

గీ త మా లిక

సుబలతనయునితో నట్లు ♦ జూడనూడి
 ధార్తరాష్ట్రులతో విగో - ధము, రాజ్య
 నాశనమ్ము, మహాగర్వ నాస దాస్య
 దైవ్యము లైచ్చిపెట్టి యిగ - తయును సిగ్గు
 పడ; వయోనిజ్జగైస గ్రో - వచి కొలుపున
 బన్నమందట, వే - ట - వ్యగ్రబలియగు
 కుంతి పగవారికొంపల - గుడుచుటయును
 నిగుపమాన మహాధను - ర్నిగమనేది
 భరత కులదీపకుడు గుణ - కగుడు వేలి
 కెదిగివచ్చిన పదిపదా - ళ్లేడ్లకొడుకు
 నేలపాలాట యిన్ని నీ - మూలముననె
 మూడె ననిసేయజాలని - వాడె నిట్లు
 తాల్మిగని యూడకే ప్రల్ల - దములువలక
 నేల? మున్నే మొ చేసితి - విగకనై న
 చెడుగు నొకడలుడిగి నూ - చెప్పినట్లు
 మెదలుకొనదగు నొకమూల - నొదిగియుండి.

వ. ఇట్లు ధర్మజు దూలనూడి కొంతవడికి పశ్చాత్తాపముగది గట్టకటం
 బడుచు వాసుదేవుని కిట్లనియె.

శా. రాధానందనుగూల్పనైతి, వగధ ♦ రాధధర్మ నిష్ఠాతు నీ
 యోధాగ్రేసరు ధర్మజాతునిటులే ♦ మోక్షేలి ధేమరాఘవా
 ధోధింగూలితి నెంతయున్నగతికిన్ ♦ దూగుడనైతిన్ జగ
 న్నాథా! నాశిరము త్తరించుకొనెదం ♦ దత్పాన నిర్మక్తికై.

మంజరులు

అనినన్నిని వసుదేవతనూజం - డను పార్థా! యిదియేమి?
 కొనకాత్మహత్యజేసికొనగ నీ - కు మతిపోయెనాయేమి?
 కాకున్న గర్జకైవల కీ - కరణి యూహించినావా?
 సికింతట్టి భీతియేమిటికి గాం - డివధరుండవు గావా?

అని విని కిరిటియు,

సీ. రాజనూయనుచున్నట్టి ♦ గడ్డు సేయించితి
నితనిచే రాజుల ♦ నెల్ల గలిచి
భాండ్ నారెక్కాబు ♦ గల్పించితిని హవ్య
వహుచే మహాద్రుతి ♦ బ్రతిసుటిచి
యష్టిమమల దెచ్చి ♦ యుత్తిరి కొనుగిరి
ద్రోణభీష్మాదియో ♦ పులకముచి
ముజ్జగములను స ♦ మోక్షింప నసరి
గాలకేయదిరా ♦ తునుగూల్చి

తే. గీ. చించిచెండాడినాడ గి ♦ చిదివశిష్ట
ముగ ద్రిగదుల గీరణ ♦ మును నెచ్చు,
వెలువ నొక్క తయ్యులు ♦ హరుకేర
వెలుతు నే నూలెజునకు గొ ♦ వింద ! సేడు.

వ. అని పలికి న పానవింగని వాసుదేవుడును.

వ. అనిలో గర్జనగల్గునో గలవనో ♦ యామాట యల్లుదుమా
నిను నీవే నుతియించుకొంటి పది ని ♦ లేచుచుకొన్నట్టు లా
ననుమానింపకు మగ్రజాజ్ఞగొని లె ♦ మ్మా వేగమే సంగరా
వనికిం భోదమా భీమసేనుగ కటన్ ♦ భారంబగున్ ఘ్నమా !

ఎ. అనిన సవ్యసాచియుం దానుసర్పజనోవ్వనాడిచంగులకు గటకటం
బడుచు నన్నకుంబ్రణమిల్లి నాతులనాడిచంగులకు తమించి కర్జుం
జంప నెలసయనే మన ధర్మజుం డిట్లనియె

చ. కలిగిన స్కెలన్నుటిక ♦ గాఢ మేనని యుటి వే ననం
బులకొ తట మొసర్చుకొన ♦ బోగు సుఖముననుడు డెల్లరుం
గలనజయముగొంచడమ ♦ కన్ఱుగూలిచి ? సంగ రావని
దొలగెదో? వానిచేసుడియు ♦ నో? కురునాథుసమాశ్రయితు నో?

వ. అని పలికి శత్రు డగ్గి మహారాజు గమనోన్ముఖుడగు ధర్మజు
మాధవుడు వారిచి ప్రసన్నుడైయ నతి మను కృష్ణార్జునుల
నాశీర్వదించి యనుప వారిలు సరిదంబెక్కి- యుద్ధావనికిం జనిరి.

మ హా భా ర త ము

చ ర్త ప థ

కల్యాణి - ఆది

ప॥ వినుడి కర్ణవధి వినిపించెద - ననఘులారి సుమరమ్మ గా నెమ్మ॥పి॥
అ॥ప॥ అనుపమానదివ్యాస్త్రసంఘన్ను-డాభృగు రామునికెప్పుడొదిల్చెడిది॥

చ రణ ము

యమతనయుని నెలవదివేగకృష్ణాక్షులు లాహవరంగమునకు సని
సమర మొనరించు భీమ సేనునకు-సాయమైరి భూభారమడంపగ॥పి॥

సీ. హరిమేనికాంతి వా ♦ సరకేతనప్రభ

ల్లవ్వడిరాక దె ♦ ల్పగ బకారి

హర్షించి శత్రుసం ♦ హరమ్మొసర్చుచు

సౌబలుందాకి మూ ♦ ర్భవడజేసి

పైనికులం గూడి ♦ చయ్యన రాధేయు

దాకి గర్జూడు నం ♦ దటకు నన్ని

రూపులై తనరి శ ♦ త్రువుల నొంచుట గాంచి

దివిజేంద్రసయు డా ♦ దిక్కు గవిసి

తే. గీ. ద్రోణతనయాదాల నివర ♦ భుజనోనర్చి

కురుకుమాదుల బడుగురం ♦ గూలనేసి

యంగరాజు నెదుర్కొనె ♦ నుతలోన

దుస్ససేనుడు వాయువు ♦ త్రుని దలవడె.

చ. సమరముమాని తాముభయ ♦ సైనికులు నెవ్వరిగంపచూడ ను
గ్రముగ బెసంగునో బ్రభయ ♦ కాలునిలీల గదనరించి రో
సమున సుయోధనానుజుని ♦ చయ్యననేసె బకాంతకుండు బీ
రముసెడి నేలగూలె చుధి ♦ రమ్మును గ్రక్కుచు నున్నసేనుడన్.
వ. అల్ల నేలగూలిన దుశ్శాసనుంగదిసి మెడద్రొక్కి భీముండిట్లనయె.

అతాజ్ఞా - భండగతి

ప॥ చిక్కి-తివి గోరినా చేతికిన్నాళ్ళకిదె
చెల్లించుకొందు ప్రతిస కారవకులపాంసన ॥చి॥
అ॥ ప॥ యెక్కడికిబోయె దీవెవ్యాడు దిక్కునీ
కీభీమశేనుడే నీపాలి యముడురా ॥చిక్కి॥

చ ర ణ ము

కడిమిసెడి అగ్రజా - జ్ఞాపాశములచేత
కట్టవడి యున్నాడరా - జ్ఞానువడిన సంగమువలె కడి
చెడుగ నీపనిదీర్ప చేకూరె - సమముమ్ము
కడముట్టదీర్చు నీ - కండకావర మెల్ల ॥చిక్కి॥

సీ. నడురేయి కాళికా ♦ నగరమ్మునన్ లక్క
యిల్లు గాల్పించిన ♦ ట్టిపుడులేదె
నిద్రితుం ద్రాటబం ♦ ధించి యగాధంపు
తేట ద్రోయించిన ♦ ట్టిపుడులేదె
నమ్మించి యట్టుల ♦ న్నమున విసమ్ము గ
ల్పించి పెట్టించిన ♦ ట్టిపుడులేదె
సతి నేకవస్త్రను ♦ సభకు ముందలవట్టి
యూడిచి తెచ్చిన ♦ ట్టిపుడులేదె

గీ. అన్నగాచునా? సాబలు - డడ్డపడునా ?
కన్నడేవచ్చి తప్పింప ♦ గలదా? నోది
పిలుపు మొకపరి గొంచెత్తి ♦ పిలుకూర్చు
మొదలవచ్చు మూలల్పి రొక్క-చోట.

వ. అని పల్కి.

సీ. ఆ వేశమున బొంగు ♦ చున్ కఠారము దూస
జళిపించి విపులవ ♦ త్నమ్ము జీరి
యబికిన శోణితా ♦ బాగి దోయిటా గొని
ప్రతిస లోదలచి యేవచ్చు గొనక
తల్లిదస్వాలు చు ♦ దమున దేనియనోలె
చపికి మెచ్చుము సంత ♦ సమున ద్రాపి
మొగమున స్మేనెల్ల ♦ మొగి జల్లికొని భయం
కరమూర్తి నరిసింహు ♦ కరణి నొప్పి

తే. గీ. గెడపి దుశ్శాసనుం బిట్టు ♦ కేకలిడుచు
నాడుచుం ద్రుళ్ళుచు భుజమ్ము ♦ లప్పళించి
గొతీయలంబలె గురుసేన ♦ దఱిమితఱిమి
యొక్కచో నిల్చి పల్కె న ♦ త్యుగ్రలీల.

శా. రండీ! మూతుల మీసమ ల్ గలుగు శూ ♦ రమ్మన్యులీసేన ను
ద్దండు ల్లావుగలట్టియోధులు బలో ♦ ద్దర్శమ్మున న్న న్నెదు
రొండీ పాతగ నేటి కీకరణి పా ♦ టుంబోతులై, సంతతా
ఖండోత్తుంగ బలాతిధీరత మిమన్ ♦ గాఢింపకే పోదునే?

తే. గీ. అనిన రోపించి కవచిషం ♦ డాదికురుకు
మారదశకమ్ము దాక స ♦ మీర తనయు,
భల్లదశకమ్మునన్ మహా ♦ బలసుతుండు
ధారుణిన్ డొల్లనేసె న ♦ వ్వరితలలు.

వ. అట్టియెడ కర్ణాది కౌరవపైనికు లెల్లరును సహరవిముఖులై వెలవెల
బాఱియుండ శల్యుండు రాధేయున కిట్లనియె.

భైరవి - ఆది.

ప॥ తెల్లవోయి చూచెదవేటికి నీ - వల్లగాక నా? సూతనందనా ॥త్ర॥
అ॥ ప॥ యిల్లుదూఱియుండక వీరుడనని పొల్లుబీరమ్మ-లాడిరణమ్మున ॥

చ రణ ము

నమ్మకొన్నాడు కురునాథుడు పా - డవులేవుర దెగటార్తు పీవనుచు
సొమ్ముదిన్ననిశ్వాసము జూపుము - శూరాగ్రణివై నీవిటులూరక || తై||

తే. గీ. అనిన సమరోన్ముఖుడయ్యె ♦ సంగవృపతి
యంతలో వృష సేను డ ♦ య్యనిలతనయు
పైనుటవడిగఱి గోపించి ♦ ఫల్గునుండు
వాని మస్తకమున్ ద్రుంచె ♦ బటుశరమున.

మ. తనయుఁ గూల్చుట సూచి కర్ణుడును క్రోధస్ఫూర్తియై యుద్రనం
దను నుద్వేగమూమిఱ దాకి నిఖిలా ♦ స్త్రుప్రాభవం బేర్పడం
బెనగం గ్రీడియు వాడితూపులగమిం ♦ బెల్లెసి రాధాతనూ
జని నొప్పించి యొకంత కిట్టులనియెన్ ♦ శూరత్వ మేపారగణ.

ఉ. బాలకుచేతివి త్వనుక ♦ పాటున ద్రుంచి వధింపజేసి తీ
వాలమానగ దధర్మముగ ♦ సందులకీ వృష సేనుమూర్ధము
న్నేలకు డొల్లనేసితిని ♦ నీవొగి సూడ బ్రతిజ్ఞ దీర్చుకో
జాలితి నాకికన్ మిగిలె ♦ సంగరమంచు నిను న్వధించుటల్.

క. అనిపల్కి ఖచరతగడము
తనువినుతిపగ సురేంద్ర ♦ తనయుడు రాధే
యుని దాకునంత ద్రోణ
యుని దుర్యోధనుని చెంత ♦ కరిగి యనెనిటుల్.

మోహన - ఆది

ప|| నరనారాయణ లాకృష్ణార్జును - లరయు
మొదే నవధ్యు లజేయులు ||నర||

అ|| ప|| గురుభీష్మాదుల - కన్న నధికుడే
పరికింపుము నీనమ్మిన కర్ణుడు ||నర||

చ రణ ము

సమ్మతింపు మిపుడేని సుయోధన - సంధి గావించు కురుపాండవులకు
కమ్మగా ననుభవింపు డెరి భాగమ్ము లవ్వారు పొరాట ముడిగి||నర||

చ. నిలుపుము కర్ణుని విజయు ♦ నిలుపుగు, శౌరియు ధర్మజుడు నా
పలుకులు విశ్వసించును, క ♦ వచ్చునెనైరియు ధర్మజుడైతే
మెలగుడు, డిట్లు మాన్పుము స ♦ మోక్షమా, దాన సమ స్తభూజను
లలహముడకి- శ్రేయములు ♦ గాతుగు, నీజనకుడు బ్రేతుడొ.

చ. అరయకుమీ యవధ్యుల మ ♦ టంచు గృపు న్నను నాధనజయు
న్దురమున గూల్చు నేర్చుమని, ♦ ద్రోణుడు భీష్ము డవధ్యులేగదా!
హరికరుణాకటాక్షమున ♦ నా రధికు ల్పరుచే నడంగరే?
కర మడిబీరపుండులువ ♦ కర్ణుడు గూల్చగలాడె కవ్వడిన్?

ఉ. మాధవు డట్లురా వెడగు ♦ మాటలు పనికి-తి మిగనసగ్గు యే
మాదిరియకా నటన్న యను ♦ మానము పడగదోయి! మిగిలిపో
లే దిపుడేని యూకానుము ♦ లెస్సయగున్ బ్రతుకంగనెన్న రె
తేధృతి చీకుటాల్కలు ♦ నీతలిదండ్రులు కౌరవేశ్వరా !

వ. అనవిని దుర్యోధనుం డిట్లనియె.

చ. అనుజలు చుట్టముల్గొడుకు ♦ లందఱు జచ్చినవెను- యేమొగం
బున పగవారితో నిపుడు ♦ పొందొనగూనుచుకొంగు? నవ్వడి
నను జగమెల్ల కర్ణుని ధ ♦ సంజయు ధ్మించు రణాబుసగదటం
చనెదవు సింగమోటువడు ♦ నా యెపుడేనియు నక్క-కూనకున్ ?

వ. అనిపల్కి- సైనికులం బురికొల్పి సమగోన్ముఖుండయ్యె నయ్యెడ
కర్ణార్జునుల దండ్యయుద్ధం బహోకిష సుర పితృ విద్యాధర
సంఘంబులును శచీపతిప్రమాఖ దిక్పాళకులును నభోభాగమున
నిలిచియుండ నయ్యతిరథు లిగ్నునగదాకి పోగుచో గవ్వడి యేసిన
బాణమ్ము లన్నియుం గర్ణుడు వాంఛించుచు దివ్యాస్త్రములన్నిటి
నుపసంహరించుచు గృప్తాగ్రుచలం జిగు-పరచుచున్నంత గనలి
కమలాక్షుండు కౌంతేయున కిట్లనియె.

కాఫీ - ఆది

ప॥ ఏమివింతపార్థా దివ్యాస్త్రము-లెల్లరాధేయుచే వమ్మెచన ॥ నేను॥
అ॥ప॥ నీమనంబిచటలేదో, భయమందెలివో?బడలితివో?యుపేక్షించు॥

చ రణ ము

కావలసిన చక్రమునీకిడును-కంఠమీక్షామున దునుమాడుము॥
దేవదానవుల గెల్చిననీకు - దృఢసముడుగాడా యీకర్ణు ॥డే॥

మ. అనరోషించి కిరీటి కర్ణులు బ్ర ♦ హస్తప్రయోగ మొన
ర్చిన గర్జుడు తదస్త్రముం జెఱచి మాఁర్చిగ్రుంచి, నొప్పించె గృ
ష్ణుని, వివ్వచ్చుడు నారిగూర్చుకొని య ♦ చోచ్చి శిల్యరాధేయులం
దనువు ల్లాడగ నేనె బాణవితతి ♦ దన్నెల్ల రగ్గింపగన్.

సీ. అశ్వసేనసమాఖ్య ♦ డగు నాగపుత్రుడు
నాగముఖాస్త్రులు ♦ నాతదనదా
చెంగటనుండ బ ♦ సిండి యొటాబెట్టి
యనుదినమ్మును దాని ♦ నర్చసేయు
చుండు గర్జుడు, పా ♦ ధ్కుడు సూపెడు ధాటి
కాగలే కంఠేను ♦ డా శరమ్ము
వడి వింటసంధించి ♦ కడకంటికి న్నటి
వెట్ట శిల్యుం డంగ ♦ విభున కపుడు

తే. గీ. చిత్రవైకల్యముం గల్గ ♦ జేయదలచి
“సూటిచెడ, నేమిసంధాన ♦ పాటవమ్ము ?
సరిగ సంధిపు”మన గోప ♦ సభ్రమమున
సూతసుతు డగత మద్రహు ♦ నేత కనియె.

చ. అనవసర ప్రసంగము ర ♦ వాతయు సేయక తేరుదోలు, మీ
వునుననుబోటిజోదనకు ♦ బోరున వగకలుపెట్టు వాడవే ?
విను మినుమాటు బాణమును ♦ వింటను గూర్చుడు కర్ణుడెన్నడున్
జనములునవ్వగా, తెలియ ♦ జాల వొకింతయు మత్త్రభావమున్.

వ. అని పల్కి భుజగాస్త్రం బేసిన

తే. గీ. నల్దెసల మంటలెగయ బ ♦ న్నగశరమ్ము
రా, మురారియు పంచాంగు ♦ శప్రమాణ
మరద ముర్వీస్థలిం గ్రుంగ ♦ నదుము నంత
బూర్గుని కిరీటము హరించె ♦ బావతూపు.

వ. అంత జంభాతకసూతి శిఖరరసితంబగు నీలగిరి చెల్వైన నొప్పి
తెల్లనిపాగంజుట్టి క్రమ్మలు దనపై గవియు నగ్నంబు నాటు బాణ
మ్మల దునిమి కోపతీవ్రంబుగ కన్ఱుందాకి చుడకాడముల నొవ్వ
నేయుచు కంకటమ్మసిచి మకుటకు డలమ్ములు డులిచి పెన్దవెట్టున
పోరాడుచు దివ్యాస్త్రమ్ములు పస వారిండుచున్నంత రా గేయుగడు
భార్గవాస్త్రంబు ప్రతిభాసింపక చిత్తవైకల్యబుగి కుందాచో
భూసురశాపమ్మన నానిని యరిద పు డావటికల్లు క్రుంగిన నేమి
కనువునెట గన్ఱుండు రోషవిపాదమ్ముల గన్గొలుక రథమ్ముడిగ్గి
కవ్వడి కిట్లనియె.

ధన్వాని - రూపకము

ప॥ ఆగుమా ముహూర్తకాల - మన్జున నారథము క్రుంగె ॥నా॥

అ॥ ప॥ రాగధర్ముడ వొకించుక - రథచక్రము నెత్తుకొంగు ॥నా॥

చ రణ ము

వీతరథునితో బోరుట - నీతిగాదు నినుబోటికి । పూతాన్వయ సుజా
తుడ - వాతతరణధర్మవిగుడ ॥వా॥

క. విరిదలవాని నిరాయుధు

విరథుని నీబోటి ప్రబల ♦ వీరు లెచుగొ

దూరె ? యేచుకు, నాపలుకుట

హరికిన్ మఱి నీకు వెఱచి ♦ యని దలపకుమా.

వ. అన విని కృష్ణుం డిట్లనియె.

చ. చదివిన ధర్మశాస్త్రముల ♦ సారము నేటికెఱుంగవచ్చెనే ?

మదమను గర్వము న్దరభి ♦ మానము నేనుయిసోయె ? నీతికో

విదుడు బిడొజసూతి యొక ♦ వేళ నినుంగరుణించుగాక, చూ

పదుగద మృత్యుదేవతయు ♦ వశ్యము నీవయిప్రేమ కర్ణుడా !

ఉ. వంచకులై యమాచుకుల ♦ బండుకుమారుల లక్కయింట గా

ల్పించుటధర్మమా ? సభకు ♦ నీడిచి ద్రోవది కట్టుచీర లా

ల్పించుటధర్మమా? విరథుఁ * నెల్లరు దాకి కిరీటిపుత్రు గూ
ల్పించుటధర్మమా? తగవు * లెన్నెద వియ్యెడ సూతనందనా!

వ. అనిపలక కర్ణుండు లజ్జించుచు నరిదంబు పిఱిందికొమ్ము క్రిందికి
భుజమ్ముమోపి యెత్తినగ బుడమి కులశైలకాశసముద్రసహితం
బాఱుగుళములెగనె గాని రథచక్రంబులు కదలకుంటం జూచి
రాధేయుం డిట్లు నిర్వేదపడె.

గీ త మా లి .

అకట టా! కాల ముంసన్న - మైనయట్లు
దోచు నాకిక పైవమా! - తుదకు నన్ను
పోరుషవిహీనునటు జావ - వ్రాసినావె?
చితనంబున లక్ష్మ్యవే - ధనపు విద్య
నభ్యసించుచు జన్నపు - టావు జంపి
నట్టి సాధుహింసాఫలం - బసపహార్య
మగుచు కుత్తుకపై గత్తి - యైనటించె,
పుండు వ్రేల్పెట్టి కలగించు - పోలియయ్యె
శల్యసారథ్య ముశచీ - జాని కవచ
కుండలమ్ములు గొనిచనె, - గురుడు భార్గ
వాస్త్రుమా స్ఫురింపకుండ న - న్నలు శపించె,
మడియుచున్నాడ కొంకిట్లు - మానవ ప్ర
యత్నమునగాక దుర్విధి - ప్రాతికూల్య
మాన రణవని నాసుయో - ధనునికొఱకు;
కన్నతల్లికి భారమై - గంగగలసి
గండముగదప్పి వర్జిత - కరత గాంచి
సోదరుల బాధపఱచు నీ - చునకు, కడగి
యన్నదమ్మల కట్లు క - య్యములువెట్టి
పార్థ దెగఁగార్తునని గ్రగ - ల్భములు వలె
లమ్మొచ్చు పుల కొలను చం - దమన నలరు

కురుకులం బెల్ల మానుంచు క్రూరకన్య
 నకు, దురాత్మునకు, న్నాకు - నలుపుర నగు
 బాటుగా కెల్లు పిజయమ్ము - బడయనగును?
 మిగుల నల్లాడు చీకుటా - ల్మగల యనుగు
 దగుల కెట్లుండును? సాధ్యమ - తల్లి ప్రసవ
 రాజసుతకు గల్పించు ప - రాభవాగ్ని
 నను దహింపక చల్లారు - నా తనంతి?
 పెంచీ పెద్దగజేసి నా - ముచిచెడ్డ
 లరసి మోదించు రాధకు, - నంగ రాజ్య
 మొసగి మన్నించినట్టి దు - ర్యోధనునకు
 ప్రేయముగా సంచరించి జీ - వితము ధార
 భోసితిని; దానకర్ణు డన్ - వాసి గంటి;
 నిర్విచారమ్ముగా మర - ణింతు నింక.

వ. అనితలంచి గాంధీవనిర్ముక్త శరపరంపరకు మేనొగ్గుచు శత్రుగాని
 యరదంబునంగల గదాదండం బిమ్మన నమ్మద్రోశ్యుడు డకసకై
 ముగ నిట్లనియె.

శంకరాభరణము - రూపకము

ప॥ సిగ్గువిడి గదాదండము - చేకొని పోరాడదవా ॥సి॥

అ॥ ప॥ బిగ్గటగా పలుకకు మిక - భీముం డిది వినునేచో ॥సి॥

చ రణ ము

శ్రమపడి నీనేర్చుకొన్న - శరవిద్యయె యిట్టులుండ
 సమరమున గదం బట్టుట - సరిసరి! నగుబాటుగాదె ॥సి॥

క. గుఱిచెడియెం గొకోదర

శరమని చెప్పినను వినవు ♦ సమరమున నికే

కరణి నివ్విజయుని గూల్చెద?

వరయుము, గదబట్టుటకై ♦ హాస్యాస్పదమా.

వ. అనవిని కర్ణుండు కటకటంబడుచు శత్రువున కిట్లనియె.

తే. గీ. మణియని తలచి చేసగ్ని ♦ కణము దాల్చు
నాకు దగుతాస్తి జేయుచు ♦ న్నాడ పీపు
ఏకటముగ బలుకుచున్, వ్యాధి ♦ పీడితునకు
పెదవి విఱచిన వైద్యుని ♦ విధము దోష॥

క. అనివల్కుచు గదకేలం

గొనె కర్ణు డంతోస ♦ కురువిభు డంప

జని ప్రోణతనూజాతుం

డనియెన్ రాధేయుతోడ ♦ నాటోపమునన్.

బాగు - ఇందగతి

ప॥ విశ్రాంతిగొనుము కురు - విభు డంప వచ్చితిని
వెఱవ నేమిటి కింక - విజయునకు రాధేయ ॥ప॥

అ॥ ప॥ అశ్రమంబున మాధ - నార్జునుల బడకూల్తు
నస్త్రవిద్యాపాట - వము సూపి నిన్దాతు ॥వి॥

చ రణ ము

సావకాశముగ రథ - చక్రముల నెత్తుకొని
సమరమొనరుప రమ్మ - సగర వీరాగ్రణీ!
భూవిభుడు నీమీద - భార మంతయు మోపి
భూమివలయమెల్ల - నేలగా నున్నాడు ॥వి॥

ఉ. ఏకటిపోరు పోరుటయె ♦ యియ్యెడ నీ తలపాట నూర కే
నొక్కెడ జూచుచుంటిని, ను ♦ యోధనుపిల్వన వచ్చినాడ నీ
యక్కఱదీర్ప, నింకజను ♦ మయ్యెడ నించుక విశ్రమింపునూ
పెక్కులు వల్కనేమిటికి ♦ పీచమడంచెద పార్థ కృష్ణులన్.

ప. అనిన గర్భండు,

ఉ. ఏలితి నీ ధరావలయ ♦ మెల్ల సుయోధనుచేరిమీద, నీ
జాలితి యాచకప్రతతి ♦ సమ్మదమందగ వాంఛితమ్ములన్,
ప్రవాలితి సంగరావని న ♦ భంగుర పీఠరసైకమూర్తిన్
కూలుడుగాక సాయపడ ♦ గోరుదునే యిక బాపనయ్యలన్?

చ. అనవిని ప్రాణియుం జనియె ♦ సగవిధులను గదాసేనుడు నై
 కేచుకదలిర్పగా విజయ ♦ కృష్ణుల గూల్బుదలచి యెంతయు
 బెసగదొడంగె నర్జునుండు ♦ వేగ మహాస్త్ర మొసాడుదగడ్డిమో
 ధనువున గూర్చి వాకొనియె ♦ తామరసాక్షుని ప్రేరణ బునన్.

మోహన - శింగరతి

ప॥ ఈమహాదివ్యాస్త్ర - మిపుడ రాధేయు శిర
 మిల డొల్లగాజేయు - నేవీరుడనయేని ॥యీ॥

అ॥ ప॥ కామాది విషయవాంఛా - రహితుడనయేని
 సోమశేఖర పాద - సేవా రతుడనేని ॥యీ॥

చ రణ ము

మాతల్లి కుంతి సా - ధ్వీతిలక మగు సేని
 మాయన్న ధర్మజుడు - సత్వవ్రతుండేని
 నాతమ్మ లనవరత - నుత నీతియుతు లేని
 నారాయణుండే యీ - నాకు సారిధియేని ॥యీ॥

వ. అనికల్కి యయ్యస్త్రమ్ము విడిచిన.

శే. గీ. రోదసీకుహరమ్ము మె ♦ బుగసులగమి
 నించి సైనికుల స్మార్చ ♦ ముంచి సర్వ
 భూతకంపన మొనరించి ♦ సూతసూతి
 శిరము తెగిపడ ద్రుంచె నా ♦ శరవరంబు.

ఉ. అంతట కన్నువిచ్చిజను ♦ లందఱు సూడగ దివ్యజేజ మ
 ల్లంతనె యదృశమ్ముగ ది ♦ నాధపబింబమునందుసొచ్చె, న
 త్యంతవిషాదభారమున ♦ నాత్మజు డట్లు గతించెనంచు భా
 స్వంతుడు తక్షణంబ సన ♦ పశ్చిమవాల్మీధి దానమాడగన్.

సీ. జన్నింపు టావును ♦ జంపినందుల కల్గి

విస్తోత్రముండు శ ♦ పింపజేని

జనుదగ్గిసూతి క ♦ య్యమన నస్త్రములు స్ఫు

రింపబోవంచు శా ♦ సింపజేని

కవచకుండలములం ♦ గైకొన బాపజ్జె
జేజేలజేప యా ♦ చింపడేని
మిన్నేటికొడు కట్లు ♦ తన్నర్ధరధుజేసి
బవరమొ దవమాన ♦ పటపడేని

తే. గీ. యాత్మజుల బ్రోవునుని కుగతి ♦ యడుగడేని
చిత్తవిస్ఫూర్తి శల్యుగడు ♦ చెఱుపడేని
కేశవుం డక్రమాబు ♦ సా గింపడేని
కర్ణుని వధింపజాలు వి ♦ లాడులేడు.

వ. అట్లు కర్ణుడువడ కామ బాసిన కనులమ్ముకరణినున్నయరదమ్ముం
దోలుకొని శల్యుండు దుర్యోధనునికడకుం జననకౌరవేంద్రుడును
దీనాననుండై కర్ణవధ సంజనిత ముఖావేశమ్మున నిట్లు వాపోవ
దొడంగె.

నీలాంబరి - రూపకము

ప॥ నమ్మకొన్న కర్ణుడువడె - నాకికేటిబ్రతుకు ॥న॥

అ॥ ప॥ బమ్మవ్రాత దప్పింపగ - వశమే మానవులకు ॥నము॥

చ ర ణ ము

పాండుతనయు లేవు రట్లు - బ్రతికియుండిరా
భండనమున నాతమ్ములు - ప్రాణ మెడసిరా ॥నమ్ము॥

తే. గీ. మనసుగలసిన మేటి నా ♦ మంతరాజు,
మంచిచెడ్డ నెఱింగించు ♦ ముత్రి, సంగ
డీడు, వెన్నంటి తిరుగాడు ♦ తోడునీడ
వాడిగలజోడు కర్ణుండు ♦ నేడు లేడు.

వ. అని విచారించు కురువతికి శల్యకృపాశ్వత్థామలు ధైర్యమ్ము
సెప్పుచున్నంత సాధ్యాకాలం బగుడు పోరునాలించి కృష్ణార్జునులు
పాంచజన్య దేవదత్తములు పూరించుచు శిబిరమ్ములకుం జనిరి.

మ హా భా ర త ము

సా మ్రా జ్య సిద్ధి

ఆనందశైరవి - గూఢకము.

ప॥ పాండవ సామ్రాజ్యసిద్ధి - భవ్యచరిత్ర చూలింపుడు ॥పా॥

అ॥ప॥ పుండరీకనయనుని కృప - బొంది విజయముగ గొంచుడు ॥పా॥

చ రణ ము

కానీనుడు పడినయంత - కౌరవపతి కయ్యమ్మున

సేనాధిపతిత్వమునకు - జేసెను శత్రు నభిషిక్తు ॥పా॥

సీ. శత్రుండు కౌరవ ♦ సైనికులగ బురి

కొల్పి పెక్కుర నాజి ♦ గూల్చి కడకు

పాండవాగ్రజు దాకి ♦ ప్రాణము ల్గోల్పోయె

కురుసేన యంతయుగ ♦ గూలె కలన;

కురునాథు డటభీతి ♦ గొని గదా కలిత ము

హా భజుండై యొక్క ♦ డై చనిచని

దైవపాయనంబన ♦ దనరు మాదమున జ

లస్తంభనమ్మున ♦ డాగియుండె

తే॥గీ. పాండుసుతు లయ్యది యెఱింగి ♦ పద్మనాభ

సహితముగ నయ్యెడకు జేరి ♦ సంతసమున

మడుపునందున్న నృపుని వె ♦ ల్వడగజేయ

దలచుచో ధర్మజుడు సుయో ♦ ధనున కనియె.

కన్నడ - చతురశ్రగతి.

ప॥ కలవారందరి కలన గూల్పించి - జలమున ముగినాడవా...॥క॥

అ॥ప॥ తులువనీజాడ తెల్లముజాల మని-తలచి కులుకుచున్నాడవా॥కల॥

చ ర కా ము

మానధనుడవను మాట నేటితో-మాపుకొన నెంచినాడవా
హీనపుంజువు చావ బాల్బుడితి-విది మేలనుకొన్నాడవా ॥కల॥

చ. మడువునడాగినంత బరి ♦ మార్చకయునుచు? త్తతధర్మమున్
విడిచితి వంతెగాక, వరు ♦ వే ? కునువంశపు రాచవాని కీ
నడవడి, లోకులెల్ల నిను ♦ నవ్వరొకో ? మగవాడవైన వె
ల్వడుము ప్రాదమ్మిక స్వదలు వారముగామునుమానుయోధనా!
చ. అవని సమస్తమేలుకొను ♦ మాలమునన్ మనుగెల్చి, లేనిచో
బవరమునన్ మృతుండవయి ♦ స్వర్గసుఖమ్ముల జూటగొమ్ము శా
త్రపులకు జంకి యిట్టిమాట ♦ రమ్మలకుం జెడనానె ? రాజరా
జపు రణకోవిదుండ వయి ♦ త్తత్రయగౌరవ మేటగల్పదే ?

వ. అనిపల్కు ధర్మజునకు మానధనుడగు సుయోధనుం డిట్లనియె.

చ. అలసటనంది వచ్చితి భ ♦ యగిడిగారు రమత నీకు; సే
నలు వివిధాముధమ్ములును ♦ నాకడ లే వొకరుండ నేవురి
రలు, బవరమ్ము నెల్లనె ? య ♦ రణములం దపమాచరింతుభూ
వలయము నీకొసంగితి నృ ♦ పాలుడవై చిర మేలుకొమ్మికన్.

వ. అనవుడు పాండవాగ్రజుం డిట్లనియె.

చ. కల సిరి దానపూర్వకము ♦ గా గ్రహియింపగ మేము బాపన
య్యల మనుకొంటివా? కురుకు ♦ లాధమ! ని న్గలన న్వధించుతు
తలపగుగాని సర్వవసు ♦ ధావలయం బిపు డేలుకొంట మా
తలపును గాదు నీ కిచట ♦ తప్పును మృత్యువు, లెమ్ము పోరికిన్.

ఉ. తమ్ముడు కర్ణసౌబలులు ♦ తాము రణమ్మున జమ్ము చీయుపా
యమ్మును జెప్పిచచ్చిరే? నృ ♦ పాధమ! వల్కలధారివై యర
ణ్యమ్ములసైతముం జెఱతు ♦ వా? యపవిత్ర పదమ్ములుంచి, వే
సమ్ములు సాగ వింక భుజ ♦ సారము జూపుము రమ్ము పోరికిన్.

వ. అనిపలుకు ధర్మజుని పోటుచూటలకు నుగోధ్యనుడు చిత్తం
 బుత్తలపడ పుట్టలోపలి మహాభుజగేంద్రునిబలె గోజుచు జలస్తం
 బుడిపికొని మడుపు సుగ్రోభింప కాలదండంబుగోని గదాదండం
 బునఁ సపీఠమ్మున నమస్సుకొని బనులెడలి యుధ్విరాచుమత
 మ్మున గదాయుద్ధంబొనర్ప భీమసేనుగ గోగుకొని యాతని దలపడు
 నెడ నన్వార్త తీర్థయాత్రఁ సేనించి వచ్చిన బలరాముం డెఱిగి
 ప్రియశిష్యుల గదాయుద్ధమ్ము నూడ నయ్యెడ కరుదేర ధర్మజుం
 డెదరై యాదరించె నంతనెల్లగుం గలసి సోలికలనికిం జని భీమ
 దుర్యోధనుల యుద్ధభూమి న్నిలిపిరి. అత వారిరువురు వాసవ
 వృత్రాసురు లట్లొండొరుదాకి నేలవడంక లావుచు వేగంబుచు
 దర్పంబును జూపఱకు వెఱగుబుట్టింప భోరుచో గొంతవడికి
 వాయుసూనుం డలసటంజెది యోటువడనున్నంత గుర్తించి
 కృష్ణానుమతమ్మున నర్జునుం డూరుతలమ్ము కరతలమ్మున నప్ప
 శించి సన్నజేయ గ్రహించి భీమసేనుడు రివ్విన కెగసి సోరాడు
 కుసునరేంద్రుని యూరుభాగమ్ములనేచు దుర్యోధనుండు ఘోడలు
 విఱిగిపడియె నట్లు పడియున్న సుయోధనుని శిరమ్మును బకారి
 వామపాదమ్మునం దన్ని పలువిధమ్ముల దూఱుచు దన్ను ధర్మ
 జాతుండు వారించినను వినక మఱల నాతని శిరమ్ముగ దన్నునంత
 హలాయుధుం డల్లి ప్రళయరుద్రుంబలె ముడిపడుచు నెల్లవారల
 కిట్లనియె.

బిలహరి - రూపకము

ప॥ చూచితిరే! కీచకారి - సూపిన పెనుదుండగమ్ము ॥జూ॥

అ॥ ప॥ పీచమడతు వీని నొక్క - వ్రేటున మీరెల్లరు గన ॥చూ॥

చ రణ ము

న్యాయమే గదా రణమున - నాభికి దిగువం గొట్టుట?

యీ యధర్మయుద్ధము కను - లార జూచి సైపనగునె ॥చూ॥

క. అని కోపవేగమున రథ

మున నున్న స్వకీయసీర † మాం గైకొని భీ

మనిపై బడ నడ్డయినని

వనజాక్షుం డిట్టలనియే † బలరామునకు

ఉ. సాండుతనూభవులనకు † ప్రాణసముల్ ముద్ర ల్దలంప నా
పుండ్రు గాన నభ్యుదయ † ల్సమకూర్చిగ జెల్లు వీరికిన్
భండన భూమి నూరుపుల † భగ్నున సేయ బ్రతిజ్ఞ జేసి భీ
ముం డది నేటికిన్నెరవె † మోసమ గాన శమింపు మగ్రజా!

వ. అనివిని సీరపాణియు గృష్ణా! తలదన్నినచూల కేమి సమాధానము
జెప్పుదావన,

ఉ. తప్పిదమానుగాక తల † దన్నుట, యీతని దుష్కృతాళి నీ
తప్పుడుసేత పోల్చగ శ † తాంశముగాదు, తలంపు మీ కలిం
దప్పక నొప్పుపాదముల † ధర్మమెలుబ్బడచున్? బకాంతకుం
డప్పుడొనర్చె నేమొ నృపు † నాదల దన్ను ప్రతిజ్ఞ సైతమున్?

వ. అనివల్కు గోపాలుని సమాధానమ్మైన కేవలించుకొనుచు వాలా
యధుండు సనె నంత ధర్మసూనుండు సుహృదను దుస్థితిం గని
జాలివడి యతనిం గొగిలించుకొని,

ఉ. తమ్ముడ! నేడు నాదు పెద † తమ్ము డొనర్చినయట్టి దుష్ట క
ర్మమ్ము సహింపు మేదికి ద † రమ్మగు బూర్వకృత్యమ్ము చాటగా
నమ్మెయి నివె బల్ సుకృతి † మెతయు సీగతి బంధుకోటి నా
లమ్మన జంపి చేకొనిన † రాజ్యము మాకు సుఖం బొసంగునే?

వ. అని విచారించు ధర్మజునకు వాసుదేవుం డిట్లనియె.

తే.గీ. సమరవిజయమ్ము గైకొన్న † సాతసమున
కడల మ్రోగించి విజయధా † కారవమ్ము
కోరి సింగపు గడ్డెపై † గూరుచుండ
కేడు వేమిటి కో యమా † యికపుబావ!

వ. అనినవిని దుర్యోధనుండు కోపవిచారములు ముప్పిరిగొన విలుగుడు
మోవ లేచి చేతుల భూతలం బూదికొని గోపాలుని చాచుచు
జూచుచు నిట్లనియె.

సావేరి - రూ॥ కము.

ప॥ నల్లగొల్లవాడ గపట - నాటక నూడించివావ ॥న॥

ల॥ ప॥ చల్లగా దాయానుల కీటు - సంగరమ్ముసంఘటించి ॥న॥

చ రణ ము

దరమున మఱదుల కీమా - దిరి పాపపు బండ్డితోట

ధరణీవలయం బఖిలము - ధర్మజుతల జుట్టినావ ॥న॥

సీ. శ్లోహారమ్మున చక్ర ♦ ముం దాల్పననితొల్ల

ప్రతివట్టియును చే ♦ పట్టి తీవు

కదనమగదు శిఖడి ♦ నెదుట నిల్పించి క

వ్వించి శాంతనవు గూ ♦ ల్పించి తీవు

సంగరమ్మున ధర్మ ♦ జాతుచే నన్యతమా

డించి కుంభజుని జగ ♦ పించి తీవు

దురమందు క్రీడికి ♦ దురుపదేశం బొన

రించి కర్ణుని చుని ♦ మించి తీవు

తే. గీ. తుదకు ననుగూడ రణమునం ♦ దొడలు విఱుగ

నీ వ్యకోదరుచేత గా ♦ ట్టించి తీవు

భరతవంశమ్ము జెఱుప బా ♦ ల్పడితి వీవు

కంసదాసకుమార! వి ♦ జ్ఞానదూర!

ఉ. నాలుగువేదము ల్పదివి ♦ నాడ, మహాద్రునిలీల భూతలం

బేలితి, నీప్పితమ్ముల ఘ ♦ టించితి నథలకెల్ల, జన్మముల్

మేలుగ జేసితి న్యశము ♦ మింటను మేదిని నిండునట్లు ,

నాలమునందు గూలితి, ము ♦ రాంతక! నాకిక బోపమున్నదీ?

ఉ. సంపదలేక, బందుగులు ♦ నైనిమిలు న్మరిపెమ్ము లేక, వ,

శంపు బ్రశస్తిలేక, ఐదు ♦ షమ్ముగ కౌరవకాంతలెల్ల దూ

సింహగ ధర్మసభాపుని ♦ చే గతిమాలిన పాడు నేల మో
యింపుము; పెద్దకాల మిది ♦ యేగద సిదగుపూనిక? కేశవా !

ప. అనిపల్కు. దుర్యోధను వెనుకటి యశ్రుత్యముల నిర్దేశించి యెత్తి
పొడుచుచు గృష్ణుడు సాత్యకి సమేతముగ బొడపులు దోడ్కొని
పాడతీయున్న కౌరవశిబిరములంబ్రవేశింపఁబోవదకుఁజోడులెల్లరు
దమతమ విడిగల పిడిసిరి. కౌరవశిబిరములకడ గౌతేయులు రథ
ములు డిగ్గునెడ గాఢవాదిసాధనములు గొని కృష్ణప్రేరణమున
సర్జునుం డరదమ్ము డిగునత బగ్గమ్మల నొగల ముడిచి శౌరయు
తేరుదిగునత దక్షిణాబరథమ్ము భగ్గునమండె నదిగని నరుం
డచ్చెగువగది కేల్గొట్టి జనార్దనుని కిట్లనియె.

కాశీ - రూపకము

ప॥ ఆసతిమ్ము భూని నా - కరదము మడిసె కారణ మా॥

అ॥ ప॥ ఏ నిది పిరిదగుయీని - మున్నయు నాశ్చర్యకరం బా॥

సంకలము

క. టికి తెప్పవలె మమ్మా - గాపాడితి వితదనుక

వెంటనుటి పున్నెంటుల - పంటపీపు క గతేయుల ॥కాస॥

సీ. అనిన మురారాతి ♦ యనియె వాసవి కిట్లు

ద్రోణ గాంగయ క ♦ స్థల మహాశ్రు

పావకజ్వాలల ♦ బడియున్న దీని రి

క్షించితి నెట్టులో ♦ యుంతదనుక

జగడుపుగ్రతు వింక ♦ సాంతమయ్యెం గాన

గడకిట్లు గాలగా ♦ విడచినాడ

దురము నారంభించు ♦ తటి నాకుమధుపర

మిడి నిన్నుసూపి ర ♦ క్షింపు మనుచు

తే. గీ. ధర్మజం డప్పగించె; యు ♦ ధ్ధమున సీగ

కేని నీపయి వ్రాలగా ♦ సీక విజయ

మందజేసి కృతార్థుడ ♦ నగుట కల్గి
కారణము నాదు మేనత్త ♦ కడపుజలువ.

జే. గీ. అని సమాధానముం జెప్పి ♦ యచ్యుతుండు
వారి నార్వర దోడ్కొని ♦ చేరి నోసు
వతియనందగు నొకపుణ్య ♦ వాహినికడ
కచట నిట్లనె హరికి య ♦ ముత్తెముడు.

ఉ. కౌరవనాథు నక్రమము ♦ గా బడగూల్చితిమి మమ్ము గా
ధారితమిచునేమొకొ? జ ♦ నార్దన! సీవాకసూరి పోయి య
వ్వారిల నూటడింపు మన ♦ వారిజనాభుడు సత్వరిమ్ముగా
వారణపట్టణమ్మ సని ♦ వచ్చె వెనక బనిదీర్చి యెరియున్.

క. వారిజనాభుడు పొండు కు
మారుల పనిదీర్చి సుఖము ♦ మై నుండ నటన్
గౌరవపతి తలిదండ్రుల
బేరుకొనుచు నెంతయేని ♦ పిలపించె నిటుల్.

ముఖారి - ఆది

ప॥ తొడలువిడిగి పుడమింబడి యు టిని ధూళిధూసరిత దేహుడైనతుది॥
అ॥ప॥ చెడుగులైనకొడుకులమూలమ్మనగుడిచెద రాకన్వమువార్ధకమున॥

చ రణ ము

చీకుటాల్గుగలు మీకింత నేడు - చేయుతగ నొకడైన లేకుండ
బోకార్పించిన దుష్టుడ నిమ్ము - శోకార్ణవ నిర్మగ్నులంజేసి ॥తొ॥
ఉ. ఎందరి గన్న నేమి? తుద ♦ కిట్లసహాయులజేసి నేటి కీ
కుం దొడగూర్చితిన్ విధవకూతురు దిక్కుగ వార్ధకమ్మనన్
బండుగులైన లేక పగ ♦ వారల కొంపల కంపి కూర్చితై
పంద సుయోధనుం డొడలు ♦ వాయు నిదే కలనన్, క్షమింపుడి.
వ. అని విలపించుచు భానుమతిం దలచి.

చ. అరయగ నెండక న్నైటుగ ♦ నట్టి లతాంగివి, నేను ద్రోవడిం.
బరిభవముం బొనర్చిన నె ♦ పమ్మన వాయుసుతుండు కోపసం

భరమున నూనహాని సలు ♦ పు దలపెట్టునొ నీకు? కాపునన్
శరణము వేసుకొమ్మిపు డ ♦ జాళరిపున్ సమవర్తనందనున్.

గీ. ఇట్లు పలవించు ధరణీశ ♦ తృప్తుకడకు
కృపుడు కృతవర్మ క్రాణియు ♦ నేగుదొచి
సర్వము నెఱింగి బిట్టు వి ♦ చారపడిరి
హరిలో క్రాణి పల్కె గో ♦ పమ్ముగ మర.

పూరి - ఆది

ప॥ నిన్న సర్వయుద్ధమున గూర్చిర నీటినుండి వెడలించి పాండవులు॥ని॥
చ॥ప॥ అన్నన్నా! తలవన్నెనా? భీముడ న్నా ముంబునతొ పకళివళివ ॥ని॥

చరణము

నే డపాండవము గావించి క్రాణి-నీ మహారథము దీర్చగా గలడు
వాడిసూపి రిపువారి మెల్ల ను - గ్గాడువాడ నన్నభిషేకింపుము ॥ని॥

చ. అనవిని కొరవేద్రు డపు ♦ డా కృపుచే జలమంది ద్రోణునం
దను నభిషిక్తు జేయ బ్రను ♦ దమ్మున క్రాణియు సింహనాదముం
బొనరిచి గా దవోత్తను కృ ♦ పుల్లన కయ్యెడ దోసుగాగ న
ల్లన సనె పాండుపుత్ర శిబి ♦ రంగులు మాకకు, జారెసౌజయున్.

ఉ. నైనికులెల్లరు న్నెఱుపు ♦ సందడి నుండు తెఱిగీ మువ్వరు
న్మానుగ కొంతద వ్వరిగి ♦ మార్గమున స్వటభూజ మొక్కెడం
గానబడ న్సమీపమాన ♦ కరకశమా ధరణీ తలమ్మునన్
మేనులువైవ నిద్రవొడ ♦ మెక గృతవర్మకు క్రాణిమామకున్.

సీ. క్రోధాతిశయమునన్ ♦ గురునందచును నిద్ర

వోవక యవ్వట ♦ భూజశాఖ

గనుగొను వో నులూ ♦ కంబాండు కొమ్మపై

నిదురించు వాయస ♦ నివహములను

కగతము ల్నులిమి ప ♦ ఊమ్ములు నఱికి పా

ట్టలు వ్రచ్చును జుపు ♦ ట దిలకించి

కౌశికం బట్లుప ♦ దేశమిచ్చె నటంచు

దలచి యిరువ్విర మేలు ♦ కొలిపి తాను

తే. గీ. నావిధిగ బాడవుల దెగ ♦ తానెప్పుడు ను
 పాడభీతి సుతయు లేని ♦ నదనుమిచ్చు
 భాగినేయుని సక్రమం ♦ పథమునకు
 నిలుప శాసనముగా డిక్కు ♦ పలుక నచ్చు

అంతా - మిమ్మలము

ప॥ సీకు వీరధగ్గనుగునె నిద్రానమ్మల ముచ్చుట ||సీ||

అ॥క॥ కాకమ్మల జపు నా - యులులెమి - యులులెమి ||సీ||

నగలము

1. అభినుతిపాత్రుండ ధను గాచాన్వయి పుట్టిన డవు

శుభకరుడవు భానురుడవు - శూరజవాన్వయి డవు ||సీ||

2. క్రోధగుణము పాపములకు - గురురై నెఱుచు మిడియు

క్రోధలోభముల దగిలిన - కురుపతి గూలు పెలుగగె ||సీ||

మ. ఉపకారంబగునే? సుయోధనున కే ♦ యుద్ధక మూహియగు
 నపకారంబగుగాక పాండవుల, కే ♦ లావళ విచ్ఛేద మీ
 విపు డన్యాయముగా నొనర్చెదవు కా ♦ దేని స్పృహిపలునన్
 రిపులం గూల్పు మెదిచ్చియట్లయిని గీ ♦ యెచున్ జగంబుల్నినున్.

వ. అనిదలుక కృపుని ధర్మవచనంబులు పెడచెవిజెట్టి సౌమిక సమ
 యంబున బాండవుల జతురంగసమీతముగ సమయింప సమకట్టి
 ముందునకు నడువ శాస్త్రాల చక్కఁగాఁజేయె సర్వహరిములు గలిగి
 వాడికోటల న్వేటపుగొల్పుచు నొద్దెఱచి భయంకరాకారమ్ముగ
 నొక్క భూతమ్ము కట్టెదూర నిలువ గురునందనుండు భీతిలక
 ఘోరాస్త్రమ్ము లెన్నియేని ప్రయోగింప వాని నన్నిటి
 నబ్బూతంబు మ్రొంగ మిగుల వచ్చి నేయునదిలేక రథమ్ము డిగి
 మనంబున పార్వతీరమణు దలంచుచు నాసీనుడై యుండ దన
 ముంగట నొక్క శిఖిజ్వాల గానంబడ నందు దనదేహం బాహుతి
 గావించుకొన నులుకునంత శివుండు ప్రత్యక్షమై యొక్కభద్రగ
 బాద్రాణికిచ్చి యతం డెఱుంగకుండ నలని తరువున నావేశించె
 నంత నశ్వత్థామ కృపాణధారియై రథాచాధుండు కృప కృత

వర్మలందోడొకని శిబిరంబులకడ కని పొల్త ధృష్టద్యున్ను
డున్నెడకుం జని శివుగ దలంచుచు,

సీ. ఇగుగాల మెడయు వె ♦ స్మరము ద్రొక్కి బిరాస

సమముగచె ద్రుపదభూ ♦ జానితనయు

దలపట్టి యూడ్చుచు ♦ దక్కు పాంచాళుర

నెల్లర వధియించె ♦ హేలిధార

కరితురంగములపై ♦ కుఱికి మోరలు చెక్కి

పీనుగుపెట గా ♦ వింపదొడగె

కోపవేగమున ను ♦ దీపించి పైబడి

క్రొవదీతనయులగ ♦ దవిలి సూపె

తే. గీ. వేగుజామున కెల్లగన్ ♦ వెన వధించి

తక్షణ బేగి యది సుయో ♦ ధనున కెఱుక

పటప హర్షించి యతడు జీ ♦ వముల విడిచె

ద్రాణి వ్యాసాశ్రమము జేరె ♦ తపమొసర్ప.

చ. తెలతెలవార నయ్యది యు ♦ ధిష్ణిరసుఖ్యు లెఱింగి కుంగుచో
జురుహనాభు గూడి పలు ♦ శౌర్యమునన్ విజయుండు భీముడుం
జలమున ద్రాణి యున్నెడను ♦ సత్వర మేగి తదాశ్రమంబునన్
లలి జపమాల ద్రిప్పుకొను ♦ రక్క సుఖాలిన ద్రోణనందనున్.

వ. కనుగొని కోపసారంభులై,

నాట - చతురశ్రగతి

ప॥ దోసమనక పసిబాలురంజాపి-దొంగజపముగావించుచున్నావ॥దో:

అ॥ప॥ నీసదువంతయు నేలగలసెనా - నిద్రాణుల నిసివేళ వధింతువ॥

1. పాండుసుతుల కపకార మొనరించి-ప్రాణములకుజెడకుండు వీవెల్లు
దుండగిడవై నీ వీ నాటికి - ద్రోణు ప్రతిష్ఠయు గంగగల్పితే ॥దో॥

2. గురుసుతుండవనుమరియాదన్నిను-బరిమార్చకుండమేమురకున్నను
యిరకుండపుగడయు స్థాండివం-బ్రోవిప్రాధమ! లేచిరావేమి ॥దో॥

- తే. గీ. అనినవిని ద్రోణనందను ♦ జాతీయములు
 బ్రహ్మశిరము లోదలచియ ♦ పాండవములు
 గా దృణాబొండు ముత్రించి ♦ కనలిపిడువ
 మండుచును దమ్ము గనయునో ♦ మాసెప్పుడు.
- ఉ. కవ్వడిచే దదప్తమును ♦ గ్రన్నన నేమగజేయ నప్తముల
 జవ్వకునిధమైనయటు ♦ పెచ్చెదొకిన భస్మరాశిగా
 నవ్వసుధాతలమ్ము కల ♦ హాశన ముఖ్యమునివ్రజమ్ము
 దవ్వలనుడివచ్చి వసు ♦ ధాసురపాన్థులు ముదలిచుచున్.
- తే. గీ. ఇగురురప్తమ్ము లుపసహ ♦ రిపుడనగ
 నద్దునుం డల్లనరై ద్రో ♦ ణాశ్మజాతు
 షొప్పకున్నంత వ్యాసాదు ♦ లప్పడతని
 మందలించుచు యత్నించి ♦ సాధిజేయ.
- వ. ద్రాణిశిరంబునంగల రత్నాబును పాండవమధ్యమున క్కించె నత
 గోపమ్మునిడువక గురునందనుం డయ్యత్త మ్ముతరాగర్భమ్ము
 జెఱచుగాక యనిపల్క ప్రజ్వలింపజేసిన శౌరియు జక్రబడిడి
 తదప్తము వారించి పరీక్షితునకు బ్రాణాబిడి మూడునేలొడ్లన్న
 వత్తమ్ములు లభింపక దుర్గంధ దూషిత దేహుడవై యుగవు
 గాక యని యశ్వత్థామకు శాపంబిచ్చి శిరోరత్నంబును పాండవు
 లచే ద్రోవదికిప్పించి యాపె నూరార్చె నత ధర్మజుండును
 గాంధారి ధృతరాష్ట్రముఖ్యుల నెల్ల నూరడించి కుంతివలన గర్భుడు
 తనకన్న యనివిని సోదరులుం దానును జూతించి యెల్లవారికిం దర్ప
 ణాదులొసంగి యనంతరం బొక్క శుభదినమ్మున శ్రీకృష్ణానుమతం
 బున బట్టాభిషిక్తుండై యెల్లరకుం గన్నులపండు వొనర్చి యంప
 శయ్యనున్న భీష్మునివలన సమస్త ధర్మాధర్మము లెఱింగి యయ్య
 నఘండు మౌఘమాసమ్మున శుక్లపక్షమ్మునందలి యేకాదశినాడు
 శ్రీకృష్ణునందైత్యమ్ముగా హస్తీపురమ్ము సేరి వ్యాసాదులయను

మతంబున నశ్వమేధం బొండ్లి సుఖమ్ముగ బెద్దికాలమ్ము రాజ్య
పాలనమొర్చిచో సకల సన్మంగళ ప్రదంబు గు మాధవున కట్టెల్లరు
మంగళమ్మ పాడిరి.

సునిగంగు - మిత్రగతి.

౪॥ హరితిగోకులచాల గోను - మాశ్రితజనానుగల కృష్ణ ॥హరి॥

౫॥ ౬॥ సిరిజభవసేవితేపద - నిర్జరపాల నవ - సారసదళలోచనయుగ
సత్యావిలాసా - గోపాల కళ్యాణాంబికా ॥హరి॥

చ రణ ము

ఘోరసంగరపరాజితి - చైద్యమాగధనారి ప్రమథావనను - ర్వాం
ప్రతిభావిభాసిత భీష్మకిరాజాత్మజా - హృ - చోర్ నందకు-మార
దూరిత వి - దూర కౌస్తుభహర జంబవతీవరా-వర కామిత జనకల్ప
కా - పాహిమాం సకలాగమస్తుత లీల - కాంచనచేల దానవ -
కాల నతసురి - జాల సీరద - సులదేహ జనార్దనా పావనా - దేవ
ముని సంభావనా - సన్మణానిధాన ॥హరితి॥

౬. గిరిజామనోంబురుహబం

భరి ! విశ్వంభర ! మహేశ ! ♦ పాపవినాశా !

కరుణాన్ మత్కృతభారత

చరితముగైకొనుము దీని ♦ చంద్రార్ధధరా !

1. తత్త ద్ధా ధా రస మనుగతం ధావజ్ఞే శబ్ద జాలా
 మార్గః ప్రత్నం నవమపి మహాః సావిధి శ్చే సమస్తా
 సారం సీత్యామృత మహాహ! దీనిన్ భారత శ్రీరవాణ్ధేః
 సుబ్రహ్మణ్య! ప్రమద మతులం సార్థి వీ భూతనామా.
2. రస విసర స్థారి సాహితీ ♦ ప్రస్ఫుత సత్క-
 థా రచన శక్తి, సత్సభా ♦ స్థలుల గాన
 కళలు వెలయించి విడిపించు ♦ గరిమ గలుగ
 కథక వాచస్పతిత్వ మ ♦ గ్గలపు బిరుద ?
3. హరికథాకథనమన సః ♦ యతుల శక్తి
 స్వర్ణ కంకణ ఘంటికా ♦ స్వసమై తెలుపు
 కొలిచి యమృతంబు దేవతా ♦ వృక్ష నిచ్చు
 చంద్రునకు నీవిధమ్మాల ♦ జ్ఞను ఘటించు.
4. ఇతోప్యధిక మాధురీ మృదాళ బంధ సాధానభా
 జ్ఞనోహర కథాదికం బహుళ మోద మాపదయేః
 విరచ్య కవచంద్ర ! తద్దిగిభ దంత భూషాయితాం
 యశో విమల మల్లికా కుసుమ మాలికా హేళికాం.

కళకవాచస్పతి, కవిశిరోమణి బ్రహ్మశ్రీ

వరిమి సుబ్రహ్మణ్య దాసుగారి హరికథలు

1	సంహార మహాభారతము	3	0	0
2	ధన్వంతరి చరిత్రము	0	8	0
3	నలదరిత్రము	0	8	0
4	సతీతులసి (జలంధరి)	0	8	0
5	సుమతి చరిత్రము	0	8	0

బి. బాలాజీదాసుగారి హరికథలు

1	హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము	0	6	0
2	ప్రియంవద చరిత్రము	0	6	0
3	సీతాకళ్యాణం	0	8	0
4	నలదరిత్రము	0	8	0
5	గయోపాఖ్యానము	0	8	0
6	ధద్రాచల రామదాసు	0	6	0
7	కుచేలోపాఖ్యానము	0	6	0

వలయువారు :—

కొండపల్లి వీరవేంకయ్య అండ్ సన్సు.

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్కు డిపో,

రాజమండ్రి.

